IONALE VITT. EMANUELE
13
4 B
9

13 — 19. d. 45.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XII. c. 30
K. 7.

Digitized by Google

X.V.

HERMANNI CONRINGII
DE PACE CIVILI
INTER IMPERII ORDINES
RELIGIONE DISSIDENTES
PERPETVO CONSER-
VANDA
LIBRI DUO.

Quorum poſteriore

JVRA ET PAX IMPERII AB

INNOCENTII X PAPÆ

criminationibus vindicantur.

Editio ſecunda altero tanto auctior.

Acceſſerunt ejusdem argumenti alia.

HELMESTADII,
Typis JACOBI MÜLLERI, CIↃ IↃCLXXVII.
Venumdantur etiam Lipſiæ.

Digitized by Google

SVMMA PRIVILEGIORVM.

Cautum eſt interregni tempore Privilegiis Sereniſſimorum Potentiſſimorumque S.R.I. Vicariorum, ne quis libros, Hermanni Conringii cura ſcriptos vel editos, citra ejus heredumque conſenſum, unquam vel imprimat, vel alibi impreſſos divendat: pœna delinquentibus dicta omnium ejusmodi librorum amiſſionis, & ſolutionis decem marcarum auri. Prout latius definitur ipſis Privilegiorum tabulis.

Digitized by Google

SERENISSIMO CELSISSIMOQVE
PRINCIPI AC DOMINO
DN. FRIDERICO
SERENISSIMI POTENTISSIMIQVE
PRINCIPIS AC DOMINI
DN. FRIDERICI
WILHELMI
Marchionis Brandenburgenſis
S. R. I. Archicamerarii & Electoris;
Eminentiſſimi Pruſſiæ Ducis:
Vt & Magdeburgi, Juliaci, Cliviæ, Montium,
Stetini, Pomeraniæ, Caſſubiorum ac Venedorum,
Croſniæ item & Carnoviæ Ducis;
Burggravii Noribergenſis,
Principis Halberſtadii Mindæ & Camini,
Comitis Marcæ & Ravensbergæ,
Ravenſtenii Lauenburgi & Butoviæ Domini;
FILIO NATU MAXIMO
ET HEREDI ELECTORALI
Domino meo Clementiſſimo
feliciſſima omnia
precor
HERMANNVS CONRINGIVS.

Digitized by Google

SERENISSIME PRINCEPS.

AUdentem Sereniſſimæ Celſitud. Tuæ manibus offerre hunc librum, nihil, fateor, poteſt excuſare præter ejus argumentum. Agit videlicet de Civili Pace inter Imperii Ordines, quamvis religione diſſidentes, perpetuò conſervanda. Qua re nihil magis utile, imò nihil magis eſſe neceſſarium, ad id ut reſpublica Imperii non omnis intereat, aut potentiſſimis quibusque vicinis, cum ipſorummet Principum ſive excidio ſive ſervitute, cedat in rapinam, inque partes dilabatur: ac proinde Tuis quoquè Principalibus curis dignum eſſe negotium, equidem arbitror. Nec verò eſt, quod tuta

omnia

Digitized by Google

omnia in futurum quoque polli-
ceatur antegreſſi longi temporis
felicitas. Et Imperii ſcilicet & vi-
cinorum Regnorum longe hodie
eſt ſtatus alius atque olim fuit. Æ-
ſtimanda igitur omnia prudens
quilibet judicaverit, prout nunc ſe-
ſe res habent, non quemadmodum
olim illæ ſeſe vel hic vel alibi ha-
buerunt. Fuerit igitur in medium
nunc quidem conſulendum, quo
modo is qui etiamnum ſupereſt
Imperii ſtatus, habito undequa-
que vicinorum reſpectu, queat in
perpetuitatem, vel ſaltim in lon-
gum adhuc tempus, integer per-

 mane-

manere. Huic autem rei fortaſſis haud invenitur ullum idoneum remedium, quàm, ut ita loquar, ſinceram concordiam inter Imperii Ordinum fovere, & exterorum quorumcunque potentiam ſuſpicere. Cæterùm haud deſunt, qui prius effectu ἀδύνατον arbitrantur; quia illi ipſi Ordines non eadem ſacra obſervant, ſed religioſis multum diſſident ſententiis: quiq; cenſent, nefas eſſe cum iis, quos novimus haud tenere rectam æternæ ſalutis viam, in una vivere civili ſocietate. Aſt ne ad vetera provocem exempla, hæc ipſa ætas noſtra paſſim terrarum

pluri-

plurimas exhibet longe florentiſſimas reſpublicas, ubi citra ullum civilis concordiæ diſpendium magna ſatis obtinet religionis diverſitas. Ipſe Sereniſſimæ Celſitudinis Tuæ Potentiſſimus Pater ſubditos, imo miniſtros, habet alia & à ſeſe & mutuò de ſacris ſentientes prope infinitos : qvos inter mera tamen eſt tranqvillitas , quoniam prudentiſſimo conſilio turbulenti quique arcentur procul, & ex æquo bonis omnibus par benignitas exhibetur. Quod unum exemplum merito inſtar omnium eſt æſtimandum, qvodq; aliqvando Tuæ etiam Celſitu-

ſitudini poterit ſufficere in imitationem. Ab impietatis quoq; nota plus ſatis civilem ejusmodi diſſidentium tolerantiam abſolvit, cum Apoſtolica doctrina, tum primævæ & ſanctæ Eccleſiæ uſus perpetuus. Ne nunc urgeam, qvod in ſuam quoque Iſraeliticam civitatem Deus Optimus Maximus admiſerit omnes etiam eos qui ſeptem Noachica quæ appellabantur præcepta tantum obſervabant, licet haud eſſent circumciſi aliisque Moſaicis ſacris initiati. Hoc pro dignitate demonſtrare alterius erit operæ. Iſthoc, quem nunc offero,

libro

Digitized by Google

libro res mihi jam duntaxat fuit, ſi ultima excipiantur, cum Pontificiæ Curiæ, omnem Imperii pacem primùm remorantibus deinde & evertentibus, horribilibus placitis. Illa ſanè omnibus modis eradicare, intereſt non Germaniæ ſolùm ſed omnium omnino rerumpubl. hujus mundi: utpote quæ liberæ aut tutæ eſſe nequeant, niſi ſublatâ penitus illa quam ab Hildebrando usque Roma ſtruxit ſacra tyrannide. Benè an ſecus propoſitum hoc argumentum exſecutus fuerim, intelligentes quique judicabunt. Saltim haud omnem luſerim operam, ſi Viri illi magni ac ſapientes,

(b) quo-

Digitized by Google

quorum converſatione quotidie fruitur Sereniſſima Tua Celſitudo, favorem aliquem Tuum Principalem huic conciliaverint, dignamq; cenſuerint cujus lectione & hæc & poſtera ætas Tua inſtruatur. Enimvero fideli doctrina Sereniſſ. Celſitudini Tuæ, non minus atq; obſequio cùm meo tùm meorum inſervire, in votis mihi eſt. Quem meum animum non improbatum iri, ſi pro ea, quæ ab omnibus prædicatur, Principali Tua Benignitate, liber hic excipiatur, non dubito mihi jam tum polliceri. DEUS Te ſervet, PRINCEPS, bono publico in ſeram ſenectutem.

LECTO-

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO
S. P. D.

QVÆ me cauſſa compulerit, LECTOR BENEVOLE, ante propemodum triginta annos, perſona *Auſtriaci Theologi* aſſumpta, *Pro Pace perpetua Proteſtantibus danda* libellum titulo *Conſultationis Catholicæ* exarare; ut & decimo pòſt anno *Animadverſionem in Papæ Innocentii X* Bullam, quâ ille pacta Pacis Oſnabrugæ & Monaſterii ſanctè inita palàm damnavit, non conſcribere duntaxat ſed etiam unà cum priore libello publicare: illud primæ illi editioni addita tunc ad Lectorem Præfatio abunde indicavit. Ne etiam nunc quenquam hoc fugiat, illa ipſa Præfatio ſtatim ſubjungetur. Reddo nunc ſecunda vice utrumque, ſed infinitis locis correctum, atque ita locupletatum, ut novam faciem omnia, cumprimis illa, quæ Bullæ ſunt Papali oppoſita, induiſſe videri poſſint. Hoc ut facerem, pridem me incitaverunt multorum & dignitate & doctrina illuſtrium deſideria: quod primæ editionis exempla quævis ſtatim initio fuerint diſtracta & argumenti nobilitas atque uſus curam exigat accuratam. Et verò haud pacis eſt planè perſvaſum, non eſſe fas, civilem pacem ac ſocietatem coli inter eos, qui religione diſſident, & tolerari in repu-

blica divinum cultum, qui aliqua ex parte à regentium ſententia eſt alienus. Quoniam verò hæc opinio & impia eſt & evertit reſpublicas, etiam atque etiam laborandum eſt, ut ex animis hominum evellatur. Igitur in utroque libro & jam ante, & hac ſecunda vice, improbum illud placitum fui aggreſſus. Continere me tamen ſum coactus intra limites inſtituti, & in primo quidem libro me gerere juxta quæ permiſit perſona Pontificii hominis. Aliàs proinde ſingulari libro nobile hoc argumentum σὺν θεῷ pertractabo: apertâ fronte demonſtraturus, omni ſummæ poteſtati civili incumbere ſeriam religionis in ſua civitate curationem, ultra tamen naturâ nota θεοσεβείας præcepta non illi licere vi aut pœnis adhibitis qvidqvam imperare. Bulla porrò Pontificis cùm ea, quæ in omnes Chriſtiani orbis reſpublicas, tum pleraqve illorum, qvæ ſeorſim in Germaniam ſibi vendicat Romana Curia, quaſi fundamenti loco haud dubitavit collocare diræ ſuæ damnationis. Reapſe verò etiam illa reſpublicas univerſas, & cumprimis Imperium, ſubruunt: & tamen paſſim cùm alibi, ſi Galliam excipias, tùm in Germaniâ, à Curiæ Papali devinctis Theologis palam ita docentur, ut veræ ſententiæ à ſcholis eorum exulent. Ea ſanè indignitas & hinc impendens Germaniæ noſtræ periculum, adegit me, plus altero tanto augere meam in

Bullam

Digitized by Google

Bullam iſtam ante hoſce viginti annos conſcriptam Animadverſionem. Cæterum & Prior & Poſterior hæc mea omnis cura, proxime quidem Civili Paci, in univerſum autem & quam maximè ſaluti ac conſervationi Imperii conſecrata eſt. Enimverò non diffiteor, arbitrari me, absq; Pace iſthac ſalvam Germaniæ eam quæ adhuc ſupereſt rempublicam eſſe ne ad breve quidem tempus poſſe: ſed hac ſublatâ, totum illud corpus prædæ futurum exteris quibusq; potentioribus. Nata mihi illa ſententia eſt adhuc juveni: itaque non dubitavi jam ante hoſce quadraginta annos, cum omnia miſerrime armis peſſumdarentur, & de Pace conſtituenda altum eſſet inter partes ſilentium, eam aperte profiteri. Ex eo procul abeſt mutatam vel leviter, ut magis magisq; facta fuerit mihi confirmatior. Non hoc volo; ſatis ſufficere averruncandis exteris malis hanc unam civilem inter diſparis Religionis Ordines concordiam. Multa enim quoque alia iſti fini requiruntur, de quibus agere non patitur nunc inſtitutum. Fruſtra tamen iſthæc omnia fuerint, niſi firma inter omnes Imperii Ordines Pax civilis ſit ſtabilita: ut hæc omnium ſuperſtruendorum, quaſi ſit primum fundamentum. Quo illud omnibus appareat, ſub finem libri addidi etiam ea, quæ ante annos quadraginta à me eſſe conſcripta modo ſignificabam. Vtinam ex voto omnia ce-

Digitized by Google

dant in commune univerſæ Germaniæ bonum! Vnum illud ſane ſpectavi ego omni meo labore: neque nunc quidquam magis deſidero. Quo, niſi valde fallor, & bonum Chriſtianum, & bonum Imperii ſubditum me ad ipſam quoque poſteritatem comprobabo. Helmeſtadii in Academia Julia Anno CIↃ. IↃ. C. LXXVII. XII. Kalend. Maji.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO AD LECTOREM

primæ editioni præfixa.

BEne triginta annos bello inteſtino, in quod fere univerſa Europa ſuas vires ſimul impendebat, flagraverat jam Germania, & tantum non in ſolitudinem erat verſa, cum de pace inter partes componenda agitari denique cœptum eſt. Quis crediſſet, etiam tunc ſupereſſe, qui bellum mallent? In utraque tamen parte inventi qui paci acriter adverſarentur, & quidem (quod mirere) illa pars omnium maxime infeſtis conſiliis oppugnavit pacem, quæ ex bello graviſſimum damnum ſenſerat, & periculo propior erat omnia ſua perdendi: ea animos prava pervicacia invaſerat. Et vero Pacis inimici nuſquam plures, nuſquam atrociores, quàm apud eos qui Catholici audiunt; ipſo Cæſare tamen & Principibus iis quorum armis & viribus bellum gerebatur, in Pacem pronis. Incendebat illos homines nihil perinde atq; dolor ſubductorum ventri pinguium aliquot patrimoniorum; ita alte impreſſa erat aqualiculo memoria ſuaviſſimæ ſaginæ, ut ſpem recuperandi ponere eſſet ægerrimum; etſi ipſi ad bellum parum vel nihil ſubſidii conferrent, ſueti videlicet aliis pugnantibus pigro in otio domi fructus opimiores victoriæ alienæ carpere. Obtentui tamen pertinaciæ religio fuit; ſive ſimul improba ſuperſtitio incau-

Digitized by Google

tos animos ita occupaſſet. Ducebat quaſi agmen horum ipſe Papalis Nuncius, vir & munere pariter & agendarum rerum ſolertia magnus: unde ingens factioni illi in vulgus exiſtimatio, ex adverſo Pacis ſtudioſis quibusque, maximis licet Principibus & perſpectiſſima virtute, impietatis macula aſperſa, ipſi Paci de die in diem remora multiplex injecta eſt, pereunte interim Germania. In id, turbandis nimirum omnium animis, ſparſi tandem & libelli ſunt, nec uno auctore, nec indocti; ſed qui oſtenderent, ut ingenium ita doctrinam ſcriptoribus non deficere, quamvis in malæ cauſſa patrocinio. Primo fortaſſis omnium prodiit Judicium Theologicum perſonati cujusdam Erneſti de Euſebiis: ſucceſſerunt mox Judicii illius Theologici Vehiculum Reſponſum Theologicum, Inſtrumenti Pacis Ponderatio, & id genus alia. Omne hoc in manus meas incidit adulta æſtate decimi retro anni: licet jam tum (quantum intelligo) aliquamdiu minus peritorum animos inquietaſſet. Declinante autumno, imo pene ſub brumam, vidi Judicii Theologici Diſcuſſionem, doctam illam quidem & elegantem, qua tamen apud Pacis hoſtes quidquam effectum iri, ſperare me vetabat, quod Auctor aperte Proteſtantem ſe ferret, hoſtilis vero talium hominum animus à Proteſtante doctrinam nullam quamvis optimam & meridiano ſole clariorem

admit-

Digitized by Google

admittat. De turbis interim, Euſebiano cumpri- mis libello, (hic enim omnium illius generis doctiſſimus eſt & operoſiſſimus) apud homines etiam non malos & Pacis cupidos motis, increvit magis magisque fama; judicio prudentiorum ideo potiſſimum gliſcente Erneſtina factione, quod Pontificiæ partis nemo quidquam opponeret, Jeſuitæ verò aliique multi Theologico nomine conſpicui & libellum & cauſſam unice paſſim locorum commendarent. Et verò ita pene comparatum eſt, ut in negotiis arbitrandis ipſimet nos, ad quos illa pertinent, raro ſimus defæcuto judicio; eoque ægre patiamur nobis quidquam perſuaderi, niſi ab iis quos & prudentia valere & noſtri eſſe ſtudioſos perſuaſum ſit, ab adverſariis nihil temere admittentes quamvis conſultiſſimũ utiliſſimumque. Ea de re, cum ſumme dolerem Pacis, adeo neceſſarii boni, compoſitionem procraſtinari, ejusque moræ haud exiguam partem à maleferiatis illis libellis eſſe, exiſtimavi bene me de republica meriturum, ſi aliis ſilentibus, ego clanculum perſona Pontificii Theologi aſſumpta, & ſermone ad illius partis placita legesque compoſito, Euſebium convellendum ſuſciperem. Nec vero ea me ſimulatione magis peccaturum, quam medentes *ſolent, qui* tetra abſynthia

Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flavoqve liqvore,

Vt puerorum ætas improvida luoificetur,
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Abſynthi laticem, deceptaq; non capiatur,
Sed potius tali tactu recreata valeſcat.

Pridem nempe eram perſuaſus; fas eſſe, ut Clemens Alexandrinus loquitur, ψεύδεσθαι ἐν στρατηγίας μέρει. *Nec ane mihi propoſitum, vel hoſtem dolo fallere, quod*

Ripheus juſtiſſimus unus
Qui fuit in Teucris & ſervantiſſimus æqui.

Hoc animo impenſi ſunt in eam operam qui ferias Natalitias anni illius viceſimi ſeptimi ſequebantur ad Calendas Januarias pauci dies, & poſt Calendas unus alterque, illis tamen duntaxat horis quibus per negotia licuit mihi uni vivere. Omnia conſcio nemine: niſi quod ut commode ſpargi libellus poſſet, haud multo poſt tres amici, perſpectæ taciturnitatis & fidei, in conſcientiam admiſſi ſint. Oſnabrugam & Monaſterium delatus libellus haud parum placuit (ut accepi) utriusque partis omnibus qui Pacem ſectabantur; primum in multa exempla calamo transfuſus, mox curante ac laudante ignotum amici & familiaris alias ſui opuſculum Magnifico Viro Jacobo Lampadio, qui nomine Sereniſſ. Ducum Brunſuico-Lyneburgenſium ſtrenue tum & animoſe Pacis negotium curabat, alicubi excuſus eſt. Quem longe maluiſſem tamen

ſine

ſine illa invidioſa præfatione in manus populi devenïſſe. Iſthoc autem in negotio nihil perinde mihi fuit jucundum, quam nemini ſuſpicionem natam de auctore Proteſtante, multo minus de me: ut licuerit ipſimet mihi plurimorum omnis judicia partis non minus occulte audire, at Apelli olim poſt tabulam latitanti. Nec enim cuiquam præter tres illos amicos innotuit utiliſſima deceptio, niſi Pace jam confectâ, atque adeo fructu ſilentij ac ſimulationis abunde jam percepto. Et vero quamvis in commune multum etiam profecerint præclara ac luculentiſſima ſcripta, quæ Erneſto ac Vehiculario mecum eodem tempore oppoſuerunt, & Joannes Georgius Dorſcheus noſtras, & ex parte altera Abbas Caramuel (utpote qvum ille ſimul arduas quæ ad argumentum facerent quæſtiones ex ipſis Pontificiorum libris prolixe atq; acute agitaverit: hic vero arcanas conſultationes multas magno bono produxerit in lucem, opinione variæ doctrinæ & auctoritate cumprimis idoneus fidem ſibi facere) meus tamen ille libellus ipſa ſua brevitate & ſimulata perſona haud parum quoque valuit apud eos, quos Erneſtinæ offucia ambiguos imo à Pace alienos jam reddiderant.

Et ſi vero, ſingulari Optimi Numinis benignitate, Pax tandē aliquando fuerit compoſita, nō acquievit tamen furor Zelotarū & Pontificiæ Curiæ. Hinc e-

dita in lucem Anticaramuel & alia Dorſcheo oppoſita,ſcripta virulenta,orci tamen galeâ tuta. Edita & duæ novo exemplo contra Pacis pactum Papalis Nuncii Proteſtationes: utraque dura admodum & Pacis conditionibus omnibus, ipſique adeo Cæſari, Regi Galliæ, & ipſis ſuæ partis Imperii Germanici Principibus, perquam injurioſa: poſterior inſuper mire pertinacem zelotæ animum prodens. Profitente nimirum Fabio: ſeſe omnem etiam pulviſculum de pedibus excutere, qui commune quidquam habere poſſit vel cum minimo præjudicio S. Sedis, & promptum ſe exhibere *pro illa Sede* ad vitam & ſanguinem profundendum. *Apoſtolos ſcilicet imitato Fabio, quos* prædicaturos Regnum Dei & ſanaturos infirmos *juſſit Servator, ſi qua in civitate non reciperentur,* exire ac pulverem pedum excutere in teſtimoninm ſupra illos: *juſſit item in teſtimonium de Chriſto ſanguinem fundere: quaſi tantundem ſit, Regnum Papæ & Regnum Dei, Chriſtum & Papam prædicare. quales tamen Fabios prædicatores & martyres omnis priſca vere Catholica & Apoſtolica Eccleſia ignoravit. Supervenit biennio poſt ex ipſa Tarpeia arce in Pacem Fulmen plane horrendum, ac quale ab orbe condito nuſquam terrarum fuerat auditum, velut in ultimum complementum furoris tranquillitati noſtræ adverſantis. Ne quidquam videlicet turbandæ*

da Germaniæ idoneum omitteret, ille ab initio uſque mendax & latro ſpiritus, oppoſitus Sancto ac miti Pacis Spiritui. Et vero ſibi Pacem Germaniæ cumprimis eſſe inviſam, ſuis illis inſolentibus actibus prodidit: utpote qvum ad hunc modum, nullam unquam Pacem hactenus fuerit inſectatus. Fuit tamen & ille conatus irritus; ac in tantum prævaluit Spiritus Sanctus, ut unanimi omnium ſententia, non attentis Romanis ſive fulguritionibus ſive tonitribus ſive fulminibus, in publicas & perpetuas Imperii leges utrumque Pacis pactum receptum ſit: quo nomine immortales Deo gratias debemus. Sed & in Batavis duo rei indignitate moti, alter David Blondellus, omnis antiquitatis peritia admirandus, ficto tamen Amandi Flaviani nomine, alter vir item plane eximius Joannes Hoornbeek, perdoctis ſcriptis impietatem Romanæ Bullæ confodere non dubitaverunt; etſi optimus Blondellus & aliis vaſtis negotiis & ipſa tandem morte cœptam operam abſolvere ſit prohibitus. Eadem verò indignitas, & pacis ſervandæ ardens ſtudium, poſt plurimos ſtimulos, me etiam denique nunc permovit, in Bullam iſtam calamum ſtringere eamq; meam Animadverſionem luci publicæ exponere. Nec vero vacat periculo ſuppoſita doloſo cineri Papalis illa pruna; ſed intereſt univerſi Imperii Germanici, ut illius iniquitas neminem omnino fugiat, ut-

Digitized by Google

que ex omnium animis ejus eviſtimatio eradicetur.

Cæterum hujus Animadverſionis meæ publicationi viſum fuit haut inutile, præmittere perſonatam meam Conſultationem: cum quod ad eam recudendam ſæpius fuerim invitatus, tum quod ex eadem qua Erneſti Judicium pharetra Declaratio Papalis deprompta ſit, nec amplius quidquam autorem me diſſimulare ſuadeat. Lectorem tamen omnem atq; etiam rogo, ignoſcat mihi quod contra animi ſententiam in libello iſthoc diſputata, cumprimis quod Proteſtantes hæreticorum nomine traduci, inveniat: memor, absque fuco illo, innoxio tamen, nec latitare me, nec probe aſſequi pie propoſitum ſcopum potuiſſe. Et verò retecta fronte integram animi ſententiam in Animadverſione de quam multis expoſui: alias ſeorſum prolixe demonſtraturus, quodnam jus & quidnam ſit officii Summæ poteſtati civili circa Religionem perſonas & res vel opes ſacras; alieniſſimus ab illo placito multorum, fas eſſe majeſtati civili in cives animadvertere ob errores tranquillitati civili non adverſantet.

Conſultationi autem ſubjungi feci eam partem Judicii Erneſtini, quam Conſultatio oppugnavit: ut eo facilior ſit utriusque contentio. Eadem fini addidi & Innocentii Bullam nec non utramque

Fabii

Fabii Proteſtationem. Et vero niſi hiſce quoq; cum cura perlectis haud fecerit quis operæ pretium in Animadverſione aut Conſultatione mea evolvenda.

In Animadverſione vero etiam ne quem offendat, Romanæ quia parti tribuitur à me Catholicorum titulus. Feci illud ſecutus vulgi morem, quo ſermo fiat & brevior pariter & dilucidior: minimè ignorans cæteroquin quam inique id nomen pars illa ſibi vindicet. Longe ſanctior ſane & præclarior eſt Evangelicorum appellatio, quam nobis unice ſervavi: præſertim quia jam olim in Catholicorum nomen omnes penè hæretici tranſierunt, ſingulis cœtibus hæreticorum ſe potiſſimum Chriſtianos & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putantibus; *ut loquitur Lactantius; qua de injuria conqueſti item fuerunt, Auguſtinus, Salvianus, Proſper, Victor & alii. Sed & hodie Catholicus eſt, non is qui amplectitur illam fidem, quam Apoſtolorum conſentiens prædicatio toti fere terrarum orbi quaſi communem, atque adeo vere Catholicam (quia per accidens factum eſt, ut univerſalior doctrina eadem & verior eſſet, quod alias rarum eſſe ſolet) olim fecerat; aut etiam is qui fidem præ aliis late patentem amplectitur; ſed ſolus ille qui cum Romano Pontifice communionem colit Eccleſiaſticam. Quæ tamen communio neutiquam eſt univerſalis, imo ne numero ſectantium quidem omnibus*

aliis

aliis Eccleſiis eſt ſuperior. Ut proinde cum verborum ſignificatio ex uſu (qui alius atq; alius diverſis temporibus eſſe ſolet) ſit æſtimanda, & nunc priſca & genuina τοῦ καθολικοῦ *acceptio plurimum mutaverit, non eſt cur, juxta quidem ſignificationem in vulgus receptam, nos Catholicorum cognomentum Romanenſibus invideamus.*

Hæc quaſi hiſtoria eſt utriusque hujus libelli mei: quam texere coactus ſum multis de cauſis, & Tibi Benevole Lector omnem propalare. Veneraberis autem mecum Deum Optimum Maximum, ut porro nobis propitius, hoſtiles inimicorum molitiones avertere aut irritas reddere, Pacem vero, quam clementer dedit, perpetuam ſervare ac tueri velit jubeatque. Helmeſtadii in Academia Iulia Eid.
Iul. Anno CIↃ IↃ C LVII.

In Epiſtola dedicatoria, pag. 6. l. 4. deleatur τὸ inter.

PRO-

Elogium hujus Scripti insigne V. ap. Herr. Bendorp. p. 191.

PRO

PACE PERPETUA PROTESTANTIBUS DANDA

Conſultatio Catholica:

AVCTORE IRENÆO EVBVLO

Theologo Auſtriaco.

Lucæ xix, 42.

O ſi cognoſceres tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.

(o)

FRIDEBURGI,

Apud Germanum Patientem.

1 6 4 8.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO
JACOBI LAMPADII,
DUCUM BRUNOVICENSIUM ET LUNÆ-burgenſium ad Comitia Oſnabruggenſia & Monaſterienſia Legati.

ACcepi ante pauculos dies ab amico refutationem Judicii Theologici, quod ſuperiori anno Monaſterii edidit Euſebius Tenebrio. Simulatq; perlegere cœpi, mirificè arriſit Irenæi (eo ſe nomine indigitat) & eruditio & moderatio animi, & erga Rempublicam amor. Dignisſimus igitur viſus eſt labos, qui truci & ſævo Euſebii Tenebrionis Judicio opponeretur. Si Tenebrio noſter, ſi Vehicularius & Ponderator eruditione ac ſubinde in Scripturis deprædicata charitate cum Irenæo coinciderent, nec adeò coegiſſent doctiſſimum virum aliosque truculentam illam imperitiam retundere; ab optimo quoque pluris æſtimarentur. Venite ad me omnes, qui onerati eſtis, ego ſum corde mitis, ait Salvator noſter: & Apoſtolos fratres ob denegati hoſpitii ignominiam igne ſævituros cohibuit adjecto propitii Spiritus ſui elogio. Cum igitur Theologus noſter, cum Vehicularius & Ponderator nil niſi bella vehant, ſpirentque ca-

des, excidia, flammas; merito ſciſcitemur, cujus afflatu immitia illa capita ſuam Theologiam, Vehiculum & Ponderationem didicerint.

Conſultationis autor Irenæus mihi nondum innotuit. Quisquis ſit, multijugæ eruditionis virum, multisq; egregiis dotibus præditum eſſe confiteor. Subiit quidem mirari, Irenæum, quem Muſæ Gratiis comitatæ undequaque eximium fecerunt, eam religionem, quam divinitus illuminati Prophetæ ac Apoſtoli promulgarunt, quamque Evangelici in Germania, abjectis Romani Præſulis additamentis mutationibus & abuſibus, unice profitentur, hæreſin appellaſſe: nolui tamen committere, ut propter immerita nomina magni alias viri ſolidiſſima Conſultatio minus extaret: nævus videlicet in formoſo corpore non omnino tollit pulchritudinem. Quæ ego propterea adjicere volui, ne quis me autorem operis ſuſpicetur, quod ego ignoti autoris opus Bibliopolæ typis excudendum ſubminiſtrarim, meve alieni laboris fructus intercipere voluiſſe. Si Deus vitam & otium ſuppetierit, & ipſe oſtendere conabor, quanta ſit quibusve illigata limitibus ſupremi Magiſtratus circa Religionem poteſtas. Dabam Oſnabrugis 4. Apr. ſtyl. vet. Anno 1648.

TYPO-

Digitized by Google

TYPOGRAPHUS LECTORI
S. P.

QUum primum prodierunt Judicium Theologicum & ejus Vehiculum, Irenæus noſter non credidit digna illa eſſe confutatione, ſed contemptu: eo quod contra torrentem communis ſententiæ, quam hactenus tot Imperatores, Reges, Principes, Epiſcopi, Clerici, Theologi, Jurisconſulti, & optimi doctiſſimique Laici, ſunt ſecuti, niterentur. Obſervavit tamen poſtea præter exſpectationem, illis chartis turbari imperitiorum, zelo tamen catholicæ fidei ardentium, animos, idque magno publicæ tranquilitatis malo, quippe cui illis ſcriptis nihil magis poteſt adverſari. Confutationem itaque hanc Judicii Theologici, & haud paulo meliorem Conſultationem exaravit. Nomen diſſimulat; quod exemplo præiverint adverſarii: proditurus tamen illud, ubi aperta fronte alii pugnaverint, aut res idipſum expoſcere videbitur. Rationem cum ratione contendere enim magis ex re veritatis eſt, quam à perſona capere præjudicium.

cium. Quod ſi ſane ſepoſito amore & odio, quæ hîc dicta ſunt cum aliorum ratiunculis conferantur, non dubitamus, etiam illos, quos fluctuare fecerunt illi alii libelli, prono in pacem publicam animo fore,& qui hactenus negotium pacis ſummo ſtudio curaverunt, à calumniis & convitiis adverſariorum ſatis defenſos eſſe.

PROOE-

Digitized by Google

PROOEMIUM.

De pace perpetua Proteſtantibus danda conſulturis, non amplius neceſſum eſt multis deſcribere illius Pacis naturam & conditiones, poſtquam ipſi Proteſtantes animum ſuum aperte ſatis ore & calamo prodiderunt, & deſiderata ipſis Pax jam tum à S. C. M. Illuſtriſſ. Legatis magnam partem ſit promiſſa. Facile certe hæc peti poteſt, ſaltem ex projecto Pacis antedictorum Legatorum. Cæterum quæſtio ardua eſt, num talis perpetua Pax Proteſtantibus, hoc eſt, hæreticis, à S.C.M. & reliquis Catholicis Imperii Rom. Ordinibus ſalva conſcientia poſſit concedi. Videas enim in partes hic abire Catholicorum maximæ auctoritatis Statuum ſententias: nec deſunt graviſſimi Theologi, qui editis ſcriptis illicitam ejusmodi pacem pronunciare non dubitaverunt. Nos citra cujusquam hominis præjudicium, ſervantes integram omnium autoritatem & dignitatem, conſultabimus itidem in publico hac de re. Quod ut faciamus, impellimur communi totius Germaniæ, cumprimis autem Eccleſiæ Catholicæ, ſalute, quæ in hujus pacis cardine, niſi fallimur, unice verſatur. Agemus autem breviter, & non oratorio ſed ſcho-

laſtico

laſtico ſimplici modo, ne cui videamur fucum orationis illecebris facturi. Simplex ſcilicet veritas eſt, neque indiget mangonio. A nobis vero procul abeſt, ut quem fallamus in tanti momenti negotio, unde ſalus animæ corporis & fortunæ bonorum dependet. Primum ergo hypotheſes quasdam præmittemus: inde ſententiam noſtram argumentis muniemus: reſpondebimus denique ad objecta aliorum.

SECTIO

Digitized by Google

SECTIO I.

HYPOTHESES.

I.

VT alia vitia ita & hæreſin poſſumus ſine peccato tolerare, modò neque directe neque indirecte illam juvemus & promoveamus.

Ita ſentiunt omnes Doctores Theologiæ moralis & Caſuiſtæ. Admittit etiam hoc ut certum, imo urget maxime, ipſemet Erneſtus de Euſebiis paſſim in *Judicio Theologico*. Nititur autem aſſertio regula illa juris: quod non eſt licitum in lege, licitum facit neceſſitas. *c. quod non. 4. extr. de regul. jur.*

II.

Quando hæreſis non poteſt tolli citra majus damnum Catholicæ Eccleſiæ, tum non tantum licet ſed etiam debemus hæreſin tolerare.

Etiam hæc ſententia communis eſt. Ratio vero in promptu. Omnes enim tenemur pro virili ad majorem Dei gloriam & Catholicæ Eccleſiæ incrementum: ex duobus itaque malis minimum tenemur eligere, *c. duo mala diſt. 13.* Eoque ſi id exigat neceſſitas, ſatius eſt tolerare hæreſin quam in majus damnum Eccleſiam conjicere. Huc pertinet

Digitized by Google

illa prohibitio de zizaniis non eradicandis, ſi fieri id nequeat ſine tritici læſione. *Matth.13.*

III.

Licet paciſci de illo tempore hæreſeos tolerandæ, quo licet illam aliàs tolerare.

Itidem hoc omnibus conſtat: in qualibet enim re licita, in quantum eſt licita, locum habere pactum, ſole eſt clarius. Vulgo etiam docent Doctores, ejuſmodi tolerantia ſi ſit pacta ſervandam eſſe fidem.

IV.

Tempus tolerandæ hæreſeos in futurum rectè definitur illud, intra quod, moraliter loquendo, obſervatis circumſtantiis, prudens quisque dixerit, hæreſin citra majus malum non poſſe exſtirpari.

Hujus pronunciati veritas patet per partes. In omnibus enim humanis actionibus & negotiis illud cenſetur rectum, quod prudens aliquis ita definit. Itaq; etiamſi futura ſint contingentia, tamen in rebus humanis id habetur certò futurum aut non futurum, quod moraliter ita exiſtimatur à prudente quoque. Diſerte idem pronunciat ipſe Auctor Judicii Theologici *ſect. 6. reg. 3.*

V.

Nemo tenetur bello hæreticos perſequi ob hæreſin, præſertim illos in quos nulla aliàs ipſi competit jurisdictio.

Haud

Digitized by Google

Haud dubie hoc aſſerunt omnes Doctores, qui ſimpliciter docent, bellum quidem licite nonnunquam geri, neminem tamen ad id teneri. Notandum præterea, à nemine theſin huic contrariam defendi, ſed tantum hoc: quod *liceat* bellum gerere propter hæreſin, idque in tribus caſibus, I ſi ſubditi alicujus Principis deficiant à fide catholica & alios trahant ſecum in eandem hæreſin & ſic diſſenſionem faciant in regno. II ſi rex vel ſubditi unius regni deficiant à fide catholica, & conentur ſubditos vicini regni in eandem defectionem trahere. III ſi id jubeat Pontifex. Vide R. P. Becanum Theolog.Scholaſt. *p.2.tom. poſt.tr. pr.c.25. q.1.* Multum diſcriminis vero eſt inter id quod *licet* & illud ad quod *tenemur.* Sed & primus caſus ut & tertius plane non habent locum in hoc noſtro negotio. Primus enim caſus eſt de bello Principis in ſubditos proprios: Tertius de illis hæreticis in quos Papa jus aliquod dat Principi alteri: nos autem verſamur in illo caſu quando Catholicus Princeps nihil in hæreticos habet juriſdictionis, ſive propriæ ſcilicet ſive conceſſæ.

Quicquid verò ſit de eo quid liceat, tantum ſermo noſter eſt de eo *ad quid teneamur.* Probari verò hæc aſſertio noſtra facile poteſt. Si enim tenemur, aut naturali aut divino aut humano jure tenemur. Non primo: quoniam illud jus nihil no-

vit de hæreſi. Non divino: quoniam illo jure nulla eſt pœna hæreticis poſita, ceu docet cum aliis multis Victoria *Relect. V de Indis*, ad quam ſe refert *Relect. de Jure belli q. 3. prop. 1.* Certe nuſquam legitur in Sacris literis, bello hæreticos eſſe perſequendos. Non humano denique. Etſi enim Sedes Apoſtolica interdum hoc mandaverit, tamen illorum mandatorũ obſervantia ſemper irrefragabilis nunquam uſu eſt introducta, eoq; ne quidẽ ſimiles Bullę Papales vim legis acceperunt ſed tantùm ſuaſionis. Tantum abeſt, ut lege receptum ſit, quemquam teneri ad hæreſin exſtirpandam ubi locorum nulla ſibi competit jurisdictio.

VI.

Bona pleraque Epiſcopatuum, Monaſteriorum, & ſimilia, per Germaniam, non gaudent abſolute immunitate Eccleſiaſtica, ſed potiſſima eorum ſunt feuda Imperii eoque oneribus feudalibus tenentur, alia item oneribus publicis ſubjecta ſunt ſaltim de facto & quidem à tempore immemoriali.

Nemo horum quidquam poteſt negare, niſi qui Germanicarum rerum eſt imperitiſſimus. Nec enim omnia quæ ab Eccleſia poſſidentur ſpiritualia ſunt eòque libera. Videatur Panorm. *in c. ſancit. n. 9. de cenſib.* Covarr. *pract. quæſtion. 34. n. 20. verſ. contr. opinio* Maſcardus *de gener, ſtat. interpr. concl. 1. n. 16.* Menochius *conſ. 291. num. 10.* & in ſpecie de Ger-

Germaniæ bonis Gail. *l. 1. obſerv. 30. num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.*

VII.

Bona quæ non proprie ſunt ſacra, poſſidentur tamen ab Eccleſia, alienari poſſunt ob utilitatem Eccleſiæ, multo magis ob publicam neceſſitatem.

Vide *authent. hoc jus porrect. auth. ſi quaſ. & authent. perpetua, Codice de Epiſcopis & S.S. Eccleſiis*, & ad h. l. communiter Doctores. Conſentit vero praxis vulgaris. Non diſputabo hic, poſſitne illa alienatio fieri ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ nec ne. Quorum illud nonnulli aſſerunt, nonnulli negant. Videtur enim, quid de hac controverſia ſit ſentiendum, patere ex ipſa Extravagante Pauli II *ambitioſa*, quando alienationem ſine novo conſenſu prohibet, addita tamen exceptione: *præterquam in caſibus à jure permiſſis.* Diſerte verò dicit etiam Navarrus in Manuali c. 27 n. 15: *Hæc Extravagans non vetat alienationem in caſibus permiſſis à jure: & in nihilo fuit recepta juxta Sylveſtrum v. alienatio q. 13. Cajetan. voce excommunicatio c. 75. Et conſuetudo valet contra illam: & credimus nullibi eſſe receptam.* Vnde ſimul liquet, etſi in juramento Epiſcoporum dicatur: *poſſeſſiones vero ad menſam meam pertinentes non vendam, neque donabo, neque inpignorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum con-*

ſenſu Capituli Eccleſiæ meæ, inconſulto Romano Pontifice, qvum hoc nitatur Bulla illa Pauli II, non obligare ad caſus in jure exceptos, adeoq; etiã non ad caſum extremæ neceſſitatis, utpote qui jure ſit maximè exceptus. Et ſic tenetur etiã à Sylveſtro *l. c.*

IIX.

Eadem bona ſunt ſubdita Principi civili; isque hactenus de rebus illis Eccleſiæ ſtatuere poteſt, ſicut de aliis bonis ſibi ſubjectis.

Vide *c. quo jure diſt in. 8. Concord. item l. jubemus Cod. de Epiſcop. & S. S. Eccleſ. l. 2. C. de navib. non exc.* cum ſimilibus. Ubi idem tradunt vulgo interpretes. Eſt certe hoc uſu receptum in omnibus rebuspublicis, etiam maxime Catholicis. Confirmatur vero illo etiam Ambroſii ad Auxentium: *Agros Eccleſiæ ſi vult Imperator, tollat: poteſtatem enim habet vindicandorum.*

IX.

Bona etiam Deo dicata, ſi Eccleſiæ & reipublicæ neceſſitas exigat, licet in alios uſus convertere, imo hoſtibus pro pace redimenda tradere.

Sententia eſt communis: utpote qvum juxta cap. *aurum,* propter pauperes, captivos, ædificia templorum & cœmiteriorum, vendi poſſint vaſa ſacra & quævis mobilia pretioſa Eccleſiarum. Addit ipſe Auctor Judicii Theolog. ſect. 3. ad IV. *pari ac majori ratione propter neceſſitates Imperii, &*

praci-

præcipue Religionis, confringi, conflari, & vendi poſſe ac deberi, iiſdemque ex reditibus quoque Eccleſiarum & Eccleſiaſticorum ſubveniendum eſſe.

X.

Qui permittit aliquid agi quod inhoneſtum eſt, non ſtatim eo ipſo intendit honeſtũ reddere quod eſt inhoneſtum, ſed tantum dat peccato impunitatem.

Paſſiva hæc eſt omnium ſententia, eoque probatione nulla indiget. Tantum heic obſervandum, multis imponi circa hanc rem æquivocatione vocabulorum *jus* & *juſtum*. *Juſtum* ſcilicet etiam dicitur quod licet, utut natura ſua vere ſit injuſtum; ſimiliter *jus* dicitur facultas agendi, etiam illa quæ tantum nititur impunitate, & pœnam publicam non veretur.

XI.

Hæretici Proteſtantes, neque ſponte neque damnis affecti mediocribus, aliam pacem quam qualem propoſuerunt, & Cæſarei Legati ipſis hactenus conceſſerunt, admittent.

Quod ſponte & non coacti velint mutare poſtulata, nemo paulo ſanior dixerit. Damna autem mediocria, imo maxima, illos contemnere, ſpe illius ſuæ pacis, reapſe omnes (proh dolor!) docemur. Exhauriuntur enim illorum provinciæ & bona non multo minus atque noſtra: vident etiam periculum imminere ſibi à nimia potentia peregrinorum;

norum; attamen quod exiſtiment majus malum fore ſi ſpe illius ſuæ pacis excidant, ferunt omnia non iniquo animo: utpote qui ſibi certò perſvaſerint, quoad Catholici ipſos habuerint indignos ſincera pace, numquam ſibi eſſe cautum.

XII.

Moraliter loquendo, Catholici Status Imperii non poſſunt hoc tempore vi adigere Hæreticos, ut in aliam pacem conſentiant.

Dico, *moraliter loquendo*, expenſis rebus Catholicorum & Hæreticorum Statuum, prout nunc ſunt. *Primo* enim Hæretici ipſo actu poſſident magnam & robuſtiſſimam partem Germaniæ, imo illa etiam bona quæ ſibi per pacem dari volunt. *Secundo* habent in promptu auxilia Svecorum, qui plurima munitiſſima loca per omnem Germaniam, imo in ipſis terris Catholicorum Statuum, uſq; adeo validis præſidiis tenent, ut ipſi Catholici cogantur militem illorum ſuis impenſis alere. *Tertio* reapſe iidem juvantur à potentiſſimo Rege Galliæ, qui itidem magnam partem Germaniæ jam occupavit. Etſi enim credendum ſit, malle regni illius miniſtros Catholicos, in quorum manu nunc eſt reſpubl. illa, florere potius in Germania Catholicos Status quam Hæreticos; tamen quod videant, illos Auſtriacam domum colere quæ Gallis inviſa eſt & ſuſpe-

ſuſpecta, hinc ex re ſua exiſtimant potius Hæreticis favere quam Catholicis. Accedit, quod rebus ſic ſtantibus fœdere certo cum Svecis Gallia ſit conjuncta, adeoque non poſſit, ſalvo fœdere Svecorum, deſideriis illis quæ cum Proteſtantibus aliis habent hi communia, reniti. Certe hactenus adjutos fuiſſe Proteſtantes per Gallos, & Gallos bona quædam Eccleſiaſtica, nonnullis Proteſtantibus qui in ipſorum ſunt clientela, cumprimis Landgraviæ Caſſellenſi, voluiſſe addicta, conſtat ex Actis publicis. Impoſterum illos aliter ſenſuros, nihil eſt cauſſæ qvur ſperemus. Verendum eſt *quarto*, ne Hæretici deſperantes de Pace à nobis impetranda novum fœdus ineant cum Fœderatis Belgico-Germaniæ provinciis, facta ipſis poteſtate vicinas Catholicorum terras occupandi, cum ſpe perpetuo illas retinendi. Quod facile factu eſſe poſt compoſitam pacem cum Hiſpano, nemo prudens negaverit.

Ex adverſo Catholici Status nullum aliunde auxilium poſſunt ſperare, præſertim durante hoc ferali bello Hiſpano-Gallico, & Catholico Rege iterum nova rebellione Neapolitanorum diſtento. Proprias autem vires tantas eſſe, ut magnas victorias liceat certo polliceri, rebus ſic ſtantibus, quis prudens, & eorum quæ hactenus aliquot annis experti ſumus, & quotidie experimur, non ignariſſi-

mus, dixerit? Miraculoſam aliquam divinam benignitatem, ubi nulla facta eſt cœlitus promiſſio, nemo ſapiens certo exſpectat. Neque vero ejuſmodi futuræ gratiæ comparet ullum indicium; utut merito debeamus æternas grates DEO, quod paulo meliores fecerit hoc anno res Catholicas.

Fruſtra utiq; allegantur à *Capit. Argentor.* recens fortuna Regis Angliæ, Provinciarum Belgicarum, & Hiſpanorum, Vinarienſis item motus & pax Hungarica. Quis enim neſcit, Angliæ regem iniquiore nunc quam ante conditione, & Provinciarum Belgicarum pacem cum Hollandis, potius Hollandis commodam quam Provinciis Catholicis, Hiſpanos autem novo, & quidem periculoſiſſimo motu Neapolitano implicatos eſſe? Porro Vinarienſium tumultus nullo bono Catholicorum eſt factus, ſed potius eorum malo, utpote qvum horum melior pars tranſierit ad Svecos h. e. Hæreticos, reliquis apud Gallos manentibus. Creatus quoque eſt rex Hungariæ Ferdinandus IV, ſed conditionibus quæ Hæreticis Hungariæ vehementer favent. Is porro fuit aliquot annos, & quidem ab anno uſque triceſimo, infelix omnium conatuum noſtrorum eventus, ut DEUM adverſari noſtris conſiliis, longe (proh dolor!) veroſimilius liceat colligere. Cauſa certe victoriæ ad Duitlingam anno 43 partæ, temere à nonnullis noſtrorum, quos inter eſt

& Er

& Erneſtus *ſect.* v. *ad* vii, creditur eſſe intentio illa S. C. Majeſtatis & Electorum Catholicorum de non concedendis bonis in manus Hæreticorum. Cur enim per infelices caſus hi coacti ſunt poſtea mutare illam intentionem? Quare Ferdinandus II optimus, qui unquam fuerunt, Cæſarum & religioſiſſimus, cum foveret quam maxime illud propoſitum, tantas paſſus eſt calamitates? Æque ſane inepta eſt iſta conjectura, atque altera illa ejuſdem Judicii Theologici *ſect.*v.*ad* vi omnes clades quas paſſi ſumus poſt annum xli, Amneſtiæ eſſe adſcribendas & Paci Pragenſi. Quaſi vero non ab anno trigeſimo uſque paribus ſimus malis affecti; totam pene Germaniam cum Bohemia Svecis ac Saxonibus occupantibus. Veriſimilius nugabatur Alphonſus Vargas, ſive is Scioppius ſit, cap.22.& 54, omnia ſiniſtra Ferdinando II eveniſſe, quod ille monaſtica quædam bona Patribus S.J. conceſſiſſet. Sed apage ineptias. Nihil addo, ne videar velle noſtris partibus metum incutere ſine cauſa.

XIII.

Moraliter certum eſt, Proteſtantium potentiam ſemper in Germania futuram adeo magnam, ut meliores pacis conditiones illis non poſſint extorqueri.

Iterum proteſtor me loqui de morali certitudine. Recte vero alicubi dicit Victoria: *in moralibus*

non oportet multum conſiderare quid poſſit fieri, ſed quid in rerum ſtatu & natura inveniatur & contingat, & potius experientia tot annorum quam argumentationibus ſtandum eſt. Quod ſi ergo experientia omnis antecacti ævi, ex quo hæreſis Lutherana cœpit, ſtandum eſt, facile apparet veritas pronunciati. Creverunt enim ſemper vires hæreticorum, & tametſi valde eſſent afflictæ & diminutæ ante annos ſeptendecim, tamen ex eo præter & ſupra omnem expectationem noſtræ res magis magiſque ſunt collapſæ.

Poteſt tamen propoſitio etiam argumento hoc confirmari. Si potentia illa Proteſtantium debet aliquando concidere, neceſſum eſt ut id fiat aut miraculoſe aut ordinariis mediis. De priore nulla datur moralis certitudo: imo potius contrarium verendum eſt, utpote qvum haud dubie mundi finis magis appropinquet; illo autem tempore vix fides ſupererit, juxta prædictionem Salvatoris.

Jam vero ordinaria media fuerint vel extra S. R. Imperium collocata, vel intra. Non extra, quoniam moraliter loquendo fuerint illa exſpectanda vel à Rege Galliæ vel à Rege Hiſpaniæ. Ab illo non eſt quod exſpectemus tantum auxilii, durante domus Auſtriacæ potentia aliqua formidabili, propter cauſas ſupra adductas. Si illa autem interierit, ſine dubio in ipſa Germania vires Catholicorum multum patien-

patientur detrimenti: ideoque illo auxilio externo nihil vel parum poterit promoveri. Regis Hiſpaniæ potentia ita hodie eſt fracta, ut nec ille videatur unquam vires recuperaturus, quibus noſtris rebus multum poſſit opitulari. Si autem emerſerit nonnihil ex hiſce calamitatibus, ac velit Proteſtantes opprimere, proculdubio ſuccurret hiſce omni ope Gallus, quemadmodum fecit hactenus; quippe qvum eædem cauſæ, quæ nunc illum movent, eum ſint etiam tunc impulſuræ. Neque vero eſt quod ſperemus, aliquando malam illam æmulationem Regum deſituram. Ab exteris itaque non eſt quod nobis benigni multum polliceamur. Quis crediderit autem? Catholicos Status ipſosmet ita aliquando futuros potentes, ut omnes Hæreticos poſſint exterminare, etiamſi illi nullo auxilio nitenrentur? Et tamen nunquam ipſis deerunt vel Sveci vel Batavi vel Galli ipſi, vel alii aliqui. Ut proinde ſpes illa de Hæreticis aliquando exterminandis, moraliter loquendo, revera ſit ridicula & vana.

XIV.

Licet exigente neceſſitate cum hæreticis perpetuam pacem inire.

Manifeſta eſt hæc propoſitio ex hypotheſi III & IV ſupra allatis. Confirmatur quoque autoritate religioſiſſimorum Imperatorum, Regum, & Principum. Etenim à temporibus Sigiſmundi Impera-

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EM. ROMA

toris omnes Bohemiæ Reges pacem perpetuam Huſſitis conceſſerunt. Similiter pacem perpetuam dedit Ferdinandus I Cæſar Proteſtantibus, cum in tranſactione Paſſavienſi, tum præcipue in Comitiis Auguſtanis anno 1555. Invitum eo adactum eſſe optimum Cæſarem, quis negaverit? Non eſt ſane abſimile vero, non ſine lacrymis illum ſubſcripſiſſe, utut certa aliqua hiſtorica fide id non conſtet. Nam Cardinalem Hoſium de Ferdinando Cæſare id ſcripſiſſe ad Paulum IV, ex epiſtola Poſſevini ad Stephanum Poloniæ Regem non perinde certum eſt. Id certiſſimum, laudatiſſimum illum Cæſarem ſua ſubſcriptione omnia confirmaſſe. Pœnituiſſe illum facti, nemo eſt qui memoret; imo notum, jam finito Concilio Tridentino, quid cum Georgio Caſſandro & Wicelio ſit agitatum. Sequentes Cæſares omnes eadem pacta hactenus confirmaſſe, itidem longe eſt certiſſimum & in vulgus notiſſimum. Tolerantiam imo tutelam hæreſeos in Poloniæ Regum ſacramentum, quo ſeſe reipublicæ obſtringunt, receptam eſſe, itidem eſt notum. Obtinet idem in Hungariæ regno. Ipſe Rex Catholicus Hiſpaniæ pacem perpetuam Hollandis eorumque ſociis dedit, libera ipſis facta poteſtate ſuæ religionis & bonorum Eccleſiaſticorum in ſuos uſus commutandorum. Gallicorum Regum alium eſſe animum, nullo licet colligere indicio. Conſtat porrò,

Digitized by Google

porrò, omnes Principes Germaniæ Eccleſiaſticos ac Laicos, excepto uno Cardinale Truchſeſio, conſenſiſſe in leges pacis cum Proteſtantibus initæ anno 1555: neque ex eo tempore quenquam publice contradixiſſe; quod indicium eſt conſenſus omniū.

Confirmatur II auctoritate Epiſcoporum plurimorum non tantum Germanicorum, verum etiam aliorum.

Confirmatur III auctoritate Juriſconſultorum & Theologorum Catholicorum itidem plurimorum. Non enim dixeris, Imperatores, Reges, Epiſcopos & Principes pacem perpetuam iniiſſe cum Hæreticis aut eandem ſervaſſe hactenus, ſine conſilio Theologorum & Juriſconſultorum ſuorum, adeoque optimorum. Saltem hos igitur habemus conſentientes: adeoque non Germanos tantum, ſed & Hiſpanos & Gallos & Polonos & Bohemos & Hungaros, atque ita florem totius Europæ. In tanto præterea numero Theologorum & Juriſconſultorum, ab initio uſque Pacis Auguſtanæ, pauciſſimi diſerte iniquitatis accuſarunt ejuſmodi pacem, cum tamen neque animus deſuerit veritatem profitendi, neque judicium illam dignoſcendi. Omnes certe illos vel inſcitiæ accuſare vel impietatis, non niſi impudentia eſt. R. P. Caniſium, religioſiſſimum ſane virum, cum aliis è S. Jeſu Pacis Auguſtanæ confirmationem probaſſe, & Legato Apoſto-

lico

lico ne reſiſteret obſtitiſſe,cum in ipſius vita à bonis autoribus referatur, mirum qua fronte id in dubium vocet Auctor Judicii Theologici *ſect.* v. *ad* ix. §. *2.Nuncium.* Auctores Compoſitionis Pacis Dillingenſes *c.5.q.29.n.52.* diſerte docuerunt, etiam fœdus perpetuum cum ſectariis per aliquas circumſtantias cohoneſtari poſſe. Illorum unum atque alterum poſt ſententiam mutaſſe, vel librum illum hoc nomine Romæ gravem cenſuram ſubiiſſe, quod ſcribit, Erneſtus *ſect.* v. *ad* x. credat qui volet; mihi non ſit veriſimile. Tannerum in medio reliquiſſe hanc diſputationem, notum eſt ex *tom.3. diſp.1.q.9.dub.3.aſ.2.* Saltem itaque & ille vidit ab utraque parte argumenta probabilia, & quidem ejuſmodi ut abſq; impietatis crimine affirmativam poſſis ſequi.

Licet poſtremo etiam S.Apoſtolicæ Sedis Pontificum adſenſu hanc doctrinam obſignare. Aſſenſus autem ille inde patet. 1. quod nullus Papa hactenus contrarium definierit. 2. quod nemo illorum ejuſmodi pacta cū hæreticis tanquam impia damnaverit.Non damnaſſe vero hinc liquet,partim quoniam talis Bulla Papalis produci non poteſt, partim quoniam Imperatores, Reges, Principes, ejuſmodi pacta ineuntes ac ſervantes cum hæreti- ...anquam irreligioſos & impios Eccleſiæ filios ...am propter illa pacta amare deſierint,multo minus

minus illis injunxerint reſcindere illa pacta tanquam impia. Quæ tamen omnia fieri oportuit, ſi quidem omnia ejuſmodi pacta S. Sedis Apoſtolicæ judicio eſſent illicita & damnata. Proteſtationem ſemel iterumque eſſe factam coram Notario & teſtibus de quibuſdam pactis, non diffitebor. Sed quis neſcit, non id eſſe deteſtationem & damnationem pactorum? Factæ ſunt illæ proteſtationes plærumque aliis de cauſis. Qua de re infra, in reſponſione ad objectionem VIII, iterum dicendum eſt.

SECTIO II.

HIſce hypotheſibus præmiſſis haud difficile fortaſſis fuerit definire, num bona conſcientia liceat hodie Catholicis Statibus pacem inire cum Proteſtantibus, qualem illi deſiderant. Eſt autem difficultas hujus negotii collocata partim in iis quæ perſonam attinent, & Hæreticorum & qui illorum imperio ſubjiciuntur Catholicorum, partim in bonis Eccleſiaſticis. Diſtincte itaque de ſingulis agemus, in univerſum tamen ſententiam affirmativam defenſuri. Eſto igitur

I CONCLVSIO.

Licet concedere Proteſtantibus perpetuam pacem, cum quoad perſonas ſuas, tum quoad bonorum propriorum plenam poſſeſſionem.

Patet hoc, quoniam nulla lege obligamur, ad vim

Digitized by Google

Hæreticorum vel perſonis vel bonis inferendam, qvamdiu quidem moraliter certi ſumus de majore damno Eccleſiæ & Reipublicæ hinc emerſuro. Ceu poſitum jam eſt hypotheſi I, & IV, & XIV. Atqvi moraliter certi ſumus, Proteſtantes non tantum vi poſſe à nobis nunqvam cogi, ſed etiam ne qvidem ſine ingenti damno Eccleſiæ & Reipublicæ oppugnari unqvam ita poſſe, qvo tentemus, num vi eos poſſimus opprimere: ut patet ex dictis pro hypotheſi XI XII & XIII. Ergo.

II CONCLVSIO.

Tenentur Catholici Status Proteſtantibus quoad perſonas & bona perpetuam pacem concedere.

Probatur hoc; qvia id exigit neceſſitas Eccleſiæ & Reipubl. & præſens & futura. Qvando autem illud exigitur, tum hæreſin tolerari hactenus debere, habetur in hypotheſi II. Exigit autem præſens neceſſitas; quia alioquin bellum hoc manebit; utpote qvum Hæretici non deſinent bellum gerere niſi perpetua pace impetrata, ut dictum hypotheſi XI & XII: noſtræ contra res bello amplius ferendo non ſunt pares. Infinitæ animæ Catholicorum per miſeriam hujus temporis tantum non ad deſperationem adiguntur. Omne genus vitiorum cum hoc bello irrepit in animos hominum. Loca ſacra prophanantur, imò deſtruuntur. Clerus omnis in ſumma paupertate gemit. S. R. Imperium totum dila-

dilabitur & enervatur, uſque adeo, ut vix ſpecies veteris reipublicæ ſuperſit, omnibus pene in poteſtatem redactis peregrinorum & hoſtium. Cum non liceat igitur hæc tanta mala avertere aliter quam conceſſione pacis perpetuæ, conſequens eſt teneri Status Catholicos ad pacis illius conceſſionem.

III CONCLVSIO.

Licet permittere Proteſtantibus, ut Catholicos ſubditos ſuos impune in exilium mittant, ſi citra bellum ab ipſis aliud obtineri nequeat.

Vbi notandum eſt *primo*, exilium eſſe maximum malum, quod ab Hæreticis dominis ſuis neceſſario eſt exſpectandum vi illius pacis, quam hi deſiderant: vis enim & injuria omnis alia pacis illius legibus diſerte excluditur ac prohibetur. Notandum *Secundo*, prout nunc ſunt res, pauciſſimos reperiri Catholicos, qui ſint ſubditi Principum Hæreticorum, utpote cum omnem illorum terram ſoli pene occupaverint hæretici ſubditi, ſi qui poſt Cæſareum Edictum advenerunt, illi jam viciſſim diſceſſere. Notandum *Tertio*, moraliter certum videri, quod impoſterum nullus Princeps cui magna multitudo Catholicorum ſubditorum hodie paret, ad hæreticas partes ſit abiturus. Fuerit enim ille vel Clericus vel Laicus. Non Clericus: quoniam ille legibus pacis cogitur deſerere regionem cui

præeſt: adeoque ab illo nihil periculi imminet Catholicis ſubditis. Non de Laico etiam hoc temere præſumendum eſt, cum à prima juventute amor Eccleſiæ Catholicæ omnibus ſanctiſſime laudabili more inculcetur, & præcipuæ familiæ Laicorum Principum Catholicorum, Sereniſſima inquam domus Auſtriaca & Bavarica, ita ardeant Catholicæ fidei amore, ut de illis ſeqvius qvid nefas ſit exſpectare. Notandum *Quarto* id quod additum eſt Concluſioni: *ſi citra bellum ab ipſis aliud nequeat obtineri.* Spes ſcilicet adhuc ſupereſt, aliter conventum iri, & paucos illos ſubditos non iri expulſum à Principibus Proteſtantibus, utpote qui hactenus illos multis in locis toleraverint, & eorum miniſterio, haud ſecus atque ſuæ religionis hominum, ad multa ſint uſi.

Eſto tamen id impetrari non poſſe: liquet nihilominus, quæſtionem non eſſe de magna Catholicorum multitudine, ſed de exiguo numero. Illum autem licere periculo exilii permittere, cum niſi id permittatur multo major numerus æqve gravibus imo gravioribus malis exponatur cum Eccleſiæ & Reipubl. certiſſimo diſpendio, manifeſtum eſt ex communi axiomate de vitiorum tolerantia licita in caſu neceſſitatis.

IV CONCLVSIO.

Si aliter tranſigi nequeat, obtinendæ pacis ergo debet

Digitized by Google

debet permitti Proteſtantibus poteſtas Catholicos ſubditos ſuos in exilium mittendi.

Ratio eſt: quoniam etſi non permittas, caveri tamen non poteſt per vim, & ex adverſo longe pluribus malis multo major numerus Catholicorum neceſſariò involvitur. Neque enim eæ ſunt vires noſtræ, ut Epiſcopatus Saxonicos aut alia loca omnia, ubi adhuc nonnulli ſuperant Catholici, poſſimus eripere Proteſtantibus. Exilio autem longe graviora eſſe mala, qvæ hoc durante bello patiuntur miſeri Catholici, nemo rerum peritior negaverit; utpote quibus ne vita quidem in tuto eſt, & qvorum in animis ſocietate malorum magna ſeges improbitatis ſuccreſcit, ne quid dicam de jactura omnium bonorum adeoqve intoleranda paupertate.

Si numerus itaque exiguus maximo, ſi malum minus majori debet cedere, neceſſum eſt magnæ multitudinis Catholicorum potius habendam eſſe rationem quàm paucorum, quorum fortunam ſervare non poſſis. Vide hypoth. II.

Accedit, quod Acatholici conſentiant, ut omnia maneant quemadmodum fuerunt anno viceſimo quarto. Saltim itaque Catholicorum rebus ac perſonis omnibus qvi tunc temporis in terris iſtis degerunt, exilium nullum vi hujus Pacis fuerit metuendum.

V CONCLVSIO.

Bona Eccleſiaſtica mobilia & immobilia, quæ illi deſiderant hactenus, licet in perpetuum Proteſtantibus addicere.

Nititur hæc concluſio *primo* hypotheſibus VII & IX; in qvibus ſimpliciter de ejuſmodi bonis definitum eſt, qvod liceat illa in prorſus alienos uſus convertere exigente neceſſitate: *ſecundo* hypotheſi IV, XI, XII, XIII, XIV; ubi oſtenſum eſt, licere perpetuo illis aliqvid mali indulgere ſi cogat neceſſitas, neceſſitatem vero omnino nunc eſſe.

VI CONCLVSIO.

Bona Eccleſiaſtica mobilia atque immobilia, quorum per Legatos Cæſareos hactenus Proteſtantibus ſpes eſt facta, debent pacis ergo Proteſtantibus dari.

Ratio omnium breviter loqvendo eſt: qvod extrema mala aliter evitari neqveant, minus autem incommodum debeat qviſqve Chriſtianus imo vir bonus tolerare, ut maximo liberetur. Vbi notandum: Bona illa de qvibus agitur jam tum in manibus eſſe Proteſtantium, imo dudum fuiſſe, uſque adeo, ut eorum nonnulla centum prope annos, quædam longe ultra centum quaſi perierint. Id quod facit, ut eo magis teneamur illa pridem perdita concedere pro ſalute ſuperſtitis Eccleſiæ & Reipublicæ.

VII CON-

Digitized by Google

VII CONCLVSIO.

Licet Imperatori & S. Imperii Romani Ordinibus feudalia aut alia quævis bona omnia, quæ Epiſcopatibus olim & Monaſteriis ſunt data, concedere in alios uſus, quæcunque illorum concedi poſtulat neceſſitas.

Concluſio hæc per ſe patet, obſervatis hypotheſibus VI, IIX, & IX. De bonis enim Imperii quidni, pro flagitante neceſſitate aut uſu exigente, aliter atque aliter liceat ſtatuere toti reipublicæ? Atqui penes Cæſarem & Status Imperii eſt reſpublica, eoque ſummum dominium bonorum Imperii. Feuda autem ut & alia bona, etſi ab Eccleſiaſticis poſſideantur, non eo ipſo tamen exuere naturam, ſed teneri feudorum & communibus reipublicæ legibus, eſt paſſiva ſententia & apud omnes in confeſſo.

IIX CONCLVSIO.

Imperator & Status Imperii Romani tenentur hodie Proteſtantibus dare Eccleſiaſtica quædam feuda Imperii, qvum illis negatis non liceat pacem impetrare.

Non opus eſt hanc Concluſionem ſpeciatim probare, qvum virtute contineatur in Concluſione VI, & conſtet ex ſupradictis ſumma Eccleſiæ & Reipublicæ neceſſitas.

IX CON-

Digitized by Google

IX CONCLVSIO.

Clerici omnes tenentur hodie in conſcientiâ bona nonnulla ſua Eccleſiaſtica, utut pinguia, pro pace redimenda, & conſervandis Eccleſiæ Catholicæ & Reipublicæ reliquiis impendere.

Ratio eſt; qvoniam quiſque etiam vitam ſuam Eccleſiæ & Reipublicæ neceſſitatibus debet, multo magis ſuas fortunas. Jam vero & Fundatorum omnium principalis intentio ſine dubio fuit conſervatio Eccleſiæ & pauperum ſuſtentatio. Neutrum autem hodie obtineri poteſt, niſi hoſti concesſerint Clerici bona quædam: qvando autem concedunt, tum demum obtinetur utrumque. Nec vero eſt quod dicas, Fundatores voluiſſe per illa bona ibi conſervari Eccleſiam, ubi illam hæretici perdunt, ideoq; contra mentem Fundatorum eſſe illam traditionem in manus hæreticorum. Fateor enim, non ſperaſſe Fundatores talem rerum ſtatum, ac proinde omnino illos proximè intendiſſe id quod modo dictum eſt; attamen proculdubio etiam tanquam certum Fundatores poſuerunt, illis bonis ſi non ibi, ſaltem alibi Eccleſiam conſervandam eſſe. Itaque qvum intentioni Fundatorum omnino ſit ſatisfaciendum à Clericis pro virili, hæc vero illorum fuerit intentio, tenentur utiq; hodie ad illam quam diximus conceſſionem. Porro tenentur Clerici omnia bona, qvoad fieri poteſt, in uſus ſacros impendere.

pendere. Atqui bona illa, de qvibus nunc ſermo eſt,non poſſunt in alios uſus ſacros amplius conver-ti, quam in conſervationem ſuperſtitis alibi Catholicæ Eccleſiæ. Ergo in illos uſus eos concedere tenentur. Antecedens patet. Minor probatur; quia illa bona ſunt in manibus hæreticorum, neq; ſpes eſt illa recuperandi: non poſſunt itaque eorum proventus in priſtinum cedere Eccleſiæ uſum. Sola jura, qvæ Clero ſuperſunt, aliquem poſſunt uſum præſtare, nec tamen alium, quam conſervationem ſuperſtitis alibi Eccleſiæ.

X CONCLUSIO.

Tenentur Clerici ſequi in conceſſione bonorum illorum judicium & voluntatem S. C. Majeſtatis & Statuum Imperii.

Ratio eſt, quoniam Clerici non ſunt pleni domini Eccleſiaſticorum bonorum, Imò potius tantum adminiſtri, & uſufructuarii, beneficia quoq; Eccleſiaſtica habent ſpeciem fideicommiſſi, prout recte fatetur & urget Auctor *Vehiculi pag. 9.* Tenentur itaq; obſequi voluntati & diſpoſitioni ſummorum dominorum. Eſt autem ſummum dominium penes Rempubl. & Eccleſiam Germanicam. Qvod probatur *Primo*: qvia utiqve ante fundationem beneficiorum ſummum dominium citra controverſiam fuit penes Rempublicam: Fundatores autem neque potuerunt neqve voluerunt fundando beneficia e-

Digitized by Google

ripere Reipublicæ jus ſuum: ac proinde etiam poſt fundationem ſemper Reipublicæ manſerunt ſua jura, adeoque manſit ſummum dominium. *Secundo*: Quia dominium uſufructuarium etiam illorum bonorum datum eſt à Fundatoribus in ſalutem Eccleſiæ Germanicæ; qvod liqvet ex omnibus tabulis fundationum; adeoque jure ſubjacet ſummæ diſpoſitioni Reipubl. & Eccleſiæ Germanicæ, non autem particularium Clericorum, ſed hi omnes ſubjacent Imperio Germanico etiam quoad diſpoſitionem fructuum. Jam verò adminiſtratio ac jus reipubl. & Eccleſiæ Germanicæ eſt penes ſolum Cæſarem & S. R. I. Status Eccleſiaſticos atque Seculares. Ergo horum circa bona iſta diſpoſitionem tenentur, velut alii, ita etiam Clerici ſeqvi: & ſi non ſequuntur, peccant graviter, ut qvi Cæſari nolint tribuere qvod Cæſaris eſt.

Ubi cumprimis obſervandum; in negotio hoc Pacis agi de bonis quæ magnam partem non poſſidentur amplius à Clero, adeoque in potiſſima illa bona nullum actu competere jus uſufructuarium Clero, in alia perrarum. Inde verò ſeqvitur, per translationem hanc uſusfructus reapſe non eripi qvicqvam Clero, eoqve etiam hinc ſine Cleri injuriâ bonorum iſtorum plenam diſpoſitionem unice eſſe in poteſtate Cæſaris & Statuum.

XI.

XI CONCLUSIO.

Cæſar & Status Imperii Romani non tenentur quorundam ex Clero, circa bona illa tradenda, diſſenſum attendere: tenentur potius illo non attento bona illa, prout poſtulantur, concedere.

Prius membrum patet ex dictis in præcedenti Concluſione & Hypotheſi IIX. Et conſtat aliàs, ſummæ in Republica omni poteſtati competere jus agendi de iis, qvæ ad Rempublicam pertinent, non attenta qvorundam ſubditorum diſſenſione. Poſterius nititur item illa communi ſententia, qvod ſummus Principatus teneatur id agere qvod exigit ſalus publica. Intereſſe vero ſalutis Germaniæ, ut bonorum iſthæc fiat conceſſio, jam aliqvoties probatum eſt.

XII CONCLUSIO.

Si nonnulli Statuum nolint in pacem conſentire, licet reliquis tamen illam conſtituere.

Ratio eſt: qvoniam *primo* nemo tenetur, propter aliorum ſtultitiam, ſuam Rempublicam & Eccleſiam perdere, vel in ſummum diſcrimen vocare. Fieret autem hoc, ſi propter nonnullorum pertinaciam nolis pacem etiam tu inire. *Secundo*: in neceſſitate omnia fiunt communia jure naturæ, teſte S. Thoma *2. 2. q. 66. a. 7*, adeo ut caſu extremæ neceſſitatis poſſit & debeat aliqvis etiam auferre aliena, ut patri e.gr. ſubveniat, teſte eodem *q. 62. a. 5. ad. 4.*

In qvam ſententiam omnes eunt Theologi & Juriſconſulti. Eſt autem hodie ſumma neceſſitas, ut ſubveniatur Eccleſiæ & Reipublicæ, eoqve etiam invitis aliis licet concedere bona Imperii, ſalutis & publicæ & privatæ ergo.

XIII CONCLUSIO.

Papa tenetur approbare iſtam, de qua agimus, bonorum Eccleſiaſticorum traditionem, & ſi non approbet, peccat.

Probo: quia Papa tenetur probare, qvod in ſeſe rectum, juſtum, pium, & Eccleſiæ eſt neceſſarium, & niſi id faciat peccat; uti conſtat apud omnes. Jam vero traditio illa talis eſt, ceu liqvet ex ſæpius allatis. Ergo.

XIV CONCLUSIO.

Præſumendum eſt, quod Papa approbabit illam alienationem, ſi recte fuerit informatus de ſtatu Eccleſiæ Germanicæ.

Ratio eſt: qvoniam de nemine pio & prudente rerumqve Germanicarum non imperito præſumi poteſt contrarium: multo minus ergo fas eſt, id præſumi de Sanctiſſimo Domino noſtro & Univerſalis Eccleſiæ fideliſſimo Paſtore. Neque verò eſt, qvod opponas, Urbanum IIX piiſſimæ memoriæ noluiſſe in id conſentire. Factum enim id, ſi factum eſt, ex mala informatione, nonnullis (qvibus Deus ignoſcat) ſtatum Germaniæ minus ex vero ſuæ Sanctitati referentibus. XV

Digitized by Google

XV. CONCLUSIO.

Papa ab hac traditione (quod non credendum) diſſentienti, non tenentur S. C. Majeſtas & Status Imperii Romani obedire, ſed omnino pergere in propoſito tenentur.

Probatur. Quia nemo tenetur iniquis Papæ legibus aut etiam contra leges diſpenſationibus obedire, ſed iis adverſari tenetur qvilibet. Juxta diſputata cum ab aliis multis, tum à Victoria *Relect. de poteſt. Papæ & Concilii propoſ. 16. & ſequentib.* Qvod nititur communi ſententia omnium, & illo dicto: *Deo magis obediendum, quam homini.* Obligatur autem, non minus ac Papá, jure divino S. Cæſarea Majeſtas id agere ſemper, qvod qvam maxime expedit Eccleſiæ & Reipublicæ; expedire vero, imo neceſſariam eſſe Eccleſiæ, illam bonorum traditionem, jam ſæpiſſime eſt oſtenſum. Neque enim eſt quod dicas, obediendum eſſe ſummo Pontifici & Chriſti Vicario. Id enim non eſt abſolute & citra omnem exceptionem verum, ſed tantum in determinationibus univerſalibus fidei & morum: in aliis particularibus poſſe falli Papam, eoqve non ſemper ipſius ſententiæ ſtandum eſſe, paſſiva eſt totius Catholicæ Eccleſiæ doctrina. Diſſenſio vero ſi qvæ fuerit (qvod non eſt ſperandum) Papæ à voluntate Cæſaris & Statuum Imperii, non utique illa erit de fidei & morum aliqva doctrina, ſed de caſu

Digitized by Google

particulari circa qvæſtionem non juris ſed facti. Utpote qvum Papa omnino conſentiat in eo, qvod liceat, imo deceat, alienare bona Eccleſiaſtica in caſu neceſſitatis, exigente cumprimis id ſalute & conſervatione religionis atqve Eccleſiæ: tantum vero in eo forte futura ſit diſſenſio, qvaſi hodie non ſit illa Germaniæ neceſſitas. Qvid, qvod ex iis qvæ allata ſunt hypotheſi VII fortaſſis liqveat, Papæ conſenſu non eſſe opus ad alienanda bona in caſu neceſſitatis? Certe id ſi verum (eſt autem veriſſimum) manifeſtum eſt, eo minus diſſenſionem Papalem, ſi qvæ (qvod Deus avertat) futura ſit, curandam eſſe. Qvicqvid vero hujus fuerit; ſi contra ſententiam Papæ aliqvid hac in re egerint Cæſar & S. R. I. Status, habent pro ſeſe exemplum majorum ſuorum, religioſiſſimorum Principum, qvi in ſimilem traditionem bonorum Auguſtæ in Comitiis anno 1555 conſenſerunt, eamqve hactenus ut licitam & piam defenderunt, etſi de illo facto proteſtatus fortè ſit Paulus IV & Pius V, ſi vera ſunt qvæ nonnulli narrant: habent pro ſeſe exemplum Caroli V, qvi non attenta ſevera bulla Pauli III, in ſimiles pene leges cum Proteſtantibus tranſegit in Comitiis Spirenſibus anno 1544.

XVI CONCLUSIO.

Pacem, qualem exigunt Proteſtantes, dare & licet & oportet.

Liqvet

Liqvet hoc ex iis,qvæ per partes hactenus diſputavimus: in iis enim vertitur omnis cardo totius Pacis. Itaqve non eſt neceſſum,ut novis rationibus hanc concluſionem muniamus. Sufficit pro Pacis illius juſtitia hic adferre, approbationem ſimilis Pacis factam à religioſiſſimis Imperatoribus, Regibus, Principibus, Theologis item & Juriſconſultis doctiſſimis plurimis. Certum enim eſt, ſimilem pacem cum Huſſitis Bohemis olim iniiſſe Bohemiæ Reges & proceres Catholicos. Conſtat item, Regem Catholicum Hiſpaniæ talem omnino pacem nunc concedere, imo plura largiri hæreticis Batavis. Qvis enim neſcit? pace iſthac, I in perpetua poſſeſſione Batavorum manere plurima bona Epiſcopalia & cœnobiorum, templa item publica à Catholicis qvondam exſtructa: II ipſos hæreticos ſuo arbitrio relinqvi: III Catholicos plurimos illorum imperio ſubjici, iiſque dure ſatis & miſere vivendum eſſe impoſterum, omni eluctandi qvondam ſpe præciſa? Omnibus porro notum eſt, in ſimiles leges pacem cum Proteſtantibus initam à Ferdinando I. Cæſare & Statibus Eccleſiaſticis pariter ac Laicis Catholicis anno 1555, ut & ab eorum ſucceſſoribus ſancte hactenus probatam eſſe: in qvibus nemo vel pietatem vel prudentiam merito deſideraverit. Nemo porro dixerit, tantos Reges & Princeps in hujus momenti negotio non uſos con-

ſilio

ſilio doctiſſimorum Theologorum & Juriſconſultorum. Saltem itaque illorum omnium auctoritas pro nobis eſt. Accedit, qvod ab initio Pacis initæ cum Proteſtantibus, vix unus atqve alter Juriſconſultus & Theologus illam impiam aut illicitam pronunciaverit. Reliqui ſanè vel aperte, vel certè tacitè, probarunt; nam & qvi tacet conſentire videtur. Sed de illo conſenſu jam tum ſupra ad hypotheſin XIV, dictum eſt.

XVII CONCLUSIO.

Pacem perpetuam Proteſtantibus dare primo tempore oportet.

Poſtulat hoc extrema miſeria miſerorum Catholicorum: poſtulat ſalus Eccleſiæ & Reipublicæ, qvarum utraqve tractu belli longiore magis magisqve in diſcrimen conjicitur: poſtulat deniqve id innocens ſangvis qvi durante bello funditur, & animarum æterna beatitudo, qvæ itidem in diſcrimen conjicitur, qvia impietas una cum bello vires accipit.

ANTEQUAM deſinam, unum illud perpendendum relinqvo; annon Principes Germaniæ ſinguli propemodum ſingulas habeant reſpublicas, & totum S. R. Imp. non ſit vere una reſpublica, utut multa adhuc habeat communia omnibus. Relinqvo, inqvam, hoc perpendendum aliis: neq; enim Theologici eſt fori. Qvodſi verò ita ſeſe res habeat, mani-

manifeſtum fuerit ex iis qvæ habentur hypotheſi V, omnino non obligari Catholicos Status ad vim Proteſtantibus inferendam, etiam illo nomine; qvod nimirum illi ſint cives diverſæ reipublicæ à Catholicis. Sed in hanc meſſem nolo falcem meam mittere: tum vero exiſtimo ego qvidem, non competere illam libertatem ſingulis Principibus qvam illis multi adſcribunt, multo minus illam ex re ipſorum eſſe.

SECTIO III.

POſteaqvam ſententiam noſtram multis expoſuimus & demonſtravimus, nihil ſupereſt, qvam ut objectionibus aliorum reſpondeamus. Comprehendit autem illas omnes Auctor *Judicii Theologici Sect.4.* Nam qvas voluit videri addidiſſe Auctor *Vehiculi* illæ nihil novi habent, ſed tantum aliqvid explicatius diductum. Itaqve in confutando obſervabimus ordinem ab Auctore *Judicii* obſervatum. Cujus verba ut repetamus, aut ſenſum multis narremus, ſupervacuum arbitramur, qvum libellus in omnium ſit manibus. Peto autem æqvum lectorem, ut libellum illum cum meo conferat. Ita enim & ego liberabor labore tranſcribendi, & lector rectius judicabit.

RE-
Digitized by Google

RESPONSUM AD RATIONEM I.

Pacem ejuſmodi non cooperari hæreſi vel directe vel indirecte.

AD §. I.

ESto *cooperatio indirecta*, qva malum, qvod potes & debes impedire, non impedis. Nego pace perpetua inita cooperaturos Catholicos hæreſi: qvia moraliter impoſſibile eſt, ut hæreſin Catholici Status impediant vel nunc vel aliqvando poſt; qvod tamen ponitur tanqvam poſſibile *n. I. & II.* Impoſſibilitatem demonſtravimus hypotheſi XII & XIII. Qvi ſecus ſentiunt, ſibi ſomnia fingunt. Batavos debellari poſſe, fuit antehac & Hiſpanis perſvaſum: nunc mutarunt hi ſententiam ſummo ſuæ reipubl. bono, niſi qvod remedium juſto fortaſſe tardius ſit. Non magis itaqve cooperabuntur indirecte hæreſi Catholici Status pacem perpetuam dando, qvam id jam facturus eſt Rex Hiſpaniæ.

AD §. II.

Sit *directe cooperari*: agere qvæ ſvapte natura ad peccatum ordinantur, vel eſſe partem aut ſocium peccati ſive actionis criminoſæ. Subſumo autem: Atqvi per pacem nemo Catholicus tenetur agere qvod ſvaptenatura ad hæreſin ordinatur, multo minus ſocium ſeſe hæreſeos præbere: Ergo. Probo Minorem: Qvia nemo Catholicus vi illius pa-

cis obligatur vel laudare hæreticam doctrinam, vel eam docere, vel ad eam qvemqvam ullo modo invitare; ſed liberum ipſi permittitur damnare hæreticam doctrinam, hæreticos excommunicare, & gehenna dignos judicare, eorum ſcripta confutare, & qvidem libris miſſis per omnes hæreticorum terras. Intelligitur hinc vanitas, qvæ pro directa cooperatione adducuntur, ratiuncularum.

Ad I dico; duplici (ut ita loqvar) infamia laborant Hæretici: altera apud Deum & Eccleſiam, idq; jure divino: altera apud civitatem per leges qvaſdam humanas & potiſſimùm qvidem Pontificias. Vi pacis liberantur à poſteriore, non autem à priore. Poſterior vero infamia licet tollatur, modò maneat prior qvæ maxima eſt, ſatis averſa manet mens vere Catholicorum ab Hæreticis, neqve qvisqvam pius illis accedet ob ſublatam infamiam civilem. Et vero obſervandum, talem infamiæ circa religionem aberrantium civilem pœnam cœpiſſe non ab initio Eccleſiæ, ſed illa jam adulta, & qvidem poſtqvam diu jam fuiſſet ſub religioſiſſimis Principibus, qvibus ſero tandem Pontifices conſenſerunt, legum ipſarum rigore aucto: nec Deum Opt. Max. infamia civili notaſſe in ſuæ reip. legibus gentiles. Qvis dixerit autem, hoc ipſo directe Deum ipſum Paganiſmo, & primos Chriſtianos Cæſares hæreſibus cooperatos? Certe nuſqvam id legas in

 ſcri-

ſcriptis Sanctorum Patrum aureæ Eccleſiæ.

Ad II: Vi Pacis Hæretico Principi non ſvadetur, multo minus mandatur, mutatio religionis, ſed tantum datur impunitas id agendi; atqve idcirca non juſtum declaratur vi Pacis tale opus, niſi admodum impropriè id dicas juſtum qvod licet impune. Qva de re jam dictum hypotheſi x. Porro etſi impune alicubi liceat Principi Hæretico interdicere publicis templis illis qvibus jam ante annum viceſimum qvartum caruerunt Catholicos, eoſq; tandem in exilium mittere, nihil tamen hoc per ſe lædit fidem Catholicam; qvoniam ereptis templis fides ipſa Catholica perſtat integra, nec exilium qvorundam fidem Catholicam ipſam malo ſed bono potius afficit. Certe priſca Eccleſia carceres, exilia, ſupplicia, non numeravit inter ea qvæ fidem tollerent. In Batavis & Anglis ſine publicis templis conſervari Eccleſiam Catholicam, imo creſcere, certum eſt.

Ad III: Sane vi legis datur Proteſtantibus impunitas retinendi bona per ſpolium erepta poſt Transactionem Paſſavienſem: Sed qvid facit illa impunitas directe & per ſe ad hæreſin? Debuiſſet hoc Auctor clare docere, ne videatur glaucoma objicere imperitorum oculis. Si bonorum illorum poſſeſſio per ſe & directe non conſervat fidem Catholicam, (uti non conſervat,) conſeqvens eſt, nec eorum amiſſionem directe Fidei Catholicæ nocere.

Ad

Ad IV: Multo minus apparet, qvid directe faciat ad hæreſin tutela ejus publica à vi; niſi fortè directe etiam omni vitio cooperetur is qvi non occidit qvemvis peccatorem. Qvod abſurdiſſimum dictu eſt. Vero ſcilicet verius eſt, id quod ſibi paulo pôſt Auctor objicit: *omnem quoque tolerantiam licitam ponere tutelam publicam.*

Compellere ſubditos ad hæreſin, vel emigrationem ex patria &c. eſſe actiones malas, certum eſt: neq; pax exigit ut illas bonas pronunciet quiſqvam Catholicorum, ſed licet illas ore & calamo, publice & privatim, improbare. Per pacem ergo *hiſce actionibus defenſionem, patrocinium, & auxilium promitti,* ſimpliciter dicere, calumnioſum eſt. Neqve enim defenſio, patrocinium, vel auxilium, vi Pacis Proteſtantibus debetur, niſi tantum adverſus illos, qvi ipſis nolunt impune hoc permittere in Imperio, propria qvadam auctoritate. Satis ſc. tuta eſt Fides ſpiritualibus armis; & hæreſis non aliis felicius impugnatur.

RESPONSUM AD RATIONEM II.

Pacem ejuſmodi non inferre injuriam Creatori & veræ religioni.

Duplici argumento heic utitur Auctor: prius cum priore Ratione idem eſt, non indiget ergo nova confutatione.

 Ad

Ad II. Verum qvidem eſt, Hæreſin, ſeu potius Hæreticos, vi pacis, veræ Fidei, aut rectius Catholicis, exæquari in nonnullis: *in dignitate illæſa fama*, civilis nimirum, *in libertate profitendi doctrinam*, *in publica defenſione à* vi armata, & horum omnium *perpetuitate*. Verum qvoqve eſt, in his omnibus injuriam eſſe. Sed negatur, hanc injuriam à Pace creatori & veræ religioni inferri. Creator ipſe ſolem facit oriri ſuper malis æque ac bonis ſine culpa injuriæ. Paterfamilias ille in parabola permiſit zizania creſcere cum tritico usque ad meſſis tempus, nec ipſe tamen injuriæ potuit accuſari. Ratio autem horum omnium eſt, quod mundi hic ſtatus non ferat, ut bonis omnibus juſta præmia præ malis tribuantur, ſed cogat ille nos, in nonnullis malos cum bonis eodem habere loco. Quod ipſum itaq; qvando fit, non ita interpretari debent boni, qvaſi illi qvi malos ſibi ex parte æqvant, iniq; ſecum agant: neqve enim ipſis licet aliter. Qvæ ratio autem virtutis & vitii, illa in Germania eſt hodie Fidei Catholicæ & Hæreſeos. Non enim licet veræ Fidei omni loco primas deferre, per iniqvitatem hominum & temporum: ſed aliqvid Hæreſi eſt indulgendum, qvo majus ipſius Fidei periculum caveatur. Ideoqve illi qvi indignantur, ex parte æqvari Fidem veram Hæreſi, audiant illud prudentisſimi patrisfamilias: *ſinite creſcere zizania usque ad*

Digitized by Google

ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus; colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Expectemus omnes tempus meſſis noviſſimæ. Gaudeamus & exultemus: qvoniam merces noſtra copioſa erit in cœlis.

RESPONSIO AD RATIONEM III.

Pacem ejuſmodi non eſſe cauſam perditionis animarum.

HÆreſin eſſe cauſam perditionis animarum, verum eſt: ſi Hæreſis itaqve robur & ſtabilimentum ſuum omne haberet à pace, verum qvoqve eſſet, qvod cauſa ejus perditionis ſit pax. Quod enim cauſa eſt cauſæ, illud etiam cauſa eſt cauſati. At verò Hæreſis ſublata pace magis ſolito ſævit, & innumeris malis corpora & animas Catholicorum affligit; ut ſupra eſt demonſtratum. Itaque pax potius ſervat qvod ſupereſt Fidei Catholicæ. Quæ autem mala ab Hæreſi proveniunt, non vi pacis proveniunt, ſed provenirent æque ſine pace, imo magis provenirent & copioſius.

Elucet hinc πρῶτον ψεῦδος eorum qvæ hic afferuntur. Omnia ſcilicet mala quæ ab Hæreticis proveniunt paci imputantur; qvum tamen conſtet, jam ante pacis Religionis tempora, omnia illa, imo poſtea

præter

præter pacis leges, graviſſima qvæqve, hactenus paſſos eſſe Catholicos. Num à pace Auguſtana fuit occupatio tot Epiſcopatuum & monaſteriorum poſt transactionem Paſſavienſem? Num illi adſcribi debet iſthæc in tam multis locis poſthac facta religionis commutatio. Hæc contra pacis leges acta eſſe, omnes conquerimur, & tamen facta eſſe certum eſt.

Itaq; negamus vere à Pace futura eſſe, I Poteſtatē qua utuntur Proteſtantium Principes hæreſin in ſuis ditionibus ſtabiliendi: II Poteſtatem qvam nonnulli novi apoſtatæ fortaſſis exercebunt erga ſuos: III Neceſſitatē qvæ ſubditis eſt impoſita aut hæreſis amplectendæ aut injuſtæ emigrationis: IV Permisſionem apoſtatandi. Hæc omnia jam ante pacem fuerunt per omnemGermaniam in uſu:per futuram pacem hiſce, omnibus tantum modus aliqvis datus & certus limes poſitus eſt; impunitate tanqvam bono aliquo,revera in ſpeciem,conceſſa,utpote qvum etiam citra pacem omnia hæc impune potuerint Hæretici facere: ceu docent illa qvæ contra pacis Auguſtanæ leges uſqve ad hoc bellum geſta ſunt.

Qvæ *quinto* loco recitantur de cooperatione directa,eadem ſunt cum iis qvæ in Ratione prima & ex parte in ſecunda habentur, ac proinde jam ſunt confutata. Tantum nunc addimus: omnia illa de qvibus ibi Auctor conqveritur, revera obtinuiſſe

jam

jam ante pacem, ideoque immerito paci Auguſtanæ tribui. Perperam vero adducitur illud: *Hæc ſimplicioribus non immerito ingenerant opinem*, *utramque religionem eſſe veram & approbatam*. Nego enim *primo* hanc ſuſcipionem *non immerito generari*, illis poſitis: neq; enim hoc ſequitur ex prioribus ullo modo per bonum ſyllogiſmum. Nego *ſecundo*, ſi ſimpliciorum aliquibus hæc opinio naſcatur, propterea pacem eſſe accuſandam. Si ſane omne illud eſt accuſandum & rejiciendum, quod homini inepto poteſt dare errandi occaſionem, nihil non fuerit rejiciendum.

Specialis ratio, quæ *ultimo* ſubnectitur, ponit pro fundamento, qvod bona qvæ recuperarunt Catholici ſint iterum per leges Pacis eripienda. At verò illa jam tum magnam partem ſunt viciſſim erepta; ſi quæ ſuperſunt in noſtris manibus, illorum loco perqvam multa Hæretici hodie occupant, & videntur longe plura occupaturi. Quod ne fiat, neve plane pereamus, ſatius eſt animo pacifico dare qvod jam amiſimus. Bonorum vero illa traditione nullum per ſe qvidem creatur periculum animarum, ut jam ſupra eſt dictum. Dicendum ſcilicet eſt cum S. Auguſtino lib. 1. de Civitate Dei: *Catholici amiſerunt omnia quæ habebant. Sed numquid fidem? numquid pietatem? numquid interioris hominis Bona, qui eſt apud Deum dives? Hæ ſunt o-*

pes Chriſtianorum. Quibus opulentus dicebat Apoſtolus: eſt quæſtus magnus pietas cum ſufficientia. Sed multi, inquiunt, Chriſtiani etiam captivi ducti ſunt (Catholici in exilium pulſi ſunt.) *Hoc ſane miſerrimum eſt, ſi aliquò duci vel pelli potuerunt, ubi DEUM ſuum non invenerunt.*

RESPONSIO AD RATIONEM IV.

Pacem ejusmodi non eſſe uſurpationem poteſtatis non competentis.

EXtra controverſiam eſt collocandum, penes Cæſarem & Imperii Status eſſe poteſtatem conſtituendi omnia ſine qvibus civilis ſocietas nequit conſiſtere: eamque ipſis competere à Deo. Hujus limites neque neceſſum eſt ut excedant, nec exceſſerunt hactenus in Pace conſtituenda. Reſpondentes ergo ad probationes Aſſumtionis, dicimus.

Ad I. De fide Catholica, aut *oppoſita illi hæreſi decernere*, qvid nempe vel Catholicum ſit ves Hæreticum: jus item vel paſcendi oves verbo Dei ac cibo ſpirituali, vel abigendi lupos ſpiritualibus & eccleſiaſticis remediis, deque his judicium; non competit Principi politico, fatemur. At vero inqvantum vel Hæreſis vel Fides Catholica debeat ab injuria temporali defendi, cum ſit temporalis cura,

&

& unice faciat ad civilem vitam ejusq; felicitatem, non poteſt quoque non unice convenire civili Principi. Aſt intra hoſce limites manet S. Cæſarea Majeſtas, manent Principes Catholici, pacem civilem Hæreticis concedentes, ità exigente ſumma Reipublicæ & Eccleſiæ neceſſitate.

Ad II. Juriſdictio Eccleſiaſtica poteſt conſiderari, aut ut eſt pure talis, aut ut habet adjunctos multos effectus civiles. Priori modo eſt ſpiritualis, nec effectum qui in ſenſus incurrit habet alium, quam ſeparationem à communione Eccleſiaſtica. Poſteriori modo magna ex parte eſt temporalis, & nititur lege humana. Neq; enim poteſtas clavium lege divina extendit ſeſe ad pœnas omnes, qvibus Hæreticos ſolemus perſequi: ſed fiunt iſthæc ex Principum Chriſtianorum conſtitutione, vel certe Papalium legum tacita approbatione, adeoque libero in eas Principum conſenſu. Porro non omnia negotia, quæ hodie fori ſunt Eccleſiaſtici, lege divina iſtuc pertinent; ſed itidem dependent ex lege Principum, qui Eccleſiaſticis dederunt eam poteſtatem. Quemadmodum hæc omnia præclare ab aliis ſunt demonſtrata. Quum itaque multa pertinentia ad juriſdictionem Eccleſiaſticam mere ſint temporalia, & dependeant ex lege humana ideoq; mutabili Principum; omnium autem ejusmodi legum diſpoſitio pro uſu Imperii & publici boni, juris itidem

Digitized by Google

ſit Principum; conſequens eſt, Cæſarem & Status Imperii intra hoſce fines permanentes non peccare, ſi jam propter neceſſitates publicas de jurisdictione Eccleſiaſtica aliter diſponant, quam olim fuit, ante hæc calamitoſa tempora, cum omnia ordinario curſu fluerent, in uſu. In compoſitione autem pacis nihil diſponi de Eccleſiaſtica jurisdictione, qvatenus illa eſt ſpiritualis, multò minus eam ſuſpendi, certum eſt. Licet enim Epiſcopis, non obſtantibus Pacis legibus, ſpiritualem jurisdictionem, quæ unica juris eſt divini, integre exercere: tantum vetitæ ſunt illæ pœnæ & illæ animadverſiones, ut & illa negotia, quæ per leges arbitrarias Principum jurisdictioni Epiſcopali fuerunt annexa.

Ad III. Eccleſiæ Germanicæ *bona ita ſubjacere Eccleſiæ & Pontifici tanquam ſupremo adminiſtratori*, quaſi de illis Cæſar & Status Imperii nihil poſſint diſponere, propoſitio eſt totius Reipubl. Germanicæ everſiva, adeoq; & ſcandoloſa. Plane contrarium multis oſtendimus hypotheſi VI, VII, IIX. Videatur etiam Concluſio VII, IIX, IX, X.

Ad IV. Jura Eccleſiæ & Epiſcoporum in hæreſin & hæreticos, in Eccleſias earumque bona & ſubditos, omnesque in Imperio Catholicos, non nituntur tantum jure divino vel Eccleſiaſtico proprie dicto, ſed etiam multò maximam partem jure civili Prin-

cipum

cipum libro & arbitrario ; quod jam ante monuimus. Per Pacem renunciatur quodammodo poſterioribus juribus, non prioribus. Boni hi diſputatores cogitare ſemper deberent illud Salvatoris: *Date Cæſari quæ ſunt Cæſaris.*

Injurioſa itaq; vox eſt Cæſareæ Mejeſtati & Statibus S.R.I. *quod uſurpent jurisdictionem non competentem.* Agnoſcere enim utique illos debet Eccleſia Germanica, ut Principes & judices ſibi à Deo conſtitutos. Qui id detrectat, reus eſt majeſtatis.

Ejuſdem cum prioribus monetæ ſunt tres obſervationes. Quod in I ſumitur, *jura religionis & Eccleſiæ à jure divino dependere,* id ex parte tantum verum eſſe, jam ante eſt dictum : non mirum eſt igitur, huic falſo principio inniti falſam concluſionem. Ad II. Epiſcopi, quatenus ſunt Principes, habent ex parte τὸ κύριον ſeu majeſtatis jura Imperii Romani; itaque omnino poſſunt conſtituere aliquid de Eccleſiaſticis, inquantum illa dependent ex legibus Principum. Non dubito etiam, in mere Eccleſiaſticis habere illos poteſtatem diſpenſandi circa ea, quæ legibus poſitivis Eccleſiaſticis aut Pontificiis ſunt conſtituta, non impetrato conſenſu Pontificis, *rationem ſui actus Domino reddituros,* ut loquitur S. Cyprianus: præſertim ſi id exigat præſens Eccleſiæ neceſſitas, quæ omnem legem humanam ac poſitivam frangit. Quod III attinet neceſſitatem con-

 ſenſus

Digitized by Google

ſenſus Papalis circa pacem, ea de re jam ſupra ſatis eſt dictum concluſ. XIII, XIV, & XV. Sed & ex iis quæ modo allata ſunt liquet, pacem verſari circa ea, quorum diſpoſitio competit Cæſari & Principibus. Ad illa autem ratihabitione quadam Pontificis non eſſe opus, concedunt omnes.

RESPONSIO AD RATIONEM V.

Pacem ejusmodi non repugnare officio & obligationi Cæſaris Statuumque Chatholicorum, ut nec Epiſcoporum.

IPſe, diſputator, agens de defenſione Eccleſiæ, ad quam Cæſar & Status Catholici ſunt aſtricti, adhibet illud *pro virili*. Formula Juramenti Cæſarei quam allegat, habet: *quantum divino fultus adjutorio poterit, ſecundum ſcire & poſſe.* Juramentum Epiſcopale habet: *hæreticos, & ſchiſmaticos & rebelles pro poſſe perſequar & impugnabo.* Apud omnes porro conſtat, neminem obligari ad impoſſibilia. Huic juramento autem adverſa conceſſionem Pacis perpetuæ, quod ponit auctor ille, nego, juxta hypotheſin XIII & XIV. Totum itaque illud nitens falſo principio ſponte ſua cadit, nec ulteriore eget confutatione. Addemus tantum verba R. P. Erbermanni *Irenici Cath. c. XII. n. 7,* ubi de juramento Epiſcoporum agit. *Tolerationi Politicæ mini-*

minime obſtat voluntas, buccinatores hæreticos gladio Spiritus pro poſſe perſequendi & impugnandi.

Quæ ſub finem odioſe adducuntur, illa eadem ſunt cum iis quæ allata ſunt ratione I & II. ideoque itidem ſuperfluum fuerit illa denuo refellere.

RESPONSIO AD RATIONEM VI.

Pacem ejusmodi non eſſe fruſtratoriam, multo minus bello periculoſiorem.

QUibus conatur probare, *pacem fruſtratoriam ſeu fallacem* eſſe, illa, ipſo fatente, continentur in quinque modò allatis Rationibus. Itaque qvum illæ ſint confutaræ, jam tum hoc argumentum etiam eſt confutatum.

Bello periculoſiorem eſſe pacem, probat unica ratione, nimirum *Hæreticorum perfidia*. Verum conceſſo antecedente, negatur tamen conſequentia. Etenim pax cum hominibus ſubdolis & fraudulentis inita nunquam periculi quidem eſt expres, utpote quum tuta non ſit, non tamen aperto & ferali aliquo bello eſt periculoſior: ſunt enim in illa pace ſaltim aliquæ malorum induciæ, quales fervente bello nullæ ſunt. Deinde ambiguitas eſt in voce *perfidiæ*. Perfidi enim dicuntur I, qui nullam fidem ſervant perſuaſi quidvis ſibi licere. II, qui in fide ſervanda ſæpe ſunt lubrici, ſi eos invitare videatur

deatur inſignis utilitas. Cum prioribus an poſterioribus pacem pangas, multum intereſt. Cum poſterioribus initia pax non quidem caret periculo, ſæpe tamen ſatis diu ſtat integra, florentibus interea pacis vi rebus publicis. Ut igitur de prioribus nihil dicam, cum poſterioris generis hominibus nemo prudens pacem componere detrectat, ſi ita poſcat utilitas publica. Proh dolor, ejusmodi hodie ſunt pacis pacta inter potentiores pene omnia, imo ſemper ejusmodi fuerunt, ſemper erunt. Illud enim fere eſt ingenium potentiorũ, ut pactorum vim utilitate æſtiment. Si igitur nulla pax fuerit ineunda cum iſtius ingenii hominibus, in perpetuis bellis fuerit toti mundo vivendum: quod eſt dictu abſurdiſſimum.

Jam autem ut ad Hæreticos veniamus, ipſe Autor non videtur illos velle ponere in numero perfidorum primi generis. Et verò id nimis putidum & ab omni veritate alieniſſimum foret convitium. Cujus falſitas cum pateat omnibus, non eſt veroſimile, in cujusquam boni & pii Catholici hominis mentem veniſſe. Poſterioris generis omnes eſſe Proteſtantes etſi ponas, non tamen ſequitur, pacem cum iis nullam ineundam, aut perſeverandum in bello hoc maximè ferali. Ut enim ante diximus, eodem argumento licebit omnem pacem è mundo eliminare. Quid vero opus eſt verbis, ut ait ille,

ubi

ubi rerum teſtimonia adſunt? Viximus compluribus annis in pace cum Acatholicis, non quidem ſine damno; attamen quis dixerit, eos illius pacis tempore ad has calamitates fuiſſe adactos, in quibus hodie miſeris nobis eſt vivendum? Sed videamus etiam argumenta, quibus perfidiam Acatholicorum probat diſputator.

Ad I. Cum indefinite loquatur, aut ſermo illi eſt ſimpliciter de omnibus Acatholicis aut de aliquibus. Si de omnibus, nego omnium perfidiam experientia comprobari. Certe illa experientia de occupatis bonis Eccleſiaſticis contra pacta conventa, non pertinet ad omnes, utpote cum id non niſi ab aliquibus ſit factum. Quosdam Principes Acatholicos S. Cæſareæ Majeſtati & bono publico ſincerè fidelem navaſſe operam, ſine ingratitudinis nota negari non poteſt, nec debet: ut qui hoc nomine magnam laudem apud Cæſarem & Status Catholicos, imo ipſum S. Dom. Noſtrum, ſint conſeqvuti. Hæc diſſimulare, non eſt ingenui hominis. Eorum, qui contra leges pacis Auguſtanæ bona Eccleſiaſtica invaſerunt, cauſam ut probem, abſit à me. Tantum dubito, num ea in re egerint perfide. Videtur enim, ſaltim multis eorum, perſuaſiſſimum fuiſſe & eſſe, vi illius pacis non teneri ſeſe abſtinere manus ab illis bonis. Nec mirum, in illam ſententiam perductos eſſe Principes aliquot, utpo-

te qvum illam multis libris defendere non dubitaverint eorum Juriſconſulti, in quorum nonnullis eruditionem ne nos qvidem deſideramus. At vere perfidi demum ſunt, qui ſcientes volentes frangunt fidem, non qvi probabilibus argumentis ſeducti id faciunt. Notum porro eſt, nonnullos Proteſtantium illa attentata improbaſſe, & non deſinere improbare.

Ad II. Omnis hæreſis qvidem eſt diſſenſio à fide: ſed per ſe non eſt diſſenſio à tranquillitate civili, adeoqve per ſe non eſt paci publicæ adverſa. Per accidens, ex ſententiarum illa diverſitate contentiones & tumultus oriri, & quidem frequenter, ſolent. Sed hoc nihil ad probandam ſimpliciter Hæreticorum perfidiam. Certe in veritatis defenſione itidem ſæpe peccatur, cumprimis à Zelotis. *Servum Domini non oportet pugnare*, ait S. Apoſtolus: alibi legem ſancit.: *Moderatio veſtra innoteſcat omnibus.* Qvam id à noſtri ordinis hominibus interdum non ſervetur, non dicam. Vitia multorum in propatulo ſunt. Contendendi & tumultuandi pruritus non profecto hæreſeos proprium eſt in qvarto modo. Eſto tamen. Minime vero hinc ſequitur: Cum Hæreticis perpetuo belligerandum eſſe. Tumultus enim qvi ſubinde concitantur, ſubinde etiam ſedantur. Plurimum quoque eſt diſcriminis inter tumultum & bellum, cumprimis inter

hoc

hoc aut huic conſimile ferale bellum, qvo in Germaniâ tota Eccleſia videtur & Reſpublica peritura, & inter alios tumultus hic alibi interdum excitatos. Veriſſimum eſt illud: *Omne regnum in ſe diviſum deſolabitur.* At propter hæreticas nonnullorum ſententias regnum omne non eſt diviſum. Poſſe regno inter religionum diſſidia quietem integram eſſe, exemplo ſit nobis Gallia hodie, & Polonia, cumprimis autem Batavia. Eſto vero: ſint omnia regna qvæ hæreſin tolerant in ſe diviſa: deſolabuntur igitur aliquando. Quanto majus malum autem eſt, jam reapſe in ſolitudinem redigi! Ut autem hoc malum deſinat, ineunda nobis, pax eſt. Forte etiam cum tempore hæretici, ſi non omnes ſaltim multi, ad Calthoлicam communionem tranſibunt: nec enim eſt hoc impoſſibile. Poſſe illâ Pace in æternum omnia ſiniſtra averti, nemo dixerit. Sufficit ſi à præſentibus liberemur, & quoad ferunt res humanæ in futurum ſimus tuti. Hæretici fidem qvam Deo debent, reddunt qvidem hæreſi ſua irritam. Idem autem fit & aliis mortalibus peccatis à maxima hominum multitudine. Pax igitur omnis fuerit è medio tollenda, ſi audimus hunc Erneſtinum diſputatorem.

Ad III. Hæretici *ſua opinione ad religionem Catholicam opprimendam incitantur quidem*, ſed non ad vi opprimendam, & quidem contra datam

by Google

fidem. Nuſquam ſane legi, hanc doctrinam ab iis conſtanter doceri. Si unus & alter illorum forte id docuit; non tamen omnibus id imputandum eſt, imo ne quidem pleriſque. Paſſiva certe eorum doctrina eſt contraria, & hactenus bona. Docendo pertendunt ſtrenue contra Catholicos eſſe pugnandum & ſcribendo. In eo nulla perfidia eſt. Animi enim hunc ſenſum nusqvam diſſimulant Si verum eſt fatendum, juſtior de Catholicis qvammultis hac in re eſt Hæreticorũ querela. Sed nolo revelare pudenda noſtratium. Laudo ingenuum & candidũ animum diſputatoris: qvi tam vehementer & acriter non dubitaverit hic oppugnare noſtratium quorundam minus laudabiles ſententias. Utinam pari in aliis fuiſſet moderatione!

RESPONSIO AD RATIONEM VII.

Pacem ejusmodi non eſſe magis inordinatam mendacio.

MEndacium, cumprimis in re ſeria & contractibus, lædit communem mutuam obligationem generis humani, qva tenetur qvisq; ita ſentire ac dicit, qvia ſine illo nulla poteſt in genere humano eſſe ſocietas. Grave itaqve eſt peccatum. Pax vera, qva de loqvimur, ſocietatem humanam

manam nulla ratione lædit; neqve in ſe neqve exemplo; multo minus lædit Eccleſiam velRempubl: ſed eam unice jam conſervat; qvum alia media ſalutis nulla amplius ſuppetant. In Pace itaque nihil eſt peccati; à parte eqvidem Catholicorum; tantum abeſt, illam mendacio pejorem eſſe.

Ut hoc probet Auctor, ſex vult videri adferre rationes: & tamen nihil adfert novi, ſed breviter repetit qvæ hactenus attulerat, qvaſi illa ſint demonſtrata. Qvum vero illa à nobis ſatis confutata ſint, fruſtra hic egerimus actum. Obiter advertere eſt, qvanta illi ſcriptori argumentorum ſit inopia. Sæpius unum idemqve repetit, tantum voculis qvibusdam mutatis, ut imperitis ſeſe jactitet, & in ſumma rationum egeſtate videatur dives.

RESPONSIO AD RATIONEM IIX.

Pacem ejusmodi S.S. Patrum, Pontificum, & religioſiſſimorum Principum, ſuffragio non deſtitui, vel damnari.

AD §. I.

Antiqvorum Patrum conſenſus demonſtratur.

S*Acroſancta Eccleſiæ Patres Pace ejusmodi non tantum nunquam uſos, ſed etiam oblatam expeditamque damnaſſe*, qvod dicit Erneſtus per-

Digitized by Google

negamus; imo nihil eorum, qvæ hac Pace continentur, unqvam ab iis eſſe damnatum, aſſerimus.
I. S. Ambrosius negavit Valentiniano Imperatori ſacram Catholicorum ædem, in uſum Arianorum, nulla id urgente Catholicæ Eccleſiæ ſalute, ſed in merum ejus detrimentum, imo ſuppetentibus abunde auxiliis Catholicæ Fidei contra Arianos, neqve ex propria, aut Theodoſii & Gratiani coimperatorum, ſed ſola Juſtinę matris ſententiâ, petenti. Qva de re omni legi merentur qvæ notavit Baronius ad annum 387. Exemplum itaqve ad rem noſtram nihil facit: utpote qvum nos verſemur in qvęſtione, num liceat ædem ſacram Hæreticis tradere, ſi id ſumma poſtulet Eccleſiæ & Reipublicæ neceſſitas, inque defectu auxiliorum Fidem Catholicam defendentium: aut potius, num per vim ab Hæreticis occupatam ædem liceat illis relinqvere, ſi impoſſibile ſit eam recuperare, & par immineat periculum aliis Verba illa S. Ambroſii: *Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea quæ divina ſunt Imperiale aliquod jus habere*, perperam (ne qvid gravius dicam) ita accipiuntur, quaſi bona Deo dicata juri Imperatorio eſſe ſubdita, ſimpliciter S. Pater ille negaverit. Sunt nimirum intelligenda, ut vulgo loqvimur, de ſubjecta materia; hoc eſt, de abſoluto, illimitato, & mere arbitrario illo jure Imperiali, qvod aulici nonnulli adulatores cru-
do

do ſenſu tunc allegaverant: nempe *Imperatori licere omnia, ipſius eſſe univerſa*, eòqve pro arbitratu licere Imperatori ædes ſacras Catholicis eripere & dare Arianis. Hanc eſſe mentem S. Ambroſii apparet ex ipſis illius verbis quæ habentur epiſtola 33. ad Marcellinam: *Mandatur denique, trade baſilicam. Reſpondeo: nec mihi fas eſt tradere, nec tibi accipere Imperator expedit. Domum privati nullo potes jure temerare, domum Dei exiſtimas eſſe auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipſius eſſe univerſa. Reſpondeo, noli te gravare Imperator.* Agnovit itaq; Ambroſius, in baſilicam nullum arbitrarium & abſolutũ Cæſari Jus eſſe, perinde atq; nec in domũ privatam: de eo, qvid liceat exigẽte neceſſitate, ſermo non fuit. Ejusdem porro Ambroſii de bonis Eccleſ. hæc verba ſunt: Oratione adverſus Auxentiũ: *Agros Eccleſiæ, ſi vult Imperator, tollat; poteſtatem enim habet vindicandorum.* Idem Ep. 31. ait: *Nihil Eccleſia ſibi niſi fidem poſſidet: hos reditus præbet, hos fructus. Poſſeſſio Eccleſiæ ſumtus eſt egenorum.* Sciſcitabor ego exemplo noſtri diſputatoris: Si Imperator poteſtatem habuit vindicandorum Eccleſiæ agrorum tempore Ambroſii, quo poſtea anno vel ipſe hoc jure ceſſit, vel ab aliis id eripi, ſibi paſſus eſt?

II. Qvum Gaina templum Arianis peteret intra mœnia Conſtantinopolis, Arcadium Imperatorem

tunc

tunc fuiſſe *in extrema Imperii imo & religionis ne-ceſſitate*, narrat Auctor, contra fidem hiſtoriæ illius quam nobis deſcriptam reliquit Sozomenus *l. 8. c. 4.* utpote qvi diſertè ſcribat, factum hoc poſt rebellionem, cumq; reconciliat' Cæſari Gaina viveret Conſtantinopoli. Eodem autem modo rem hanc narrat etiam Baronius tomo V Annal. ad annum 400 n. 41. Itaque nec illa S. Chryſoſtomi oratio ad hoc neceſſitatis negotium noſtrum pertinet, ſed exemplum diſſimillimum. Tum vero non refert Sozomenus, illa verba quæ Euſebius adducit, à S. CHRYSOSTOMO dicta eſſe de ipſa traditione templi; ſed notavit illa hiſtoricus ex ſermone quodam Chryſoſtomi tanquam ſingulari obſervatione aliàs digna. Verba hiſtorici ſunt: *Deinde converſa ad Imperatorem oratione, eum hortabatur: ut* NB. *latam adverſus cæteras hæreſes legem ratam haberet; ſimulque conſulebat, ſatius eſſe Imperio cedere quam prodere domum Dei & à religione deficere.* Quis ſanus certè dixerit, tradere baſilicam hæreticis hoc eſſe à religione deficere? Ipſe Judicii auctor ſect. V. ad 9. §. 1. n. 2. *Neq; ſi hæretici* inquit: *ex aliqua urbe expelli nequeant, nihilq; præterea in præjudicium religionis tribuatur, illicitum erit, aliquod templum exercitio hæreſis aſſignare, ubi minori cum Catholicorum periculo & exacerbatione ſua, quam in privatis ædibus, conveniant.* Addit rationem notatu

notatu dignam: *Locus enim valde extrinſece ſe ad peccatum habet: ideoque licere meretrici aut uſurario domum locare, cum aliis tenet Sanchez t. 1. lib. 1. in decal. c. 7. n. 20.* Verum ut locus ita & bona extrinſece faciunt ad peccatum. Si licet itaque domum meretrici concedere in lupanar, tantum lucelli ſpe, ut hi volunt doctores; ſi ibidem licet meretrici & uſurario pecuniam commodare, etſi haud neſcias illam ceſſuram in abuſum & peccatum, qvod itidem hi non negant: qvidni liceat locum & bona Hæreticis concedere, vel ſaltem iis relinqvere, præſertim ſi id poſtulet publica neceſſitas? Obſervatu autem præterea dignum eſt, non omnino certam fidem mereri illam Sozomeni relationem, de iis, quæ intra privatos parietes locutus fuerit Chryſoſtomus. Narrat ſane rem eandem Theodoretus *l. V. c. 32.* ſed multò aliter. Obſervandum quoque, habuiſſe illo ipſo tempore Arianos baſilicam extra muros Conſtantinopolis, Chryſoſtomo non improbante, multò minus damnante.

III. Hunerici Vandalorum Regis & ex adverſo τὸ ὁμοούσιον profitentium EPISCOPORUM AFRICÆ negotium quomodo huc faciat, non aſſequor. Num Acatholici ab Epiſcopis noſtris exigunt juramentum deſciſcendi à Cæſare, aut etiam non communicandi cum Pontifice Romano, facta promiſſione, reddituros ſeſe ea lege omnes Eccleſias, quas abſtulerunt;

lerunt? Atqui tale quid Hunericus fecit, ceu liqvet ex iis quæ narrat Victor Viticenſis *l. 3. de perſecutionibus Africæ*, & quod ibi recitatur ipſo Hunerici Regis Edicto. Quis dixerit, ejuſmodi quid exigi à noſtris Epiſcopis, aut ad ſimile quid eos adigi vi Pacis? Tale juramentum præſtari ab Epiſcopis Africæ *non ſolum potuiſſe, verum etiam debuiſſe, ab heſternis hodiernisque; Theologis & Politicis judicari*, calumnia eſt non ferenda viris bonis.

Ex aliis porro Patribus & doctoribus ne apicem qvidem potuit Erneſtus ille producere. Scio etiam, illum & ipſius ſimiles omni opera collatâ nihil inventuros, qvo improbetur ejuſmodi Pax, ſi id Eccleſiæ Catholicæ & Reipublicæ extrema neceſſitas poſtulet.

Contra notum eſt ex hiſtoriis, ab Imperatoribus Romanis partem Africæ Vandalis, & Italiam cum ipſa urbe Roma Oſtrogotthis, facta pace conceſſam eſſe; utut illi eſſent Ariani, & hæreſin illam non tantum diſſeminarent paſſim, ſed Catholicam Eccleſiam peſſime infeſtarent, in Africa etiam templa & bona ſacra Catholicis irent ereptum. Nemo tamen Epiſcoporum, nemo aliorum Catholicorum illam pacem illicitam & impiam dixit. Ne verbulum qvidem reperias, in omnibus illius temporis ſcriptis, paci cum hæreticis tunc initæ adverſum. Quod indicat, omnes illius ævi viros ſanctos, do-

ctos,

ctos, & prudentes, talem pacem conſenſu ſuo approbaſſe. Non ovum autem ovo eſt ſimilius, quam noſtra hæc Pax paci illi cum Arianis Oſtrogotthis & Wandalis pactæ. Haud dubie itaque, ſi reviviſcerent illa Eccleſiæ lumina, etiam in noſtram hanc; Pacem conſentirent, ut legitimam & juſtam. Non ſane illis perſvaſum erat, quod Erneſto & Erneſtinis placet, ſummum bonum Catholicæ religionis in latifundiis opimis ac Principatibus conſiſtere.

Inſpicientibus præterea priorum trium ſeculorum Eccleſiaſtica ſcripta, non poteſt negari, ita tunc à Patribus plærisqve diſputatum eſſe adverſum Paganos pro Chriſtianæ fidei libertate, quaſi religio ſimpliciter cujuſvis ſit liberæ voluntati & conſcientiæ permittenda, neque qviſqvam pœnæ aliquid mereatur civilis, ſi in religione erret. Qvid clarius verbis Tertulliani ad Scapulam? *Humani juris & naturalis poteſtatis eſt, unumquemq; quod putaverit colere, nec alii prodeſt aut obeſt alterius religio. Sed nec religionis eſt cogere religionem, quæ ſponte ſuſcipi debet non vi.* Aut his Lactantii? *Nihil eſt tam voluntarium quam religio.* Qui ita ſenſerunt, an exiſtimare potuerunt, Hæreticos in civili vita haberi debere infames, non permittendam illis libertatem ſua docendi, à vi non eſſe defendendos? Jam porro quarti ſeculi magna parte, nemo Patrum legitur Conſtantinum Magnum, aut ejus filios

Digitized by Google

os proximoſque ſucceſſores cohortatus, infamia Hæreticos notare, illos à vi non defendere, multo minus illos exſtirpare. Imo cum ab Arianis Conſtantius eſſet ſeductus, Catholicos multis modis vexare & male afficere, S. Athanaſius etiam illo nomine conqueſtus eſt de Arianis, quod religionis cauſa homines mulctarent. Videatur ejus *epiſtola ad ſolitarios.* Digniſſima quoque lectu ſunt, quæ S. Hilarius prolixe diſſerit in eandem ſententiam *libro adverſus Auxentium & libro ad Conſtantium Imperatorem.* Eadem mente fuiſſe S. Martinum & Sulpitium Severum, clariſſimum eſt ex hujus *hiſt. ſacr. libr. 2.* ſub finem & *dialogis.* Ipſum S. Auguſtinum aliquando ejuſdem fuiſſe opinionis, nec eam omnem poſt mutaſſe, fatentur omnes.

Tam multorum itaque Patrum ſuffragium cum habeat hæreſeon libertas, etiam illa quæ citra extremam neceſſitatem conceditur, profectò male aſſeritur, carere omni Patrum ſuffragio pacem neceſſitate expreſſam. Si utilitas Eccleſiæ invitet, poſſe Hæreticis etiam ædem ſacram Catholicorum concedi, ipſe S. Athanaſius utique exemplo ſuo nos docuit apud Sozomenum *libro 13. cap. 19.* qvod ipſe Auctor Judicii fatetur *ſect. 5. ad 9. §. 1.* Imo & apud Socratem *l. 2. c. 23.* ac Theodoretum *l. V.*

Ab

AD § II.

Pontifices Romanos, neque veteres neque recentiores, diſſentire à Pace conſtituenda.

Nullius Papæ ex quatuor prioribus ſeculis, vel verbū vel factum potuit aut poteſt adduci, qvo poſſit probari, illos vel docuiſſe, vel Imperatoribus ſvaſiſſe, ut Hæreticos fama, dignitatibus, bonis exuerent multo minus ut aliqva corporali pœna afficerent. Et tamen poterat hoc ab Imperatoribus fieri, non repugnate vel Eccleſiæ vel Reipubl. neceſſitate. Itaq; pene dixeris, illos Pontifices ſummos exiſtimaſſe, omnes ejuſmodi pœnas ſemper eſſe injuſtas. Qvicquid ſit, certe huic auctori non ſunt patrocinati, quaſi illam libertatem non liceat concedere poſtulante neceſſitate. Poſterius utiq; à nemine Pontificum etiam ſeqventium uſqvam traditum eſt. Si eſt traditum, produci debuiſſent illorum verba,

S. JOHANNEM I Papam, qvem ſolum ex omni Eccleſiæ veteris ævo produxit in ſuffragium Erneſtus, id feciſſe quod narrat Erneſtus, non poteſt non videri dubium illi, qui noverit, Anaſtaſium Bibliothecarium, imo longe illo antiquiorem ſcriptorem iſtum cui denique ſua quædam noviſſimi temporis addidit Anaſtaſius, in *vita Johannis*, & Paulum Diaconum, ſive qvis alius auctor eſt *hiſtoria Miſcellæ*, hosque ſecutos, Aimoinum, Marianum Scotum, Si-

gebertum, Othonem Friſingenſem, Gotfridum Viterbienſem, Conradum Vrſpergenſem, Martinum Polonum, Platinam & complures alios, interque eos omni exceptione hac in re majorem Græcum Cedrenum, plane contrarium narrare: nempe, quo pax maneret Eccleſiis Catholicis per Italiam, motum Joannis precibus Juſtinum Imperatorem, ut libertas priſtina Arianis per Orientem permaneret. Verba ipſa Pontificalis libri, qvo nullum aliud de rebus Pontificum ſupereſt antiqvius & magis fide dignum monumentum, hæc ſunt: *Hic Joannes vocatus eſt à Rege Theodorico Ravennam. Quem ipſe Rex rogans miſit in legationem Conſtantinopolim, ad Juſtinum Imperatorem Orthodoxum. Quia eodem tempore Juſtinus Imperator, vir religioſus, voluit hæreticos extricare. Nam ſummo fervore Chriſtianitatis hoc conſilio uſus eſt, ut Eccleſias Arianorum Catholicas conſecraret. Pro hac cauſſâ hæreticus Rex Theodericus, audiens hoc, exarſit, & voluit totam Italiam gladio extingvere. Eodem tempore Joannes Papa ægrotus infirmitate, cum fletu ambulavit, & Senatores & Exconſules cum eo, id eſt Theodorus Importunus Agapitus Exconſules, & alius Agapitus Patricius: qui hoc accipientes in mandatis legationum ab ipſo Rege, ut redderentur Eccleſiæ hæreticis in partibus Orientis: quod ſi non, omnem Ita-*

Italiam gladio perderet. Qui dum ambulaſſent cum Joanne Papa, occurrerunt B. Joanni milleario duodecimo omnis civitas, cum cereis & crucibus, in honorem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli. Quia veteres Græcorum hoc teſtificabantur, dicentes: à tempore Conſtantini Auguſti & B. Sylveſtri Epiſcopi ſedis Apoſtolicæ, usque ad Juſtini Auguſti tempora, non meruiſſe partes Græciarum beati Petri Apoſtoli Vicarium ſuſcepiſſe cum gloria. Tunc Juſtinus Auguſtus dans honorem Deo humiliavit ſe pronus, & adoravit beatiſſimum Papam Joannem. Eodem tempore beatus Joannes Papa cum Senatoribus ſupraſcriptis, cum grandi fletu rogaverunt Juſtinum Auguſtum, ut legatio acceptabilis eſſet in conſpectu ejus. Qui vero Papa, vel Senatoris, viri religioſi, omnia meruerunt: & liberata eſt Italia à Theodorico hæretico. Paulo poſt ſcribitur: *Eodem tempore revertens Joannes venerabilis Papa & Senatores cum gloria, dum omnia obtinuiſſent à Juſtino Auguſto &c.* Operæ fuerit pretium audire & Paulum Diaconum Aquilegienſem Italiæ rerum utique ſatis peritum. Illius autem LXV Hiſtoriæ Miſcellæ hæc ſunt verba: *In Orientis partibus, cum adhuc eo tempore per loca ſingula Ariana hæreſis vigeret, Juſtinus ſexto ſui Imperii anno, orthodoxæ fidei ſtudio omnimodis ſatagere cœpit, ut hæreticorum nomen*

Digitized by Google

men exſtingueret, ſtatuitque ut ubique eorum eccleſias Catholica religione conſecraret. Quod dum in Italia Rex Theodericus Ariana lue pollutus audiſſet, Joannem Papam ſimulque cum eo Theodorum Hypatium atque Agapitum Conſulares viros, atque Agapitum Patricium, Conſtantinopolim ad Juſtinum Principem miſit. Mandat quoque per eos, interminans, quod niſi quantocius hæreticis ſuas eccleſias redderet, eosque in pace degere ſineret, univerſos Italiæ populos ipſe gladio exſtingveret. Qui pervenientes ad Auguſtum, cum ab eo ut dignum erat ſuſcepti eſſent, magnis eum, de ſua ſuorumque ſalute ſolliciti, fletibus poſtulant, ut ſuæ legationis ſeriem, quanquam eſſet injuſta, libenter exciperet, Italiæque peritura conſuleret. Quorum fletibus Juſtinus permotus, eis quod petebant conceſſit Arianosque ſui juris reliquit. Hæc illi duo. Aliorum enim verba, quia recentiores ſunt, adducere nunc forte fuerit ſupervacuum. Qvoniam autem hoc eſt verum, Johannis illud Papæ factum dat magnum patrocinium Paci, qua de agimus, tantum abeſt ut poſſit huic opponi. Aliud, fateor, neſcio quorum relatu acceptum, narrat Gregorius Turonenſis *l. de glor. martyr. c. 40*, ſed fabulæ ſimilius longe quam vero: utpote qui in Gallia vixerit, rerum Italiæ minus gnarus, & quibusvis gerris credere ſine delectu & exacto judicio ſit ſolitus.

Quæ

Qvæ illius Johannis Papæ nomine fertur epiſtola, cujus fide vult videri niti Erneſtus, illam ſuſpectam merito habendam, ceu ſuppoſitiam, ne Cardinalis Baronius quidem negat, quin ipſemet falſitatem ſubſcriptionis coarguit. Prodiit ſcilicet ex taberna Iſidori Mercatoris: quam nemo ſapiens hodie vel Romæ non explodit. Poſſent autem haud difficulter adferri complura alia, quæ eadem doceant (non enim illa epiſtola vel cum Gregorii fabulis conſentit) ſi res & tempus id concederent.

Nec vero eſt qvod quem moveat Erneſti ratiocinatio, contra fidem Anaſtaſii, Pauli, & aliorum prolata, quæ habetur *ſect. V ad IX* § *1*, etſi pridem illa fuerit uſus etiam forte Baronius; *quod Theodoricus Joannem carcere & morte non multaſſet, ſi Arianis eccleſias, uti injunxerat, impetraſſet.* Cauſſam ſcilicet veram illius carceris dudum indicavit ipſe Paulus, ſcribens: *Theodoricus malitia commotus, quod eum Juſtinus catholicæ pietatis defenſor honorifice ſuſcepiſſet, eum ſimul cum ſociis carceris afflictione peremit.* Beda item *l. de ſex ætat.* ut ad recentiores alios haud ſit neceſſum provocare. Verũ hoc prolixe agere non eſt noſtræ operæ. Sufficit jam nobis oſtendiſſe, non debere opponi Pacis negotio Johannis I exemplum, cum ſaltim dubiæ & incertæ ſit fidei: quemadmodum neque nos, ſecuti Anaſtaſium & Paulum Diaconum aliosque quam

multos, S. Johannis exemplo pacem propugnabimus.

Paparum ſuperioris & noſtri ævi diſſenſum minus rectè objici, jam tum evicimus hypotheſi XIV, ut & Concluſione XIV & XV. Ne illi quidem nimirum unquam dixerunt, non licere talem pacem concedere, ſi id ſumma poſtulet Eccleſiæ neceſſitas, ſed eorum nonnulli tantùm ab aliis inducti credidêre, nullam fuiſſe neceſſitatem quæ id exigeret. Jam verò & Proteſtationes, ſi quæ factæ, non eo modo ſunt factæ, ut ſolent fieri deteſtationes impiarum ſententiarum: cujuſmodi eſſe eam, quæ ſtatuit, Pacem poſſe perpetuam dari hæreticis, hic Auctor vult. Proteſtationes ſane ejuſmodi coram Notario & teſtibus ſæpiſſime fieri ſolent, tantùm eum in finem, ut ſi fortaſſis civiliter quid commiſſum ſit in negotio, aliquando detur regreſſus ad recuperanda jura, non quod omnino putes citra dubitationem, peccatum aliquod morale eſſe perpetratum.

Ad § III.

Cæſares Reges & Catholicos Status pene omnes ab Erneſtinis placitis plurimum fuiſſe alienos.

Illam fuiſſe conditionem & fortunam, Honorio Cæſare, Catholicæ Eccléſiæ per Africam, quæ hodie ejuſdem eſt per Germaniam, ullo vel minimo indi-

indicio poteſt oſtendi. Itaque exemplum illud eſt inconveniens. Conſtat præterea, lege animadvertiſſe in Donatiſtas Honorium, non hæreſis ergo (nec enim illi à Catholicis diſſidebant hæretica doctrina, ſolo autem improbo & iniqviſſimo ſchiſmate) ſed qvod illorum *furor*, ut Poſſidius loqvitur c. 13. *occuparet Africam, nec prædicari à Catholicis veritatem contra ſuum errorem paterentur: violentis aggreſſionibus, latrocinationibus, itinerum obſidionibus, rapinis, ignibus, cædibus multa vaſtarent, cuncta terrerent.* Et vero idem ille Honorius Arianis libertatem cultus ſui paſſim terrarum eopſe tempore conceſſit. Opponimus porro (etſi ille hac parte fortaſſe peccaverit, quod tamen factum non eſt) uni Honorio omnes Imperatores: *primum* eos qvi Hæreticos tolerarunt non minus atqve alios ſubditos ſuos, etiam extra caſum neceſſitatis: *ſecundo* illos qvi cum Gothis & Vandalis Arianis atque Eccleſiæ Catholicæ perſecutoribus pacem inierunt, conceſſis in eorum poteſtatem ampliſſimis Romani Imperii provinciis. Et vero notandum, Theodoſii II felicitatem moderationi illius circa partes religione diſſidentes acceptam referri à Socrate *l. 7. c. 41.*

Qvam facile autem dictum eſt ab Auctore *ſect. 5. ad IX* § 2, eos qvi libertatem religionis permiſerunt, *incautis conſiliis impulſos*, tam facile alius id

Digitized by Google

negaverit. Quod vero ibidem ab illo additur, neminem Cæſarum Hæreticis pacem perpetuam dediſſe, repugnat omnibus hiſtoriis illius ævi, quæ memorant firmam pacem pactam eſſe cum Gothis & Vandalis. Cœterum qvo temporum illorum veterum Romani Imperii circa ejus tempeſtatis hæreſes, inſtituta à Pacis noſtræ negotio non aliena eſſe, liqvido magis appareat, adferam hoc loco pauca qvædam, ex iis qvæ de Edicti Nannetenſis in Gallia anno 1599 facta promulgatione narravit Thuanus *l. 122.* petita. *Cum peroraſſet Coquelejus, ad ſingula Edicti capita dictæ ſunt ſingulorum ſententiæ. Cumque de ſectariis ad dignitates admittendis difficultas invidioſe à multis nihilominus reponeretur, & exemplo in antiquitate carere diceretur quod in edicto in Proteſtantium gratiam ea de re conſtitutum erat; ab aliis quietiora conſilia amplectentibus contra diſputatum fuit. In hujuſmodi cauſſis multa tranquillitati publicæ ſemper a prudentioribus fuiſſe condonata. Nam cum Manichæi, qui ad imam usque ſcelerum nequitiam pervenerant, Theodoſii & Valentiniani Cæſarum conſtitutione civitatibus pellendi, & ultimo ſupplicio tradendi eſſent; alii autem hæretici prohiberentur magiſtratum gerere, & habere dignitates, aut fieri cauſſarum patroni vel defenſores aut patres civitatum; & Juſtinianus e-*

tiam

etiam ſanxiſſet, neminem errore hæreticorum conſtrictum hæreditatem vel legatum ſive fidei commiſſum accipere, idque ad ultimas militum, ſive communi jure ſive militari teſtarentur, voluntates porrexiſſet; ſeveritati tot legum exemptos fuiſſe Gothos, quanquam Ariana peſte eſſent infecti, quippe fœderatos, ſicut & eos vocat Olympiodorus. Qui prout Imperatoriæ Majeſtati viſum fuerit, quoslibet honores & dignitates ad ea conſeqvuntur. Id ex conſtitutione Græca, ad Titulum Codicis de Hæreticis & Manichæis & Samaritanis, ab Antonio Auguſtino, viro optimo & doctiſſimo Juriſconſulto, addita conſtare, & amplius hiſtoriæ certitudine confirmari. Hiſtoria autem illa ipſa eſt qvam fide Anaſtaſii, Pauli Diaconi & aliorum jam ante recitavimus, cum ageremus de Joanne primo id nominis Papa.

De SIGISMUNDO & ſucceſſoribus Bohemiæ regibus plane contrarium eſt veriſſimum. Qvod de Sigiſmundo colligere eſt ex hiſtoria Bohemica ipſiusmet Aeneæ Sylvii cap. 52. Imo & Bzovii quem teſtem laudat Erneſtus. Videantur ſola illa qvæ narrat Bzovius ad A. C. 1436. n. 31. 42. 43. 44. 45. cumprimis. n. 49. Sed & teſtibus non eſt opus, cum in medio ſint ſuperſtites Sigiſmundi tabulæ, de libertate religionis Bohemis conceſſa, quas Majeſtaticas appellant.

Carolus V Cæſar in iis literis, qvas Auctor ipſe teſtes adducit, non dicit, nec dixit: propoſitum aliquid iri Auguſtæ *quod ipſe non poſſit probare, ſine quidem læſione conſcientiæ*, ſed potius forte non ſine aliqva jactura aut detrimento ſuæ dignitatis & famæ, qvam rebus geſtis ſibi acquiſiverat, maximam. Neque enim alias Ferdinando fratri, quem ipſemet ait *pro Chriſtiano rege ſe ſemper habuiſſe & habere*, plenam componendæ pacis facultatem tribuiſſet, revocato atq; irrito reddito Procuratorio illo, qvod conceſſerat Cardinali Truchſeſio ejusque ſocio Jurisconſulto, qvos nempe jam noverat æqvas Pacis conditiones non admiſſuros: qvod poſt eventus confirmavit. Qvod ſi ſane iniqvam judicaſſet Carolus Pacem Auguſtæ compoſitam, debuiſſet (prout potuit) diſſenſum ſuum publice poſtea indicare, non autem tacendo in eam conſentire. Qvod quia non fecit, non poteſt non cenſeri approbaſſe.

Eſto vero, fluctuaverit tandem nonnihil Carolus in ſententia. Carolo opponimus Ferdinandum fratrem, pietate certe Carolo nihilo inferiorem, & ejus omnes ſucceſſores religioſiſſimos Cæſares. Ad qvos jam tum ſupra provocavimus hypotheſi XIV & Concluſione XVI. Cogit indignitas narrationum Erneſti, hoc loco adducere memorabile aliqvod de Ferdinando Imperatore teſtimonium, homi-

hominis ſectarii quidem, magnæ tamen in aula & Ferdinandi & Maximiliani ſecundi & Rudolphi ſecundi Imperatorum exiſtimationis, non ob Medicæ duntaxat artis inſignem peritiam atqve uſum, ſed prudentiam quoque & fidem, Joannis ſcilicet Cratonis. Idqve qvoniam publice & qvaſi coram Imperatore Rudolpho ipſo eſt prolatum, illâ epiſtolâ qva Jani Dubravii Epiſcopi Olmucenſis Hiſtoriam Bohemicam, ſua cura editam, Imperatori Rudolpho dedicavit. *Illud*, ait, *reticere non debeo, quod Divus Ferdinandus Imperator crebris ſermonibus ante obitum uſurparit: Inter ſumma beneficia, quæ Deus in gubernatione Imperii conceſſiſſet, primum atque maximum vero animi judicio optimaque conſcientia hoc ſe ducere, quod ad ſedandas diſcordias publicas animum adjeciſſet, & tolerantiæ in Religione formulam benigniſſimus Deus ſibi in mentem dediſſet. Eſt in vivis Joannes Nævius, qui à Sereniſſimo Archiduce Ferdinando nobis in valetudinis Cæſareæ curatione additus erat. Eo præſente mihi legendam dedit, atque, ut apertis verbis legerem, juſſit, epiſtolam benè longam ſuâ manu ad Electorem Mauritium multis verbis & accuratiſſime, de pace publica, conſcientiarum libertate, & reipublicæ ſalute, ſcriptam. Hanc ſi cenſores quidam viderent, haud dubie animadverterent, quam inſigni quidem, non modo Italus*

quidam

quidem & Gallus, verum etiam noſtri homines de una religione clamitantes, Divum Ferdinandum ſacratiſſimæ memoriæ Imperatorem, injuriâ afficiant.

Status Catholici anno 1544 improbabant pacem, qvod non viderent neceſſitate eam expoſci: illa perſpecta, mutarunt ſententiam in melius, magno Gemaniæ bono.

Ottonis & Henrici Auguſtanorum Epiſcoporum auctoritati opponimus omne qvod reliqvum eſt Germaniæ Archiepiſcoporum & Epiſcoporum, qui profecto illis Auguſtanis non pietate, non Catholicæ fidei amore, qvidqvam ceſſerunt, prudentia longe fuerunt ſuperiores.

Si non deſunt deniqve in aliis rebuspublicis exempla Regum aut Statuum pacem perpetuam damnantium, qva de re non eſt qvod cum Erneſto contendamus, non deſunt in iiſdem exempla illam laudantium. Nannetenſe Edictum pro libertate Religionis in Hugonottorum gratiam ad perpetuitatem eſſe conditum, miror eqvidem, qva fronte auſus fuerit negare Erneſtus. Pridem ante, jam ſcilicet anno 70 ſuperioris ſeculi, Carolus IX Rex diſerte voluit illud qvod tunc condiderat edictum, inter leges Regni recipi, atqve inviolabiliter obſervari, donec per Dei gratiam animi in unam religionem tandem conſpirarint: plane qvemadmodum

modum in Germanica cojit Pax Auguſtana. Carolum ſecutus Henricus III ſua de Religionis pace edicta ſingula (edidit autem aliqvot) itidem appellaverat jam, *perpetua & irre vocabilia.* De Nannetenſis item Edicti perpetua obligatione non poteſt dubitari, lectis qvæ Thuanus memorat l. 112. eâ de re & veniſſe in deliberationem & eſſe conſtituta. Sed & Ludovicus IV Rex cum alias tùm in Edicto anno 1616 edito diſerte illud Nannetenſe vocavit *edict perpetuel & irrevocable.*

De pacis religioſæ in HUNGARIA nexu item perpetuo non ſemel compoſito, complura in promptu ſunt: ſed nolo iis nunc immorari. Quo tempore ſanè Clerus ibi proteſtatus eſt, longe fuit ibi melior qvam hodie eſt Germaniæ ſtatus.

Ut ut vero neqve ibi neq; in Gallia conceſſa fuerit ulla perpetuitas, inde tamen haud licet colligere, ubivis talem pacem perpetuam inprobatam. Utique enim jam noviſſime, ut infinita exempla alia taceam, perpetuam pacem ſimilem cum fœderatis Belgicogermanicis ſeptem provinciis pactus eſt Rex Catholicus Hiſpaniarum. Qvod exemplum cum ſit omni exceptione majus, etiam nos uno iſthoc nunc erimus contenti? etſi plura jam tum nominatim adduxerimus hypotheſi XIV & ConcluſioneXVI.

Digitized by Google

EPILOGUS.

Hæc licet pauca, (niſi admodum fallor) ſole clariorem fecerunt levitatem argumentorum, qvibus uſus eſt Auctor Judicii Theologici. Prorſus eadem autem, alio licet ordine, repetiit Auctor Vehiculi. Neqve enim vel ratiunculam addidit novam, etſi multum fecerit verborum, eadem bis terve ingeminando. Contra illam igitur ſeorſum agere non videtur operæ eſſe pretium: præſertim in tam perſpicua veritate. Deum Opt. Maximum rogo, ut animos illos à pace averſos melioribus ſententiis inſtruat, qvo deſinant tandem reluctari bono publico, & aliorum optima conſilia turbare. Idem tandem aliqvando recondat gladium iræ ſuæ in vaginam, ac miſereatur afflictiſſimæ Germaniæ, reddita illi perpetua & ſtabili pace.

FINIS.

Digitized by Google

JUDICIUM THEOLOGICUM SUPER QUÆSTIONE, AN PAX, qualem deſiderant Proteſtantes, ſit ſecundum ſe illicita?

EX

Principiis Chriſtianis, ſententiâ Veteris Eccleſiæ, Summorumq; Pontificum deductum:

Iis, qui publica tractant, conſcientiam ſuam curant, aut alienam dirigunt, lectu utile ac neceſſarium;

Operâ ac ſtudio ERNESTI de Euſebiis civis Romani.

Sumptibus & Typis Theodoſii de Sicecela Armona:
Eccleſiopoli ad Inſigne Pietatis,
Anno 1646.

Digitized by Google

INDEX CONTENTORUM.

SEctio I. Qualem pacem deſiderent proteſtantes.
§.I. Generalis hujus Pacis idea.
§.II, Quas conditiones Pax Religionis contineat.
§.III. Quantum damni & præjudicii hæ conditiones Catholicæ Religioni inferant.
§ IV. Qualem Amneſtiam cupiant Proteſtantes.
SEctio II. Quibus argumentis oſtendi videatur, licitè ejuſmodi Pacem etiam perpetuam ſanciri.
Ratio I. Non eſt ex ſe illicitum.
Ratio II. Deus mala permittit.
Ratio III. Zizania non evellenda.
Ratio IV. Vaſa ſacra vendi poſſunt.
Ratio V. Eccleſiaſticorũ obligatio & Fundatorũ intentio.
Ratio VI. Neceſſitas facit omnia communia.
Ratio VII. Abſque hoc remedio Pax deſperanda,
Ratio VIII. Bona intentio.
Ratio IX. Exempla.
Ratio X. Sententiæ hujus probabilitas.
SEctio III. Quædam in hâc arduâ quæſtione præ oculis habenda.
I. Permiſſio mali triplex.
II. Permiſſio quæ licita vel illicita.
III. Permiſſionis cooperantis natura.
IV. Non, qvia licet tolerare, licet abſolute paciſci.
V. Principibus politicis nulla juris dictio Eccleſiaſtica competit.
VI. Quod ex ſe peccatũ eſt, neceſſitas licitũ non facit.
VII. Omnium Statuum Catholicorum intereſt Pacem illicitam non fieri.
SEctio IV. Pacem cum illis condicionibus quas volunt Proteſtantes, ex ſe illicitam eſſe demonſtratur.
Ratio I. Pax ejuſmodi hæreſi tum directè tum indirectè cooperatur
§.I. Explicatur cooperatio indirecta.

Digitized by Google

§. II. Explicatur coopratio directa. (Religioni.
Ratio II Pax ejusmodi infert in juriam Creatori & veræ
Ratio III. Pax ejuſmodi eſt cauſa perditionis animarum.
Ratio IV. Pax ejuſmodi eſt uſurpatio poteſtatis non competentis.
Ratio V. Pax ejuſmodi repugnat Officio & obligationi Cæſaris, Statuumq; Catholicorum, maximè Epiſcoporum.
Ratio VI. Pax ejuſmodi eſt fruſtratoria, ipſoq; bello periculoſior.
Ratio VII Pax ejuſmodi abſque comparatione magis inordinata eſt mendatio, qvod neceſſitatis causâ licere negant Catholici.
Ratio VIII. Pax ejuſmodi Eccleſiæ Dei, Summorum Pontificum, SS. Patrum, Veterumq; ſuffragio deſtituitur & (damnatur.
§. I. SS. Patres.
§. II. Summi pontifices.
§. III. Cæſares & Principes, Statuſq; Catholici.
SEctio V. Argumenta initio allata diluuntur.
Ad I. Non eſt ex ſe illicitum.
Ad II. Deus mala permittit.
Ad III. Zizania non evellenda.
Ad IV. Vaſa ſacra vendi poſſunt.
Ad V. Eccleſiaſticorum obligatio & Fundatorum in- (tentio.
Ad VI. Neceſſitas facit omnia communi.
Ad VII. Abſqve hoc remedio Pax deſperanda.
Ad VIII. Bona intentio.
Ad IX. Exempla.
§. I. D. SS. Joanne Papa I. & Athanaſio.
§. II. De Imperatoribus.
§. III. De Judæis, Uſuris, Lupanaribus.
§. IV. De Conſilio Roboami 3. Reg. 12.
Ad X. Sententiæ probabilitas.
SEctio VI. Doctrina hactenus tradita de Pace cum Proteſtantibus in certas regulas redigitur.
Regula 1.2.3.4.5.6.7.8.9 10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.

SECTIO I.

Qualem Pacem deſiderent Proteſtantes.

§ I.

Generalis hujus Pacis idea.

UT de Pacis æqvitate vel iniquitate pronunciemus, neceſſe eſt conditiones nôſſe, qvas certum vel veriſimile ſit à Proteſtantibus ac eorum complicibus propoſitum iri. Occurrunt autem ſequentes.

I. Ut Pax religionis Anno Chriſti 1555. conſtituta qvoad omnes articulos & clauſulas Proteſtantibus favorabiles ſarta tecta in perpetuum maneat & de novo confirmetur. Neque enim huic fundamentali ſcilicet Imperii Conſtitutioni quidquam detrahi patientur.

II. Eadem Pax extendatur ad bona & Jura Eccleſiaſtica, quæ poſt & contra illam Catholicis eripuerunt. Occupârunt autem ab eo tempore viginti ferè epiſcopatus ſive Eccleſiaſticos Imperii Principatus, aliaſque Eccleſias & Monaſteria abſque numero.

III. Ad omnia vel aliqua bona ac Jura Eccleſiaſtica, quæ hiſce annis Catholici juſto bello aut Judicio recuperârunt, in ſpecie quæ ſunt in Palatinatu Proteſtantibus reſtituenda.

IV. Ad Civitates Imperii, ut poteſtatem reformandi Principibus aliisque Statibus parem, quam hactenus contra dictam Pacem uſurpârunt, perpetuò & liberè exerceant.

V. Eadem Pax denique extendatur ad Calviniſmum, iiſdem conditionibus, quibus illam obtinuit Confeſſio Auguſtana. Neq; Status Calviniani acquieſcent, donec id impetraverint.

Atque hæc certa & præcipua ſunt eorum deſideria. Quibus an plura, v.g. relaxationem Reſervati Eccleſiaſticorum, libertatem religionis in Provinciis Catholicis, aliaque ſint addituri, tempus dabit.

NB Imò jam dedit. Nam & hæc & plura alia in poſtremis

Comi-

Digitized by Google

Comitiis,& in Conventu Monaſterienſi ac Oſnabrugenſi petierunt, ut ex Gravaminibus, quæ obtulerunt, conſtat.

§. II.

Quas Conditiones PAX Religionis contineat.

CUm PAX de quâ modò agitur, ſit quædam Pacis Religionis confirmatio, extenſio aut ampliatio, hujus conditiones pernoſcendæ ſunt, ut de illâ judicium feramus. Videtur autem PAX Religionis, prout Receſſui Comitiorũ, Anno 1555 inſerta eſt, ad octodecim ſequentes articulos redigi poſſe.

I. Nullus Status imperii propter Auguſtanam Confeſſionem invadatur, lædatur, opprimatur, neque in virus ab illâ, ejusque fidei ritibus, ordinationibus, quas vel inſtituerunt Proteſtantes vel inſtituturi ſunt, in ſuis Principatibus ac dominiis repellatur, gravetur, aut contemnatur.

II. Viciſſim Status Auguſtanæ Confeſſionis contra Catholicos nihil attentent,

III. Controverſa Religio aliter quàm Chriſtianis amicis ac pacificis viis & mediis non componatur.

IV. Qui alterutri harum Religionum addicti non ſunt, hâc Pace non comprehendantur.

V Si ArchiEpiſcopus, Epiſcopus Prælatus, aliùſve qviſpiam Ordinis Eccleſiaſtici, à Catholicâ Religione receſſerit, Eccleſias & Beneficia cum fructibus abſque morâ quidem, ſed ſine detrimento honoris ſui, relinquat.

VII. Eccleſiaſtica jurisdictio adverſus Auguſtanam Confeſſionem ejusque Miniſtros, ritus, Ordinationes, quas inſtituerunt, aut inſtituent, quieſcere atque ſuſpenſa eſſe & manere debent.

VIII. Catholicis reditus, Cenſus, Penſiones ſalvæ maneant, ſalvis juribus ſæcularibus ejus Status, in cujus territorio iſthæc ſita ſunt Eccleſiarũ quoq; miniſteriis, Parochiis, Scholis,

Elee-

Eleemoſynis, Hoſpitalibus ex iis bonis provideatur, unde priùs providebatur, non attento Religionis diſcrimine.

IX. Si ſuper his præſtationibus lites oriantur per arbitros componantur.

X. Nullus Status alium, ejusque ſubditos ad ſuam religionem compellat, nec eos arte aliquâ ad ſe attrahat, aut contra Magiſtratum ſuum in tutelam ſuſcipiat, aut ullatenus defendat.

XI. Si aliqui Religionis ergò ex Statuum ſeu Catholicorum ſeu Proteſtantium Provinciis aliò migrare velint, emigratio bonorumque diſtractio, [conſveto emigrantium tributo, & ſi mancipia fuerint, lytro perſoluto] abſque impedimento & honoris obligationumque præjudicio concedatur.

XII. Si compoſitio Religionis in Concilio generali aut Nationali, aut tractatione Imperiali Comitiorum non ſequatur, nihilominus Pax iſta ſecundum omnes ſuprà dictos articulos vigorem obtineat, usque ad finalem Religionis compoſitionem. Atque ità modo jam dicto, & aliàs undequaque, conſtans, abſoluta ſive inconditionata & perpetua Pax conſtituta & decreta ſit ac maneat.

XIII. In hâc Pace libera quoque Nobilitas Cæſari immediatè ſubjecta comprehendatur.

XIV. In civitatibus Imperii utraque Religio, ubi aliquamdiò viguit, etiam impoſterum ita permaneat. Et neutra pars alterius Religionem & ritus abroget, vel ad eam deſerendam alios compellat, ſed utraque pacificè & quietè cohabitet.

XV. Conſtitutiones Imperii vel aliæ Ordinationes contrariæ nihil huic Paci derogent, neque declaratio in contrarium dari, impetrari, acceptari poſſit, data verò, impetrata, acceptata nullius ſit roboris, ſive in judicio, ſive extrà.

XVI. Hos articulos Cæſar, Rex, eorumque ſucceſſores inviolata obſervabunt, nec contra ſeu ex poteſtatis plenitudine, ſeu alio prætextu agent, neque ſuo nomine agi permittent. Idem præſtabunt Principes, Prælati, Comites, & Civitates Im-

M perii,

perii, eorumque Succeſſores & hæredes ſub obligatione Cæſareæ, Regiæ & Principalis dignitatis, fidei & fidelitatis, in verbo veritatis, omni dolo ſecluſo.

XVII. Ex utraque parte nec Cæſar, nec ullus Status alterum quocunque modo per ſe vel alios gravet, opprimat, lædat. Si quis adverſus hanc Pacem alteri vim aut moleſtiam intulerit, Cæſar, aliique Status id facienti non ſolùm conſilium, auxilium, patrocinium nullum præſtabunt, ſed contrà alteram partem auxilio & patrocinio juvabunt.

XVIII. Cameræ Imperialis Præſes & Aſſeſſores, ſecundùm hanc Pacem, non attentâ Religione, partibus Jus dicant. Neque contra hæc proceſſum aut mandatum decernant, vel alio modo agant.

§ III.

Quantum damni & præjudicii hæ Conditiones Catholicæ Religionis inferant.

ID patebit, ſi apertioribus verbis dictas conditiones in iſtud Compendium redigamus.

I. Principibus & Statibus Secularibus non ſolùm fas eſt à verâ fide deficere, verùm etiam hæreſin in Principatus & dominia ſua introducere. art. 1. Hinc orta eſt ea Regula: Jus Religionem introducendi, ſive reformandi conceſſum eſt alto, ſive mero ſeu ſublimi imperio, ut, qui iſtud habet, poteſtatem habeat Religionem mutandi & conſtituendi.

II. Deficiendi libertas conceditur quoque ArchiEpiſcopis, Epiſcopis, Prælatis & aliis quibuſvis Ordinis Eccleſiaſtici, modò Eccleſias & Beneficia cum fructibus dimittant. art. 5.

III. Eadem libertate gaudent omnes ſubditi Catholicorum Principum & Statuum, ſi velint emigrare, art. 11.

IV. Apoſtatarum honori cavetur, tollendo omnem infamiam juris nimirum ſeu facti, quæ hæreſin ſequitur, art. 5. & 11.

V. Subditi Proteſtantium aut Religionem illorum ſequi debent,

bent, aut ex ditionibus eorundem migrare, art. I. & II. Unde rurſus confirmatur Regula ſublimis imperii.

VI. Bona Eccleſiaſtica ante tranſactionem Paſſavienſem occupata, quæ Imperio immediatè non ſubſunt, neque intra neque extra judicium repeti poſſunt, art. 6.

VII. Eccleſiaſtica Juriſdictio adverſus Auguſtanam Confeſſionem, ejuſque miniſtros & Ordinationes inſtitutas aut inſtituendas ſuſpenſa eſt, art. 7.

VIII. Catholici ex bonis & redditibus intra territorium Proteſtantium ſitis, miniſteriis & ſcholis Lutheranis providere debent, uti antehàc Catholicis, art. 8.

IX. Si controverſiæ Religionis non componantur in Concilio aut Comitiis, nihilominus Pax hæc abſoluta, inconditionata & perpetua eſſe debet, art. 12. Eadem perpetuitas confirmata fuit in Comitiis, Anno 1558. 1559. 1566.

X. Conſtitutionibus Imperii & aliis ordinationibus contrariis [adeoque vel maximè Pontificum & Eccleſiæ] derogatur; neque ulla declaratio in contrarium dari, peti, acceptari poteſt. art. 15.

XI. Ad hanc Pacem obſervandam Cæſar & Status pro ſe & & ſucceſſoribus ac hæredibus ſuis fidem obligârunt, art. 16.

XII. Cæſar & Status Catholici ſecundùm Pacis hujus articulos non minùs Proteſtantes, quàm Catholicos defendere debent, imò & juvare in hæreſi introducendâ, & ſubditis ad eam vel emigrationem compellendis, ſi reniterentur. art. 17.

XIII. Denique Camera Imperialis ſecundùm hanc Pacem non attentâ Religione Jus dicere tenetur, adeoque condemnare v. g. ſubditos Catholicos Proteſtantium ad acceptandam Confeſſionem Auguſtanam aut emigrationem, &c. art. 16.

§. IV.

Qualem Amniſtiam cupiant Proteſtantes.

AMniſtia vox Græca ſignificat Legem oblivionis, qualem Thraſybulus Athenis tulit, eâque Rempublicam pacavit. *Reconciliatâ Pace*, ait AEmilius Probus, *cùm plurimùm in civitate poſſet, legem tulit, ne quis anteactarum rerum accuſaretur, nè multaretur*, eamque illi legem oblivionis vocârunt. Idem commemorat Valerius Maximus lib.4.cap.1. & imitatum ſe in Antonii, Caſſii, & Bruti diſcordiis componendis aſſerit Cicero Philipp.1.

Præter hanc Amniſtiam injuriarum & maleficiorum ſeu damnorum, alteram quoque poſtulant Proteſtantes, jurium & bonorum ereptionem: ut nimirum pars læſa non ſolùm obliviſcatur injuriarum, ſed jurium quoque & bonorum injuſto bello ſibi ereptorum, eaque invaſoribus in perpetuum vel ad tempus cedat & relinquat. Hæc poſterior Amniſtia inuſitata eſt & peracerba. Etſi abſque eâ acquieturi Proteſtantes non videantur.

A quo verò anno & quorum bonorum ceſſionem poſtulaturi & impetraturi ſint, tempus dabit. [NB. Imò jam dedit, ut ex Amniſtiâ editâ, & ex Gravaminibus, quæ Monaſterii obtulerunt Proteſtantes, conſtat.) Id fixum eſto nihil ex ſe illicitum ſanciri, vel cujus poteſtas non ſit penes Cæſarem & Status Imperii, ipſis concedi poſſe. Eadem enim eſt ratio Amniſtiæ, quæ Pacis, cujus proprietas quædam eſt vel effectus vel via ad eam obtinendam.

SECTIO II.

Quibus argumentis oſtendi videatur, licitè ejuſmodi Pacem etiam perpetuam ſanciri.

RATIO II.

Non eſt ex ſe illicitum.

ETſi nullâ neceſſite urgente illicitum eſt hæreticos tolerare, illiſque falſæ Religionis libertatem permittere aut promittere, at, cùm Reipublicæ ſalus & veræ Religionis conſervatio id exigit, *quod non eſt licitum in lege, licitum facit neceſſitas*. c. quod non eſt licitum. 4. extra: de Reg. Juris.

RATIO II.

Deus mala permittit.

HUmanum regimen derivatur à Divino & ipſum debet imitari ait S. Thom. 2.2. q. 10. a. 11. c. Ergò ſicut Deus mala permittit ob majus bonum, aut ne ſequatur majus malum, ita licitè Cæſar & Status Catholici libertatem falſæ Religionis permittunt, ne vera Religio penitùs intereat. Ex duobus enim malis minus eligi debet. c. duo mala diſt. 13.

RATIO III.

Zizania non evellenda.

DIvinæ gubernationis exemplum, Chriſtus Zizaniorum parabolâ confirmat Matth 13. prohibens, ne *eradicentur cum periculo tritici*, & mandans, ut *ſinantur creſcere uſque ad meſſem*. Chriſto igitur morem gerunt, dum cum periculo tritici nolunt eradicare hæreticos, ſed initâ Pace ſinunt illos creſcere uſque ad meſſem à Deo decretam.

RATIO IV.

Vaſa ſacra vendi poſſunt.

VAſa Eccleſiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet propter pauperes, captivos, ædificia templorum & cœmeteriorum c. aurum 12. q. 2. ergò prædia quoque, pagos & oppida Eccleſiarum hæreticis cedere & tranſcribere fas eſt ad redimenda extrema mala, & pericula Imperii & Religionis.

RATIO V.

Eccleſiaſticorum obligatio & Fundatorum intentio.

ECcleſiaſtici ut præcipua Imperii membra & Religionis Antiſtites ad utriuſque conſervationem vel maximè obligantur. Si igitur Pax aliter obtineri nequit, niſi ceſſione aliquot bonorum Eccleſiaſticorum eam recuſare non debent, cùm præſertim præcipua Fundatorum fuerit intentio Religionis conſervatio.

RATIO VI.

Neceſſitas facit omnia communia.

IN *neceſſitate omnia fiunt communia jure naturæ* teſte S. Th. 2. 2. q. 66. a. 7. adeò, ut *in caſu extremæ neceſſitatis poſſit & debeat aliquis etiam auferre aliena*, ut patri ſubveniat teſte eodem q. 62. a. 5. ad 4. Quod cùm in neceſſitate publicâ, præſertim Religionis, multò magis locum habeat, quàm iu privatâ, cenſendum eſt ea bona Eccleſiaſtica, ſine quorum ceſſione Pax ſperari non poteſt, facta eſſe communia toti Imperio, & cecidiſſe ſub poteſtatem Cæſaris & Statuum, ut Pacem inde redimant.

RATIO VII.

Abſque hoc remedio PAX deſperanda.

VEl cedendum eſt Religioni & Eccleſiaſticis, vel Pax deſperanda Germanis. Negatâ enim Religionis libertate, & omni bonorum Eccleſiaſticorum ceſſione Pacem nullam admittent Proteſtantes. Non eſt autem congruum divinæ providentiæ, quòd Deus Cæſari & Statibus poteſtatem eripuerit, remedii tam neceſſarii, & nos in neceſſitatem belli æterni conjecerit.

RATIO VIII.

Bona intentio.

CÆſar & Status Catholici optimâ intentionè conſervandi Religionem ejuſmodi Pacem ſanciunt, mala autem per accidens evenientia, aut hæreſis promotionem vel approbationem

Digitized by Google

tionem nequaquam intendunt. Non ergò eâ in re magis peccant, quàm bellum juſtum aliaque gerendo, cum quibus per accidens & præter intentionem multa ſcelera, aliaque mala conjunguntur. Ad hæc non pauca Pax Religionis in favorem Catholicorum continet, ut reſervatum Eccleſiaſticorum, poteſtatem reformandi Catholicis etiam Statibus & emigrationem Lutheranis quoque ſubditis conceſſam. Ut adeò hæc Pax mala ſua paribus bonis compenſet.

RATIO IX.

Exempla.

S. Joannes Papa I. urgente Theodorico Rege Italiæ Arriano libertatem Religionis pro Arrianis à Juſtino Imperatore Catholico petivit, & impetravit teſte Anaſtaſio in Joanne. S. Athanaſius teſte Zozomeno l.3. c.19. inſtante Conſtantio Imp. Arrianis Eccleſiam Alexandriæ concedere paratus fuit. Concilium Baſileenſe conceſſit Bohemis, ut Baſileæ in ſuis hoſpitiis divina celebrarent.

Chriſtiani Imperatores olim ſæpius ejuſmodi Religionis libertatem conceſſerunt. Superiori ſeculo FERDINANDUS I. aliique Principes Catholici tranſactionem Paſſavienſem A. 1552, & Pacem Religionis Anno 1555 ſanxerunt. Ejuſdem Pacis confirmationem Petrus Caniſius cum aliis è Societate Jeſu Anno 1566. probavit, & Legato Apoſtolico, ne obſiſteret perſvaſit, ut refertur in ejus vitâ. Eodem An. FERDINANDUS II. Pacem Pragenſem in 40 annos ex Theologorum Conſilio pepigit.

His exemplis ſuffragatur tolerantia Judæorum & permiſſio uſurarum ac lupinarium.

Contraria denique ſententia infauſtos ſæpè exitus habuit tum alibi, tum maximè in Germaniâ, quando An. 1630 Pax à Theologis impedita fuit, ut non diſſimilis videatur Conſilio, quod Roboamo dederunt juvenes 3. Reg. 12. v. 10.

RATIO

RATIO X.

Sententiæ hujus probabilitas.

PAtrocinantur igitur huic Paci multiplex ratio & autoritas, ut illicita ſecundùm ſe dici non queat, ſed tutò, in tantis præſertim neceſſitatibus, Theologi eam ſvadeant & Principes ſequantur. Auctores Compoſitionis Pacis c. 5. q. 29. n. 52. *etiam fœdus perpetuum cum ſectariis per aliquas circumſtantias cohoneſtari poſſe* credunt. Tanner. to 3. diſp. 1. q. 9. dub. 3. aſſert. 2. *id quidem non affirmat, ſed neque negat.* Plurium Theologorum ſuffragia haberemus, ſi occaſio hâc de re ſcribendi ſe pluribus obtuliſſet. Quæ in diverſam partem afferuntur, ut docta ſint, merè tamen ſcholaſtica ſunt: Conſiliis & Theologiis practicis nunc opus eſt.

SECTIO III.

Quædam in hac ardua quæſtione præ oculis habenda.

I.

Permiſſio mali triplex.

PErmiſſionem mali triplicem diſtinguunt Gerardus de Senis, & Joannes Andreas in reg. peccatum. de Reg. Juris in 6. Item Angelus aliique Summiſtæ & Theologi, ubi agunt de Uſuris. Prima eſt permiſſio ſimplex indulgens pœnam, ut cum ob multitudinem, aut potentiam delinquentium delicta non puniuntur. Secunda & indulget pœnam & præterea prohibet, ne alii malum intempeſtive impediant vel tollant. Sic Eccleſia non ſolum tolerat ritus Iudæorum, ſed prohibet quoque, ne Chriſtiani feſtivitates eorum impediant, cœmeteria invadant, perſonas occidant, &c, ſicut de Judæis. c. Qui ſincera, diſt. 45. Tertia eſt cooperans & adjuvans, quæ malum non ſolum tolerat, idque impe-

impedientes coërcet, verum etiam promovet, auget, defendit, vel eſt pars actionis criminoſæ ſive peccati. Sic Pilatus permiſit quidem, non præcepit Chriſtum crucifigi, *cum tradidit eum voluntati Judæorum.* Luc. 23 v.25. ſed cooperatus eſt tanto ſceleri præſtando Judicis autoritatem, & ſatellites aliaque executionis adminicula ſuppeditando.

II.

Permiſſio quæ licita vel illicita.

Permittere malum primo & ſecundo modo, ut majus bonum obtineatur, vel majus malum inpediatur, licitum eſt. Utriusque permiſſionis exemplum præbet divinum regimen. Prioris, cum benignitas Dei pœnam diſſimulando peccatores, *adducit ad pœnitentiam.* Rom.2.v.4. Poſterioris, *ſinendo Zizania creſcere usque ad meſſem, nobisque prohibendo, ne cum periculo tritici ea eradicemus.* Matth.13. Extra has duas cauſas peccant Principes & Magiſtratus, ſi ſcelera manifeſta impune tolerant, aut ea corrigere volentes impediunt. *Non enim ſine cauſa gladium portant, Dei enim miniſtri ſunt, vindices in iram iis, qui malum agunt.* Rom. 13.v.4. Tertio modo malum permittere cooperando ſive ad juvando, ex ſe illicitum eſt, ſi id, qvod permittitur, peccatum eſt. Hoc genus peccati in Catechiſmo inter peccata aliena recenſetur, & generatim damnatur à S. Paulo Rom.1.v.32. *quoniam, qui talia agunt digni ſunt morte, non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Vel maxime autem cooperatio arguit conſenſum, cujus eſt effectus & argumentum.

III.

Permiſſionis cooperantis natura.

Cooperatio duplex eſt, directa & indirecta. Directa cooperatur malo, qui ea agit, *quæ ſuapte natura ad peccatum ordinantur,* ut ſunt illud ſtabulire, augere, defendere, vel *qui pars eſt & ſocius peccati,* ut cum ſervus concubinam invitat ad herum, aut miles pugnat in bello manifeſte injuſto. Indirecte cooperatur,

Digitized by Google

qui malum quod poteſt & debet impedire non impedit. Sic gubernator cooperatur ſubmerſioni navis, quam deberet gubernare, ſi ex odio v. g. aut negligentia eam permittat ſubmergi, juxta S. Th. 1. 2. q. 6. a. 3. Ubi iſtud indirecte, illud autem prius directe voluntarium vocat. Utrumque reperitur in permiſſione cooperante. Hoc quidem in permiſſione Pilati, licet enim non præceperit Chriſtum crucifigi, quem maluiſſet dimitti, directe tamen cooperatus eſt, ferendo ſententiam & præſtando ſceleri auctoritatem judicis. Indirectæ cooperationis rei ſunt principes & Magiſtratus, qui ſcelera tolerant, cum ea punire aut impedire poſſent, ideoque ex officio deberent. Eſt vero permiſſio cooperans ſeu directa, ſeu indirecta, *ſolum permiſſio comparatione præcepti*, quatenus dicitur permitti, quod non præcipitur, *ad reſpectu effectus eſt commiſſio.* Committit enim peccatum, qui illi cooperatur, & quidem ejusdem ſpeciei: ſic *furti reus eſt qui currit cum fure, & adulterii, qui cum adulteris portionem ſuam ponit.* Pſ. 49 v. 18.

§. IV.

Non quia licet tolerare, licet abſolute paciſci.

Id recte admonuerunt autores Compoſitionis Pacis c. 5. q. 26 n. 30. & Tanner. to 3 diſp. 1 q. 9 dub. 3. n. 97. Tolerare enim mala intentione majoris boni aut metu majoris mali, licitum eſt & laudabile iiſdem circumſtantiis durantibus. Abſolute autem vel in perpetuum ejusmodi tolerantiam ſpondere, repugnat obligationi Principum & Magiſtratuum. Ejusmodi enim promiſſio ſecludit circumſtantias excuſantes, quantum eſt ex intentione paciſcentium, & natura pacti obligat ad malum tolerandum, etiam mutatis circumſtantiis, quando id impediri poſſet, & ex officio deberet. Unde ejusmodi pactum non ſolum eſt ex genere ſuo illicitum, ſed etiam irritum: *Quoties contractus eſt contra bonos mores juris naturalis aut divini, etiamſi jure jurando firmetur, non ſit ratus nec firmus.*

V.

Principibus Policitis nulla jurisdictio Eccleſiaſtica competit.

Duplex eſt poteſtas in Eccleſia, ut explicat Suarez lib. 3. adverſus Regem Angliæ cap. 7. Una ordinis ad ſacrificandum & adminiſtranda Sacramenta, Altera Juris dictionis, tum in foro interiori ad remittenda peccata, tum in exteriori ad regendam Eccleſiam Dei, quæ huc ſpectat. Neutrius ſecundum ſe capaces ſunt Principes & Magiſtratus politici, ut fatentur omnes Catholici: quia poteſtatem Spiritualem à politica ſecundum veræ fidei regulam diſtingunt. Tam ergo non poſſunt Principes poteſtate politica quidquam ſtatuere de juribus Religionis & Eccleſiæ, quatenus illa dimanant à jure paſcendi oves Chriſti, quod accepit Petrus. Jo. 21. v. 15; quam non poſſunt exercere illum actum Ordinis. Neque his in rebus neceſſitas error aut opinio tribuit jurisdictionem, ut in civilibus & in politicis arg. l. Barbarius, ff. de Officio Prætor, tribuere exiſtimatur. Jura enim Religionis & Eccleſiæ gubernandæ non dependent ab arbitrio humano, ſed divino: quod diſpoſitioni vel ratihabitioni humanæ non ſubjacet, niſi quatenus Præſidibus Eccleſiæ Deus conceſſit. *Ideo vana & irrita ſunt, quæcunque Principes & Poteſtates Seculares de rebus ſpiritualibus, & ad forum Eccleſiaſticum ſpectantibus ſtatuunt, etſi ſumma ratione* (imo & neceſſitate) *nitantur, idque propter defectum poteſtatis & juris dictionis*, Ita Conradus Brunus lib. 3. de hæres. c. 17.

VI.

Quod ex ſe peccatum eſt neceſſitas licitum non facit.

Duo id juris naturalis & divini principia perſvadent. Unum explicat Chriſtus Matth. 16. v. 26. *Quid enim prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur;* Nulla ergo tanta jactura eſt, quæ peccato redimi debeat

Digitized by Google

aut licite poſſit, alioqui enim Chriſtus id facienti detrimentum animæ quod ſolo peccato incurritur, non intentaret. Alterum ſtabilivit Doctor gentium Rom. 3. v. 8. *non eſſe videlicet facienda mala, ut eveniant bona*; cum erroris contrarii ex eo, quod diceret etiam *iniquitate noſtra Dei juſtitiam commendari*, falſo ſibi impoſiti blaſphemiam à ſe repulit & damnatione dignam judicavit. Nullum ergo tantum bonum eſt, cujus cauſa peccare liceat, alioqui vel maxime ad illuſtrandam Dei gloriam id liceret, quod veluti blaſphemum, ut omnem boni finis intentione peccandi licentiam excluderet, Apoſtolus damnavit. Quare præpoſtere nec Chriſtianæ Religionis & Imperii neceſſitas ad perſvadendam Pacem exaggeratur, priuſquam licitas eſſe conditiones conſtiterit. Quæ ſi ex ſe illicitæ fuerint, non magis eas inire fas eſt, quam neceſſitatis cujuſcunque cauſa fidem negare, blaſphemare, pejerare, fornicari, adulterari. Sicut autem *nemo ſana mentis conſultat de impoſſibilibus*, teſte Ariſtotele 3. Ethic. cap. 3. ita nemo vere Chriſtianus, Deumque timens deliberat de illicitis. *Perinde enim eſt timorata conſcientia non licere & fieri non poſſe.*

VII.

Omnium Statuum Catholicorum intereſt Pacem illicitam non fieri.

Pernicioſus error eſt exiſtimare, aut nihil aut parum intereſſe Catholicorum, qui Proteſtantibus vicini non ſunt, neque aliquando bonis aut juribus Eccleſiaſticis ab iiſdem ſpoliati fuere, quibus conditionibus PAX tranſigatur. Cum enim Principes & Status ſinguli ſuffragium ferre debeant non pro ſe ſuisque duntaxat ditionibus, ſed pro toto Imperio, (ſecundum plura enim ſuffragia in Comitiis decerni ſolet) intereſt conſcientiæ & ſalutis ſingulorum, ne quidam legibus divinis & religioni maxime adverſum ſvadeant vel ratum habeant, ſuoque ſuffragio comprobent, etſi id non ipſos ſed alios concernat. Multo enim iniquius eſt, aliorum Epiſcoporum aut Catholicorum

bonis

bonis ac juribus ſuo ſuffragio derogare, quam ſuis, in quæ qualecunqne jus obtinere videntur. Denique ad omnes Status Catholicos PAX Religionis ejusque extenſio attinet, tum quia ex omnium ditione ſubditi poſſunt ad hæreticos emigrare, tum quia, ſi ejusmodi Pace hæreſis nimium invaleſcat, periculum, quod ante paucorum fuit, erit omnium, & ubique vicinus paries ardebit.

SECTIO IV.

Pacem cum illis Conditionibus, quas deſiderant Proteſtantes, ex ſe illicitam eſſe demonſtratur.

De perpetua præcipue agimus; temporaria enim parum fidei & ſecuritatis habet Neque acquieſcent Proteſtantes, donec undequaque ſtabilem ſeu jàm ſeu aliàs obtineant. Etſi, quæcunque cum illis ineatur, perpetuitatem habeat; quatenus Pacem Religionis includit & confirmat. Quas autem conditiones deſiderent Poteſtantes, patet ex ſect. 1. § 1. Talem ergo Pacem & quamvis ei ſimilem ex ſe ſive genere ſuo illicitam eſſe, demonſtramus ſequentibus argumentis.

1. PAX ejusmodi hæreſi tum directe tum indirecte cooperatur.
2. Infert injuriam Creatori & veræ Religioni.
3. Eſt cauſa perditionis animarum.
4. Eſt uſurpatio poteſtatis non competentis.
5. Repugnat officio & juramento Cæſaris, Statuumq; Catholicorum, maximè Epiſcoporum.
6. Eſt fruſtratoria, ipſoque bello periculoſior.
7. Absque comparatione eſt magis inordinata mendacio, quod neceſſitati cauſa licere negant Catholici.
8. Eccleſiæ Dei, Summorum Pontificum, SS. Patrum & Veterum DD. ſuffragio deſtituitur & damnatur.

Digitized by Google

Hæc ſingillatim demonſtremus.

RATIO I.

PAX ejusmodi hæreſi tum directe tum indirecte cooperatur.

Utramque cooperationem deſcripſimus ſect. 3. n 1 & 3. Cum vero directa ex indirecta clarius elucescat, hanc illi præmittimus.

§ I.

Explicatur cooperatio indirecta.

Ea PAX indirecte cooperatur hæreſi quæ ſancit illius tolerantiam, excluſis circumſtantiis excuſantibus, ſive eo etiam caſu, quo tolli poſſet ac deberet. Id agit PAX, quam deſiderant Proteſtantes, indirecte ergo hæreſi cooperatur. Propoſitio patet ex indirectæ cooperationis natura ſeƈ. 3. §. 1 tradita. Aſſumptionem probamus:

I. PAX Religionis, quam ſtabiliri & ampliari volunt Proteſtantes, eſt perpetua juxta art. 12. Extenditur ergo in eum quoque caſum, quo hæreſis tolerari non poſſet nec deberet, ſublatis videlicet cauſis excuſantibus, quæ ſunt majoris boni obtentio aut majoris mali depulſio. Ejuſmodi enim circumſtantias eſſe mutabiles tum natura hæreſium, quæ ætatem perpetuam non ferunt, tum mutabilis rerum humanraum conditio convincit.

II. Eadem PAX eſt *abſoluta & inconditionata* juxta cit. art. 12; excludit ergo cauſas excuſantes. Abſoluta enim & inconditionata non foret, ſi à circumſtantiis urgentis neceſſitatis dependeret. His autem ſublatis, imminuta v. gr. hæreticorum multitudine aut potentia, Princeps jure divino tenetur ſcelera & vel maxime hæreſin, eorum graviſſime punire & extirpare. Quod cum non facit, aut ſe non facturum promittit, indirectæ cooperationis manifeſte reus eſt.

Neque obſtat, quod PAX Religionis videatur initio ſolum

con.

concluſa uſque ad amicabilem Religionis compoſitionem. Nam primo etſi Catholici hac conditione adjecta conſcientiæ ſuæ conſultum cupiebant, tamen Proteſtantes paulo antequam PAX Religionis concluderetur, die 7 Septembris, Anno 1555 clauſulam *abſolutæ & inconditionatæ perpetuitatis* à FERDINANDO I extorſerunt: Pacem alioqui temporariam & inſtabilem fore cauſantes, ut conſtat ex actis publicis apud Lehmannum. Cum *eadem perpetuitatis clauſula*, PAX Religionis confirmata fuit in Comitiis Anno 1557 Ratisbonæ, Anno 1559 Auguſtæ ſub eodem FERDINANDO I. & poſtremo iterum Auguſtæ Anno 1566 ſub MAXIMILIANO II.

Deinde etſi conditio compoſitionis amicabilis, ſi eam non ſequi contingat, per clauſulam Pacis perpetuæ excluſa non fuiſſet, nihilominus PAX Religionis perpetua foret. *Conditio enim impoſſibilis habetur pro non adjecta* Cap. fin. de condit. appoſ. in deſponſ. vel aliis contract. Non autem magis poſſibilem aut ſperandam eſſe amicabilem compoſitionem hæreſis cum fide Catholica, quam concordiam ignis & aquæ, lucis & tenebrarum, Chriſti & Belial, experientia à Chriſto nato docuit. Idem Germani experimur. Nam cum initio ſæpius ejuſmodi compoſitio, in Comitiis maxime, tentata fuerit, nunquam tamen ſucceſſit. Ideoque poſt annum 1566 Cæſar & Status Imperii de ea re velut deſperata in Comitiis nunquam amplius deliberarunt, ſed tam Catholici quam Proteſtantes in Pace Religionis *tanquam lege fundamentali Imperii* acquieſcunt.

Denique etſi daremus hanc conditionem ſimpliciter adjectam & poſſibilem eſſe, illicita tamen foret. Facile enim inciderent tempora, quibus, ſi remedia mollia nihil proficerent, Cæſar & Catholici abſque periculo hæreſin vi coërcere & tollere poſſent, ideoque ex officio, quo gladium portant, deberent.

Hæc perpetuitas omnes conditiones Paci Religionis inſertas reddit illicitas, ſi quatenus Religioni Catholicæ adverſantur; etſi aliquæ ad tempus pro circumſtantiis duraturæ neceſſitatis

licite

Digitized by Google

licite iniri poſſent. Transfert enim illas ad permiſſionem tertii generis ſive cooperantem ſect 3 §. 12 & 3 explacatam; quia extendit hereſis tolerantiam ad eos caſus, quibus impediri poſſet ac deberet. Ex quo capite, qualiſcunque PAX jam ſanciatur, illicita erit; ſi PAX Religionis in ea confirmetur.

§. II.

Explicatur cooperatio directa.

Directe cooperari malo, eſt ea *agere, quæ ſuapte natura ad peccatum ordinantur, vel eſſe partem aut ſocium peccati ſive actionis criminoſa*, ut conſtat ex ſect 3. §. 3. Utroque modo PAX Religionis & quævis illi ſimilis directæ cooperationis rea eſſe convincitur. Priori modo præſtant hæreſi autoritatem juris publici, quod ad eam ſtabiliendam, augendam, defendendam ordinatur quaduplici ratione.

Nam I. Hæretici jure divino & humano infames vi hujus Pacis inter publicas & fundamentales Imperii leges receptæ obtinent Statum illæſæ dignitatis; detrahitur enim hæreſi & Apoſtaſiæ omnis infamia ſive juris ſive facti, art. 5. & 11,

II. Regula annectens jus reformandi, alio ſcilicet Imperio ex ſe ordinatur ad hæreſin augendam, imo in totum Imperium introducendam, ſi plures potentioresq; Principes & Status à fide deficiant, aut proteſtantes hæreditate vel alio juris titulo Catholicas ditiones ſuas faciant. Hanc regulam deduci ex art. 1 & 11 Pacis Religionis diximus ſect. 1 §. 3. Quam confirmat perpetua praxis, & autoritas FERDINANDI. II. Is enim in pace Pragenſi Electori Saxoniæ petenti libertatem Religionis pro Provinciis Auſtriacis, dictam regulam oppoſuit & firmavit aſſerens, *quod aliis Statibus conceſſum ſit (ut jus Religionis ſublimi Imperio ſeu juris dictioni territoriali cohæreat) id Cæſari illicitum & vetitum eſſe non debere.*

III. Iiſdem in Tribunali Cæſareo conceditur jus & actio ad ſpolia Catholicis ante Tractatum Paſſavienſem erepta retinenda & vindicanda: itidem ad Confesſionem Auguſtanam in ditio-

ditionibus ſuis introducendam ſubditis licet invitis, aut Epiſcopis contradicentibus. Jubentur enim Judices Cameræ Imperialis, ſecundum dictæ Pacis articulos non attenta Religione jus dicere, art. 18. Vocamus autem hic Jus quamvis legem publice receptam, & Actionem quamvis facultatem aliquid in judicio perſequendi, ſive juſte id fiat, ſive injuſte; quo pacto Jus Regis appellavit Samuel 1 Reg. 8 v. 11.

IV. Denique ſi adverſus hanc Pacem moleſtiam aut vim patiantur, non minus eos defendere tenetur Cæſar, quam Catholicos. art. 16 & 17.

Etſi vero permiſſio quoque ſecundi generis aliquam actionem aut defenſionem tribuit (quo pacto Eccleſia coërcet fideles, ne Judæos in ſuis ritibus impediant, uti dictum ſect. 3. § 1) eſt tamen ratio valde diverſa. Nam aut talis coërcitio non nititur lege perpetua, ut cum malum ad tempus toleratur; aut, ſi jure eſt ſtabilita, ut coërcitio impedientium Judæos, non extendit ſe ultra ritus ipſorum. Neque enim conceditur illis actio ad bona Catholicis erepta retinenda vel vindicanda, aut Catholicos ad Judaïſmum compellendos, nec liberantur infamia, nec intervenit participatio peccati vel actionis criminoſæ, qualis cernitur in Pace Religionis vel ſimili, quam deſiderant Proteſtantes.

Nam compellere ſubditos ad hæreſin vel emigrationem ex patria, introducere vel reducere exercitium hæreſis in loca Catholica, eripere Catholicis bona & jura legitime recuperata, ut hæreticis reſtituantur, non ſunt actiones ex ſe objecto bonæ, neque indifferentes, ergo, cum aliud membrum Theologia ignoret, ex ſe & objecto malæ ſive criminoſæ; neque magis excuſari poſſunt, quam ſubditos domo ejicere, niſi in atrocia ſcelera conſentiant; horum exercitium aliquo introducere vel reducere; eripere denique innocentibus bona vel jura legitime recuperata, ut ſceleratis publica vindicta coërcendis reſtituantur. Hæreſis enim *ex ſuo genere grandia ſcelera non ſolum æquat, ſed etiam ſuperat*, ut poſt S. Aug. tr. 89 in Joannem, cum

S.Th. 2.2. q. 10. art. 3. docent Theologi. Etſi, quia hoc malum familiare eſt & majorem Imperii partem occupat, id non æſtimamus.

Hujus actionis criminoſæ participationem induci, ſi defenſio patrocinium & auxilium hæreticis promittitur, manifeſtum eſt.

Expulſio Catholicæ Religionis & Catholicorum ex bonis & juribus legitime recuperatis, in Pace Religionis quidem non continetur, ſed novæ Amniſtiæ hunc ſenſum affingere volunt aliqui: ut videlicet Monaſteria, Eccleſiæ, ditiones hæreticis per hoſce annos legitime ereptæ iiſdem reſtituantur, id eſt, recuperata prædonibus. Qui ſi ipſi rurſus ea raperent, fieri deberet, quod impediri non poſſet; ſi autem Cæſar & Catholici id decernant & re ipſa præſtent vel adjuvent, actionis illicitæ & criminoſæ vel maxime participes ſunt. Atque ex his poſterior quoq; modus directæ cooperationis intelligitur.

RATIO II.

PAX ejuſmodi infert injuriam Creatori, & veræ Religioni.

Duplici id argumento probamus. Primo ejuſmodi PAX cooperatur hæreſi, quæ tota ex injuriis & blaſphemiis in Deum, Sanctos, veram Eccleſiam & Sacramenta conſtat. Cooperari autem injuriis Creatoris & veræ Religionis, eſt illarum reum ſe facere, *quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte; non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Rom. 1. v. 32. vide ſect. 3. n. 2. Qualis vero ſit hæc cooperatio, dictum eſt RAT. I.

Secundo PAX hæc præter injuriam cooperationis, aliam quoque ſpecialem Creatori & Religioni infert, dum *hæreſin veræ fidei exæquat*

I. *In dignitate illæſa famæ*; detracta enim hæreſi infamia, Hæreticos & Apoſtatas in ordinem hominum honeſtorum recipit, art. 1. 5. & 11. Quantumvis infames fecerit Chriſtus, Matth.

Matth. 18 v. 17: *Si autem Eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*, conſpirante Jure utroq; Canonico & Civili. Fac ſimili Pace infamiam detrahi Magiæ & Sodomiæ, & excuſa ſcelus, ſi potes.

II. *In libertate profitendi*, quæ non ſolum Principibus, ſed omnibus omnino, Laicis & Eccleſiaſticis, conceditur, art. 1. 5. 11; & euſque ſe extendit, ut ſicut tota Germania Catholica fuit ac eſſe deberet, ita per regulam, alti ſcilicet meri Imperii, ad hæreſin tota facile queat traduci. Vnde apparet: *Catholicam Religionem, in Imperio non eſſe amplius praeceptam, ſed inſtar hæreſis ſolum tolerari.* Quæ eſt inſignis contumelia juris divini, & vera fidei, *ſine quâ impoſſibile eſt Deo placere.* Heb. 11 v. 6 Merito Cardinalis Hoſius, Paulo IV Pontifici quærenti, quid ſentiret de Pace Religionis, reſpondit: *Jam quod in ea Conſtitutione ſcribitur, liberum eſſe cuique debere, integra fama, fideque ſua ſe ab Eccleſia Dei ſeparare: quid hoc eſt aliud, quam ſacrilegium ſchiſmatis approbare*: uti refert Antonius Poſſevinus in Epiſt. ad Stephanum Poloniæ Regem, ſimilem Pacem eidem diſſvadens.

III. *In defenſione*; æque enim ſe defenſurum eos qui ſunt hæreticæ, atque eos qui ſunt Catholicæ Confeſſionis, & eoſdem utroque loco habiturum, una cum aliis Catholicis, promiſit Cæſar, art. 17. Idemque mandatur Judicibus Cameræ Imperialis, art. 18. *Qua in re eſſe gravius erratum, quam ut vero ſermone explicari queat*, reſpondit eidem Pontifici idem Cardinalis. Non minus enim illicite promittitur defenſio & patrocinium hæreſi, quam Magiæ, Sodomiæ, aliisque ſceleribus.

IV. *In perpetuitate*; quam propriam Eccleſiæ Catholicæ prærogativam PAX Religionis communem facit cum hæreſi, perpetuam ei libertatem paciſcendo, contra hæreſium naturam, quæ ut cito oriuntur, ita facile occidunt.

Væ vobis, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum, ait Iſaias cap. 5 v. 20. *Qua autem conventio*

 tio

Digitized by Google

tio Chriſti ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli, clamat S. Paulus. 2.Cor.6 v. 15: ut honeſtate, libertate, defenſione, perpetuitate pares habeantur, aut fiant?

RATIO III.
PAX ejuſmodi eſt cauſa perditionis animarum.

Duplici hoc quoque ratione oſtendimus. Primo ex cooperatione cum hæreſi. RAT. I demonſtrata. Cum enim ea fundamentum ſalutis, fidem nempe evertat, quiſquis huic malo cooperatur, perditionis animarum ſe reum facit. Elucet verò cooperatio in his maxime:

I. PAX Religionis art. I Principibus qui tum defecerant, poteſtatem dedit hæreſin in ſuis ditionibus ſtabiliendi, & Catholicam Religionem funditus evertendi. Adeoque miſeros illos populos diabolo in perpetuum veluti oppignoravit, ut reliqui Germani in vera fide manerent. Contra morem divinæ bonitatis & juſtitiæ, quæ ut alios ſervet, aliis viam ſalutis non claudit.

II. Eadem PAX Principibus Secularibus, non ſolum impoſterum quoque concedit poteſtatem deficiendi, ſed ſubditos etiam reformandi; uti art. I & II colligitur, & Imperii Praxis confirmat Subjacent igitur animæ quoq; ſubditorum arbitrio Principum Germanorum; fruſtra clamante Deo Ezech. 18. v. *Ecce omnes animæ meæ ſunt*. Tradit enim illas PAX Religionis Principibus eadem ratione ſeducendas, qua Pilatus metu ſui periculi perculſus, Chriſtum tradidit Judæis crucifigendum; Joan. 19. v. 16. Aut ergo Pilatum abſolve aut hanc Pacem damna.

III. Subditis imponitur neceſſitas aut hæreſis amplectendæ, aut injuſtæ emigrationis, art. II. Ut enim emigratio Catholicis inter Catholicos eſt illecebra Apoſtaſiæ, propter amicam carni novi Evangelii libertatem: ita iiſdem inter hæreticos eſt lex exilii, ipſiſque hæreticis remora converſionis. Innumeri, hiſce

hiſce præſertim annis, ad nos tranſiiſſent, aut tranſirent, ſi illis Catholicum Principem retinere, aut ſub Acatholico veram fidem in Patria profiteri liceret. Pauci ſunt Abrahami, qui vocante Deo egrediantur de terra ſua, & de cognatione ſua, & de domo Patris ſui. Gen. 12 v 1. Multi ſe in Patria facile alunt, qui ægre foris mendicant. Denique ſi integra communitas, oppidum, pagus, emigrare vellet, an credimus aut id permiſſuros Status Proteſtantes, aut exules locum apud nos reperturos, ubi conſidere, & victum habere, aut quærere queant?

IV. Facultas apoſtatandi omnibus tum Laicis tum Eccleſiaſticis permittitur, art. 5 & 11. Utrique enim autoritate Pacis Religionis impune tranſire poſſunt ad Confeſſionem Auguſtanam. O miſeros Germanos, quibus peccare licet! *Etſi peccare nemini licet, ſed ſermonis errore labimur; id enim licere dicimus, quod cuique conceditur*, ait Cicero 1. Tuſcul.

V. Cooperatio directa maxime cernitur in autoritate juris publici, qua PAX Religionis hæreſi detrahit infamiam; hæreticis dat actionem, & præſtat defenſionem non minus quam Catholicis; quodque nulla excuſatione colorari poteſt, compellit ſubditos etiam renitentes ad hæreſim, niſi emigrare velint. Si enim maneant, non ſolum per Pacem Religionis veram fidem illis profiteri in patria non licebit, verum etiam compellentur per Principes ſuos, & ſententiam Cæſaris, ſi renitantur, ut Reformationi ſe ſubjiciant, ut bonis avitis ac patria, nulla alia quam veræ Religionis culpa cedant, ac in exilium abeant. Quorum illud ſacrilegium, iſtud iniqvum. Prius autem tam aperte impium eſt, ut licet daremus, emigrationem neceſſitatis obtentu purgari poſſe. alterum optionis membrum fiat inexcuſabile, totamque disjunctionem vitiet. Hæc ſimplicioribus non immerito ingenerant opinionem, utramque Religionem eſſe veram & approbatam: cum præſertim Catholici quoque Pacem Religionis pro lege fundamentali habeant. Quaſi hæreſis tolerantia & defenſio eſſe queat fundamentum Catholici Regiminis, vel Imperii Germanici, quod

tam diu invictum fuit, quamdiu integre Catholicum; ruere cœpit, cum hæreſin recepit.

Secundo, ſpeciali ratione, PAX novæ perditionis animarum rea erit, ſi Catholicam Religionem & Catholicos ex Bonis & Juribus per hoſce annos legitime recuperatis expellat; quod ante Pacem Pragenſem inauditum fuit in Imperio. Nam PAX Religionis ſolum conceſſit, ut Proteſtantes ea, quæ Catholicis ante eripuerant, retinerent; non autem ut Catholicis eriperentur, quæ tum legitime tenebant, aut recuperârant. Ita indies condatiores ſumus in exitium noſtrum & aliorum. Nam præterquam quod Pacifici hi expulſores actione criminoſa & ſacrilega Deum offendunt: innumeras quoque animas, vera fide jam imbutas, aut propediem imbuendas, denuo ſub jugum hæreſis mittunt.

RATIO IV.

PAX ejuſmodi eſt uſurpatio poteſtatis non competentis.

Ea poteſtas incompetens eſt, quæ neque jure divino, neq; humano conceditur. Poteſtatem ſanciendi Pacem Religionis vel aliam ſimilem, Cæſar & Status Imperii neutro jure acceperunt. Poteſtatem igitur ſibi non competentem hac in re uſurparunt, & uſurpant. Propoſitio per ſe patet. Omnis enim poteſtas à Deo aut homine datur; quam ſi neuter dedit, nemo habet. Imo *non eſt poteſtas niſi à Deo*, Rom. 13. v. 1: nam illam, quam homines dant, Deus quoque inſtituit, ut darent.

Aſſumptio fidem habebit, ſi ea expendamus, quorum poteſtatem ſibi Cæſar & Status in tali Pace uſurpant. Sunt autem hæc præcipua. *Libertas hæreſis profitendæ & exercendæ: Suſpenſio Juriſdictionis Eccleſiaſticæ erga hæreſin & hæreticos: Ceſſio & traditio bonorum Eccleſiaſticorum & ſubditorum Catholicorum: Renuntiatio Conſtitutionum & Ordinationum huic Paci adverſantium.* Hæc autem eſſe extra ſphæram poteſtatis politicæ, oſtendimus.

Nam

Nam I. *Oppoſitorum eadem eſt ratio*, de fide autem Catholica & Eccleſia nihil decernere poteſt Princeps Politicus, ergo nec de oppoſita hæreſi, quatenus urgente neceſſitate toleranda ſit. Arcere enim lupos vel tolerare, pertinent ad jus paſcendi oves Chriſti; quod Joan. 21 v. 15 Petro ejuſque Succeſſoribus demandatum eſt. Nec Principes Politici quidquam legitime hac in re agunt, niſi quatenus eorum operam Eccleſia requirit.

II. Non poſſunt Cæſar & Status ſuſpendere Jurisdictionem Eccleſiaſticam, quia nullam habent. Non minus enim ſuſpendere, quam dare, ſupponit Jurisdictionem ejuſdem Ordinis, in ſuſpendente, eamque ſuperiorem. Jurisdictio quippe legitime non exercetur, niſi in ſubditos. Cum igitur Epiſcopi & Eccleſiaſtici in Spiritualibus & Eccleſiaſticis non ſubdantur poteſtati politicæ; eorumque Iurisdictio non à poteſtate tali, ſed à Chriſti in terris Vicario procedat: irritum eſt & inane, quidquid de ea Principes Politici ſtatuunt: ut dictum eſt ſect. 3 n. 5. Graviſſime vero hac in re delinquit *PAX* Religionis, quod jura Eccleſiaſtica verbo ſuſpendit re ipſa penitus abolet, ob pacti perpetuitatem. Ius enim, quod nullo unquam tempore exerceri poterit, extinctum merito cenſetur.

III. Eccleſiæ earumque bona ſubjacent Eccleſiæ & Pontifici, tamquam ſupremo adminiſtratori; non poſſunt ergo à poteſtate ſeculari alienari, ſeu transferri, maxime in hæreticos; aut, quod nunc agitur, legitime recuperata Catholicis eripi, ut hæreticis reſtituantur. Etſi vero ex Eccleſiarum theſauris & reditibus, legitima autoritate ſubveniendum ſit periclitanti Imperio & Religioni; oppida tamen, pagi, prædia, ſeu ditiones earum, cum alto ſcil. & mero Imperio, hæreticis concedi non poſſunt. Simul enim tradi deberent animæ. Sic autem paciſci de ovibus Chriſti cum lupis, utique nefas eſt.

IV. Tollere vel ſuſpendere ea, quæ ſunt Iuris Divini & Eccleſiaſtici, vel iis renunciare, excedit limites poteſtatis Politicæ. Iura Eccleſiæ & Epiſcoporum in hæreticos, in Eccleſias earumque bona & ſubditos, omneſque in Imperio Catholicos, nitun-

nituntur jure partim divino, partim Eccleſiaſtico. Non potuerunt itaque nec poſſunt Cæſar & Status Imperii iſta (quatenus adverſantur Paci Religionis aut alteri ſimili) ſuſpendere, vel illis in præjudicium Religionis & Eccleſiæ renuntiare: uti fecerunt, art.15. Renuntiando enim omnibus contrariis, vel maxime renuntiarunt Iuribus Pontificis, Eccleſiæ & Epiſcoporum; hæc quippe Paci Religionis directe repugnant.

Manifeſtum igitur eſt, in his uſurpari à Cæſare & Statibus Iurisdictionem non competentem, & Eccleſiam Dei ſic paciſcentibus merito dicere: *Quis vos conſtituit Principes & Judices ſuper nos?* Exodi 2.v.14. Ubi præterea hæc obſerventur.

I. Cum Iura Religionis & Eccleſiæ à Iure divino dependeant, eorumque Laici qua tales ſint incapaces; nulla neceſſitas harum poteſtatum Cæſari & Statibus magis tribuere poteſt, quam poteſtatem Ordinis; uti conſtat ex ſect. 3. num.5. Quod vero DD. tradunt, *in caſu neceſſitatis publicæ, Principem poſſe tollere jura & bona aliorum*, non extenditur ad ea quæ ſunt juris divini, ut jura Eccleſiæ in Religionem & animas.

II. Neque Epiſcopis Jus aliquod competit ita paciſcendi. Tum quia in Comitiis non exercent poteſtatem Epiſcopalem, ſed politicam, quam habent ut Principes: Tum quia nec habent Jus diſpenſandi nec renunciandi. Non prius, quia non poſſunt diſpenſare in legibus ſuperiorum, Dei videlicet Eccleſiæ & Pontificum. Non poſterius, quia juri publico nemo renuntiare poteſt, juxta Reg. 45. ff. de reg. Juris. *Privatorum conventio Juri publico non derogat.* Quod eo verius eſt de Jure Divino & Eccleſiaſtico, quam de Civili, quo illud eſt altioris & arctioris Ordinis. Quare erravit FERDINANDUS I ſi exiſtimavit, ut aliqui ſcribunt, in ſancienda Pace Religionis, conſcientiam ſuam exonerari poſſe, per conſenſum Epiſcoporum.

III. Si quidquam hæreticis Pacis cauſa licite concedi poteſt, ſine facultate aut ratihabitione Pontificis id fieri non debet; quia is eſt ſupremus jurium Religionis & Eccleſiæ arbiter. *Neq; injurioſum ſibi debet* Imperialis & *Regia dignitas reputare, ſi ſuper*

Digitized by Google

ſi ſuper hoc Apoſtolico judicio ſe committat, ut ait Innoc. III cap. Novit. de judiciis: exemplis Valentiniani, Theodoſii, & Caroli Magni, autoritatem ſuam in cauſa violatæ Pacis inter Reges Galliæ & Angliæ confirmans. Mirum profecto eſt, pro facultate colligendi Eccleſiaſticos ad Pontificem recurri: integros vero Epiſcopatus, Eccleſias, Monaſteria, abſque conſenſu Sedis Apoſtolicæ hæreticis concedi vel reſtitui. Hoc nempe eſt excoriare culices, & glutire camelos.

RATIO V.

PAX ejuſmodi repugnat Officio & obligationi Cæſaris, Statuumque Catholicorum, maxime Epiſcoporum.

Ex Officio & Juramento ſupremi Advocati Eccleſiæ, Cæſar tenetur Religionem Catholicam, jura item Sedis Apoſtolicæ & Eccleſiæ, pro virili defendere & promovere; ſcelera vero, maxime hæreſin, punire & tollere. Idem incumbit omnibus Statibus Catholicis ex jure divino; maxime Epiſcopis, qui oves Chriſti paſcere, errantes reducere, lupoſque arcere debent, & peculiari Juramento Pontifici & Eccleſiæ obſtricti ſunt.

Atqui hæreſi perpetuam, abſolutam, & inconditionatam impunitatem, paremque cum Religione Catholica defenſionem ſpondere, & vi talis pacti tam directe quam indirecte cooperari in Creatoris injuriam & perditionem animarum, ſunt talia, quæ Officio boni Principis & obligationi Cæſaris ac Statuum Catholicorum, præcipue Epiſcoporum, manifeſte repugnant. At in Pace Religionis, vel alia ſimili, qualem Proteſtantes deſiderant, aut omnia aut aliqua irrefragabiliter continentur. Pugnat igitur ejuſmodi PAX cum Officio & obligatione Cæſaris, Statuum Catholicorum, & maxime Epiſcoporum.

Jurat futurus Imperator ſuper ſancta Dei Evangelia, ut ex Pontificali conſtat, Deo & B. Petro, *Se de cætero protectorem atque defenſorem fore Summi Pontificis, & S. Romanæ Eccleſiæ,*

in omnibus neceſſitatibus & utilitatibus ejus: cuſtodiendo & conſervando poſſeſſiones ejus, honores, & jura; quantum divino fultus adjutorio poterit, ſecundum ſcire & poſſe ſuum, recta & pura fide.

Atqui vi Pacis Religionis jurat, ſeu quod idem eſt, *in verbo veritatis* ſpondet, ſe hoſtes Pontificis & Romanæ Eccleſiæ perpetuo & inconditionate defenſurum non minus quam Catholicos; Principibus hæreticis in hæreſi introducenda auxilio futurum; Juriſdictionem Eccleſiaſticam erga hæreſin & hæreticos exerceri non paſſurum, nec ut bona Eccleſiaſtica mediata, ante Tractatum Paſſavienſem occupata, unquam repetantur. Quæ aliaque talia ſalvo officio & juramento Cæſaris, non poſſe præſtari, agnoſcit, quiſquis verba intelligit.

Epiſcopi in Conſecratione inter alia hæc maxime jurant: *ſe Jura & authoritatem Romanæ Eccleſiæ & Pontificis conſervare defendere promovere velle. Neque futuros in Conſilio, ſeu tractatu, in quibus contra Pontificem, vel Eccleſiam Romanam, aliqua ſiniſtra ſeu præjudicialia machinentur. Hæreticos Schiſmaticos & rebelles pro poſſe perſecuturos & impugnaturos. Poſſeſſiones ad menſam ſuam pertinentes nullo modo alienaturos.*

Atqui conſentiendo in Pacem Religionis, vel aliam ſimilem, ad contraria ſe obligant. Qualia ſunt, hæreſi & hæreticis libertatem perpetuam & inconditionatam concedere; Jura Eccleſiæ & Religionis in bonis Eccleſiaſticis & Secularibus, quæ hæreticis conceduntur, ſuffragio ſuo ſuſpendere, imo abolere. Præterea, (quod iis Epiſcopis peculiare eſt, quorum Diœceſis partem, aut aliqua bona Eccleſiaſtica ibi ſita, hæretici occuparunt) jurisdictionem Epiſcopalem jure divino ſibi competentem erga errantes oves, & jus erepta repetendi, in perpetuum abdicare. Denique ſe una cum Cæſare obligare, ad hæreſis introductionem, & Catholicorum expulſionem, vel ſeductionem, adjuvandam. Quod multo atrocius eſt, ſi Epiſcopi cogitent, ſe etiam ad diœceſanorum & ovium à Deo commiſſarum depravationem promovendam, eaſque à ſe abjigendas obligari;

Digitized by Google

ligari; ſi contingat Principem ſecularem, in cujus ditionem Diœceſis porrigitur, à fide deficere, & per Regulam alti ſcilicet meri Imperii, Confeſſionem Auguſtanam ſubditis multis introducere.

Hæc vero in Pace Religionis contineri, evidens eſt ex dictis, eaque extreme juramento Epiſcopali adverſari, fatebitur, quiſquis lucem à tenebris nigrum ab albo diſſidere non negat.

RATIO IV.

PAX ejuſmodi eſt fruſtratoria, ipſoque bello periculoſior.

Eſſe fruſtratoriam, ſive fallacem inde patet, quia ***ex neutra parte obligationem inducit; defectu tum materiæ, tum poteſtatis ſe obligandi.*** Defectus materiæ, apparet ex cooperatione cum hæreſi, injuria creatoris & veræ Religionis, violatione deniq; officii: quæ in ejuſmodi Pace contineri, demonſtravimus RAT. 1.2.3.5. Cum enim hæc ſecundum ſe ſint illicita, nemo ad ea obligari valide poteſt. Defectum poteſtatis explicavimus RAT. 4.

Eſſe eandem hanc Pacem bello periculoſiorem, ***perſuadet hæreticorum perfidia***; à qua Pacem præ ſe ferente majus periculum Catholicis inermibus imminere, quam ab eadem à parte belligerante armatis, ſapientes non negabunt. Argumenta perfidiæ hæc ſunt non vana.

1. ***Experientia.*** Ab initio enim hæreſis in Germania, Proteſtantes nulla unquam pacta, nec Pacem quidem Religionis, conſtanter & integre ſervaverunt. Detinent contra illam, partim ante partim poſt occupatos viginti fere Epiſcopatus, ſive Principatus Eccleſiaſticos, cum innumeris monaſteriis: Neque de illis reſtituendis, uti deberent, ſed perpetuo retinendis cogitant. Non deſunt exempla eorum, qui recens in gratiam recepti fidem heri datam hodie violant. Ante Pacem Religionis non adeo multa occuparunt, poſtea cordatiores tantum rapuerunt, ut nunc duas fere tertias partes Imperii Germanici obtineant. Vtinam PAX nova non tantum illis animi addat,

Digitized by Google

quantum ad reliqua Catholicis eripienda ſit ſatis! Experientiam domeſticam confirmat externa totius orbis Catholici, innumeris hæreticæ perfidiæ exemplis.

II. *Hæreſis natura.* Eſt enim ea diſſenſionis partus & mater. Diſſenſio autem contrarios affectus inducit, animoſque exacerbat. Ea igitur vigente, præſertim in re gravi, qualis eſt Religio, PAX ſtabilis ſperari non poteſt. Conſonat illud Chriſti: *Omne regnum in ſe diviſum deſolabitur.* Luc. 11. v. 17. Neque credibile eſt hæreticos, qui fidem Deo debitam irritam faciunt, eam hominibus præſtituros.

III. *Hæreticorum ſenſus.* Deteſtantur enim Religionem Catholicam, ut falſam, Deo & ſaluti animarum adverſam, eaque opinione ad eam opprimendam continuo incitantur. Sic quondam Oratori Cæſareo opponere non dubitarunt: *non poſſe ſe absque læſione conſcientiæ Religioſos vel Catholicorum inſtituta tolerare*, uti refert Hortlederus l. 7. c. 4. n. 23. Ex quibus aliiſque ſcriptis, præcipue quæ ante tredecim fere annos *titulo Veredarii* vulgarunt, apparet, quàm male ad Pacem Religionis, & quamvis aliam cum Catholicis ſervandam ſint animati, ſi doctrinæ ſuæ principiis conſtanter inſiſtant.

Sed prudentia carnis hanc hæreticorum perfidiam, in patrocinium ejuſmodi Pacis, & excuſandas excuſationes in peccatis, detorquet. Ajunt, Cæſarem & Status Catholicos ſic paciſcentes, *in praxi excuſari poſſe*: quod ſciant, hæreticos Pacem mox violaturos, ideoque nec ipſis conditiones illicitæ ſervandæ ſint nec animum eas ſervandi habere debeant, juxta Regulam DD. quam colligunt ex cap. 3 de Jurejur. & gloſſ. ibid. & l. cum proponas. 21. C. de pactis: *Quod fidem frangenti, fides ſervanda non ſit.*

Atqui myſterium hoc non minus Pſeudo-Theologicum, quam Pſeudo-politicum manifeſte refellitur.

Primo, pactum ex ſe illicitum non ideo *extra culpam eſt, quia paciſcens novit effectum per accidens non ſecuturum.* Sic homicidii reus eſt, qui promittit alteri cædem innocentis, etſi

prævi-

prævideat, ſe propter abitum illius, vel diligentem cuſtodiam, id effectui dare non poſſe. Etſi ergo conſtet, conditiones illicitas ob alterius partis perfidiam non fore ſervandas, non ideo extra culpam ſunt paciſcentes. Trahit enim pactum malitiam ex objecto per ſe malo, eaque quoad ſubſtantiam completur in voluntate & actu paciſcendi. Eſſe vero ex ſe malum objectum Pacis, quam deſiderant Proteſtantes, agnoſcunt Theologi; qui illam aſylum hæreticæ perfidiæ eam ab cauſam appellant.

Deinde Cæſar & Status Catholici ſerio paciſcuntur cum hæreticis, intendunt ergo ſe obligare ad ſervandas conditiones Paci inſertas, licet illicitas. Nullum enim pactum eſt ſerium abſque intentione implendi. Antecedens probatur.

I. Cæſar & Status Catholici non mentiuntur, nec perfide agunt ut hæretici. Habent ergo in animo, quod promittunt. Neq; enim dicas, illos excuſari à mendacio, quia hæretici mentiuntur: ſicut excuſantur ab obſervatione Pacis, quia hæretici eam violant. Nam violatio Pacis per hæreticos, tollit obligationem ejus obſervandæ à Catholicis, juxta naturam pacti & Reg. cit. Mendacium autem hæreticorum non habentium in animo quod promittunt, non tollit falſitatem à verbis Catholicorum, ſi ipſorum quoq; mens à verbis diſcordet.

II. Cæſar & Status Catholici ejusmodi Pacem cum omnibus conditionibus, ſub Imperialis, Regiæ, & Principalis dignitatis atteſtatione, & in verbo veritatis ac fidelitatis, confirmant. Hæc autem vim juramenti habent: Ergo vel peierant, quod nemo dicet, vel in animo habent quod promittunt.

III. Catholici Pacem promulgatam ejuſque conditiones religioſe implere ſolent, etiam quas illicitas eſſe demonſtravimus. Sic ſi Amniſtia, de qua agitur, ad reſtituenda Proteſtantibus, quæ Catholici legitime recuperarunt, extendatur: mox mandata emanabunt, quibus Catholici ejuſmodi bonis & juribus cedere jubeantur, & recuſantes Cæſaris autoritate imo & armis expellantur. (NB. Imo hoc ipſum aperte in recenti de-

creto Amniſtiæ continetur.) Quod in Pace Pragenſi primum decretum, antea inauditum erat.

IV. Etſi Proteſtantes fidem frangant, Catholici tamen conſtanter eam obſervant; quod perpetua experientia à Pace Religionis hucuſque confirmat. Nam poſt eam novis ſpoliationibus, & frequenti rebellione multipliciter licet violatam ab hæreticis, Catholici ſemper fidem ſervarunt. Paciſcuntur ergo ſerio, ſive cum intentione implendi, non ſolum ex natura pacti ſecundum ſe, verum etiam contra illius naturam: cum ab hæreticis fidem frangentibus fidem ſervant, quam nec dare potuerunt, nec ſi dare potuiſſent, ad alterius partis perfidiam ea tenerentur.

Tertio denique, ſi ſemel concedimus, poſſe pactum ex ſe illicitum excuſari, quod paciſcentes ſciant, ob perfidiam alterius partis id non fore obſervandum; licebit quantumvis impias conditiones Pacis cauſa ſancire, cum quibusvis hoſtibus, quos conſtet ob notam perfidiam mox fore fœdifragos. Fas ergo erit, Turcis v.g. aut Ethnicis, ſi Pacem aliter non admittant, ſpondere, nos Mahometum vel Idola culturos, & pro Religione Chriſtana Alcoranum obſervaturos: modo conſtet, Pace mox ab illis violanda, conditiones tam impias non fore implendas. Vel enim omnes conditiones illicitæ ſic purgantur, vel nullæ. Hæc ſcilicet praxis novæ Theologiæ, fœdera cum hæreticis ſanciendi eſt, Eccleſiæ Dei, omnibuſq; retro Orthodoxis Theologis ignota, & præcepto profitendæ fidei adverſa. Quam ſi in praxin recipimus, in eo ſumus, ut Pacis ſtudio à fide deficiamus.

RATIO VII.

PAX ejuſmodi abſque comparatione magis inordinata eſt mendacio, quod neceſſitatis cauſa licere negant Catholici.

Mendacium ex genere ſuo una ſolum inordinatione laborat, ***quod aliquis voce ſignificet id quod non habet in mente***, ut ait

S. Thom. 2. 2. q. 110. a. 3. Ob hunc verborum abuſum, naturali eorum inſtitutioni repugnantem, Ariſtoteles 4. Ethic. 7. natura magiſtra pronuntiat; mendacium eſſe per ſe pravum & fugiendum. Omneſque hodie Catholici cum S. Auguſtino lib. contra mendacium; & de mendacio juxta cap. ſuper eo, de uſuris, conſentiunt: illud ex genere ſuo eſſe peccatum, neque ullius boni intentione aut mali vitandi cauſa licere mentiri; contra Caſſianum, qui Collat. 17. 18 19. 20. *uſum mendacii, perinde ut hellebori probat*, & alios quoſdam Veteres: quorum error licet in levibus mendaciis fuiſſet tolerabilis, ad gravia tamen perniciosa & blaſphema ſalva fide extendi non poſſet.

Nunc multiplicem Pacis, quam deſiderant Proteſtantes, inordinationem, cum unica mendacii inordinatione componemus.

I. PAX ejuſmodi *repugnat ordini luminis naturalis*; quod non ſolum monſtrat, malum non eſſe faciendum, ſed neque eidem cooperandum, ſuffragante Apoſtolo 1. Rom. v. ult. Multiplicem autem cooperationem cum hæreſi malorum peſſimo in tali Pace contineri, demonſtravimus RAT. I.

II. *Violat ordinem Caritatis Divinæ & Religionis*; non ſolum in utriusque injuriam hæreſi cooperando, verum etiam veræ Religioni falſam exæquando, in dignitate illæſæ famæ, libertate eam profitendi, defenſione, perpetuitate, & denique juris publici autoritate, ut oſtenſum eſt RAT. 2.

III. *Evertit ordinem Caritatis proximi*; non ſolum per hæreſin cooperando perditioni animarum, ſed etiam velut ex officio, ad hæreſin vel injuſtam emigrationem, ſi hæretico Principi placeat, compellendo. Catholicam deinde Religionem & Catholicos ex bonis & locis legitime recuperatis expellendo, ut oſtenſum eſt RAT. 3.

IV. *Excedit ordinem Juſtitiæ*; uſurpando juriſdictionem non competentem in Cauſas Religionis, Perſonas Eccleſiaſticas, & bona ac jura Eccleſiarum, ut declaravimus RAT. 4.

V. *Peccat in fidelitate*; contra Officium & obligationem

Cæſaris

Digitized by Google

Cæſaris Statuumque Catholicorum, maxime Epiſcoporum, ut liquet ex RAT. 5.

VI. Denique *veritatis quoque ordinem perturbat*; eſt enim fruſtratoria ſive fallax, adeoque grande mendacium, formale quidem apud intelligentes, materiale apud eos, qui defectum materiæ & poteſtatis ignorant, ut manifeſtum eſt ex RAT. 6.

Ex qua tam multiplici, graviſſimaque inordinatione, neceſſario ita concludimus. Deus unicam leviſſimamque jocoſi vel officioſi mendacii inordinationem, publicis Eccleſiæ aut Reipublicæ neceſſitatibus non condonat; ſed neutram vult mentiendo conſervari; Ergo multo minus alterutram vel utramq; vult conſervari hac inordinatiſſima Pace, quæ Ordinem Naturæ, Religionis, Caritatis Dei & proximi, Fidelitatis, & ipſius denique Veritatis graviſſime violat. Neque vero ratio reddi poteſt, cur in ſumma licet neceſſitate, inordinatum, adeoque peccatum ſit, aliud verbis ſignificare, aliud in mente habere: non ſit autem inordinatum ſeu peccatum, cooperari malo contra lumen naturæ veræ Religioni falſam æquare; proximum in ruinam ſpiritualem impellere; uſurpare poteſtatem non competentem; in perpetuum ſpondere, quæ officio repugnant, pactum denique fruſtratorium & fallax inire. Tam enim intrinſece laborat PAX ejuſmodi ſextuplici hac inordinatione, quam mendacium una ſimplici. Aut ergo licitum eſt mentiri Reipublicæ & Religionis cauſa, aut illicitum eſt ſic paciſci.

RATIO IIX.

PAX ejuſmodi Eccleſia Dei, Summorum Pontificum, SS. Patrum, Veterumque ſuffragio deſtituitur, & damnatur.

§ I.

SS. Patres.

Nullum

Nullum exemplum aut ſuffragium SS. Patrum, Veterum DD. Summorumque præcipue Pontificum, pro hac Pace allegari poteſt, etſi tot hæreſium, hæreticorumque procellis Eccleſia Dei jactata fuerit, ut dubium non ſit, tale remedium Spiritu S. ſuggerente ſæpius quæſituros fuiſſe ejus Antiſtites & Doctores, ſi legitimum eſſet. Non ſolum autem eo nunquam uſi ſunt, ſed etiam oblatum conſtantiſſime rejecerunt, expeditumque damnarunt. Cujus rei exempla rariora extant, quod ejuſmodi pacta Legibus Divinis tam manifeſte repugnare Veteres crederent, ut nec hæretici quidem ea poſtulare auderent, de Pace autem perpetua abſoluta & inconditionata impetranda ne quidem ſomniarent.

S. Ambroſius Valentiniano Imp. Eccleſiam Mediolani pro Arrianis poſtulanti, intrepide id negavit, nulla periculi ſui habita ratione. Reſponſum ſuum ipſe commemorat ep. 33. ad Marcellinam. *Allegatur*, ait, *Imperatori licere omnia; ipſius eſſe univerſa. Reſpondeo, Noli te gravare Imperator; ut putes te in ea, quæ divina ſunt, Imperiale aliquod jus habere.* Habet hiſtoriam hanc prolixe Baronius Anno Chriſti 300. Nobis licet ſciſcitari; Si Imperator tempore S. Ambroſii nullum in Divina Jus Imperiale habuit, quo poſtea anno, quo Privilegio, quo Pontifice illud acquiſivit?

S. Johannes Chryſoſtomus, uti refert Sozomenus l. 8. c. 4. Gaynæ ſummo exercitus Cæſarei Duci Arriano, Eccleſiam Conſtantinopoli concedere noluit, etſi Arcadius Imp. ob Gaynæ rebellionem, in extrema Imperij, imo & Religionis neceſſitate, id impenſiſſime flagitaret. Reſpondit vero S. Chryſoſtomus: *Satius eſſe Imperio cedere, quam prodere domum Dei, & à Religione deficere.* Non quod Arcadius à fide Catholica deficere cogitaret, ſed quod Religionis quædam violatio S. Chryſoſtomi judicio foret, ſi Imperator quidqam juris ſibi in Eccleſias uſurparet.

Hunericus convocatis univerſæ Africæ & vicinarum inſularum Epiſcopis, ablatas Eccleſias ſe redditurum promiſit; ſi jurarent

phano, ne hæreticis Poloniæ libertatem hæreſis Paci Religionis ſimilem concederet, non aliis argumentis perſuaſit, quam quæ Cardinalem Hoſium, à Paulo IV de memorata Pace interrogatum, protuliſſe teſtatur. Præcipue notanda ſunt ea verba: *Non ignorat Sanctitas Veſtra, quod N. agnoverit, quam abſurda, quamque multa impia, decretum hoc in ſe contineret, quodque multum reſtitans, multis prius profuſis lacrymis invitus ſubſcripſerit.* Et paulo infra: *Certe concedere, qualia fuerunt in illis Comitiis poſtulata, nihil aliud fuit, quam Chriſtum negare, &c.* Etſi vero Poſſevinus, neque Cæſaris FERDINANDI nomen, neque Pacem Religionis exprimat, evidens tamen eſt, ex tempore Pontificatus Pauli IV & mentione rerum Germanicarum; & quod ea libertas Confeſſioni Auguſtanæ in ſolo Imperio receptæ conceſſa dicitur; quod denique articuli ab Hoſio producti, in Pace Religionis reperiantur; eam ipſam ejuſque autorem FERDINANDUM condemnari.

Pius V anno Chr. 1566 Cardinalem Joannem Franciſcum Commendonum Auguſtam ad Comitia ablegavit, pauloque poſt per litteras eidem mandavit, ut ſi quæ adverſus Concilium Tridentinum decreta fierent, eaque Cardinalis impedire non poſſet, nomine Sedis Apoſtolicæ proteſtationem interponeret. Quod his præcipue verbis fecit: *Itaque ut muneris mei partes hac in re præſtem, ac ut ejusdem S. D. N. juſſa hac in parte exequar: poſt quam S. C. M. MAXIMILIANUM II Prælatos ac Principes Catholicos non modo ſemel, ſed bis & pluries, ob D. N. JESU Chriſti viſcera obteſtatus ſum, requiſivi, & admonui, ne permittant ac conſentiant de veniri ad hanc tacitam vel expreſſam confirmationem Receſſus Anni 1555 (quatenus continet Pacem Religionis) ob quam aliqua ratione, vel modo minima etiam in parte, Concilii Tridentini decretis, præſertim in ejus dogmatibus, præjudicari poſſit. Et cum mihi facultas non detur, hoc Officium præſtare publice in eorum Congregationibus & Conciliis, ob interventum nonnullorum Principum, qui Religioni noſtræ adverſantur, & ad evitanda ſcandala, quæ oriri poſſunt, coram Notario & Teſti-*

bus

bus proteſtor nomine S. Sedis Apoſtolicæ, ac S. D. N. me nedum hiſce eorum Ordinationibus & Statutis non conſenſiſſe, & conſentire, verum etiam expreſſe contradixiſſe & contradicere. Prout & nunc contradico ad perpetuam rei memoriam. Ne vero quis de hac proteſtatione ambigat, noverit ejus exemplum authenticum in Archivio Epiſcopatus Auguſtani aſſervari, unde hæc exſcripſimus.

Urbanus IIX, datis literis, quas Nuntius Apoſtolicus Anno 1631 Francofurti Legato Cæſaris exhibuit; *neque Cæſarem, neq; alios Status, aut Epiſcopos, poteſtatem habere, de Eccleſiæ bonis aut juribus quidquam hoſtibus Eccleſiæ in ejus præjudicium per pacta tradendi aut permittendi,* aperte ſignificavit. In eandem ſententiam reſpondit Romæ Anno 1634 Legato Electori Moguntini: nimirum Catholicos non poſſe cum hæreticis de bonis Eccleſiæ & Religione paciſci, imo nec Papam poſſe dare conſenſum, aut poteſtatem. (NB. Ejuſdem Pontificis nomine adverſus Amniſtiam nuper Ratisbonæ concluſam proteſtationem Cæſari obtulit Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Dominus, Dominus Gaſpar Archi Epiſcopus Athenarum, ad S. C. M. cum poteſtate Legati de Latere Nuntius, in hæc verba.

Cum in præſentibus Imperialibus Comitiis, de mandato V. C. M. in hac Ratisbonenſi Civitate convocatis, concluſum fuerit ſuper Amniſtia infraſcripti ſeu alterius tenoris, &c. ac diverſa fuerint ab Hæreticis producta in Directoriis, ut vocant, gravamina; cum hæc ſint contra SS. Patrum Decreta, Concilia Oecumenica Generalia & Conſtitutiones Summorum Pontificum; Ideo Ego Gaſpar Archiepiſcopus Athenarum S. D. N. Urbani Papæ IIX ac S. Sedis Apoſtolicæ Nuntius, Sanctitatis Suæ ac S. Sedis nomine, ſicuti ſui Paſtoralis Officii ſolicitudo poſtulat, C. M. V. ut Catholicum Principem, & Eccleſiæ Catholicæ Romanæ Advocatum ac Defenſorem rogo, requiro & hortor: ut Majorum ſuorum veſtigiis inhæreat, & ut pietatem M. V. decet, incolumitatem & integritatem, & Religionis Catholicæ, & Eccleſiaſticorum ac priorum locorum, Perſonarumque Eccleſiaſticarum in-

demnitatem tueatur: neque permittat, aut conſentiat ſecus quid. Alias omni meliori modo ejuſdem S. D. N. ac Sedis Apoſtolicæ nomine repugno & reſiſto; meque ſemper repugnare & reſiſtere velle profiteor; prout certus ſum, quod idem S. D. N. ac ipſa Sedes Apoſtolica repugnabit & reſiſtet. Datum Ratisbonæ 18. Aprilis Anno 1641.

Sane quo animi ſenſu Sua Sanctitas acceperit id, quod Deputati Francofurti 22 Auguſti 1643. anni ſuper Bonis Eccleſiæ Proteſtantibus tradendis ſtatuerunt, & S. Cæſareæ Majeſtati approbandum obtulerunt, patet ex Brevi Apoſtolico ad Reverendiſſimum & Illuſtriſſimum Dominum Epiſcopum Auguſtanum ex Urbe 17. Oct. Dato in hæc verba. VRBANVS PP. VIII, *Propoſitam Francofurti de Eccleſiaſticis Bonis Hæreticorum poteſtati committendis ſententiam, ex Fraternitatis Tuæ litteris, tum etiam ex ſupplici libello ad Nos transmiſſo, non ſine ingenti moleſtia audivimus. Nempe facile eſt conjicere quanam inde animarum pernicies, & ſacri cultus imminutio exſpectanda eſſet. Et tamen Imperator Electus pietate pollet, eam erga Eccleſiaſticos gerit propenſionem, ut minime verendum arbitremur, ne improbum illud conſilium conſtanter ſimul & religioſe rejiciat. Nos quidem ut Pontificii muneris partes impleamus, cuncta, quæ è re fore ſignificaſti, officia accurate adhibuimus, Deumque precamur, ut optatus exitus graviſſimo negotio haudquaquam deſit. Interim qua par eſt laude proſequimur inſignem Zelum Fraternitatis Tuæ: cui jugem à Divina Clementia felicitatem petimus, & Apoſtolicam benedictionem ex animo impertimur. Datum Romæ die 17. Octobris. 1643.*

Adverſus tot Pontifices Pacem talem, qualem deſiderant Proteſtantes, ſeu ſuadere ſeu probare, eſt viam ſibi aliiſque ad ſupremam in Eccleſia autoritatem enervandam aperire. Profecto ambigua foret Dei erga Eccleſiam providentia, ſi Chriſti Vicarium in tantis Religionis Catholicæ neceſſitatibus decipi pateretur in ea Pace repudianda, quam Theologi & politici

Digitized by Google

hujus ſeculi ſalva conſcientia non ſolum iniri poſſe,ſed etiam illicite recuſari, pronuntiant.

§. III.

Cæſares & Principes Statusque Catholici.

Honorius Imp. Attalo Tyranno Africam tentaturo Religionis libertatem reſcripto Donatiſtis conceſſerat. Id cum teſte Baronio A. C. 410 in magnum Religionis Chriſtianæ diſpendium redundaret, rogantibus Epiſcopis reſcidit, poſtridie ejus diei, quo Roma capta eſt ab Alarico, ut conſtat ex l. 51. Cod Theodoſ. de hæreticis. Paulo poſt miſſo Marcellino Tribuno, eosdem Donatiſtas ad Collationem illam celeberrimam cum Catholicis adegit. Præclare vero expendit Oroſius l. 7. c. 24. Honorium, quod licet undique bellis obrutus, & à multis Tyrannis oppreſſus, à Religionis Catholicæ adverſus hæreticos tuendæ ſtudio ſe non paſſus ſit abſterreri, mirifica à Deo beneficia conſecutum. Apparuit ſane, quam veriſſimum atque certiſſimum ſit, tunc Deum curare ac tueri Principum regna, cum ipſi Principes pro Religione laborant. Contra vero cum id negligitur; vel humana prudentia, (quæ ex Apoſtoli ſententia Deo inimica eſt) in religionem peccatur, ipſa Imperia in deterius prolabi, penituſque conſumi, ait Baronius Anno Chr. 411. n. 38.

Sigiſmundus Imp. cum poſt multas clades ab Huſſitis acceptas, nec inducias quidem ab iis impetrare poſſet, niſi Religionis libertatem, & utriusque ſpeciei uſum indulgeret, Eccleſiaſticos præterea bonis externis ablatis ad vitam ſcilicet Apoſtolicam redigeret, &c. nihil horum conceſſit, in ſumma licet difficultate conſtitutus. Nihilominus, Deo conſtantiam remunerante, iniquis poſtulatis maturioris deliberationis ſpe eluſis, in Vrbem Pragenſem receptus, & Rex Bohemiæ coronatus eſt, referente Bzovio to. 15. An Chr. 1420. n. 9. Vtinam ſicut Proteſtantes, Pacis, quam deſiderant, ideam ab Huſſitis cum multis erroribus acceperunt; ita Sigiſmundi ſucceſſores, negandæ ejuſmodi Pacis exemplum ab eodem ſumerent!

Caro-

Carolus V à conſtantia reprimendi hæreticos, in nimiam adverſus eos indulgentiam deflexiſſe viſus eſt, cum An. 1544. Spiræ in Comitiis, iiſdem fere conditionibus Pacem temporariam ſanxit, quas poſtea PAX Religionis æternitate donavit. Harum vero conditionum non ſolum illum deinde pœnituit, verum etiam pleraſq; defectu maxime poteſtatis, irritas declaravit, in inſtructione, quam Ottoni Cardinali & Epiſcopo Auguſtano Anno 1555 Legato Bruxellis miſit 10 Aprilis Anno 1554. Anno deinde ſequente, Comitiis jam cœptis, ad eundem Cardinalem, & Legationis ſocium Juriſconſultum Bruxellis 9 Junii hæc ſcripſit, quæ ex Germanico reddimus.

Cum præterea neſciamus, quomodo tractatus præſertim in cauſa Religionis, in dictis Comitiis ſucceſſuri ſint: & tamen vereamur, ne ab aliquibus tam gravia puncta proponantur, quibus, ſi coram adeſſemus, nulla ratione aſſentiri poſſemus, vel deberemus: ideoque præfatum dilectum Fratrem noſtrum Romanorum Regem (procul dubio contra Dilectionis ſuæ mentem & voluntatem, utpote quem ſemper pro Chriſtiano Rege habuimus & habemus) aliqui Status vehementisſimi urgeant; hanc ob cauſam neque Dilectio tua, neque Tu ulli rei Noſtro Nomine autoritatem præſtabitis. Sed Dilectionem ſuam (cum eidem omnem poteſtatem & facultatem abſolute tractandi & decernendi tribuimus, tamquam Romanorum Regi & poſt Nos in Imperio ſupremo capiti) non ſolum quantum in iſtis efficere & obtinere poterit, verum etiam in omnibus rebus occurentibus abſolute tractare & decernere permittatis. Neque Noſtro Nomine quidquam addetis, niſi ut Dilectioni ſuæ ſubjectisſimam operam exhibeatis: & res omnes pro viribus ad optimum exitum deducere laboretis. Hæ literæ una cum Inſtructione extant in Archivio Epiſcopatus Auguſtani, & habentur in appendice Compoſitionis Pacis lit. B. & D.

Ex quibus apparet, Carolum V, in ſummis illorum temporum neceſſitatibus, *Pacem Religionis illicitam judicaſſe*: ideoq; in eam conſenſurum non fuiſſe, ſi præſens fuiſſet. *Imo neque directe conſenſiſſe* dici poteſt, cum per Commiſſarios ſuo nomine

mine ratam haberi noluerit; & Regi Ferdinando poteſtatem talis Pacis ſanciendæ minime contulerit, quam ſibi non competere, in Inſtructione & literis ad Cardinalem Ottonem paulo ante pronuntiavit.

Sed neque Ferdinando autori ſuo eam Pacem probatam fuiſſe, non ignoravit Paulus IV: *quod nimirum agnoverit, quam abſurda, quamque impia multa decretum hoc* (Pacis Religionis) *in ſe contineret; quodque multum reſtitans, multis prius profuſis lacrymis invitus ſubſcripſerit*, cum à nulla re magis, quam à tali ſubſcriptione mens illius abhorreret: ut memorato Pontifici reſpondit Cardinalis Hoſius, teſte Poſſevino, in Epiſt. ad Stephanum Regem Poloniæ. Cui ergo ejusmodi PAX arrideat, quam ipſe conditior pœnitentis animi lachrymis deploravit?

Ejuſdem rei argumentum quoque eſt: quod cum Carolus V. An. 1544, abſque conſenſu Statuum, ex plenitudine prætenſæ poteſtatis, eoſdem articulos de Religione & bonis Eccleſiaſticis, quos poſtea irritos declaravit, ſanxiſſet, FERDINANDUS ſciens, ipſo Carolo teſte, *tantam poteſtatem neque illi neque ſibi competere*, abſque Archi-Epiſcoporum & Epiſcoporum conſenſu Pacem Religionis inire noluit. *Pro oneroſo reputatur, quod C. M. ſicuti ante Anno 44 factum eſt, quidquam in ſe ſuſcipiat; Epiſcopis omnia agenda ſunt*, ait Conradus Brunus in literis ad Cardinalem Ottonem 1555 die Pentecoſtes datis. Sed cum Epiſcopi neque diſpenſandi neque renuntiandi jus habeant, ut oſtendimus RAT. 41 hoc exonerandæ conſcientiæ conſilium fruſtra ſuſceptum eſſe apparet.

Vt magis pateat ſenſus FERDINANDI Primi circa poteſtatem Principum Sæcularium in bona Dei & Eccleſiæ, ſimulque contra Goldaſti pudendam calumniam vindicetur egregii Principis pietas & conſcientiæ ſtudium, licet ſubjicere extractum Teſtamenti ipſius, è Germanico in Latinum verſum, & eorum qui modo publicæ Pacificationis conſilia tractant, lectione ac imitatione digniſſimum. Is talis eſt.

Cæterum ad animum noſtrum Regium reduximus, qualiter

Status noſtri Regni Bohemici opinentur, uſum ac conſuetudinem obtinuiſſe, quod Fundationes, Monaſteria & bona Eccleſiaſtica inter Cameralia noſtra bona recenſenda ſint, adeoque Nobis veluti Regi Bohemiæ jus competat, ejusmodi bona non tantum ad tempus, ſed etiam hæreditario & in perpetuum mutandi, atque ad alios pro libitu transferendi. Quod inſuper tempore noſtri Regiminis in tabulas Regni publicas articulus irrepſerit, quo Eccleſiaſtici prohibentur bona Eccleſiaſtica à nobis & Prædeceſſoribus aut Succeſſoribus Noſtris Bohemiæ Regibus ad alios translata aut transferenda, repetere. Sed quando jam rem accuratius expendimus, ſane deprehendimus bona quidem Eccleſiaſtica ſub ſæcularium Principum poteſtate conſtituta, & in ſuſtentationem famulorum Dei, ad ipſius Omnipotentis honorem deſtinata, à Sæculari poteſtate, non minus quam ipſa propria Principum bona Cameralia, protegi ac defendi debere: Sed qua æquitate quove prætextu Nos cum Bohemicis Noſtris Statibus, aut quivis alius Magiſtratus Sæcularis, poteſtatem nobis arrogemus, bona Omnipotenti Deo in augmentum divini ſui cultus, ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ & Deo dicatarum perſonarum collata ac donata, Bonis Noſtris Cameralibus æquandi aut accenſendi; adeo ut liberum nobis ſit illa pro libitu mutare, alienare, ac transferre, aut cuilibet alteri ea bona fide & ſecura conſcientia accipere, penitus non diſpicimus. Cum potius omni Juri & æquitati congruum ſit, ut illa, quæ ſemel Deo dicata, & in ejuſdem cultum deſtinata ſunt, nec Nos, nec ullus alius aliò transferat, multo minus veluti ſua attrectet, expendat, aut dilapidet. Quapropter cum nemo non æquum æſtimet, quod nullus proximo ſuo id quod ipſius eſt invito eripiat aut attrectet; merito ac deliberatiſſima mente concludimus, neque Nobis neque Succeſſoribus aut ſubditis Noſtris Statibus Bohemiæ licere, Deo Omnipotenti Creatori ac Redemptori noſtro, aut ipſius Eccleſiæ ſive ipſi devotis Perſonis Eccleſiaſticis, quod ipſorum eſt, eripere, attrectare, aut transferre. Neque excuſare Nos aut Noſtros Status Regni Bohemiæ poteſt Noſtrum aut Ipſorum ſupradictum Privilegium, uſus ſive conſuetudo, aut Tabulæ Publicæ

Regni

Regni; cum etiam in mere temporalibus ac profanis cauſis, inferiori aut ſubdito non competat ullum jus circa bona Superioris ſive Magiſtratus diſponendi; adeoque neque Nobis, neque Noſtris liceat ulla ratione Bona Deo Domino Noſtro aut Juſtitia ejus ſemel tradita, veluti Noſtra propria tractare, alienare aut mutare. Idcirco cum errorem ſuum fateri ac emendare nemini grave aut probroſum eſſe debeat, Nos pro Noſtra parte prædictam libertatem, conſvetudinem, & articulum Tabulis Regni inſertum, nullarum virium aut valoris eſſe decernimus. Quin imo ex animo dolemus, Nos in illum articulum conſenſiſſe, & ejus vigore aliqua Bona Eccleſiaſtica hæreditariò aliis tradere animum induxiſſe, imò quantum eſt ex Parte noſtra datis litteris Noſtro Sigillo munitis aliqua de facto tradidiſſe. Hinc Filios Noſtros charisſimos Paterne requirimus ac monemus, ut prudenter conſiderantes, quantis gratiis, opibus, ac felicitate Dominus Deus eos auxerit, qui loca & bona Ipſi dicata favore homines vero Eccleſiaſticos amore & honore proſecuti fuerunt; è contra vero quam horrendis pœnis multati fuerint omnes illi, qui Eccleſias & Eccleſiaſticos lacerarunt, aut inhonorarunt, bonaque ipſorum auſu temerario attrectarunt, & in ſuos uſus impenderunt; ſupradictam Ordinationem Provincialem, quoad illum articulum, ne ſequantur, ſed dimittant, neque ulla Bona Eccleſiaſtica hæreditariò vendere aut transferre præſumant; ſed ejuſmodi bona potius iis Beneficiis ac Monaſteriis, quibus dicata fuerunt, conſervent, neque ulla ratione amplius obligent, ſed quantum fieri ullo modo poteſt, jam diſtracta aut oppignorata redimant, & Monaſteriis ac Regularibus Perſonis reſtituant: Noſtroque Nomine Status noſtros Bohemicos moneant ac compellant, ut quantum eſt ex parte ipſorum, ſupradictam ex ſe ipſa invalidam libertatem, conſuetudinem, & articulum, ultrò dimittant, bonaque Eccleſiaſtica, quæ Noſtra aut alterius traditione detinent, accepto juſto pretio Eccleſiis reſtituant, eumque articulum (quem in rei veritate ex inadvertentia veluti licitum irrepere ſivimus) ex renovatis Regni Tabulis expungant, & Eccleſiaſticis non minus quam aliis ea, ad quæ Jus habent

Digitized by Google

rarent, ſe deſiderare ut filius Hunericus ei in Regno ſuccedat, & ad regiones transmarinas epiſtolas non directuros: ſed præter aliquot ſimpliciores, qui verebantur, ne populus Dei inpoſterum diceret, quod vitio Sacerdotum non fuerint Eccleſiæ reſtitutæ, reliqui ſanctitate, doctina & martyrio deinde illuſtres, teſte Victore Uricenſi lib. 3 de perſecut. Wandalorum, ſentientes dolum fraudis, jurare noluerunt: etſi eo juramento Religionem, Eccleſias, exilium, mortem, famamque Epiſcoporum redimi non ſolum potuiſſe, verum etiam debuiſſe, heſterni hodiernique Theologi & Politici judicabunt.

De aliis PP. & DD. qui ante Pacem Religionis ſcripſerunt, id univerſim dixiſſe ſufficiat: nullius Orthodoxi Scriptoris Theologi ſuffragium pro tali Pace poſſe produci. Cujus præcipuos articulos decem fere annis, antequam PAX Religionis conderetur, confutavit libris ſex adverſus hæreticos, Conradus Brunus, Ottonis Cardinalis Truchſeſii & Epiſcopi Auguſtani Cancellarius.

§. II.

Summi Pontifices.

S. Joannes Papa I. & Martyr, An. Chr. 526 à Theodorico Rege Italiæ Arriano, Conſtantinopolim ad Juſtinum Imp. ire compulſus cum eo inter alia mandato: *ut Imperatorem permoveret ad reddendas Arrianis Eccleſias in partibus orientis, id niſi faceret, ſe totam Italiam gladio perditurum: impius mandatis non ſolum non paruit, verum etiam ſuffragante ſibi Juſtino piiſſimo Imperatore, quaſcunque illis in partibus Arrianorum Eccleſias reperire potuit, Catholicas conſecravit.* Ita ipſe teſtatur in Epiſt. ad Epiſcopos Italiæ, qua, poſt reditum in carcerem à Theodorico conjectus, eoſdem hortatus eſt, ne periculi aut neceſſitatis cauſa tyranno cederent. *Et quanquam*, ait, *prædictus Theodoricus Rex, eorum* (Arrianorum) *peſte tactus intrinſecus, nos & omnem regionem noſtram perdere, & gladio & igne conſumere minetur: nolite tamen propterea deficere, ſed viriliter in agro Domi-*

Dominico elaborare ſtudete. Et juxta veritatis vocem: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Quæ verba in Pacis, quam hodie deſiderant Proteſtantes, condemnationem, paulo poſt glorioſus Martyr ſuo ſanguine obſignavit. Vt ruborem inde mutuentur, qui adverſus autoritatem & rationem frontem perfricuerunt. Sed de S. Joanne prolixe Baronius An. Chr. 525. & 523.

Paulus III Carolum V graviter reprehendit ob eoſdem fere articulos, qui poſtea Paci Religionis inſerti ſunt, ad tempus hæreticis conceſſos in Comitiis Spirenſibus An. Chr. 1544. Qui idem jam ante, cum ex ſententia Statuum in Comitiis Ratisbonenſibus An. Chr. 1541, quorundam articulorum ab Eccleſia diſſentientium, quoad per Oecumenicum Concilium declararentur, tolerantia ab eo peteretur, id facere recuſavit: *quod neque Chriſtiana & Catholica veritas, neque ſua & Apoſtolica Sedis dignitas id permitterent*, ut ait in Bulla indictionis Concilii Tridentini.

Paulus IV edita Bulla Paci Religionis (quæ ipſo 23. Maij, An. 1555 ad Pontificatum evectum, quatuor poſt menſibus 25. Septembris, Auguſtæ in Comitiis concluſa fuit) contradixiſſe poſtea fertur. Nam ipſis Comitiis Legatus Apoſtolicus non interfuit. Cardinalis enim Moronus ad ea miſſus, audita morte Julii III qui 23. Martii deceſſerat, mox in Urbem ad novi Pontificis electionem rediit, comite Ottone Cardinale Truchſeſio & Epiſcopo Auguſtano. Sed ante eorum adventum 9 Aprilis electus eſt Marcellus II ipſoque Pontificatus initio 1 Maij vita functus. Quæ duorum Pontificum mors, & tertii electio recens peracta, cauſa fuit, quo minus Legatus Apoſtolicus ad Comitia denuo mitteretur, & nomine Sedis Apoſtolicæ Paci Religionis ſe opponeret.

Etſi vero Pauli IV Bullam, ſeu litteras ad Carolum V, nobis videre non contigit; ejus tamen de Pace Religionis ſententia ex epiſtola Antonii Poſſevini ad Regem Poloniæ, quæ habetur in fine operum ipſius, manifeſta eſt. Poſſevinus enim Regi Ste-

Digitized by Google

phano, ne hæreticis Poloniæ libertatem hæreſis Paci Religionis ſimilem concederet, non aliis argumentis perſuaſit, quam quæ Cardinalem Hoſium, à Paulo IV de memorata Pace interrogatum, protuliſſe teſtatur. Præcipue notanda ſunt ea verba: *Non ignorat Sanctitas Veſtra, quod N. agnoverit, quam abſurda, quamque multa impia, decretum hoc in ſe contineret, quodque multum reſtitans, multis prius profuſis lacrymis invitus ſubſcripſerit.* Et paulo infra: *Certe concedere, qualia fuerunt in illis Comitiis poſtulata, nihil aliud fuit, quam Chriſtum negare, &c.* Etſi vero Poſſevinus, neque Cæſaris FERDINANDI nomen, neque Pacem Religionis exprimat, evidens tamen eſt, ex tempore Pontificatus Pauli IV & mentione rerum Germanicarum; & quod ea libertas Confeſſioni Auguſtanæ in ſolo Imperio receptæ conceſſa dicitur; quod denique articuli ab Hoſio producti, in Pace Religionis reperiantur; eam ipſam ejuſque autorem FERDINANDUM condemnari.

Pius V anno Chr. 1566 Cardinalem Joannem Franciſcum Commendonum Auguſtam ad Comitia ablegavit, pauloque poſt per litteras eidem mandavit, ut ſi quæ adverſus Concilium Tridentinum decreta fierent, eaque Cardinalis impedire non poſſet, nomine Sedis Apoſtolicæ proteſtationem interponeret. Quod his præcipue verbis fecit: *Itaque ut muneris mei partes hac in re præſtem, ac ut ejusdem S. D. N. juſſa hac in parte exequar: poſt quam S. C. M. MAXIMILIANVM II Prælatos ac Principes Catholicos non modo ſemel, ſed bis & pluries, ob D. N. JESV Chriſti viſcera obteſtatus ſum, requiſivi, & admonui, ne permittant ac conſentiant de veniri ad hanc tacitam vel expreſſam confirmationem Receſſus Anni 1555 (quatenus continet Pacem Religionis) ob quam aliqua ratione, vel modo minima etiam in parte, Concilii Tridentini decretis, præſertim in ejus dogmatibus, præjudicari poſſit. Et cum mihi facultas non detur, hoc Officium præſtare publice in eorum Congregationibus & Conciliis, ob interventum nonnullorum Principum, qui Religioni noſtræ adverſantur, & ad evitanda ſcandala, quæ oriri poſſunt, coram Notario & Teſtibus*

bus proteſtor nomine S. Sedis Apoſtolicæ, ac S.D.N. me nedum hiſce eorum Ordinationibus & Statutis non conſenſiſſe; & conſentire, verum etiam expreſſe contradixiſſe & contradicere. Prout & nunc contradico ad perpetuam rei memoriam. Ne vero quis de hac proteſtatione ambigat, noverit ejus exemplum authenticum in Archivio Epiſcopatus Auguſtani aſſervari, unde hæc exſcripſimus.

Urbanus IIX, datis literis, quas Nuntius Apoſtolicus Anno 1631 Francofurti Legato Cæſaris exhibuit; *neque Cæſarem, neque alios Status, aut Epiſcopos, poteſtatem habere, de Eccleſiæ bonis aut juribus quidquam hoſtibus Eccleſiæ in ejus præjudicium per pacta tradendi aut permittendi,* aperte ſignificavit. In eandem ſententiam reſpondit Romæ Anno 1634 Legato Electori Moguntini: nimirum Catholicos non poſſe cum hæreticis de bonis Eccleſiæ & Religione paciſci, imo nec Papam poſſe dare conſenſum, aut poteſtatem. (NB. Ejuſdem Pontificis nomine adverſus Amniſtiam nuper Ratisbonæ concluſam proteſtationem Cæſari obtulit Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus Dominus, Dominus Gaſpar Archi Epiſcopus Athenarum, ad S.C.M. cum poteſtate Legati de Latere Nuntius, in hæc verba.

Cum in præſentibus Imperialibus Comitiis, de mandato V. C. M. in hac Ratisbonenſi Civitate convocatis, concluſum fuerit ſuper Amniſtia infraſcripti ſeu alterius tenoris, &c. ac diverſa fuerint ab Hæreticis producta in Directoriis, ut vocant, gravamina; cum hæc ſint contra SS. Patrum Decreta, Concilia Oecumenica Generalia & Conſtitutiones Summorum Pontificum; Ideo Ego Gaſpar Archiepiſcopus Athenarum S. D. N. Vrbani Papæ IIX ac S. Sedis Apoſtolicæ Nuntius, Sanctitatis Suæ ac S. Sedis nomine, ſicuti ſui Paſtoralis Officii ſolicitudo poſtulat, C. M. V. ut Catholicum Principem, & Eccleſiæ Catholicæ Romanæ Advocatum ac Defenſorem rogo, requiro & hortor: ut Majorum ſuorum veſtigiis inhæreat; & ut pietatem M. V. decet, incolumitatem & integritatem, & Religionis Catholicæ, & Eccleſiaſticorum ac priorum locorum, Perſonarumque Eccleſiaſticarum indemni-

demnitatem tueatur: neque permittat, aut conſentiat ſecus quid. Alias omni meliori modo ejuſdem S. D. N. ac Sedis Apoſtolicæ nomine repugno & reſiſto; meque ſemper repugnare & reſiſtere velle profiteor; prout certus ſum, quod idem S. D. N. ac ipſa Sedes Apoſtolica repugnabit & reſiſtet. Datum Ratisbonæ 18. Aprilis Anno 1641.

Sane quo animi ſenſu Sua Sanctitas acceperit id, quod Deputati Francofurti 22 Auguſti 1643. anni ſuper Bonis Eccleſiæ Proteſtantibus tradendis ſtatuerunt, & S. Cæſareæ Majeſtati approbandum obtulerunt, patet ex Brevi Apoſtolico ad Reverendiſſimum & Illuſtriſſimum Dominum Epiſcopum Auguſtanum ex Urbe 17. Oct. Dato in hæc verba. VRBANVS PP. VIII, *Propoſitam Francofurti de Eccleſiaſticis Bonis Hæreticorum poteſtati committendis ſententiam, ex Fraternitatis Tuæ litteris, tum etiam ex ſupplici libello ad Nos transmiſſo, non ſine ingenti moleſtia audivimus. Nempe facile eſt conjicere quænam inde animarum pernicies, & ſacri cultus imminutio exſpectanda eſſet. Et tamen Imperator Electus pietate pollet, eam erga Eccleſiaſticos gerit propenſionem, ut minime verendum arbitremur, ne improbum illud conſilium conſtanter ſimul & religioſe rejiciat. Nos quidem ut Pontificii muneris partes impleamus, cuncta, quæ è re fore ſignificaſti, officia accurate adhibuimus, Deumque precamur, ut optatus exitus graviſſimo negotio haudquaquam deſit. Interim qua par eſt laude proſequimur inſignem Zelum Fraternitatis Tuæ: cui jugem à Divina Clementia felicitatem petimus, & Apoſtolicam benedictionem ex animo impertimur. Datum Romæ die 17. Octobris. 1643.*

Adverſus tot Pontifices Pacem talem, qualem deſiderant Proteſtantes, ſeu ſuadere ſeu probare, eſt viam ſibi aliiſque ad ſupremam in Eccleſia autoritatem enervandam aperire. Profecto ambigua foret Dei erga Eccleſiam providentia, ſi Chriſti Vicarium in tantis Religionis Catholicæ neceſſitatibus decipi pateretur in ea Pace repudianda, quam Theologi & politici hujus

Digitized by Google

hujus ſeculi ſalva conſcientia non ſolum iniri poſſe,ſed etiam illicite recuſari, pronuntiant.

§. III.

Cæſares & Principes Statusque Catholici.

Honorius Imp. Attalo Tyranno Africam tentaturo Religionis libertatem reſcripto Donatiſtis conceſſerat. Id cum teſte Baronio A.C. 410 in magnum Religionis Chriſtianæ diſpendium redundaret, rogantibus Epiſcopis reſcidit, poſtridie ejus diei, quo Roma capta eſt ab Alarico, ut conſtat ex l. 51. Cod. Theodoſ. de hæreticis. Paulo poſt miſſo Marcellino Tribuno, eosdem Donatiſtas ad Collationem illam celeberrimam cum Catholicis adegit. Præclare vero expendit Oroſius l. 7. c. 24. Honorium, quod licet undique bellis obrutus, & à multis Tyrannis oppreſſus, à Religionis Catholicæ adverſus hæreticos tuendæ ſtudio ſe non paſſus ſit abſterreri, mirifica à Deo beneficia conſecutum. Apparuit ſane, quam veriſſimum atque certiſſimum ſit, tunc Deum curare ac tueri Principum regna, cum ipſi Principes pro Religione laborant. Contra vero cum id negligitur, vel humana prudentia, (quæ ex Apoſtoli ſententia Deo inimica eſt) in religionem peccatur, ipſa Imperia in deterius prolabi, penituſque conſumi, ait Baronius Anno Chr. 411. n. 38.

Sigiſmundus Imp. cum poſt multas clades ab Huſſitis acceptas, nec inducias quidem ab iis impetrare poſſet, niſi Religionis libertatem, & utriusque ſpeciei uſum indulgeret, Eccleſiaſticos præterea bonis externis ablatis ad vitam ſcilicet Apoſtolicam redigeret, &c. nihil horum conceſſit, in ſumma licet difficultate conſtitutus. Nihilominus, Deo conſtantiam remunerante, iniquis poſtulatis maturioris deliberationis ſpe eluſis, in Urbem Pragenſem receptus, & Rex Bohemiæ coronatus eſt, referente Bzovio to. 15. An Chr. 1420. n. 9. Utinam ſicut Proteſtantes, Pacis, quam deſiderant, ideam ab Huſſitis cum multis erroribus acceperunt; ita Sigiſmundi ſucceſſores, negandæ ejuſmodi Pacis exemplum ab eodem ſumerent!

Digitized by Google

Carolus V à conſtantia reprimendi hæreticos, in nimiam adverſus eos indulgentiam deflexiſſe viſus eſt, cum An. 1544. Spiræ in Comitiis, iiſdem fere conditionibus Pacem temporariam ſanxit, quas poſtea PAX Religionis æternitate donavit. Harum vero conditionum non ſolum illum deinde pœnituit, verum etiam pleraſq; defectu maxime poteſtatis, irritas declaravit, in inſtructione, quam Ottoni Cardinali & Epiſcopo Auguſtano Anno 1555 Legato Bruxellis miſit 10 Aprilis Anno 1554. Anno deinde ſequente, Comitiis jam cœptis, ad eundem Cardinalem, & Legationis ſocium Juriſconſultum Bruxellis 9 Junii hæc ſcripſit, quæ ex Germanico reddimus.

Cum præterea neſciamus, quomodo tractatus præſertim in cauſa Religionis, in dictis Comitiis ſucceſſuri ſint: & tamen vereamur, ne ab aliquibus tam gravia puncta proponantur, quibus, ſi coram adeſſemus, nulla ratione aſſentiri poſſemus, vel deberemus: ideoque præfatum dilectum Fratrem noſtrum Romanorum Regem (procul dubio contra Dilectionis ſuæ mentem & voluntatem, utpote quem ſemper pro Chriſtiano Rege habuimus & habemus) aliqui Status vehementisſimi urgeant; hanc ob cauſam neque Dilectio tua, neque Tu ulli rei Noſtro Nomine autoritatem præſtabitis. Sed Dilectionem ſuam (cum eidem omnem poteſtatem & facultatem abſolute tractandi & decernendi tribuimus, tamquam Romanorum Regi & poſt Nos in Imperio ſupremo capiti) non ſolum quantum in iſtis efficere & obtinere poterit, verum etiam in omnibus rebus occurentibus abſolute tractare & decernere permittatis. Neque Noſtro Nomine quidquam addetis, niſi ut Dilectioni ſuæ ſubjectisſimam operam exhibeatis: & res omnes pro viribus ad optimum exitum deducere laboretis. Hæ literæ una cum Inſtructione extant in Archivio Epiſcopatus Auguſtani, & habentur in appendice Compoſitionis Pacis lit. B. & D.

Ex quibus apparet, Carolum V, in ſummis illorum temporum neceſſitatibus, *Pacem Religionis illicitam judicaſſe*: ideoq; in eam conſenſurum non fuiſſe, ſi præſens fuiſſet. *Imo neque directe conſenſiſſe* dici poteſt, cum per Commiſſarios ſuo nomine

mine ratam haberi noluerit; & Regi Ferdinando poteſtatem talis Pacis ſanciendæ minime contulerit, quam ſibi non competere, in Inſtructione & literis ad Cardinalem Ottonem paulo ante pronuntiavit.

Sed neque Ferdinando autori ſuo eam Pacem probatam fuiſſe, non ignoravit Paulus IV: *quod nimirum agnoverit, quam abſurda, quamque impia multa decretum hoc* (Pacis Religionis) *in ſe contineret; quodque multum reſtitans, multis prius profuſis lacrymis invitus ſubſcripſerit*, cum à nulla re magis, quam à tali ſubſcriptione mens illius abhorreret: ut memorato Pontifici reſpondit Cardinalis Hoſius, teſte Poſſevino, in Epiſt. ad Stephanum Regem Poloniæ. Cui ergo ejusmodi PAX arrideat, quam ipſe conditior pœnitentis animi lachrymis deploravit?

Ejuſdem rei argumentum quoque eſt: quod cum Carolus V. An. 1544, abſque conſenſu Statuum, ex plenitudine prætenſæ poteſtatis, eoſdem articulos de Religione & bonis Eccleſiaſticis, quos poſtea irritos declaravit, ſanxiſſet, FERDINANDVS ſciens, ipſo Carolo teſte, *tantam poteſtatem neque illi neque ſibi competere*, abſque Archi-Epiſcoporum & Epiſcoporum conſenſu Pacem Religionis inire noluit. *Pro onerosò reputatur, quod C. M. ſicuti ante Anno 44 factum eſt, quidquam in ſe ſuſcipiat; Epiſcopis omnia agenda ſunt*, ait Conradus Brunus in literis ad Cardinalem Ottonem 1555 die Pentecoſtes datis. Sed cum Epiſcopi neque diſpenſandi neque renuntiandi jus habeant, ut oſtendimus RAT. 41 hoc exonerandæ conſcientiæ conſilium fruſtra ſuſceptum eſſe apparet.

Vt magis pateat ſenſus FERDINANDI Primi circa poteſtatem Principum Sæcularium in bona Dei & Eccleſiæ, ſimulque contra Goldaſti pudendam calumniam vindicetur egregii Principis pietas & conſcientiæ ſtudium, licet ſubjicere extractum Teſtamenti ipſius, è Germanico in Latinum verſum, & eorum qui modo publicæ Pacificationis conſilia tractant, lectione ac imitatione digniſſimum. Is talis eſt.

Cæterum ad animum noſtrum Regium reduximus, qualiter

Status noſtri Regni Bohemici opinentur, uſum ac conſuetudinem obtinuiſſe, quod Fundationes, Monaſteria & bona Eccleſiaſtica inter Cameralia noſtra bona recenſenda ſint, adeoque Nobis veluti Regi Bohemiæ jus competat, ejusmodi bona non tantum ad tempus, ſed etiam hæreditario & in perpetuum mutandi, atque ad alios pro libitu transferendi. Quod inſuper tempore noſtri Regiminis in tabulas Regni publicas articulus irrepſerit, quo Eccleſiaſtici prohibentur bona Eccleſiaſtica à nobis & Prædeceſſoribus aut Succeſſoribus Noſtris Bohemiæ Regibus ad alios translata aut transferenda, repetere. Sed quando jam rem accuratius expendimus, ſane deprehendimus bona quidem Eccleſiaſtica ſub ſæcularium Principum poteſtate conſtituta, & in ſuſtentationem famulorum Dei, ad ipſius Omnipotentis honorem deſtinata, à Sæculari poteſtate, non minus quam ipſa propria Principum bona Cameralia, protegi ac defendi debere: Sed qua æquitate quove prætextu Nos cum Bohemicis Noſtris Statibus, aut quivis alius Magiſtratus Sæcularis, poteſtatem nobis arrogemus, bona Omnipotenti Deo in augmentum divini ſui cultus, ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ & Deo dicatarum perſonarum collata ac donata, Bonis Noſtris Cameralibus æquandi aut accenſendi; adeo ut liberum nobis ſit illa pro libitu mutare, alienare, ac transferre, aut cuilibet alteri ea bona fide & ſecura conſcientia accipere, penitus non diſpicimus. Cum potius omni Juri & æquitati congruum ſit, ut illa, quæ ſemel Deo dicata, & in ejuſdem cultum deſtinata ſunt, nec Nos, nec ullus alius aliò transferat, multo minus veluti ſua attrectet, expendat, aut dilapidet. Quapropter cum nemo non æquum æſtimet, quod nullus proximo ſuo id quod ipſius eſt invito eripiat aut attrectet; merito ac deliberatisſima mente concludimus, neque Nobis neque Succeſſoribus aut ſubditis Noſtris Statibus Bohemiæ licere, Deo Omnipotenti Creatori ac Redemptori noſtro, aut ipſius Eccleſiæ ſive ipſi devotis Perſonis Eccleſiaſticis, quod ipſorum eſt, eripere, attrectare, aut transferre. Neque excuſare Nos aut Noſtros Status Regni Bohemiæ poteſt Noſtrum aut Ipſorum ſupradictum Privilegium, uſus ſive conſuetudo, aut Tabula Publica

Regni

Regni; cum etiam in mere temporalibus ac profanis cauſis, inferiori aut ſubdito non competat ullum jus circa bona Superioris ſive Magiſtratus diſponendi; adeoque neque Nobis, neque Noſtris liceat ulla ratione Bona Deo Domino Noſtro aut Juſtitia ejus ſemel tradita, veluti Noſtra propria tractare, alienare aut mutare. Idcirco cum errorem ſuum fateri ac emendare nemini grave aut probroſum eſſe debeat, Nos pro Noſtra parte prædictam libertatem, conſvetudinem, & articulum Tabulis Regni inſertum, nullarum virium aut valoris eſſe decernimus. Quin imo ex animo dolemus, Nos in illum articulum conſenſiſſe, & ejus vigore aliqua Bona Eccleſiaſtica hæreditariò aliis tradere animum induxiſſe, imò quantum eſt ex Parte noſtra datis litteris Noſtro Sigillo munitis aliqua de facto tradidiſſe. Hinc Filios Noſtros chariſſimos Paterne requirimus ac monemus, ut prudenter conſiderantes, quantis gratiis, opibus, ac felicitate Dominus Deus eos auxerit, qui loca & bona Ipſi dicata favore homines vero Eccleſiaſticos amore & honore proſecuti fuerunt; è contra vero quam horrendis pœnis multati fuerint omnes illi, qui Eccleſias & Eccleſiaſticos lacerarunt, aut inhonorarunt, bonaque ipſorum auſu temerario attrectarunt, & in ſuos uſus impenderunt; ſupradictam Ordinationem Provincialem, quoad illum articulum, ne ſequantur, ſed dimittant, neque ulla Bona Eccleſiaſtica hæreditariò vendere aut transferre præſumant; ſed ejuſmodi bona potius iis Beneficiis ac Monaſteriis, quibus dicata fuerunt, conſervent, neque ulla ratione ampliùs obligent, ſed quantum fieri ullo modo poteſt, jam diſtracta aut oppignorata redimant, & Monaſteriis ac Regularibus Perſonis reſtituant: Noſtroque Nomine Status noſtros Bohemicos moneant ac compellant, ut quantum eſt ex parte ipſorum, ſupradictam ex ſe ipſa invalidam libertatem, conſuetudinem, & articulum, ultrò dimittant, bonaque Eccleſiaſtica, quæ Noſtra aut alterius traditione detinent, accepto juſto pretio Eccleſiis reſtituant, eumque articulum (quem in rei veritate ex inadvertentia veluti licitum irrepere ſivimus) ex renovatis Regni Tabulis expungant, & Eccleſiaſticis non minus quam aliis ea, ad quæ Jus habent

bent, Ordinaria Juris via quærere ac repetere permittatur. Hactenus FERDINANDUS Cæſar.

Ex quibus conſtat, nullum Secularibus Principibus circa Bona Dei proſtituenda, aut Proteſtantibus concedenda, jus competere.

Intellexerunt id Status Catholici in Comitiis Spirenſibus Anno 1544, & Wormatienſibus Anno 1545. Cum enim in prioribus Carolus V. Articulos inauſpicatos ſtatueret; poſterioribus autem Colloquium ad diſceptandas Religionis controverſias indiceret: *neque in dictos articulos, neque in colloquium ſe conſenſiſſe, aut conſentire poſſe, ſed cum S. C. M. ex plenitudine poteſtatis ita ſanxerit, ſe id toleraturos, & neminem contra gravaturos*, per parentheſin Receſſui Comitiorum inſertam, profeſſi ſunt. A qua ſententia, cum plus interea juris non acquiviſerant, neque in Legibus Divinis aut Eccleſiaſticis deprehenderant, decennio pòſt Anno 1555, Pontifice ne quidem conſulto, infeliciter receſſerunt, ſanciendo Pacem Religionis Articulis Spirenſibus longe deteriorem, utpote perpetuam, & quæ latiſſimam portam Apoſtaſiæ Principum, omniumque Catholicorum, & ultimo Religionis Catholicæ exterminio aperiret.

Sit in benedictione memoria præſtantiſſimi Cardinalis & Epiſcopi Auguſtani Ottonis Truchſeſij, qui ne latum unguem ab hac veteri Eccleſiæ Dei & Statuum Catholicorum in Imperio ſententia diſceſſit, ſed glorioſa Proteſtatione eidem Paci contradixit: *Se potius corpus, vitam, & quidquid in terris obtineret, abdicaturum profeſſus, quam ut in ullum Tractatum vel Articulum Iuribus Religionis & Eccleſiæ adverſantem conſentiret.* Extat ea Proteſtatio in Compoſitione Pacis c. 11. 9. 7. 8. n. 2. Quam in pluribus Comitiis ſequentibus Anno 1557, Anno 1559, Anno 1566, & denique Anno 1570, aut ipſe repetivit, aut per Legatos ſuos repeti juſſit, cum in præjudicium Religionis & Eccleſiæ aliquid decerneretur.

Memoratum Cardinalem ſecutus fertur Gervvicus celeberrimo-

rimorum monaſteriorum Weingartenſis & Ochſenhuſani Ordinis S. Benedicti Abbas. Qui finitis Comitiis Anno 1555 id oraculum protulit: *de illis rebus tranſactum eſſe cum Proteſtantibus, quarum jus & poteſtatem Caſar & Status Imperii nullam habeant.*

Præceſſoris ſui exemplo hodieque inhæret Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus Princeps ac Dominus D. Henricus, Epiſcopus Auguſtanus, dum per Legatum ſuum in præſentibus Comitiis eandem Proteſtationem ſuo nomine interpoſuit, quando aliqua in præjudicium Religionis & Eccleſiæ proponebantur; quam voluntatem tamquam Teſtamentum ſuum præclaris & Religionis zelo pleniſſimis litteris, ſub finem vitæ ad Legatum ſuum Monaſterium Weſtphalorum Anno Chriſti 1646 miſſis, ita confirmavit, uti poſt gratias eidem Legato pro officio rite præſtito actas, omnium præterea bonorum, & ipſius etiam ſanguinis jactura, idem obſignare paratus fuerit, modò Eccleſiæ Catholicæ jus ſuum integrum & illæſum hac ratione conſervare poſſet. Aureæ omnino literæ ſunt quarum copia ſi eſſet, ad teporem nonnullorum excutiendum hic insererem.

Quid contra Amniſtiam recens cum Eccleſiæ detrimento concluſam fecerit, patet ex proteſtatione quam ſua Celſitudo Cæſari, Cancellariæ Moguntinæ, & Conſilii Principum Directoribus, per Adm. Nobilem & Magnificum Dominum Mattheum Wanner J.V D. Cancellarium ſuum propoſuit, in eum, qui ſequitur tenorem.

Nos Henricus Dei & Apoſtolica Sedis gratia Epiſcopus Auguſtanus, &c. profitemur & declaramus, quod omnem deſiderabilem Pacem re ipſa promovere, & pro Noſtra parte fideliter ſervare, neque adverſus quenquam hoſtile quid moliri velimus. Simul autem verbis & animo teſtamur, quod in articulos ſeu media Pacis ab Anno 1555 hucuſque in Comitiis ac Tractatibus Imperialibus propoſita & concluſa, vel impoſterum proponenda & concludenda quatenus Catholica Religioni, ejuſque dogmatibus, juribus, rebus ac perſonis adverſantur, ſive multum ſive parum, con-

ſentire neque poſſumus neque volumus. Sed confidimus, Nos in Noſtra obligatione, qua Pontificiæ Sanctitati & Sedi Apoſtolicæ, Cæſareæ item Majeſtati, & Sacro Imperio Nos obſtrinximus, conſtanter & inviolabiliter permanſuros; ac potius, quam ut in ejuſmodi Tractatum conſentiamus, corpus, vitam, & quidquid in terris habemus, conſtanter abdicabimus. Coram Deo & univerſo mundo expreſſe proteſtantes, Nos in obligationum & juramentorum Noſtrorum obſervatione, ut conſtantis animi Chriſtianum & Germanum natum decet, uſque ad mortem perſeveraturos. Actum Dillingæ in arce Epiſcopalis reſidentiæ Noſtræ, die 30 Januarii, Anno 1641.

NEQUE deſunt externa Catholicorum exempla. Sæpius Regibus Galliarum contradixerunt ejus Regni Status Catholici, cum hæreticis libertas Religionis conceſſa fuit, conditionibus licet multo æquioribus, quam noſtræ ſunt. Nunquam enim in Gallia libertas Religionis hæreticis in perpetuum promiſſa eſt. Non conceſſa Statibus Acatholicis facultas ſubditos pervertendi aut expellendi, neque introducendi exercitium hæreticum, niſi iis locis ubi reſident; aut proſcribendi Religionem Catholicam, quæ reducta eſt in omnia loca totius Regni, ubi ejus exercitium fuerat intermiſſum: reſtituere denique hæretici debuerunt omnia Eccleſiaſtica Jura ac Bona, Catholicis antehac erepta, uti conſtat ex edicto Nannetenſi. Quo (autore Petro Matthæo *lib. hiſtor. ſui temporis*) Pacem & libertatem Hugonottis conceſſit Henricus IV Anno 1599, inſertis præcipuis etiam articulis, quos Henricus III Anno 1577 & Carolus IX Anno 1561 ſanxerant. Quod vero aditum ad dignitates hæreticis eouſque in Galliis clauſum aperuit, & nimis forte multis locis exercitium Reformatæ Religionis, ut vocant, permiſit; legitimæ quidem permiſſionis limites exceſſiſſe videri poteſt; multum tamen excuſationis habet, quod pacto perpetuo iſta non firmavit, neque in Leges publicas Regni recepit. Cujus argumentum manifeſtum illud eſt, quod cauſas hujus Pacis & Hugonottorum non in Parlamento, ſed in extraordinario & tempo-

temporario tribunali, quod Cameram Edicti appellavit, voluit tractari, teſte eodem Matthæo.

Sed claudamus exemplo vicino Catholicorum Statuum Hungariæ. Qui Anno 1638 in Comitiis Poſonienſibus, cum hæretici illius regni Religionis libertatem Paci Religionis Germanicæ ſimilem poſtularent, proteſtationem ſcripto obtulerunt, ex noſtræ ſententiæ firmamentis affirmantes, non magis hæreſi, quam homicidiis, aliiſque ſceleribus poſſe autoritatem juris publici concedi, & defenſionem promitti, etſi tolerari debeant zizania, quando abſque periculo evelli non poſſunt. Sed Proteſtationis Epilogum audiamus.

Quæ cum ita ſint, ajunt, *M. V. obſecramus per miſericordiam Dei, per animæ ſuæ ſalutem, per inclytæ Domus Auſtriacæ illibatam fidem, per æternum poſteritatis de M. V. judicium: ut hanc libertatem Religionis, omnibus legibus Regni noſtri contrariam concedere non velit, articuliſque includi non patiatur. Sed contenta ſit M. V. tolerare, quod corrigere non licet. Si vero, quod abſit, M. V. aliter ſtatuerit faciendum, Nos omnes & ſinguli, Prælati, Capitula, Conventus, ceterique omnium Ordinum Status Eccleſiaſtici in Hungaria, coram Divina majeſtate, glorioſiſſimaq; Virgine Maria, item coram M. V. & toto mundo proteſtamur, Ordinem Eccleſiaſticum nunquam conſenſiſſe, nec conſenſurum deinceps eſſe in hanc libertatis conceſſionem; atque adeo ante tremendum Divinæ Juſtitiæ tribunal rationem animarum, quæ occaſione hujus libertatis æternæ damnationi adjudicabuntur, à ſe tranſcribere. Rogamus vero M. V. ut hanc Noſtram proteſtationem benigne ac clementer ſuſcipere dignetur. Deus enim, qui corda ſcrutatur & renes, teſtis eſt, quod nullo alio fine hæc Noſtra Reclamatio & Proteſtatio à Nobis profecta eſt, quam ut Noſtra inprimis, quos Deus animarum ſaluti procurandæ præfecit, deinde vero & ceterorum conſcientiæ conſuleremus. De cetero M. V. diu feliciterque ac digne imperare, à Deo votis omnibus ac ſacrificiis contendemus.*

Hoc tam illuſtri exemplo Hungari præluxerunt vicinis Germanis.

manis. Qnod ſi imitarentur, non magis quam illi periclitarentur de jactura gratiæ & pacis humanæ: neque minus quam illi gratiam Dei & Pacem conſcientiæ in tuto collocarent.

SECTIO V.

Argumenta initiò allata diluuntur.

Ad I.

Non eſt ex ſe illicitum.

RESp. eſſe ex ſe illicitam Pacem, qualem deſiderant Proteſtantes, ſatis demonſtratum eſt ex cooperatione tum directâ, tum indirectâ cum hæreſi, ex injuriâ Creatoris & veræ Religionis; ex violatione Officii & uſurpatione poteſtatis non competentis, ex comparatione cum mendacio & denique ſenſu ac exemplo Pontificum, SS. PP. veteriſque Eccleſiæ. Quàm *ergo illicitum eſt in neceſſitate fidem negare, blaſphemare, pejerare, adulterari, tam illicitum eſt cujuſvis neceſſitatis aut periculi obtentu talem Pacem confirmare aut extendere.* Regula Juris in oppoſitum inducta procedit de illis, quæ jure poſitivo aut humano, non naturâli & divino, ſive ſecundum ſe prohibita ſunt, ut exemplum Sabbati & jejunii oſtendit.

Ad II.

Deus mala permittit.

RESp. Regiminis Divini exemplum ſuffragari permiſſioni primi & ſecundi generis, non tertii. Nam etſi Dens peccata diſſimulat ad tempus, & ſubinde impedit, ne contra ſapientiæ ſuæ ordinem mala & mali intempeſtivè tollantur, peccatis tamen nequaquam cooperatur. Neque enim ulli concedit impunitatem perpetuam, aut ſecluſo fine majoris boni; neque libertatem peccandi legibus firmat, aut ad peccandum provocat, vel impellit, neque vitia virtutibus æquat, vel eodem loco habet, nec quicquam cum peccantibus paciſcitur, nihil præterea contra officium ſupremi Domini & Moderatoris optimi

mi maximi committit, cum peccandi libertatem naturæ rationali, quam liberam fecit, relinquit: ad bonum præmiis provocans, à malo ſuppliciis abſterrens, & nullâ in re poteſtatem incompetentem uſurpans, qui quæcunque voluit, fecit in cælo & in terrâ. *Hiſ conditionibus ſi Cæſar & Status permittant hæreſin, quam tollere non poſſunt, Divinæ gubernationis exemplo rectè ſe defendunt.* Ex duobus enim malis minus eligendum eſſe, cum abſque eligentis peccato fieri poteſt, & præſtare aliquid quàm omnia perdere, nemo ſanæ & bonæ mentis vel ambigit, vel negat. Si verò *minoris mali electio fieri nequeat, niſi cooperando peccatis, uſurpando jus non ſuum, violando officium, aut aliter peccando, lucrum mundi cum detrimento animæ* non quæratur, & perdamus omnia, ut ſervemus Dei gratiam. Ita faciendum eſſe niſi credimus, Chriſtiani non ſumus; & cum aliter facimus, Chriſtianè non vivimus.

Ad III.

Zizania non evellenda.

RESP. I. Paterfamilias non prohibet abſolutè ne eradicentur zizania, ſed ne id fiat *cum periculo tritici*, id enim ſignificat particula *fortè*. Periculo iſto ceſſante, & alio urgente, ne zizania triticum lædant, non eſt expectanda meſſis, ſed maturè oportet evellere, teſte S. Aug. l. 3. contra Parmenian. c. 2. & S. Th. 2. 2. q. 10. a 8. ad 1. Neque hujus rei *judicium pertinet ad Principes, qui etiam ipſi ſunt ſervi, ſed ad Patrem familias*, qui in terris non eſt alius, quàm Chriſti Vicarius ſive Pontifex Romanus, ut notat Moldonatus in hunc locum Matthæi.

Reſp. II. Vrgente licet periculo tritici, non aliam zizaniorum permiſſionem à Patrefamilias injungi, quàm *primi & ſecundi generis*, quæ ad pœnā conniveat, & intempeſtivè impedientes coërceat, non *tertii generis quæ cooperetur* Id verba apertè ſignificant: *ſinite utraque creſcere uſque ad meſſem.* Non autem: ſpondete zizaniis abſolutam impunitatem, vel publici juris autoritate ea in agros recipite, vel facite poteſtatem tri-

ticum opprimendi, vel ipſi in gratiam zizaniorum illud eradicate & zizania plantate; vel denique eodem pretio & loco utraque habete, & æquali cura cuſtodite. Quæ omnia contra mentem & præceptum cœleſtis Patrisfamilias, hæreticis, (qui præcipuè per zizania à SS. PP. intelliguntur) à Catholicis ejusmodi Pacem ſancientibus, ſpondentur & præſtantur.

Ad IV.

Vaſa ſacra vendi poſſunt.

RESp. I. Vaſa ſacra & quævis mobilia pretioſa Eccleſiarum, non ſolùm propter pauperes, captivos, ædificia templorum & cœmeteriorum, juxta cap. Aurum 11. q. 2. ſed *pari & majori ratione, propter neceſſitates Imperii & præcipuè Religionis*, confringi, conflari, & vendi poſſe ac debere, iiſdemque ex reditibus quoque Eccleſiarum & Eccleſiaſticorum (legitima tamen autoritate) ſubveniendum eſſe. Quod hiſce annis liberaliter fecerunt Eccleſiaſtici Status in Imperio & impoſterum quoque pro viribus, etſi valdè accisis præſtare parati ſunt.

Reſp. II. Prædia, pagos, oppida ſeu ditiones Eccleſiarum ad redimendam Pacem hæreticis concedi non poſſe, *ſimul enim per Regulam alti ſcil. meri Imperii in Imperio receptam concedi deberet jus in animas*, Chriſti ſanguine redemptas, ejuſque baptiſmo initiatas, quibuſvis vaſis ſacris pretioſiores. Neque enim loca ſubditis vacua cupiunt Poteſtantes, ſed hiſce ſeducendis vel maximè inhiant. Qua eadem ratione etſi Ditiones Seculares hæreditate, vel alio Juris titulo acquirant, pacto tamen illis permitti non poteſt, ut hæreſin introducant, & ſubditos reforment. Quare abſque gravi peccato Status Catholicus Imperii hæreticum ditionis ſuæ hæredem ſcribere aut eam illi vendere non poteſt; per Regulam Religionis alto ſcilicet mero Imperio cohærentis, tradit eo ipſo jus hæreſin introducendi, & ſubditos pervertendi.

Secus eſt, *ſi Eccleſia, Monaſterium, Pagus, oppidum ſitum in ditione hæreticâ Principis hæretici non habeat merum imperium,*

nec

nec immediatè Imperio ſubjaceat: hæc namque urgente gravi neceſſitate vel causâ videntur (autoritate tamen Eccleſiaſticâ) concedi aut vendi poſſe hæreticis; cum enim his locis nec tale quidem jus quale PAX Religionis tribuere fingitur, in Religionem competat, nullum hæreticis traditur.

Ad V.

Eccleſiaſticorum obligatio & Fundatorum intentio.

RESp. Epiſcopos alioſque Eccleſiaſticos obligationi ſuæ, & Fundatorum intentioni ſatis facere, ſi legitima autoritate, & causâ exigente, theſauros Eccleſiarum partemque fructuum, promtè & liberaliter in ſubſidium Religionis & Imperii conferant. Ad Eccleſias verò & animas hæreſi ac diabolo ſeu tradendas, ſeu prodendas, non ſolum non obligari, ſed ſalvâ obligatione & Fundatorum intentione in id conſentire non poſſe.

Ad VI.

Neceſſitas facit omnia communia.

RESp. Bonorum *temporalium diviſionem & appropriationem ex jure humano procedere, non autem curam & ſalutem animarum.* Quare neceſſitas illas communes non facit, ut cum pagis, prædiis, oppidis in diſcrimen fidei & ſalutis conjici poſſint. Neque jura Religionis & Eccleſiæ, quibus ſubditi & bona Eccleſiarum ſubjiciuntur, poteſtas Secularis intra ſphæram ſuam continet; ut adeò in illum recidere non poſſint, ſub quâ nunquam fuerant. Quis fructus ſequatur ex eo, quod ſub pallio neceſſitatis publicæ bona Dei attrectentur, & in redemptionem Pacis impendantur, docet dolenda proximè elapſi ſæculi experientia. Et notat Matth. Tymp in. Speculo boni Magiſtratus fig. 71. argm. 1 § Eadem inhumanitas circa fin. Et argm. 6. Licet hæretici Catholicique nominales à multis annis quidquid potuerunt detraxerint Eccleſiaſticis, eoſque de facto contra data olim privilegia gravarint, quod tamen

nunquam profuerit Reipublicæ vel Regno invaſiſſe jura Eccleſiæ. Etſi enim (inquit) videatur ea in re aliquid commodi accedere ſtatui politico, illud tamen poſtea magnis plerumque compenſatur cladibus. Permittit enim Deus excitari bella inteſtina & externa, quibus Regiones vaſtantur, ærarium exhauritur, negotiatio avertitur, & priſtina gentis gloria obſcuratur. Adeò ut centies milliet plus damni accipiatur in pœna, quàm fuerit commodi in culpa. Hæc ille. Conſideremus fructus amariſſimos Pacis Pragenſis Anno 1635. Et Amniſtiæ Ratisbonæ promiſſæ Ao. 1641. Quibus uti magna pars patrimonii Chriſti Proteſtantium importunitati ceſſit, ita à proſtituentium Catholicorum armis omnis Dei benedictio receſſit. Id quod Gallorum felices erga Imperium ſucceſſus, Germanorum autem Mars retrogradus, & Franciſci Alberti Saxonis, Lamboii, Franciſci Melonii, Archi Ducis Leopoldi Wilhelmi, aliorumque ad Reinfeldam & Witten Veierum acceptæ clades; Pryſachi, Vberlingæ, Villæ Theodonis, &c. amiſſio Archi Epiſcopatuum Moguntini Colonienſis & Trevirenſis, Ducatus Juliæ cenſis; Epiſcopatuum Monaſterienſis & Paderbornenſis, devaſtatio luculenter demonſtrant. Qui rerum ſucceſſus ſi cum S. Scripturæ ſententiis & exemplis conferantur, evidens pectori Chriſtiano divinorum judiciorum ordinem piè contemplanti, Deo ſummoperè diſplicere Catholicorum in prodigendum Eccleſiæ Patrimonium pronitatem.

Ad VII.

Abſque hoc remedio PAX deſperanda.

RESP. neque cedendum eſſe Eccleſiaſticis cum læſione conſcientiæ, neque Pacem deſperandam Germanis. Quam enim mundus dare non poteſt, aut non vult, Deus dabit, ſi magnâ divini auxilii fiducia quæramus imprimus regnum Dei, & juſtitiam ejus. Vel enim concedet victoriam de hoſtibus vel animos inflectet ad Pacem noniniquam, ſi ab ejus legibus deflectere, ejus Patrimonium ac Honorem prodigere ceſſemus.

Vin-

Vin' recens exemplum? Cum ab uno alteróve menſe Summus Pontifex concluſum Francofurtenſium Deputatorum ſuper anticipatione effectus ſuſpenſivi Amniſtiæ & proſtitutione bonorum Eccleſiaſticorum improbaſſet, cùm S. Cæſ. Majeſtas eidem concluſo ſubſcribere non minus conſtanter quàm piè renuiſſet, cùm Electores Catholici re paulò accuratius diſcuſsa, menteque mutata in favorem Eccleſiæ propendere ac cauſam Piarum Fundationum S. Cæſ. Majeſt. conmendare animum induxiſſent; Mox ipſa Catholicorum fortuna in melius mutata & ad Düttlingam 24 Novembris, Anno Chriſti 1643 inſigni miraculo contra copias Gallo Weinmarianas nobiliſſima Victoria parta fuit. Quaſi intento digito Catholicæ Reipublicæ Capitibus oſtendere voluiſſet Deus, ſucceſſus armorum feliciores non à proſtitutione ſed à defenſione Eccleſiarum pendere. Id quod prudenter notavit Cardin. Baron. Annal. Eccleſiaſt. lib. 5. ad Annum 432. n. 3. Dum ſcribit: Eccleſiæ Religionis & jurium Eccleſiaſticorum defenſionem ſolidum eſſe ad ſuſtinendam Imperii molem fundamentum ac ſuſtentaculum, quo ſi careat, corruat neceſsè eſt. Idque cum in aliis mundi proceribus, tum evidenter in Regibus Francorum oſtendi poſſe ait. Quamdiu enim defenſores Eccleſiarum & rerum Eccleſiaſticarum vixêre Francorum Reges & Imperii Principes, ut Pipinus, Carolus Magnus, Ludovicus Pius, & alii, qui legibus, armis, multoque ſanguine bona Eccleſiaſtica illibata ſervarunt, felices illi fuerunt, eorumque hoſtes victi, jugo ſubmiſſi, nomenque Francorum ſumma gloria toto orbe diffuſum; ubi verò direptione rerum Eccleſiaſticarum, adverſus Deum conflatum eſt bellum, imbelles populi, Reges ſocordes, & obtuſa eorum facta ſunt arma. Vt pluribus exemplis oſtendit idem Baron. lib. 10. Annal. ad an. 545. num. 33.

Certe quantumvis Imperio neceſſaria & optabilis ſit PAX tamen facultatem Rempublicam mediis illicitis pacificandi & conſervandi, Deus nulli Principi aut Magiſtratui conceſſit.

Nec revocat Chriſtus, quod dixit Matth. 16. v. 29: *Nihil prodeſſe homini ſi univerſum mundum lucretur, anima verò ſua detrimentum patiatur.* Nec S. Paulus, quod ſcripſit: *non eſſe facienda mala, ut veniant bona.* Eſt bellum grande malum, ſcelerumque compendium, eoque deterius, quo diuturnius. ſed non ſicut cuneum cuneo, peccata peccatis pellere fas eſt; & præſtat, vel maxima mala ferre, quàm minimum facere.

Ad VIII.

Bona intentio.

RESP. Pacem illicitam non magis excuſari bonâ intentione, quam furtum animo dandi Eleemoſynam, aut adulterium cum hæreticâ animo ipſam convertendi ad fidem. Inordinatio *quidem, & pravitas ejusmodi Pacis, per accidens ſe habet ad intentionem paciſcentium, ut in omni peccato contingit*; teſte S. Th. 1. 2. q. 72. a. 1. *Nemo enim intendens ad malum operatur*, ait S. Dionyſius cap. 4. de Diu. nomin. (mallet quippe fornicator aut potator abeſſe deformitatem culpæ à delectatione Veneris & potûs, quam quærit) *quia verò ejusmodi pravitas ſive deformitas, per ſe conjungitur actui fornicationis, & in propoſitò conditionibus deſideratæ Pacis*, ut demonſtratum eſt: ideo bona intentio non excuſat fornicantes, aut ſe inebriantes, adeoque nec ita paciſcentes.

Secus eſt de juſto bello, aliiſque ſimilibus. Mala enim his adjuncta, non ſolum *per accidens ſe habent reſpectu operantis, verùm etiam operationis*, quæ ex ſe benè fieri poteſt. Sic bellum juſtum gerere, ex ſe non eſt latrocinari, prædari, libidinari: ſed Rempublicam defendere, vel injurias & damna legitimâ autoritate vindicare, quod ad officium juſtitiæ pertinet. Pacem autem, qualem deſiderant Proteſtantes, ſancire, ex naturâ actus & objecti eſt cooperari hæreſi, eam veræ fidei exæquare, uſurpare poteſtatem non ſuam, Officium denique & jusjurandum violare, quæ non per accidens, ſed ſecundum ſe ſunt illicita.

Neque juvat hæc metu majoris mali ab invitis fieri, quique hæreſin maximè deteſtantur. *Eſt enim hoc quidem bona mentis indicium, quod non poteſt non laudari*, ut Cardinalis Hoſius reſpondit Paulo IV. ſed metus peccatum quidem minuit, non tamen tollit: neque enim præceptum fidei non violat, qui metu mortis ſacrificat Idolis, quæ mente deteſtatur, licet minus peccet, quàm ſi eadem Deos putaret. Neque Petrus non peccavit, quia ex metu Chriſtum non animo ſed verbis, negavit. Etſi igitur *Catholici cum Proteſtantibus juxta votum illorum paciſcentes, animo hæreſin non approbent: at re ipsâ tantum eidem concedunt exteriùs, quantum non niſi vera fidei debetur, ideoq; peccant.*

Quod verò dicitur, multa in favorem Catholicæ Religionis hâc Pace contineri, eſt *excuſatio in digna Chriſtiano*, qui à Chriſto didicit *neque totius mundi lucrum cum detrimento animæ ſive peccato eſſe quærendum*, & à S. Paulo, *non eſſe facienda mala, ut veniant bona*. Neque fas unquam fuit peccata peccatis compenſare. Non abſolvitur judice Deo adulter, qui eleemoſynis, aliisque piis operibus turpitudinem exbuſat, in quâ perſeverat. Nec denique favor Religionis eſt ſolidus, cum hæreſis illi æquatur, aut in periculum tantò nocentiùs, quantò ſpecioſiùs, conjicitur.

Ad IX.

Exempla.

§. I.

De SS. Joanne Papa I. & Anathaſio.

RESp. Graviſſimam injuriam fieri *S. Joanni Papæ* inde evidens eſt, quod calumniam refutat epiſtola ab ipſo ex carcere ſcripta, quam allegavimus RAT. 8. §. 2. & Gregorius Turonenſis ejus ſeculi ſcriptor, cap. 40. de gloriâ martyrum; aſſerens, *Joannem cum ad Epiſcopatum veniſſet, ſummo ſtudio hæreticos execratum, Eccleſias eorum in Catholicas dedicâſſe*

Neque

Neque Theodoricus cum carcere & morte multâſſet, ſi Arrianis Eccleſias, uti injunxerat, impetrâſſet. Suſcepit Joannes juſſu Regis Legationem pro Arrianis eodem animo, quo Mater Machabæorum 2. Machab. cap. 7, *Antiocho Rege ſuadente, ut filio adoleſcentiori, qui ſolus carnificinæ fratrum ſupererat, fieret in ſalutem, per ironiam ſe obſecuturam promiſit: idq; mox graviſſimis ad conſtantiam monitis re ipsâ demonſtravit.*

S. Athanaſius Conſtantino viribus impar, ſapienter dixit ſe Arrianis templum Alexandriæ conceſſurum, cum præſertim inde majus bonum ſperaret, ſi viciſſim pro Catholicis templum Antiochiæ obtineret: quod advertentes Arriani, permisſionem templi Alexandrini libenter remiſerunt. Neque, ſi hæretici ex aliquâ Urbe penitus expelli nequeant, nihilque præterea in præjudicium Religionis illis tribuatur, illicitum erit, *aliquod templum exercitio hæreſis asſignare*; ubi minori cum Catholicorum periculo & exacerbatione ſuâ, quàm in privatis ædibus, conveniant: *Locus enim valdè extrinſecè ſe ad peccatum habet; ideoque licere meretrici aut uſurario domum locare* cum aliis tenet Sanchez tom. 1. lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 20. Quod de templo quoque, exemplo Athanaſii inductus, concedit Malderus, 2. q. 10. a. 11. eo nominatim caſu, *quando hæretici multa loca munita occuparunt, in quibus & ex quibus multos corrumpunt: admiſſuri in illis exercitium Religionis Catholicæ, ſi aliqua ipſis viciſſim Eccleſia relinquatur* Quod non magis illicitum eſt, quàm cum urgente neceſſitate templa in propugnacula, vel alios profanos uſus convertuntur.

Exemplum Concilii Baſileenſis, ut nihil dicamus de ejus authoritate, plus non probat, quàm ſimplicem tolerantium ad breve tempus. Neque enim exercitium ſuæ ſectæ Huſſitis ſine gravi incommodo Baſileæ tum negari potuit.

§ II.

De Imperatoribus.

Reſp. Imperatorum *antiqua exempla gratis produci.* Nam qui

qvi libertatem Religionis permiſerunt, vel Chriſtiani non erant, ut Julianus Apoſtata, vel Hæretici, ut Conſtantius, vel neceſſitate aut incautis conſiliis impulſi, eam aliquamdiu conceſſerunt, ut Jovianus, Gratianus, Theodoſius, Honorius. E quibus Gratianus & Theodoſius unà cum Valentiniano, *ſeu neceſſitate ceſſante, ſeu facti pœnitentes*, ſeveriſſimas poſtea leges adverſus hæreticos tulerunt, quæ hodieque extant, c. de Summa Trinitate. c. de hæreticis, l. 2. Idem ab Honorio factum ſupra memoravimus ſect. 4. rat. 8. §. 3. Qui perpetuam cum hæreticis Pacem, eaqve ratione quam hodie deſiderant Proteſtantes, pepigerit, Imperator aut Princeps Catholicus, ante Tractatum Paſſavienſem & Pacem Religionis nullus poteſt commemorari. Hæc Pax fax fuit mali exempli prælucens aliis Principibus, qui hac in re deliquiſſe, aut delinquere videntur.

Ferdinandi I. & Catholicorum Statuum in ſancienpa Pace Religionis conſilium comprobare, nos *prohibent lacrymæ*, quas teſte Cardinale Hoſio, *idem Ferdinandus, cum ei ſubſcriberet, fudit*; Argumenta itidem ex certiſſimis Scripturam ac Theologiæ, principiis, SS. Patrum, Veterum Catholicorum, Summorum præcipuè Pontificum autoritate ſtabilita, à nemine verò hucusque convulſa.

Nuncium Apoſtolicum à PP. Societatis JESU perſuaſum Anno 1566. confirmationi Pacis Religionis non contradixiſſe, vanum eſt. Proteſtationis enim coram Notario & Teſtibus factæ exemplum authenticum ſupra Rat. 8. §. 2. allegatum, in Archivio Epiſcopatus Auguſtani extat. Fortè id effecerint, ne publice Proteſtatio fieret cum perturbatione & ſcandalo; Id enim verba Nuncii ſupra allata innuunt. Si plus dicti Patres ſuaſere, ſolâ temporum neceſſitate ſibi propoſita, Pacis autem qualitate non explicatâ, nec intellectâ, falli potuerunt. Minus veriſimile eſt, *Petrum Caniſium beatæ memoriæ virum*, huic Paci patrocinatum: cum enim is Cardinali Ottoni & Epiſcopo Auguſtano unicè carus, & Magiſtri Spiritualis loco fuerit, uti-

que ei perſvaſiſſet, ne Proteſtationi Ann. 1555. tam conſtanter ſiſteret, & toties tum in aliis, tum in illis ipſis Comitiis Anno 1556 eandem aut ipſe repeteret, aut per ſuos Legatos repeti mandaret.

Pax Pragenſis, quatenus certis annis definitur, improbanda non eſt. Quatenus autem Pacem Religionis, præcipuè verò Regulam alti ſcil. meri Imperii confirmat, & hæreticis quosdam Epiſcopatus, ſeu bona Eccleſiaſtica à Catholicis recuperata, reſtituit, aliaſque conditiones hæreſi cooperantes vel uſurpationem poteſtatis non competentis continet, noſtro ſuffragio abſolvi non poteſt. Ob quas easdem cauſas nec de Amniſtiâ ſuper concluſa mitiùs nobis ſentire fas eſt: utpote in qua PAX Religionis & Pragenſis quoque ſtabilitur, aliaque ſtatuuntur, quæ veteri Chriſtianæ Theologiæ repugnare, neque eſſe poteſtatis Imperialis demonſtratum eſt. Theologi conſultores quicunque fuerint veniam dabunt, ſi illorum opinationes SS. PP. Veterum Catholicorum, & Pontificum maximè autoritati, receptiſque Theologiæ principiis, poſtponantur.

Etſi credimus non paucos, præſertim exteros, aliter pronuntiaturos, ſi Pacis Religionis, & conditionum tum illi tum nuperæ Amniſtiæ inſertarum, plenam ſolidamque notitiam haberent. Certè agi ſolum de ſex ſcilicet Wirtenbergiæ monaſteriis, ut aliqui jactant, eſt glaucoma, quod ſuis alieniſque oculis objiciunt, qui verum nec ipſi videre nec ab aliis videri volunt.

Quod ajunt Amniſtiam eſſe inſtar potionis amaræ, quâ Religio & Eccleſia, ne penitus intereat corpus myſticum conſervari debeat, minimè nobis perſuadent, hanc ſeu ſimilitudinem ſeu Parabolam eſſe Evangelicam. SS. Patres, Doctores Veteres, Summoſque imprimis pontifices, quos Religionis Eccleſiæque vulneribus curandis Deus ſemper adhibuit, credimus eſſe medicos tam peritos, ut nihil cauſæ ſit, cur aliis credamus eſſe pharmacum quod iſti dicunt eſſe venenum. Non invidiſſent ſancti Viri & Summi Pontifices ſanitatem Provin-

ciis

ciis hæreſi infectis, ſi ejuſmodi Pacem judicaſſent cum ſalute paciſcentium poſſe conſiſtere.

Cenſuerunt illi, cenſentque hæc fœdera eſſe illicita, Diviniſque legibus adverſa. *Afferant aliquam cauſam idoneam heſterni, hodierniq; Theologi, qua conſcientia tranquillanda ſufficiat cur in re tam gravi ipſis potius credere debeamus quam Sanctis Patribus, ſupremiſq; à Deo conſtitutis Religionis moderanda, conſervandæq; Antiſtitibus.* An quia aliter Religio conſervari nequi? Atqui juxta doctrinam Chriſti præſtat totius mundi lucrum negligere, quàm illicitum quid admittendo animæ detrimentum incurrere. Nec ſpeciem veri habet, Deum aliis potius, quàm illis, quos Eccleſiæ ſuæ dedit Doctores ac Paſtores, legitima Religionem conſervandi conſilia inſpiraſſe. Nec Eccleſia ideo peribit, ſi peccatis noſtris exigentibus, Deus à Germanis auferat Regnum ſuum, & det genti facienti fructum illius. Non tranſiliamus limites à SS. Patribus, Summiſq; Pontificibus conſtitutos, & ſi vires noſtræ non ſufficiant, curam Religionis Eccleſiæque conſervandæ ei relinquamus, qui dixit, neque portas inferni adverſus eam prævalituras.

Non denic; culpam in illos conjiciamus, quorum licet facta aut conſilia forent alit quàm deberent, quæcunq; tamen dixerint nobis licere vel non licere, facienda vel non facienda eſſe, Chriſtus præcepit. Etſi de illis quorum potius ſiniſtram ſuſpicionem quàm notitiam habemus, quæque non ſunt noſtri fori, judicare temerarium eſt. Emendemus errores à nobis commiſſos, culpaſque in Pace & Bello contractas, & apparebit nos reos eſſe, non illos, qui remedia adhibuerunt quæ potuerunt, alia adbibituri, ſi locus & ſpes fructus fuiſſet.

§. III.

De Judæis, Uſuris & Lupanaribus.

RESp. Judæos ideo tolerari ab Eccleſia, *quia teſtimonium fidei noſtræ habemus ab illis*, licet fidei hoſtibus, *& quaſi in figura per ritus ſuos nobis repræſentant quod credimus*, ut docet S. Th.

 1, 2, q.

1 2.q.10. a.11. Accedit eos in fine mundi credituros, ut vaticinatur Oſeas cap.3. & ex illo tradit S. Auguſt. lib.18. de Civ. cap.28. ideoque hanc etiam ob cauſam rectè tolerari, cum in magnam Chriſtianæ Religionis gloriam illud ſit redundaturum. Denique eſt hæc *ſimplex ſolum tolerantia*, abſque omni illicitâ cooperatione. Neque enim Judæi æquantur Chriſtianis, ſed habentur infames: neque ulla fit ipſis poteſtas Chriſtianos pervertendi, aut Chriſtianis ad ipſos deficiendi: neque alia conceduntur, qua hæretici ſibi concedi volunt.

Uſuras Judæis præſertim, licitè permitti; tum ut alii ab hoc peccato velut infami abſtineant, tum ut pauperes Chriſtiani habeant unde in neceſſitate mutuum ſumant, credimus cum S. Th.2.2.q.78.a.4. *etſi fatendum ſit graviter ſæpè in hac permiſſione peccari*, cum legitimarum cauſarum defectu, tum immoderatas uſuras tolerando, tum denique lucrum injuſtum inde quærendo. Eſt verò latum diſcrimen inter Pacem, de qua agimus, & hanc permisſionem ſi legitimè fiat. Directe enim non permittitur uſura Judæis, ſed mutui acceptio Chriſtianis; quæ uti & ipſa mutuatio, eſt actus ſecundum ſe licitus: *etſi uſurarius ſumat inde occaſionem peccandi, ex malitia cordis ſui. Inducere quidem hominem ad peccandum nullo modo licet; uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum eſt. Quia & Deus utitur omnibus peccatis ad aliquod bonum*, ait S. Th. l.cit. Sic S. Auguſtinus Epiſt. 154. Publicolæ reſpondit: *licere uti juramento ejus, qui jurat per falſos Deos. Id enim faciens, non peccato illius ſe ſociat, quo per dæmonia juravit, ſed pacto ejus utitur bono, quo fidem ſervavit*. Diverſa ratio eſt Pacis, quam Proteſtantes volunt. Hæc enim, cum ſit cooperatio cum hæreſi, exæquatio ejuſdem cum Religione Catholica, impulſio animarum in ruinam ſpiritualem: uſurpatio juris non ſui, violatio officii, &c. non eſt uſus peccati alieni, ſed commisſio proprii.

Lupanaria ad retrahendos homines à gravioribus flagitiis, quæ aliàs quibuſdam locis invalaſcerent, tolerantur abſque omni cooperatione illicitâ. Neque enim libidini detrahitur infa-

infamia, nec frequentantibus lupanaria portæ patent dignitatum; neque libertas datur quenquam ad ea compellendi, aut integras Civitates, Oppida, Eccleſias, Monaſteria in lupanaria convertendi. Sed ne omnia inficiant, aliquæ areæ conceduntur, fimetis & haræ porcis, impoſito etiam tributo, ne magis alliciat gratuita peccandi licentia; neque impediuntur parentes aliique, quò minùs liberos inde avocent, aut delinquentes caſtigent. Multa ad hæc præclarè ſunt inſtituta pluribus locis, quæ ad lupanarium odium & emendationem delinquentium valeant, ut domus erectæ pro pœnitentibus, &c. ſecus ſe habet PAX quam ſuſpirant proteſtantes, ut ex dictis manifeſtum eſt. Ut verò in permiſſione lupanarium graviter aliquando peccari poſſe, aut ſolere non negamus; ita ejusmodi permisſionem, ſi quidquam cooperationis habeat, non excuſamus.

§. IV.

De Conſilio Reboami, 3. Reg. 12.

RESp. Calumniam eſſe, non exemplum. Juvenes & Collactanei conſilium Roboamo dedere, cui obſecutus ſe & totum ferè Regnum perdidit; *non Religionis, ſed ſtultæ in ſubditos ſeveritatis cauſa.* Conſilii de non ſancienda Pace cum hæreticis, qualem ipſi extorquere volunt, autores ſunt, Chriſtus magni Conſilii Angelus, S. Paulus, S. Ambroſius, S. Chryſoſtomus, univerſæ Africæ Epiſcopi Catholici, S. Joannes Papa I. & Martyr, Paulus III. Paulus IV. Pius V. Urbanus VIII. Quorum autoritatem juvenilis conſilii ſtultitiâ infamare nefas judicamus. Suffragantur ad hæc nobis ab antiquo piisſimi Impp. & ſemel atque iterum univerſi Catholici Imperii Status; denique Catholici Status Hungariæ, omneſque Theologiæ Veteris, ſolidæque ſectatores.

Injuria verò eſt, infelices ſucceſſus, præſertim ab Anno 1630. his Theologis adſcribere. Non *magis illorum rei ſunt, quam Chriſtus furtorum, proditionis, & ſuſpendii Judæ, quia ad Conſilia Evangelica & Apoſtolatum illum vocavit.* Quid juris Religio Catholica

Digitized by Google

tholica habeat in Imperio, quod Officium Cæſaris ſit in eo jure aſſerendo tuendoque, liberè & ſolidè expoſuerunt. Non hinc fluxerunt infauſti ſucceſſus, ſed ex victoriarum abuſu, divitum luxu, perfidiâ, & partim deſidiâ vel imperitia, pulcherrimarum occaſionum neglectu, commeatuum rerumque neceſſariarum nulla proviſione, quæ res plures exercitus conſumpſerunt, quàm hoſtis cædere potuiſſet; licentia item militari nec lecta nec audita, per quam juſtiſſimum bellum in publicum latrocinium degeneravit, aliis denique cauſis, quas non perinde explicare atque cogitare fas eſt.

Ad X.

Sententiæ probabilitas.

Reſp. I. *non eſſe ſententiam, ſed opinationem*, nullâ ratione Theologica, neque autoritate legitima, ſed præjudiciis ex Pace Religionis conceptis male nixam. Rationes allatas veritatis larva detracta falſitatis convicimus. Autoritatem, ſi qua obtenditur, elidit autoritas Summorum Pontificum, SS. Patrum & DD. qui ante Pacem Religionis ſcripſerunt. *Neque poſtea quisquam Theologus produci poteſt*, qui conditiones ejusmodi Pacis examinaverit & ſcripto publico probaverit. Præcipuas egregiè refellit *Cardinalis Hoſius* in ſuo ad Paulum IV. reſponſo, quem ſecutus eſt *Antonius Poſſevinus* in Ep. ad Stephanum Regem Poloniæ. Libertatem Religionis Statibus Imperii in dicta Pace conceſſam, veluti illicitam operosè refutat Franciſcus Burkardus Archi Epiſcopalis & Electoralis quondam Coloniæ Cancellarius, in Autonomia Germanica, to. 2. quæſt. 3. principali.

Eandem Pacem Religionis damnat, ejus nomine licet non expreſſo *Martinus Becanus* in Manuali ejusq; Compendio lib. 5. cap. 16. num. 1. *Hæc duo diſtincta ſunt*, ait, *1. Princeps Catholicus concedit ſuis ſubditis ut fiant hæretici, vel introducit hæreſin, vel introductam confirmat & ratam habet, vel alio quocunque modo poſitive in eam conſentit, & cooperatur. Princeps Catholi-*

cus

cus concedit ſuis ſubditis, ut fiant hæretici, vel introducit hæreſin, vel introductam confirmat & ratam habat, vel alio quocunq; modo poſitivè in eam conſentit & cooperatur. Princeps Catholicus ſolum permittit, ſeu tolerat hæreticos in ſua Provincia. Prius nullo modo licitum eſt: quia hæreſis eſt peccatum, & quidem majus peccatum, quàm furtum, homicidium, adulterium. At Princeps nullo modo poteſt concedere ſuis ſubditis, ut fiant fures, homicidæ, adulteri, neque poteſt introducere ejusmodi peccata in ſuam provinciam, neq; introducta confirmare & rata habere, neque alio quocunque modo poſitivè in ea conſentire & cooperari. Ergò idem de hæreſi dicendum eſt. Nemo dubitat. Atqui per Pacem Religionis conceditur Statibus & ſubditis Imperii, ut autoritate Juris publici fiant hæretici: per eandem Cæſar Statusque Catholici Proteſtantes in hæreſi introducenda juvant: ejus introductionem ratam habent; aliisque modis poſitivè in eam conſentiunt & cooperantur, uti hactenus demonſtratum eſt. Ergò *ſecundum Becanum nemo dubitat*, Pacem Religionis, & quamvis ei ſimilem, quaque illa confirmatur, eſſe illicitam. Neque hic autor in contrarium niſi injuria allegari poteſt. Altera enim permisſio, de qua poſtea agit, quamque admittit, non eſt niſi primi & ſecundi generis.

Tannerus cum neque affirmet, neque neget, pro neutra parte ſtat. Alii autores qui permisſionem hæreſis, ejusque permisſionis pactum licitum putant, nullâ adhibitâ diſtinctione, vel de permiſſione primi & ſecundi generis intelligi debent, *vel hâc diſtinctione non obſervata in errorem lapſi ſunt.*

Quod contigit autoribus compoſitionis Pacis. Non attentâ enim multiplici cooperatione, aliisque vitiis, quibus PAX Religionis laborat, eam ſpecie licitæ permisſionis decepti, excuſarunt: *inter Juriſconſultos tamen non Theologos nomen ſuum profesſi.* Sed nihil præſidii eſt in hoc libro, tum quia præcipuus autor, teſtimonio fide digno, hanc pro Pace Religionis ſententiam ante mortem retractaſſe comperitur; tum quia alius Vir præſtantisſimus, ejus laboris pars non pauca, aſſerit, ſibi ſemper

viſum

Digitized by Google

viſum: *non poſſe perpetuitatem Eccleſiæ Catholicæ propriam, hæreſi per pactum perpetuum & abſolutum quale in Pace Religionis continetur licitè concedi*; tum denique, quia ob aliquot ejusmodi de memorata Pace aſſertiones *gravem is Liber Romæ cenſuram ſubiit*, teſte Reverendiſſimo in Chriſto Patre ac Domino, D. Sebaſtiano, Epiſcopo Adramytteno, Cathedralis Eccleſiæ Auguſtanæ Suffraganeo & Canonico, qui Romæ fuit Legatus Illuſtriſſimi Epiſcopi Auguſtani, cum is liber eò perlatus eſt.

Reſp. II. Etſi mens noſtra non ſit, ſeu Principes ſeu Theologos contrarium ſentientes condemnare; utpote quos *credamus bonâ fide in re tam arduâ, neque ſatis antehac explicata, excuſari poſſe, ſciamusq́ glorioſum Martyrem Cyprianum cum ſuis collegis* de Baptiſmo Hæreticorum longè aliter ſenſiſſe, quàm Fides Catholica permittat, *eumque hunc quaſi nævum candidiſſimi ſui pectoris cooperuiſſe ubere charitatis: dum unitatem Eccleſiæ toto orbe creſcentis & copioſiſſimè defendit, & perſeverantiſſimè tenuit vinculum Pacis*, ut ait S. Aug. ep. 48. Non poſſumus tamen, quæ principia juris naturalis ac divini à puero audivimus, & ex Scripturis, SS. Patribus, ſolidaque Theologia hauſimus, non loqui, neque conſulti aliter quàm ſecundum ea reſpondere.

Reſp. denique III. Ea quæ adverſus Pacem, quam deſiderant Proteſtantes, protulimus ac reſpondimus, rectè Scholaſtica dici, id eſt vere Theologica: ex propriis nempe Chriſtianæ Theologiæ, quæ in Scholis tradi deberet, fundamentis, Scripturarum, SS. Patrum, Summorumque imprimis Pontificum ſenſu & exemplo derivata. Quæ cum ſeponuntur, quid Theologus ex Theologia producturus ſit, aut quam Chriſtianus conſcientiæ regulam ſecuturus, non apparet.

Non ſunt verò argumenta noſtra convitio inanis ſpeculationis, quo docentium, non ſuo vitio, Theologia ſæpius infamatur, obnoxia. Hæc enim principia.

Non eſſe lucrum mundi quærendum cum detrimento animæ:

Non

Non eſſe facienda mala, ut veniant bona;
Non licere cooperari malo ſeu directè ſeu indirectè;
Non exæquandam eſſe hæreſin veræ Fidei;
Non compellendum quenquam ad ruinam ſpiritualem;
Non uſurpandam poteſtatem non ſuam, ſive incompetentem;
Non violandum officium & Juramentum;
Non agendum fruſtratorie ſeu fallaciter;
Non diſcedendum à ſententia Veteris Eccleſiæ, SS. PP. Summorumque Pontificum:

Praxin Chriſtianæ vitæ & Theologiæ continent. Ab his qui recedit, praxin peccandi, & tandem à verâ fide deficiendi aut docet aut diſcit. Hæ ſunt Theſes, quas ad hypotheſin (conditionum Pacis à Proteſtantibus deſideratæ ſingillatim explicatarum) revocavimus: dicta principia per eas apertiſſimè violari demonſtrantes. Quæ ſi in hâc materiâ contemnimus, nihil cauſæ eſt, cur in aliis ea ſequamur.

Nec quiſquam dixerit: hæc ſi ſciant Proteſtantes, nullam Pacem inibunt. Iſtud enim ipſum fidei & Catholicæ veritatis profitendæ præceptum, ejuſq; implendi tempus eſt, ut cùm inimici Crucis hęreſin dignitate, defenſione, libertate, perpetuitate veræ fidei exæquari volunt, eaque in ejus contemptum poſtulant, quæ eidem adverſari ſciunt, conſtanter abnuamus.

Certè Lutherani & Calviniani Principes, non credunt Religioni Catholicæ libertatem, qualem ipſi poſtulant pro ſuis ſectis, à ſe in ſuis ditionibus ſalvâ conſcientiâ ullo caſu poſſe permitti. Quod ſapienter in ſua proteſtatione Status Catholici Hungariæ admonuerunt. Quo autem jure nos concedimus falſitati, quod ipſi negant veritati?

Nec denique cauſentur Pſeudopolitici & Theologi heſterni, neceſſariam nunc eſſe ejuſmodi Pacem Religioni & Imperio. Nihil neceſſarium vel utile putat Chriſtianus, quod non idem ſit licitum & honeſtum. Veriſſimè dixit Cicero lib. 3 de Officiis, *homines pervertere ea quæ ſunt fundamenta naturæ*

cum utilitatem (imò & neceſſitatem) *ab honeſtate ſejungunt*. Indignum eſt arbitrari, neceſſitatibus publicis, quas pleraſque ipſi fecimus aut facimus, non poſſe aliter ſubveniri, quam diſpendio Religionis, pro quâ omnia diſpendia ſubeunda forent.

Fiat ſanè *PAX*, ſed licita: nullâ cooperatione cũ hæreſi, nullâ caritatis Dei & proximi, nullà denique juris non ſui, & officii ſui violatione infamis. Noverint Proteſtantes ſectam ſuam tolerari, Catholicæ autem Religioni æquâri non poſſe nec debere. Id niſi agimus, *non ita confitemur Chriſtum coram hominibus; ut digni ſimus, quos ipſe confiteatur coram Patre ſuo, qui in cœlis eſt*. Matth. 10. v. 32.

Nunquam deerit Divinæ Majeſtatis auxilium Principi, cauſam illius fideliter agenti. Quod ſi maximè tanta vis, tantus etiam eſſet furor multitudinis, ut ſine diſcrimine ipſe Chriſtiani Regis Officio fungi non poſſit, ſi cuiquam alteri, ſibi maximè Principes dictum exiſtimare debent: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed potius timete eum, qui & animam & corpus poteſt perdere in gehennam. Hunc qui timet, mortalium timet neminem, nam & defenſum iri ſe illius protectione non dubitat, ſi ſic illi viſum fuerit expedire. Hâc ſi fortè minus defendatur, ut effugiat ſupplicia majora, non gravatim perferet minora; cum præſertim certo perſuaſum habeat, illa tantis æternæ gloriæ præmiis iri compenſatum, ut eorum contemplatione ſuus cuique ſpiritus vilis eſſe debeat. His verbis Cardinalis Hoſius, excuſationem FERDINANDI I ex prætensâ neceſſitate condendæ Pacis Religionis petitam refutavit. Quibus nihil præterea adjiciendum putamus.

SECTIO VI.

Doctrina hactenus tradita de Pace cum hæreticis in certas Regulas redigitur.

Licet

REGULA I.

LIcet urgente neceſſitate vel gravi periculo, præſertim Religionis, hæreſin tolerare, diſſimulando pœnam, & ea quæ ad ejus exercitium ſunt neceſſaria concedendo. Quæ eſt permiſſio ſimplex, ſive primi generis.

II.

LIcet ex eâdem causâ prohibere Catholicos, ne intempeſtivè hæreticos aggrediendo, vel laceſſendo, ſe & Religionem in majus diſcrimen conjiciat. Quæ eſt permiſſio ſecundi generis.

III.

UTraque permiſſio licita eſt, vel ad tempus indefinitum, pro iiſdem videlicet circumſtantiis neceſſitatis duraturæ; vel determinatum pro certis annis, quibus moraliter certum putatur præſentes difficultates & circumſtantias non deſituras.

IV.

LIcet utramque permiſſionem dicto modo promittere, ſivè Pacis causâ pacto firmare: pro iiſdem videlicet circumſtantiis neceſſitatis aut periculi. Non eſt tamen neceſſe eas exprimere, cum per ſe inſint tali Paci.

V.

LIcet & expedit hæreticis Pacis câusâ, ſi aliter ea obtineri non poſſit, generalem Amniſtiam ſeu oblivionem omnium injuriarum & maleficiorum concedere, quæ occaſione belli contigerunt.

VI.

LIcet neceſſitate urgente Templa, Monaſteria, aliaque Bona Eccleſiaſtica hæreticis concedere, ſi altum ſive merum imperium illis non cohæreat, neque vi pacti permittatur Jus reformandi.

VII.

NOn licet ullo caſu hæreſis permiſſionem abſolutè ſive in perpetuum promittere aut paciſci. Eſt enim id hæreſi indirectè cooperari, & permiſſio tertii generis.

VIII.

NOn licet ſive in perpetuum, ſive ad tempus, ullam conditionem Pacis inire, quæ includat cooperationem directam cum hæreſi. Nam hoc vel maximè ſpectat ad permisſionem tertii generis, & eſt multò magis illicitum, quàm indirectè cooperari.

IX.

NOn licet Pacis causâ hæreſin recipere in Jus publicum, eamque Catholicæ Religioni æquare, in dignitate, libertate, defenſione, perpetuitate, &c. Hæc enim ſuâpte naturâ ordinantur ad hæreſin augendam, promovendam, ſtabiliendam.

X.

NOn licet paciſci, ut Jus Religionem mutandi, vel hæreſin introducendi, cohæreat alto ſive mero imperio, neque concedere, ut vi talis pacti hæretici ditiones Catholicas, hæreditate vel alio juris titulo ad ſe devolutas, reforment.

XI.

NOn licet hæreticis promittere, vel præſtare auxilium, aut executionem in hæreſi introducendâ, aut Catholicâ Religione expellendâ; eſt enim participatio actionis criminoſæ & ſacrilegæ.

XII.

NOn licet ſubditos compellere ad hæreſin amplectendam, vel injuſtam emigrationem, neque ad hæc autoritatem vel auxilium præſtare; tum ob cauſam dictam, tum quia id eſt directè animas perdere.

XIII.

NOn licet Eccleſias & Bona Eccleſiaſtica hæreticis cedere, vel concedere, aut reſtituere, ut unâ cum alto ſive mero imperio, habeant jus introducendi aut reducendi hæreſin, ſive reformandi, ut loquuntur. Eſt enim hoc poſitivè animarum perditioni cooperari.

XIV. Si

XIV.

SI quidquam Bonorum Eccleſiaſticorum hæreticis Pacis cauſâ concedi poteſt, abſque autoritate & ratihabitione Summi Pontificis id fieri non debet; eſt enim alioqui uſurpatio poteſtatis non competentis.

XV.

NOn licet eandem libertatem, quæ perperam conceſſa eſt Confeſſioni Auguſtanæ, ſeu Lutheraniſmo, concedere Calviniſmo; cum enim ſit hæreſis ſpecie diverſa, multoque deterior, nova injuria inferretur Creatori & veræ Religioni, hæcque in majus periculum conjiceretur, &c.

XVI.

NOn licet ea abſolutè & in perpetuum hæreticis promittere, quæ cum obligatione Officii aut Juramenti pugnant: eſt enim crimen perfidiæ & perjurii.

XVII.

NOn licet Pacem hiſce conditionibus, vel aliquâ illarum, quas illicitas eſſe demonſtravimus, imbutam ſancire, confirmare, extendere; quia id fieri non poteſt abſque peccato.

XVIII.

PRincipes & Status Catholici, ſi multitudo ſuffragiorum prævaleat, culpâ liberantur, ſi aſſenſum negent, vel contra proteſtentur, de cetero pacificè tolerent, quod impedire non poſſunt.

XIX.

SI Cæſar, Principes, vel alii Status Catholici, bonâ fide crederent, ejusmodi Pacem eſſe licitam, neque ſpes foret veritatis ipſis perſuadendæ: ſine fructu in periculum gravioris peccati conjici non deberent.

Cùm verò difficilè ſit, bonâ fide tot principia Juris Naturalis Divini & Chriſtiani, reclamantibus præſertim aſſiduè Summis Pontificibus, ignorari, viderint qui ignorant, & caveant, ne ignorentur ab eo qui nihil ignorat. Vt verò demus talia ſine culpâ ignorari, aut non expendi à Principibus, at ægrè ſe pur-

gabunt Theologi. Quorum labia niſi cuſtodiant ſcientiam SS. Patrum, Doctorum Veterum, Summorumq; in primis Pontificum verbis, factis, adeoqs decretis conſentaneam, periculosè, quantumvis bonâ fide, Principes legem Domini exore eorum requirunt. Sed eodem finiamus Epi!ogo, quo S. Auguſtinus librum de Perſeverantiâ clauſit.

Qui legunt hæc, ſi intelligunt, agant Deo gratias: qui autem non intelligunt, orent, ut eorum ille ſit doctor interior, à cujus facie eſt ſcientia & intellectus. Qui verò errare me exiſtimant, etiam atque etiam diligenter, quæ ſunt dicta, conſiderent: ne fortaſſis ipſi errent. Ego autem cum per eos, qui meos labores legunt, non ſolum doctior, verùm etiam emendatior fio, propitium mihi Deum agnoſco. Et hoc per Eccleſiæ doctores maximè expecto, ſi & in ipſorum manus veniat, digneturq; nôſſe, quod ſcribo.

Omnia ad majorem DEI gloriam.

HER-

Hermanni Conringii
ANIMADVERSIO
IN BULLAM
INNOCENTII X PAPÆ.

Qua utrumque pactum Pacis Germaniæ, & Monaſterienſe pariter & Oſnabrugenſe, irritum reddere ille eſt conatus.

Digitized by Google

Digitized by Google

ANIMADVERSIO IN BULLAM *INNOCENTII X PAPÆ.*

Caput I.

Argumentum eorum quæ proponuntur hoc libello. Simul docetur: fas eſſe homini, quamvis Catholico Romanenſi, ſalva Fide ſua, Bullas Papales interdum non obſervare, imo rejicere ut vitioſas.

EXaminaturi Bullam Innocentii X Papæ, qua ille Articulos quoſdam ejus Tractionis, qua anno hujus ſeculi poſt quadrageſimum octavo Pax Germaniæ reſtituta eſt, nullitatis damnavit, *primum* in illius inſolentiam & noxam, *inde* in ejus iniquitatem animadvertemus.

Occupabitur autem *Prior* quidem Animadverſio in eo, ut demonſtremus, Bullam illam, quamvis non foret iniqua, per ſe tamen non neceſſariam, non utilem, ſed publice privatimque pernicioſam eſſe; *Alterâ* manifeſtum fiet, principio in communi, deinde ſpeciatim magis, illam ab omni equitate & juſtitia eſſe alienam.

Prius vero hoc quam agamus, forte haud abs re fuerit, ſi nonnihil preparemus animos eorum, qui ſtudio pietatis abrepti, nefas arbitrantur & impium

Digitized by Google

um facinus, Pontificis Romani Bullam aliquam cenſuræ ſubjicere. Qui ſane ita ſunt perſuaſi, abhorrebunt haud dubie à libelli hujus lectione, imo omnem hanc operam meam ſuperſtitioſo præjudicio damnabunt, nulloq; facto examine eam deteſtabuntur. Ut igitur & hi non ſeſe imposterum ſubducant veritatis inquiſitioni, removebimus ante omnia, ſaltim paucis tamen, pro inſtituti ratione, illa quæ animos, alioquin probos rectos & prudentes, tenent hac in re impeditos.

Sunt autem illa niſi fallor, nihil aliud quam ſuperſtitioſæ quædam de Romano Pontificæ opiniones: quod nimirum ille falli aut errare nequeat, quod illius dicta factaque nulli ſunt humano judicio obnoxia, quod denique omnia illius quantumvis gravia, imo iniquiſſima, ferri habeant humillima patientia. Et verò iſthæc omnia pridem ſanctè credi & obſervari Pontifices voluiſſe, cum alias conſtat tum abunde loqvuntur ipſa illorum Canonici juris decreta.

Simpliciter ſane, & citra omnem exceptionem, Bonifacius VIII in cap. *Licet*: De Conſtitut. in Sexto, affirmat: *Pontifex jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere.* Quem ſecutus Baronius in epiſtola ad Philippum III Hiſpanum, non dubitavit, ſua contra Siculam monarchiam diſputata, qvum eſſent à Papis approbata legi autem ve-

tita

tita a Regiis miniſtris, hiſce verbis propugnare: *Noſcant laici homines, quando indecore, non ſine offenſa Catholicæ veritatis, Laica manus, clavem ſcientiæ, quam ſolius eſſe Petri Catholica profitetur Eccleſia, arripuerit, ut judicet atque damnet ſcripta, juſſa imperata, & calculo comprobata Romani Pontificis: cujus eſt auctoritatis ſolius, judicare probare vel contemnare cujusvis ſcripta, præſertim* Eccleſiaſtica.

Ἀνυπευθύνους porro ſuos actus haberi velle Papas, liquidem eſt, ſaltim ex cap. *Si Papa* diſt. XL. Perquam enim magnifica ſunt verba. *Si Papa ſuæ & fraternæ ſalutis negligens, deprehenditur inutilis & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper à bono taciturnus, quod magis officit ſibi & omnibus, nihilominus innumerabiles populos catervatim ſecum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturos; Hujus culpas iſthic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe judicaturus, à nemine eſt judicandus, niſi deprehendatur à fide devius.* Eadem ſonant aliquot capitula à *Patet profecto* usque ad *Nunc verò* Cauſ. IX queſt. 3. Eſtque hoc axioma Romanæ Curiæ usque adeo acceptum, ut ſuperiore etiam ſeculo, anno nempe 1558, Paulus IV in Bulla, quam de Hæreticorum ſchiſmaticorum eorùmq; fautorum pœnis promulgavit & ſuo Septi-

mo Decretalium libro inſeruit Petr⁹ Mattheus, hiſce fuerit verbis uſus. *Nos conſiderantes, rem hujuſmodi adeo gravem & periculoſam eſſe, ut Romanus Pontifex, qui Dei & Domini noſtri JEſu Chriſti vices gerit in terris, & ſuper gentes & regna plenitudinem obtinet poteſtatis, omnesque, judicat, à nemine in hoc ſeculo judicandus, poſſit ſi deprehendatur à fide devius redargui.*

Simpliciter quoque obediendum eſſe quamvis iniqvis Paparum juſſis & reſcriptis, ſatis indicat illud Diſt. XIX: *In memoriam B. Petri Apoſtoli honoremus ſanctam Romanam & Apoſtolicam ſedem, ut que nobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debeat magiſtra* Eccle*ſiaſtica rationis. Quare ſervanda eſt cum manſuetudine humilitas, ut licet vix ferendum ab illa Sancta ſede imponatur jungum, tamen feramus & pia devotione toleramus.* Eodem faciunt Diſtinctionis illius Capitula *Sic omnes, Enimvero* & *Nulli fas eſt*, aliaq; multa. Diu poſt Bonifacius VIII cap. *Unam ſanctam Extrav. de Major. ac obedientia* ait: *Subeſſe Romano Pontifici, omni humana creaturæ, declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus, omnino eſſe de neceſſitate ſalutis.* Etiamnum vero hoc ita doceri à Curia Romana, certum eſt.

Quod ſi autem hæc ita ſeſe habeant, fateor etiam ipſemet, non fore fas cuipiam homini Catholico e-

co e-

co, etiam hanc Innocentianam Bullam non prono cultu venerari, nec ferre ullam in Bullam hanc Animadverſionem. Verum enim vero etſi aliquot ſeculis ſtrepuerit ejusmodi pronunciatis Romana Curia, multisq; terrorem incuſſerit, numquam tamen, vel in Occidentali hac Eccleſia, fuerunt a prudentioribus ad miſſa, ſed ſalva etiam Romana communione, in alia plane, paſſim terrarum, ab integris interdum populis, eſt itum. Ut proinde, nihil horum de Fide eſſe, ſemper fuerit creditum; fruſtra ſubinde ringente Curia, utpote cujus etiam diræ contemptæ, & fulmina ceu bruta rejecta fuerint.

Et verò illud Bonifacii de *Scrinio pectoris Pontificio*, ubivis hactenus uſu ipſo exploſum fuit: uſqve adeo, ut totus Sextus Decretalium cui ſuum illud Bonifacius inſeruit, in univerſo Galliæ regno nullam obtineat, cum plurimis ſuis bullis, Canonici juris auctoritatem. In ipſo præterea illo cap. *Licet* deſerte ipſe Bonifacius de Pontifice quolibet ſic loquitur: *Quia locorum ſpecialium & perſonarum ſingularium conſuetudines ac ſtatua (cum ſint facti & in facto conſiſtant) poteſt probabiliter ignorare.* Hoc ipſo autem utiqve fatetur Papa, in ſcrinio pectoris ſe non habere jura omnia. Imo vero cum, ipſomet hic fatente, *quæ ſunt facti & in facto conſiſtunt*, Papa poſſit ignorare: liqvet utiqve Papæ mandata omnia, qvecunqve ſaltim ver-

 ſantur

ſiculus circa ea quæ ſunt facti, non mereri irrefragabilem ſidem. Qvod Baronius porrò dicit, omnem ſcientiæ clavem penes ſolum eſſe pontificem novum quid eſt & ante forte nunqvam auditum: tantum abeſt, ut tale qvid *profiteatur Catholica Eccleſia.* Regi utiqve Hiſpaniæ, omniqve latiſſime patenti ejus reipublicæ, quamvis ſinceriſſimæ Catholicæ creditæ, neutiqvam hoc fuiſſe perſuaſum, vel unum illud indicio eſt, quod ſpretis illis Baronianis, ut & Pontificum approbationibus, anno hujus ſeculi decimo Prorex Siciliæ Cardinalis Iannetinus Doria, Regium edictum quo Tomus Undecimus Annalium Baronii eſt proſcriptus, fecerit promulgari. Ne nunc urgeam illa, qvæ contra hoc Baronianum doctè diſſeruit P. Paulus Servita Theologus Venetus in Conſilio de Inqviſitionis Officio rectè conſtituendo cap. 29. Sed &, qui tale placitum ſit de fide, qvum nondum Fidei dogmatibus ſit adſcriptum, Pontificem extra Concilium in definitionibus fidei eſſe infallibilem?

Neutiquam porro veriſimile eſt, Bonifacii martyris eſſe illa verba qvæ illi adſcibit Gratianus. Tutò ſane huic credi non poſſe notum eſt, & oſtenderunt ipſe Cenſores Romani, cum primis verò Antonius Auguſtinus libro Emendationum, & Stephanus Baluzius in doctiſſimis Notis. Nec congruit ſtilus cum Epiſtolis Bonifacii Serrarianis. Arguunt

autem

autem illa verba ſpiritum Pſeudo Iſidoriani voluminis artificem; quem tamen fateor videri ex Bonifacii ſchola prodiiſſe.

Jam & judicio nulli eſſe obnoxium Papam, niſi qvando ille hæreſi eſt infectus, nunqvam fuit toti Catholicæ Eccleſiæ perſvaſum, multo minus inter Fidei aſſerta numeratum. Utiqve enim, ut vetera taceam, coram Carolo Magno adhuc Patricio accuſatus Leo III purgare ſeſe coactus fuit juramento: ejusdem cauſam in judicio Romæ expendi fecit Ludovicus Pius Caroli filius. Otto Magnus Joannem XII & Benedictum V, Henricus Tertius tres Papas de ſolio dejecit per ſententias pronunciatas in Conciliis Epiſcoporum, nemine qvoqvam Catholico tum repugnante, imo nemine non laudante. Non dubitavit porrò Concilium Conſtantienſe, Baſileenſe, & Piſanum damnare aliqvot Papas & deponere conſtitutis judiciis. Qvin imo decretum tunc fuit, tanqvam fidei dogma æſtimendum eſſe: qvod concilium ſit ſupra Papam, ſive judicio Concilii omnem Papam eſſe ſubjectum. Sed & non ſolius hæreſeos nomine Papam eſſe judicio obnoxium, usqve adeo olim placuit Catholicis tantum non omnibus, ut centeſimo ſtatim poſt Gratianum anno Joannes Semeca ſive teutonicus, Decreti gloſſator, ad ipſum illud Capitul *Si Papa*, non dubitaverit docere, qvod

non

non ſolum pro hæreſi ſed etiam pro quolibet notorio crimine, ut *Simonia, adulterio*, & hujusmodi quovis alio, ſi admonitus ſit in corrigibilis , *ut ex eo ſcandalizetur Eccleſia*, poſſit Papa judicari imò deponi. Non me fugit haud defuiſſe, qui hanc Gloſſæ doctrinam improbant , ut Antonium Florentinum Parte IV Summæ major. tit. VI §. 4. & qvem ipſe laudat petrum Paludanum alioſque Curiæ addictos. Qvando tamen in pretio pridem fuerit a Romano - Catholica Eccleſia dogma illud habitum præſtat diſcere ex teſtimonio uno juris omnis longe peritiſſimi Doctoris Philippi Decii. Cujꝰ *Conſ. 151. n. 4. col. 1.* hæc verba ſunt. *Quando Papa eſt incorrigibilis in aliquo notorio delicto, pro quo Eccleſia ſcandalizatur , Gloſſa interminis in C. 51 Si Papa 40 diſt. tenet, quod Papa accuſari poſſit. Et de illa Gloſſa maximum fuit factum fundamentum contra* Eugenium *Quartum in Concilio Baſileenſi. Et illa Gloſſa communiter tenetur per omnes: ut Abbas dicit in c. ſignificaſti de elect. & in diſp. Epiſcopus & quidam rector. Ubi inquit, quod totus mundus approbat hanc Gloſſam. Et illam Gloſſam pluribus rationibus comprobat Ludovicus Romanus in Conſ. 523.* Idem Verò docet etiam Cardinalis Zabarella *tract. de Schiſm. n. 20* Cardin. Jacobatius *l. 3. de Concil. art. 1. n. 170.* & ſeqq. Jaſon
u.9) *Conſil. 95. requiſitus col. 4.* Lepidè Baldus *in Cap. Olim*

lim circa fin. *Extr.de Reſer.*ſcribit: *Contra Papam ſua poteſtate abutentem primò utendum eſt verbis,* (h. e. precibus & monitis) *ſecundo verbis* (h. e. minis) *tertio lapidibus; quodubi non ſufficit virtutis ingenium, ibi valere debet armorum præſidium.* Omnes qvos modo adduxi fuere non docti tantam ſed etiam καθολικώτατοι: nemo autem paſſus eſt ſibi perſvaderi, ob ſolum hæreſeos crimen poſſe Papam judicari. Eſt autem merito qvàm maxime hoc qvoq; mirandum, qvod Papa poſſit hæreſi infici, & hoc nomine ſit judicio humano obnoxius; ſi ille vice Chriſti fungitur in hiſce terris, imo ſi eſt Deus in terris, uti idem ille Baldus loqvitur *in l. ult. Cod. de ſent. reſcind.* aut, *ſi Papa & Chriſtus faciunt unum conſiſtorium, ita quod, excepto peccato, poteſt Papa quaſi omnia facere quæ poteſt Deus, & à nemine poteſt judicari*, qvod docet Abbas Panormitanus *in cap. licet de elect.* Etenim videtur *diſt. 69* recte ſcribi: *Satis oſtenditur, à ſeculari poteſtate nec ligari prorſus nec ſolvi poſſe Pontificem: quem conſtat à pio Principe conſtantino Deum appellatum, cum nec Deum poſſe ab hominibus judicari, manifeſtum ſit.* Qvin imo potuiſſet addi: à nullo etiam Concilio Epiſcoporum judicari Papam poſſe, qvia Deus eſt. Sed Nicolaus cujus verbis utitur Gratianus, perperam illud qvod Conſtantinus à Ruſtino fertur de omnibus Epiſcopis dixiſſe, ſoli

Digitized by Google

Papæ attribuit: perperam qvoqve verba Conſtantini accepit, de pluſqvam humana auctoritate. Vtut vero hoc qvidem ſeſe habeat; illud certiſſimum eſt ex iis qvæ attulimus, non abhorrere à Romano-Catholica fide id qvod nos profitemur, etiam Papam ipſum eſſe judicio humano ſubjectum, nec omnino ἀνυπεύθυνον. Et ſanè ad Papam proptiè pertinet etiam illud qvod ex Hieronymo in *cauſam* 29.7 tranſtulit Gratianus: *Non eſt facile, ſtare loco Pauli, tenere gradum petri, jam cum Chriſto regnantium, Infatuatum ſal ad nihilum prodeſt niſi ut projiciatur foras & à porcis conculcetur.*

Qvæ horum autem eadem eſt ratio & obedientiæ omnibus ſine diſcrimine etiam iniqviſſimis Papalibus mandatis præſtandæ. Nunqvam enim ſervile adeo obſeqvium Paparum in Catholica Eccleſia, qvamvis preſsâ Papali jugo, obtinuit; adeoqve ne nunc qvidem illud poteſt à Fide Catholica exigi. Infiniti ſanè actus contrarium docent. Sumptum porro illud *in memoriam*, non ex Caroli Magni eſt Capitularibus, qvod credi voluit Gratianus, ſed ex Triburienſi Concilio. Qvod celebratum eſt plane eo tempore, qvo Epiſtolarum Pontificalium ſuppoſititium volumen ut Romanos Papas, præſertim Nicolaum I & Hadrianum II, in ſuperbiam intolerabilem, ita in ſtupidam ſervitutem egerat omnes illius ævi Epiſcopos, ſcelus Moguntiæ non multo antè commiſſum

Digitized by Google

miſſum ignorantes. Sed & ante annos triginta Nicolai Papæ in Archiepiſcopos Colonienſem & Trevirenſem Romæ exercita ſævitia omnium, Germaniæ cum primis, Epiſcoporum animis adhuc obverſabatur: idqve maxime, qvod in Romana ſynodo, curante Nicolao, ut habent Annales Pythæani Francorum, hic fuiſſet conditus inſolens Canon: *Si quis dogmata, mandata, interdicta vel decreta, pro Catholica fide, pro Eccleſiaſtica diſciplina, pro corectione fidelium, pro emendatione ſceleratorum, pro interdictione imminentium vel futurorum malorum, à Sedis Apoſtolicæ Præſule ſalubriter promulgata contempſerit, anathema ſit.* Inſolens inquam; qvia confictæ paulo ante Epiſtolæ Pontificum Pſeudo Iſidorianæ, plane inſolentem & novam Romanis Pontificibus auctoritatem, atqve adeo & illam, qvod omnia Pontificum mandata humillimo obſeqvio ſint obſervanda, rudibus illius ævi Epiſcopis tunc demum perſvaſiſſet. Qvod obiter heic monere, ex re duximus.

Et vero procedente tempore uſus docuit, neutiqvam deberi illam obedientiam Romanis Pontificibus; atqve idcirca ex eo ad priſcam libertatem, etſi non omni aliqva tamen ex parte, rediit Eccleſiæ Catholicæ, ut alibi paſſim ita etiam in Germania hac noſtra legitimum regimen. Non eſt neceſſum ut ego id operoſe nunc doceam. Satis

 eſt

eſt audire qvid ſcripſerit jam ante ducentos amplius annos Nicolaus Cuſanus, doctiſſimus utiqve ſui ævi vir, pòſt dignitate Cardinalis Romanus, & Germanus gente: qveqve ille prolixius diſſeruerit celeberrimi operis *de Concordia Catholica Eccleſia l. 2. cap. 9. 10. 11.* Ubi inter alia hæc ejus verba ſunt: *Ad validitatem ſtatuti tria ſunt neceſſaria: Poteſtas in ſtatuente, Publicatio ſtatuti, & ejusdem Approbatio per uſum. Unde videmus, innumera Apoſtolica ſtatuta, etiam à principio poſtquam edita fuerant, nec fuiſſe acceptata.* Pertinet huc, qvod aliqvod ſeculorum inconcuſſa conſuetudine tantum non in univerſa Occidentali Eccleſia invaluerit, Bullis Pontificiis, nullam legis alicujus vim tribuere in Regnis & Provintiis, utut Romanæ communionis atqve adeo Catholicis, prius qvàm auctoritas Summarum cujuslibet loci Civilium Poteſtatum iis conſenſio accedat, ſi deſit autem hæc, tum illas ceu nullius pretii abjici ſolere. Appellatur vulgò conſenſio iſthæc in Gallia quidem *Regium Pareatis*, in Belligo *Placet*, in Regno Neapolitano *Exequatur*, alibi aliter. Rei hujus ignarus, & cœcus Pontificiæ omnis Bullæ adorator, fecerit pretium operæ, ſi cum cura expendat longè doctiſſimum opuſculum de *Jure Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem*, vel ſaltim ejus illam particulam, qvæ inſcribitur: *Belgii vetuſtum inſti-*

inſtitutum de non admittendis Bullis Pontificiis ſine literis PLACITI, ſeu conſenſu Principis. Liqvido ſanè illi communis uſus ibi oculis omnium exponitur. Cum primis vero notari merentur à noſtris hominibus, qvæ ibi n 5. de Rudolpho ſecundo Imperatore & n. 15. de Septem viro Moguntino circa negatam promulgationem Bullæ Cœnæ Domini quæ appellatur differuntur. In Gallia freqventiſſime Bullas Papales rejici, notiſſimum eſt. De Hiſpaniæ Regnis, utiq; ſincere Romano-Catholicis, *practicar. quæſtion. cap. 39. n. 9.* ita loqvitur ſummus Juris Conſultus Didacus Covarruvias. *In his Regnis, multis in caſibus & negotiis literæ Apoſtolicæ, ante executionem earum, ad Regia mittuntur Tribunalia: idque fit ex Regio Decreto, ut illic examinentur, ne quid fiat & obtineatur falſis precibus & importunis ſuggeſtionibus à Summo Pontifice, adverſus Regni Regumque Hiſpaniæ Privilegia & Apoſtolicas Conceſſiones: denique ne literæ Summi Eccleſiæ Præſulis contra publicam Spiritualis Eccleſiaſticæ & Temporalis hujus provinciæ utilitatem, præter ipſius cencedentis voluntatem executioni mandentur. Etenim & alii Chriſtiani Orbis Principes eodem jure utuntur & hactenus uſi fuere &c.* Qvid? qvod non fiant hæc paſſim terrarum mera Pontificum connivenria, aut illis neſcientibus, ſed etiam qvamvis illis feſto Cœnæ

Dominicæ qvotannis anathemate ferientibus eos, *qui Eccleſiaſticam Juris dictionem impediunt vel uſurpant, prætextu violentiæ prohibendæ, vel literas Apoſtolicas ſine ſuo beneplacito vetant executioni mandari.* Imo qvod ipſa illa Bulla Cœnæ itidem paſſim nullo ſit in pretio. Et vero Anonymus ille præſtans Auctor opuſculi de Jure Belgarum n. XV cum venetos Bullam illam aliqvando contempſiſſe memoraſſet, diſerte ſcribit: *Qua in re Hiſpaniæ & Galliæ Reges exemplo eis præiverant, multis de cauſſis ea finibus ſuis excluſa. Et Belgæ quidem tantum abeſt, ut fulminibus iſtis, quæ Bulla Cœnæ tam confeſtim vibrat, ſe afflari exiſtiment, aut fulguritione ejus terreantur, ut Concilia Regia nec mentionem illius fieri in Judiciis ſuſtineant, mulctatis ſubinde cauſidicis, qui allegare Bullam, & auctoritate ejus cauſam ſuam fulcire auſi eſſent.* Neq; hæc ita agi duntaxat, ſed ſummo etiam jure agi, haud dubitarunt non adeo pridem poſt Covarruviam duo præclari Hiſpaniæ Juris conſulti ſingularibus voluminibus defendere: alter Petrus Gonzalez de Salcedo opere *De lege Politica*, alter Franciſcus Salgado grandi libro cui titulum fecit: *De ſupplicatione ad Sanctiſſimum*, uterqve magno agmine idem ſentientium non ſolum Juriſconſultorum ſed Theologorum qvoqve ſtipatus. Qvorum tamen nemo non in Romana com-

communione vixit: etſi diſſimulare nolim, Salgadi opus Romano Indice proſcriptum eſſe. Cæterum nec indicis illius, qvamvis auctoritate Papali confecti & promulgati, in compluribus Catholico-Romanis regionibus, ut ex. gr. in Gallia & ditione Veneta, nulla eſt vel certe perqvam exigua exiſtimatio: ubi nimirum haud obtinet doctrina mancipiorum Curiæ, cujuſmodi ſunt hodie Jeſuitæ.

Qvæ de Eccleſiaſticis aliiſqve temporalibus negotiis agentium Bullarum habetur in Catholica Romanenſi Eccleſia ratio, eadem paſſim obſervatur & circa illas qvæ Fidem attinent. Id qvod liqvidem eſt vel ex ſolis iis qvæ in Janſeniano negotio Romæ ſunt promulgata. Etenim cum Romæ edita eſſet Bulla ab Urbano IIX anno ſeculi hujus qvadrageſimo primo contra Janſenii Auguſtinum, illa nec in Gallia nec in Belgio nec in Hiſpania auctoritatem & vim aliquam nanciſci potuit, qvod Reges haud conſentirent & bona pars Epiſcoporum Theologorumqve adverſaretur. Succeſſit autem ſeqvente anno ſævior Bulla altera ejuſdem Urbani Papæ. Etiam hujus vero in Belgis qvidem receptionem, à Rege Hiſpaniarum juſſus ſententiam dicere, Primas Belgii Archiepiſc. Mechlinienſis non dubitavit diſſvadere multis adductis argumentis, eaq; inter, qvod pauci eam ſint ut rectam probaturi. Poſt etiã in Belgio fuit publicata Bulla iſthæc, idq; au-

ctori

ctoritate Regia: quia utrumqve creditum fuit neceſſarium ad id ut Bulla vim aliqvam conſeqveretur. Egre qvidem hoc utrumqve tulit Urbani ſucceſſor Innocentius Papa; ac proinde cum publica Proteſtatione aſperisq; ad Regium belgii Gubernatorem datis literis, tum Archiepiſcopi illius ut & Epiſcopi Gandavenſis ad Romanum Tribunal evocatione, munire voluit læſam majeſtatem. Verùm hi neutiqvam voluerunt Romæ comparare, in Belgio autem non minus atqve alibi retenta conſvetudo, Bullas Papales non admittendi niſi cum ſolito ſuo *Placet*: in hujus utriusqve ceu juſte facti defenſionem conſcripta ſunt ab homine catholico bina illa eximia opuſcula de Jure Belgarum, qvorum alterum jam paulo ante plurimum laudavi, ſed & Papa qvantumvis invitus tandem coactus eſt acqvieſcere. In eadem porro Janſenii cauſſa anno qvinqvageſimo tertio Innocentius & ſexageſimo qvinto Alexander Romæ Decreta publicarunt qvidem: etiam vero hiſce nulla in Gallia & Belgio, ubi Janſenio faventium major erat numerus, fuit auctoritas, priusquam utrobique Regum auctoritate eſſent approbata: Innocentiana Bulla à plurimis Catholicis fuit aperte impugnata, qvaſi falſo impegiſſet Janſenio quæ ille non docuerat. Cui rei non aliud remedium invenerunt Jeſuitæ, qvam illud abſurdiſſimum & hactenus numquam

audi-

Digitized by Google

auditum dogma: Papam eſſe infallibilem in ipſis qvoqve facti qvæſtionibus. Poſſit autem, illam dubia Fidei definiendi facultatem, ab optimis licet Catholicis detrahendi Papis, eamqve oppugnandi uſitata licentia, ſimilibus exemplis aliis demonſtrari, ex hoc ipſo noſtro petitis ævo, ut vetera omnia prætereantur; ſi non prohibere inſtitutum hoc noſtrum & nulla hujus operæ neceſſitas.

Non fiunt autem hæc ita tantum, ut ita loqvar, de facto, ſed jure idipſum licere, unanimis eſt ſententia omnium illorum, qui Pontificem citra Concilium falli etiam circa definitiones Fidei poſſe, diſerte profitentur; qvorum numerus in Catholica Romanenſium Eccleſia perqvam magnus eſt. Placet unius duntaxat nunc, ſed tamen ſummi apud ſuos Theologi, Driedonis verba adferre in medium qvæ *l. 2. de Libert. Chriſt. cap. 2.* habentur. *Sententia Papæ circa Fidem tanta conſilii moderatione concipi debet, tantaq; maturitate ac patientia decoqui, & tanta deliberationis gravitate proferri, ut omnis recta ſit credenda. Verum quia Papa, quatenus homo talem modum liberationis circa ea quæ ſunt Fidei poteſt omittere, & initi proprio ſenſui, propriæq; prudentiæ: idcirco etiam plærumque liceret examinare literas mandatorum Papæ, deffinientis, aliquid credendum eſſe aut fide tenendum.* Hec ipſe Driedo.

Qvod ſi fas autem plerumve eſt literas Papales circa Fidem aliqvid mandantes examinare, utiqve multo magis licet, alias qvoqve Papæ Bullas de Fide nihil definientes ſub cenſuram revocare: cum circa alia quævis negotia citra controverſiam falli Papa ac fallere poſſit, & circa ſola Fidei morumq; dogmata à nonnullis habeatur infallibilis.

Tantùm abeſt autem, vel hoc Catholicis omnibus veroſimile eſſe hactenus factum, ut ne qvidem ipſorummet Conciliorum, illorum qvæ Oecomenica creduntur, Decreta omnia cenſuram imo rejectionem ſuorũ hominum effugere potuerint. Vtiq; enim Conſtantienſia & Baſileenſia, qvamvis olim omnes & nunc quoqve Galli ex Sorbonæ doctrina venerentur, Curia tamen Romana cum ſuis aſſeclis, atqve adeo & Jeſuitis, ſolet in qvammultis non admittere, imo damnare. Quid? quod nec Tridentini Concilii inter ſuos alius ſit cultus. Enim vero Pius IV omnia Decreta Tridentina confirmavit qvidem ſolenni Conſtitutione Romæ edita, publicavit qve jam ſeptimo Kalend. Februarii anno 1563. Fortè nusqvuam tamen fuit creditum, hoc ipſo vim obligandi Decreta Concilii illius jam accepiſſe. Prodiit pòſt Romæ ejuſdem Papæ & altera Conſtitutio *Sicut ad ſacrorum*: ſignificans, Concilium illud à Kalendis Maji anni ſexageſimi qvinti, etſi in ſingulis regionibus nulla facta fuerat pro-

promulgatio, omnem terram jam cœpiſſe obligare. Verumtamen ſpretum fuit paſſim terrarum etiam illud Papale edictum. Subſecuta eſt Romæ anno ſexageſimo quinto XIII Kal. Martii tertia Conſtitutio, revocans & annihilans omnia omnino priſca à Decretis Tridentinis diſſonantia. At vero ne in Belgio qvidem Hiſpanico, niſi demum menſe Julio, & poſt acceptum ex Hiſpania regium conſenſum, poſtqve novam in Belgio factam publicationem, ut & monitis ante provincialibus omnibus, nihil per Tridentina derogatum iri vetuſtis moribus ac privilegiis, Concilium illud Juſtum obſequium impetravit. Rem omnem bonâ fide narravit Nicolaus Burgundus, diſertiſſimus pariter & prudentiſſimus ſcriptor l. 2 Hiſtoriæ Belgicæ pag. 83 & 84 editionis Ingolſtadienſis, juſta autem prolixitate pariter & accurate Anonymus defenſor Juris Belgarum (idem tamen forte cum Burgundo) ultima opuſculi ſui parte. In Gallia univerſa, qvamvis ſummo ſtudio annitentibus Papis, ne nunc qvidem Decreta iſthæc Tridentina acceptata ſunt. Aliarum terrarum atqve adeo & Germaniæ noſtræ (ſaltim enim Ferdinandus & Maximilianus Cæſares, qvod Tridentinum Concilium etiam circa Fidei dogmata exſpectationi non ſatisfeciſſet, ad moderatiores Caſſandri ſententias reſpexerunt) nunc non tangam: qvoni-

am ex hice liquidum ſatis eſt, ne quidem Conciliorum Univerſalium Decreta in Catholico-Romana Eccleſia non eſſe obnoxia examini, multo minus eorum Papales publicationes vim aliquam infallibilem aut ſacroſanctam iis conciliare.

Nec vero deſunt exempla & Cenſurarum in Papales Bullas ab hominibus etiam privatæ ſortis vel hoc quoq; ipſo ſeculo exercitarum. Non dicam nunc de iis quæ à Proteſtantium ſunt manibus; ſed tantùm illis quæ Romanæ communionis homines publicaverunt. Quam multi libelli editi ſunt in lucem contra Pauli V in Venetos vibrata fulmina, & quidem non diſſimulatis ſcriptorum nominibus, adeoque detecta fronte! Aperte ſane præ omnibus non dubitavit hoc agere P. Paulus Monachus Servita, libello cui titulus: *Conſideratio Cenſurarum.* jpſimet noſtro huic Pacis turbatori Innocentio X, qvum etiam contra Belgas inſoleſceret, duos præclaros libellos *de Jure Belgarum* oppoſitos eſſe, ſæpius jam tum memoravi. In Gallia ejusdem Bullam dua quinqve dogmata Cornelio Janſenio adſcripſerat, palàm nonnullos perſtrinxiſſe, itidem jam diximus: jure an injuria, non eſt meum nunc definire.

Qvandoqvidem verò omnia hæc ita ſeſe habent, ſimul jam itidem ſole eſt meridiano clarius, id qvod initio diximus: ſalva fide, imo ſalvis in Eccleſia

qvo-

qvoque Latina receptis moribus, ſas nobis qvoq; eſſe innocentianæ hujus Bullæ cenſuram inſtituere, ac proinde nihil eſſe cauſæ] quamvis devoto alicui Paparum cultori, quare à mea hac opera avertat oculos. Haud me fugit quidem, poſſe cipiam fortaſſis ſcrupulum adhuc ſupereſſe, ex jurata à clero & aliis obedientia Paparum, ſed hac de re agemus infra ſeorſim: contenti nunc, animos promiſcuè omnium ad lectionem hujus libelli ſaltim præparaſſe.

CAPUT II.

Declarationem Innocentii non fuiſſe neceſſariam; eſſe autem plane inſolentem & carere omni exemplo.

QVoniam itaque nulla pietas prohibet, qvo minus qvilibet ſalutis Germaniæ ſtudioſus mecum inſtituat Innocentianæ Bullæ cenſuram: plurimùm verò intereſt accurate noviſſe, quo jure quave injuriâ per eam Pax publica fuerit irrita pronunciata, conſeqvens jam eſt, ut ad rem ipſam tandem aggrediamur; idque ordine illo quem diximus obſervato.

Igitur minime quidem fuiſſe NECESSUM, ejusmodi Bullã edere, *primum* illud haud obſcuro eſt I. indicio, quod etſi ſæpiſſime in ſimiles conditiones pax fuerit conſtituta, nunquam tamen talis quædam Declaratio Papalis prodierit. Utiqve enim il-

Digitized by Google

lud abs qvo hactenus Reſpublica & Eccleſia ſemper fuit ſalva non eſt vel Eccleſiæ vel reipublicæ neceſſarium. At vero longe freqventiſſime cum Paganis, cum Hæreticis, cum Mahumedanis, ita pax fuit inita, ut integræ provinciæ cum hominibus plurimis ac bonis Eccleſiaſticis ampliſſimis ceſſerint aliis, multumq; eorum qve hactenus Chriſtiani imo qvæ & ipſi Pontifices aliquamdiu tenuerant perierit: nec tamen Declaratio ejusmodi Papalis unquam, ab initio usqve Eccleſiæ Chriſtianæ, vel viſa, vel audita, vel tentata fuit. Ne Proteſtationem qvidem clanculariam à Curia Romana interpoſitam, legas per ſecula Chriſtiana omnia. Tantum etiam ipſa abfuit ſemper ab ejusmodi aliqua publica Declaratione.

Quid, quod ante Gregorii ſeptimi Papæ tempora, adeoque ante monarchiam ſacram in univerſam Eccleſiam à Romana curia cœptam exerceri, ita omnia talia ſint geſta, ut Pontifices Romani non magis ad ſuam curam illa negotia traxerint qvam alii Epiſcopi; qvorum itidem tamem nemo unquam in illum modum contra damna Eccleſiæ eſt proteſtatus. Qvod de priſco Eccleſiæ ævo præclare demonſtravit Blondellus in ſuo Amandi Flaviani nomine edito Commentario: non opus vero eſt prolixe demonſtrari, qvia nullum plane ex omnibus retro temporibus exemplum Proteſtationis

nis poteſt adduci. Ex qvo conditus eſt nova illa ſacra Monarchia, miſcuerunt ſe qvidem ferè omnibus belli ac pacis negotiis Papæ: verumtamen, ceu jam diximus, tales Innocentianæ Declarationes, contra pacem aliquam etiam cum Infidelibus initam, qvantumvis ſacris rebus fuerit detrimentoſa, nuſqvam ſunt publicatæ

Imo vero, ne quidem hac in Germania noſtra (ne de aliis nunc dicam univerſi orbis regionibus) vel ipſo ſuperiore & noſtro ſeculo, factum Papali autoritate Proteſtationem aliqvam eſſe, certo conſtat. Circumfertur quidem PAULI III Breve ad Carolum V increpa torium, qvod Carolus anno quadrageſimo qvarto ſuperioris ſeculi Ratisbonæ nonnulla Proteſtantibus indulſiſſet. Sed hæc epiſtola ſi non mentitur Papæ nomen, ceu nonnulli ſuſpicantur, multum differt à Proteſtatione. Et ſane veroſimile eſt, reſponſo aliqvo Cæſareo ſatisfactum fuiſſe Papæ, utpote qvi in ſola epiſtola illa ſcribenda acqvieverit. Nec vero quidqam ad rem facit, ut probetur Carolum V increpatione iſthac monitum facti pœnituiſſe, qvod habeat hæc Bzovius n. 7 ad annum 1544: *Non ſurda aure Cæſar Pontificis monita audivit, ſed pace cum Rege Galliæ inita Criſpini inter alias conditiones addi voluit, ut uterque pro virili Catholicam religionem propugnaret, Pontificem ad cogendum Concilium interpellaret,*

ret, Rex vero Galliæ legatione in Germaniam ad Ordinum conventum miſſa, proteſtantes ad aſſentiendum Concilio hortaretur. Præterqvam ſane qvod de *non ſurda aure* nihil habeant illi hiſtorici, qvi tamen iſthæc prolixe atque accurate narrant: nullum hinc pænitentiæ indicium apparet, ſed potius ardor quidam elucet Cæſaris, Pontificem rerum ſacrarum negligentem & à Concilio habendo alienũ, cogendi ad officium faciendum. Et verò longe diverſum qvid à Pacis, qvalis poſt pacta eſt, inſtituto improbaſſe ſeſe, ipſe Pontifex in Bulla Indictionis Concilii Tridentini affirmavit hiſce verbis: *Cum id, quod ne accideret antea veriti eramus, ex ejus Conventus*(Ratisbonenſis) *ſententia peteretur à nobis, ut ab Eccleſia diſſentientium quosdam Articulos tolerandos declaremus, idque nobis, ut concederemus, neque Chriſtiana & Catholica veritas, neque noſtra & Sedis Apoſtolicæ dignitas permitteret, palam potius Concilium ut quam primum fieret, proponi mandavimus.*

Porro & contra Tranſactionem Paſſavienſem nullo plane modo proteſtatus eſt JULIUS III; etſi ſederit in annum uſque qvinqvageſimum qvintum, pene integrum triennium poſt tranſactionem iſtam conditam. Imo hic eſt ille Papa, qvi in Anglia per Cardinalem Reginaldum Polum Legatum ſuum, tranqvillitatis publicæ cauſſa, opes qvæ qvon-

qvondam Eccleſiaſticorum fuerant, Secularibus qvos vocant in perpetuum poſſidendas permiſit. Ita ſane de illo ſcribit Henricus Spondanus in Annalibus ad annum 1554 n. 4: aut potius, unde illa deſcripſit, Sanderus l. 2. de Schiſm. Anglicano. *De bonis tamen ac fundis Eccleſiaſticis impetrare non potuit; quantumvis & Regina in Comitiis anni ſequentis operam ſuam in eo præſtiterit, ut reſtituerentur* Eccleſiis *& monaſteriis, quæ ab Henrico Rege diſtracta fuerant & nobilibus Laicis diſtributa. Qvin imo ne nova inde turbæ concitarentur, Ordinibus poſtulantibus & urgentibus, adactus eſt, publico Inſtrumento, Pontificis nomine, omnes, de ejuſmodi bonis ac poſſeſſionibus, quoad pœnas & cenſuras canonicas, IN PERPETUUM ſecuros & abſolutos declarare.*

Similiter contra pacta Auguſtana, inita qvo tempore ſedit Julius III & Paulus IV, nulla Proteſtatio, multo minus ulla ejuſmodi Declaratio, fuit facta, vel à Pontifice ipſo vel ab ejus aliqvo Nuncio aut à Latere Legato. Nemo certe hiſtoricorum tale qvidqvam hactenus prodidit. Diſerte potius Natalis Comes l. 9 Hiſtoriar. *Decretum eſt in iis Comitiis, præſente ſacro antiſtite purpurato Morono, quem Julius Pontifex adeſſe voluit Legatum, ne quis religionis cauſſa adverſus quenquam bellum ſuſciperet.* Sane Moronus Legatus Pontificius, Au-

guſtam à Julio III miſſus, ſtatim octavo poſt adventum die, intellecta Papæ morte iterum abiit, ſed nulla facta Proteſtatione; qvam proinde inſtituere non habuit in mandatis. Ut immeritò Moronum intermiſſæ proteſtationis cauſa Caramuel ſit inſectatus *n. LX Pacis Licitæ.* Certe ſi qvid tale ipſi fuiſſet mandatum, non impune tuliſſet ejus omiſſionem apud Julii ſucceſſorem Papam Paulum, ſævum hominem, & cum aliis tum huic etiam Morono gravem, utpote quem velut de hæreſi ſuſpectum diuturno carcere in Hedriani mole afflixerit, ceu legere eſt in Onuphrio.

Primus Erneſtus de Euſebiis *Sect. 4 Rat. VIII* §. 2 affirmare non eſt verecundatus, PAULUM IV Paci Religionis edita Bulla contradixiſſe. Cæterum vanitas aſſertionis ne ab ipſo qvidem Erneſto diſſimulari potuit: ſcribit enim ita *ferri*, nec tamen, qvenqvam potuit laudare teſtem relationis: fatetur etiam, Bullam illam ſibi non viſam. Nec aliud vel in ſpeciem adducit iſti rei probandæ, qvam verba quædam, qvibus Cardinalis Hoſius judicium ſuum creditur protuliſſe de Pace iſthac à Paulo Papa interrogatus. *Creditur*, inqvam, nam ne Poſſevinus qvidem, qvo auctore hoc narrat Erneſtus, Pacem religionis Germanicam diſerte memorat. Sleidanus l. 26 hæc verba refert, ex Cardinalis Auguſtani reducis ex Comitiis Romanis Apologetico: *Toto il-*

lo tempore quo Romæ fui commoratus, me præſente vel conſcio, ne verbum quidem unum factum eſt de religionis illa pace. Vixerat autem ille Cardinalis Romæ Paulo IV to ſedente: ac proinde liqvet, Curiam Romanam tunc temporis non adeo ut jam, Proteſtationibus publicatis paci tunc factæ ſeſe oppoſuiſſe. Certe Bulla aliqva damnatoria Pacis Auguſtanæ, ab illo Paulo IV to condita, nuſquam comparet, ne quidem in magno Bullario à Cherubino edito. Sed & Bzovius n. 35 ad annum 1555 ita qvidem ſcribit: *Paulum IV vehementer commovit Ferdinandi in Comitiis ſe inſcio de religione ſuſcepta tractatio; ut hortatus fuerit antiquari revocarique quæ cum gravi Sedis Apoſtolicæ injuria conceſſa eſſent, pollicitus vires ſi Germaniam ad ſedis Apoſtolicæ obedientiam reduxerit & relaxationem juramentorum.* Aſt reapſe factam aliqvam ab illo Papa Paulo IV Tranſactionis pacificæ caſſationem, vel adverſus eam ſolemnem aliqvam Proteſtationem, plane hiſtorici hi tacent. Ex hiſce autem omnibus plusqvam abundè patet, Erneſtinas de Proteſtatione fabulas nullam fidem mereri.

Dignum vero etiam hoc obſervatu eſt, fuiſſe illum Paulum Papam infeſto in Cæſarem Carolum animo, nec minus Ferdinando ſucceſſori perviniqvum, ſumme immitem porro in Proteſtantes o-

mnes eorumqve ſententiis addictos, utpote qvo nemo Paparum Romæ magis unqvam ſævierit in diſſidentes: ceu loqvuntur hiſtoriæ illius temporis, interqve eas ipſa illa, qva vitam & res ejus omnes eſt perſeqvutus Onuphrius Panvinius. Si ne ille autem Paci publicæ aperte reclamavit, aut contra eam per tabulas eſt proteſtatus, utiqve judicatum tunc Romæ fuit, ſaltim tali aliqva proteſtatione opus non eſſe.

Veroſimilius eſt id qvod idem narrat Erneſtus, Joannem Franciſcum Commendonum, Legatum PII V anno ſexageſimo ſexto proteſtatum eſſe contra approbationem, qvæ tum in Comitiis facta eſt, Religioſæ Pacis. At vero inſtituta eſt illa Proteſtatio non niſi clanculum, & coram Notario ac teſtibus, nunqvam publicata. Ideoqve illa fuit hactenus adeo occulta, ut ejus Proteſtationis primus palam meminerit ille perſonatus Erneſtus. Ipſe autem vel eo, qvod dicit, viſum ſibi Proteſtationis illius authenticum exemplum in Archivo Epiſcopatus Auguſtani, ſatis indicat, Proteſtationem iſtam nullarum fuiſſe virium; utpote qvum aliàs debeat illius authenticum exemplum non in Epiſcopatus Auguſtani, ſed Cæſareo aut Moguntino Imperii tabulario reperiri. Certe ſi qvem inſignem effectum à Proteſtatione iſthac expectaſſet Legatus, aliter utiqve illam debuiſſet inſtituere, ceu notum eſt. Enim-

vero

vero bene Caramuel *n. 406 Pac. Licita: Debuit Cardinalis publico & ſolenni ſcripto proteſtari, & per Procuratores ſuos ſingulis Principibus, etiam hæreticis, Proteſtationem ſuam intimare.* Addens autem: *ſe putare id factum*, graviter decepit ſeſe: reapſe enim nihil tale contigit. Per item eſt probabile, Legatum iſtum Pontificium mutata ſententia à Proteſtatione illa tandem abſtinuiſſe; nec Proteſtatione ſua tam ſpectaſſe initam pridem Religionis pacem, qvàm conciliationem diſſidentium de religione ſententiarum, qvam in illa Conventu Imperii agitari unice deſideravit optimus Cæſar Maximilianus, ad compoſitionem iſtam inſtituendam paulò ante excitatus cum ab aliis tum à Caſſandro & Wicelio, qvorum de hoc argumento libri ſunt in manibus. Conjicere idipſum nos jubent ipſa verba Proteſtationis: *Requiſivi & admonui, ne permittant ac conſentiant deveniri ad hanc tacitam vel expreſſam confirmationem Receſſus anni 1555 (quatenus continet Pacem religionis,) ob quam aliqua ratione, vel modo, minima etiam in parte, Concilii Tridentini decretis, præſertim ejus dogmatibus præjudicari poſſit.* Enimvero in univerſum Pax Religionis non adverſatur *Concilii Tridentini decretis*, multo minus *ejus dogmatibus*: ſed ea duntaxat parte, qvâ diſſidentes de religione ſententias jubet componendas non per decreta Conciliorum

Digitized by Google

rum adeoqve nec Tridentina. Ita ſcilicet diſerte cautum fuerat: Und ſol die ſtreitige Religion nicht anderſt / denn durch Chriſtliche / freundliche / friedliche Mittel und Wege / zu einhelligem Chriſtlichen Verſtand und Vergleich gebracht werden. Item: wo dann ſolche Vergleichung durch die Wege des General Concilii, National-Verſamblung / Colloqvien oder Reichshandlung nicht erfolgen würde *&c.* Et vero illa parentheſi clauſa Proteſtationis verba: *quatenus continet Pacem religionis*: videntur non eſſe ipſius Proteſtationis ſed Erneſti.

Non opus autem eſt conjecturis, cum omnem rem prodiderit poſteritati Jacobus Auguſtus Thuanus hiſtoricorum ejus temporis princeps, idqve (velut apparet) ex arcanis narrationibus deſumptam Bernardini Bocadelli Epiſcopi Rodonenſis, qvi Comitiis illis interfuit Legatus Galliæ Regis Caroli. Non dubito haud futurum absqve pretio operæ, ſi ipſa ſummi viri verba recitemus. *Comitiis*, inqvit, *interfuit Joannes Franciſcus Commendonus Cardinalis, Pii V Pontificis nomine, cum ex Polonia rediret, acceptis ab eo Auguſtæ mandatis, nec non Marcus Siticus Altemſius itidem Cardinalis, ſed tanquam Epiſcopus Conſtantienſis & Imperii Princeps. Cum Pontifex novus ex Oratoris, quem in aula Cæſarea habebat, & aliorum literis didiciſſet, in Auguſtanis Comitiis*

mitiis inter alia capita, quæ proponi debebant, de ratione componendorum religionis diſſidiorum actum iri, id ad ſuam adeoque Romanæ Sedis omnium aliarum matricis autoritatem pernitere ratus, Commendono enixe injungit, ut ſi religionis negotium in Comitiis deduceretur, ipſe ſuo nomine publice proteſtaretur, & Pontificem divinæ cenſuræ gladium diſtricturum interminaretur, & contra Cæſarem imprimis, quem & Imperio ac regnis ac ditionibus, ſucceſſionibus & juribus, quæ in Hiſpaniæ regnis ei competebant, privaturus eſſet. Bene autem evenit, quod viro ſummæ moderationis & prudentiæ negotium commiſſum eſſet. Qui veritus, ne ea proteſtatione animi magis exaſperarentur, quam idoneum remedium malo, quod timebatur, pro tempore adhiberetur, aliam rationem deliberationis illius impediendæ ſibi ineundam exiſtimavit; reque cum Cæſare communicata & ſpe ab eo facta negotii in aliud tempus rejiciendi, ad Pontificem ſcripſit, & proteſtatione ea nihil opus fuiſſe monuit. Verum homo imperioſus & qui nullas rationes voluntati ſuæ contrarias admitteret, alteris mandatis enixe magis quam prius injunxit; ut ſi mentio ulla de religionis negotio in Comitiis fieret, publica proteſtaretur, & Cæſarem atque alios Principes Pontificis nomine à communione Chriſtiana excluderet. Sed neque ſecundis mandatis mini-

miniſter hero prudentior paruit; & commodum accidit, ut cum ſecunda mandata venerunt, jam illud capud in aliud tempus rejectum eſſet. Non ceſſabat tamen Pontifex Cæſarem per Commendonum imperioſe monere, ne quid tale in deliberationem in Comitiis deduci inpoſterum pateretur. In eo, pernicioſe peccaſſe Carolum V, qui, dum ſe negotiis ſacris immiſcet, Confeſſionem Auguſtanam à Philippo Melanchthone conſcriptam in Comitiis proponi paſſus eſſet, & alio poſtea remedio autoritate Cæſarea intempeſtive uſus dum ita religioni conſultum putat, religionem in diſcrimen revocaverit. Id rerum confuſioni & turbis, quæ poſtmodum in Germania incrementum ſumſerint, cauſam dediſſe. Facturumque melius maximum alioquin Imperatorem fuiſſe, ſi venienti malo, cujus principia ſemper infirma ſunt, mature ac validis remediis occurriſſet. Nunc libertate peſſima in Imperio permiſſa, ſpiritum vertiginis inter Germanos regnare, & quot homines à vera Romana religione diſſident, tot ſectas eſſe. Hactenus Thuanus *lib. 39.*

Confirmatur autem hæc narratio eo, qvod in vita Petri Caniſii, celebris utiqve Jeſuitæ, illâ, qvam à Franciſco Sacchino ſcriptam Sodales ipſi Ingolſtadii anno 1616 ediderunt, *l. 2 c. 11* traditur: hunc cum aliis nonnullis Sociis Legato Apoſtolico ne Paci reſiſteret perſvaſiſſe. Fruſtra certe Erneſtus quamvis

Socio-

Sociorum, ſe judice, omnium perſpicaciſſimus *ſect. 4. ad* IX. §.2. conatur in dubium id vocare, nullo contrario teſtimonio vel indicio ſubnixus. Et vero merentur fluctuantis hominis verba hæc notari. *Forte id effecerint,* Jeſuitæ ſcilicet, *ne publice Proteſtatio fieret cum perturbatione & ſcandalo. Si plus dicti Patres ſuaſere, ſola temporum neceßitate ſibi propoſita, Pacis autem qualitate non explicata nec intellecta, falli potuerunt.* Taceo nunc, quod Socius Erneſti non unus è multis Laurentius Forerus, libro cui ſcurrili ſuo more titulum fecit: **wer hat dem Kalb ins Auge geſchlagen** / fide illius Caniſianæ vitæ non dubitaverit gloriari, de Sociorum in Pace ſervanda ſtudio.

Poſt Pii V porro tempora illa, ne quidem ab Erneſto aliiſque, Paparum aliquis potuit laudari, qui ſit vel clanculum coram Notario proteſtatus, uſque ad noſtra hæc tempora. De uno VRBANO VIII nonnulla homo ille adfert, unde forte colligas Proteſtationem aliquam, ſaltem illius juſſu, inſtitutam. Aſt vero plane aliud & adverſum quid illa quæ adfert nos docent. Narrat enim, Vrbanum anno hujus ſeculi triceſimo primo, literis ad Nuncium ſuum perſcriptis ſignificaſſe: *neque Cæſarem neque alios Status aut Epiſcopos, habere poteſtatem de Eccleſiæ bonis aut juribus quidquam hoſtibus Eccleſiæ in ejus præjudicium per pacta tradendi aut permittendi:*

in eandem ſententiam anno triceſimo quarto Romæ reſpondiſſe Legato Moguntino: *Catholicos non poſſe cum hæreticis de bonis Eccleſiæ & Religione paciſci, nec Papam poſſe dare conſenſum aut poteſtatem.* Verum hæc non docent, factam ab illo Proteſtationem adverſus Tranſactionem aliquam.

Adjungit mox idem Erneſtus: Vrbani nomine adverſus Amneſtiam Ratisbonæ concluſam, Cæſari proteſtationem obtuliſſe, illum ad Cæſarem Nuncium cum poteſtate Legati à Latere qui Archiepiſcopus Athenarum audiit; addit etiam quædam ejus verba. Verum ex illis quidem verbis perperam colligit Erneſtus factam Proteſtationem & quidem nomine Vrbani. Hæc enim ſunt verba. *Ideo ego Caſpar Archiepiſcopus Athenarum S.D.N. Vrbani Papæ VIII ac S. Sedis Apoſtolicæ Nuncius, Sanctitatis ſuæ ac S. Sedis nomine ſicuti paſtoralis officii ſollicitudo poſtulat, Cæſar M.V, ut Catholicũ Principem & Eccleſiæ Romanæ Advocatum ac Defenſorem, rogo requiro & hortor: ut majorum ſuorum veſtigiis inhæreat, & ut pietatem M. Veſtræ decet, incolumitatem & integritatem Religionis Catholicæ & Eccleſiaſticorum ac piorum locorum, perſonarumque Eccleſiaſticarum, itidemnitatem tueatur; neque permittat aut conſentiat ſecus quid fieri. Alias omni meliori modo ejuſdem S.D.N. ac Sedis Apoſtolicæ nomine repugno & reſiſto; meque ſemper repu-*

repugnare & reſiſtere velle profiteor; pro ut certus ſum, quod idem S.D.M. ac ipſa Sedes Apoſtolica repugnabit & reſiſtet. Proteſtationis nulla hic fit mentio; & *nomine* Vrbani Nuncius *rogat* duntaxat Cæſarem, *repugnat* vero non niſi ſub conditione. Cumque dicat, *certum ſe eſſe quod S.D.N. ac ipſa Sedes Apoſtolica repugnabit & reſiſtet*; Urbanus vero ex eo tempore nec per ſe, nec per alium factæ Amneſtiæ repugnaverit literis Proteſtatoriis aut reſtiterit; vel hinc palam eſt, Vrbani autoritate Proteſtationem nullam vel contra Amneſtiam vel contra alia cum Proteſtantibus deinceps inita pacta, eſſe inſtitutam. Nec verò quidquam ad rem hanc faciunt privatæ literæ ejusdem Vrbani ad Epiſcopum Auguſtanum ab Erneſto productæ. Imo vero oſtendunt illæ, alienum fuiſſe Vrbanum à Proteſtatione inſtituenda. Acceperat nimirum ille, quem in modum fuiſſet pactum Francofurti anno quadrageſimo tertio, utque ipſe in literis illis indicat, *accurate adhibuerat omnia officia, quæ è re fore* Auguſtanus Epiſcopus, vehemens ſed deſtitutus prudentia vere pia & Chriſtiana Zelota, ei *ſignificaverat*: nec tamen contra illa Francofurtenſia pacta proteſtatus fuerat Vrbanus.

Ipſe poſtremo Innocentius hic Papa non proteſtari fecit, multo minus Bulla aliqva publicata irritam pronunciavit Pacem illam, qvæ paulo ante

Germanicam, die nempe triceſimo Januarii, itidem Monaſterii, & præſente tunc Fabio Chiſio, confecta eſt inter Hiſpaniæ Regem & Fœderatos Belgico-Germanos. Apertè ſane nihil hujus actum eſt. Et tamen, ſi rem ipſam videas, non minus hîc qvam per Pacta noſtra, in perpetuum Evangelicis iſtis Fœderatis conceſſa ſunt illa, quæ ſuis Proteſtationibus & Bullis ſubruere per Germaniam Innocentius laboravit. Judicavit qvidem aliter Urbanus VIII Papa, ſi vera ſunt qvæ ſcribit Caramuel *p. 159 Pacis Licitæ* hiſce verbis: *Urbanus bellum Hollandicum eſſe Politicum, nec religionem concernere, & Hiſpanis imputandum, dixit P. Aldenardio Belgæ Capuccinorum Provinciali, amico meo; & multa alia aliis*. Si ſanè hæc dixit Urbanus, & ſe & alios decepit nimis manifeſtò: & rectè additum eſt à Caramuele, illa *ſubſiſtere non poſſe*.

Ex QUIBUS omnibus ſole clarius eſt, à nullo Paparum usqvam terrarum ante Innocentium, nec ab illo niſi in ſola noſtra Germania, adverſus pacta Pacis publicæ, etſi illa fuerint ejuſdem cum nuperrimis notæ, & Papali curiæ notiſſima, non tantum ullam Declarationem, ſed nec ullam vel publicam vel privatam Proteſtationem fuiſſe inſtitutam.

Si autem ab initio usqve Eccleſiæ non opus fuit vel clancularia Proteſtatione Papali, liqvet profecto clariſſime, qvod neqve hanc Declarationem

nem edendi ulla potuerit eſſe neceſſitas. Utiqve enim non jam opus eſt Eccleſiæ auxiliis plane novis & numquam antehac uſitatis: niſi forte hæc Eccleſia ab illa vetere planè etiam fuerit nova ac diverſa. Ac proinde *primum* qvidem argumentum meum firmum jam eſt, & ſatis probatum.

SECUNDO igitur: illa jura, qvæ Declaratione II iſthac ſalva voluit præſtare Innocentius, Pontificiæ Sedi & Eccleſiæ competunt, vel jure æterno ſive naturæ ſive divino, vel humano tantum poſitivo. Si æterno naturæ aut divino jure: non potuerunt ullis pactis humanis, aut longiſſimi temporis præſcriptione, quicquã detrimenti capere, vel auctoritatis priſtinæ qvidqvam amittere. Nec enim contra divina & naturæ inſtituta vel uſucapio aliqva vel longi temporis uſurpatio, vel pacta aut contractus hominum hilum ullum valent. Si vero à ſolo humano jure poſitivo illæ prætenſiones Pontificiæ dependent, (qvod fortaſſis Curia Romana haud conceſſerit, certè concedere non poterit ſalvo, qvem jactitat divinitus ſibi conceſſum, Vicedeatu) aut ſatis fuit illis tuendis Proteſtatio, qvam ſine exemplo jam tum bis Monaſterii publice inſtituerat Nuncius extraordinarius Fabius Chiſius, aut illa utraq; fuit nullius roboris & fruſtranea. Poſterius non utiqve affirmaverit Innocentius; imo illam iſthac ſua Declaratione diſerte laudavit. Prius autem ſi

Digitized by Google

eſt verum, conſeqvens iterum omnino eſt, hanc Declarationem nulla cogente neceſſitate eſſe editam atqve inſtitutam. Imo ſi verum eſt qvod in hac Bulla aſſeritur: *notiſſimi juris eſſe, quamcunque tractationem ſeu pactionem in rebus Eccleſiaſticis, ſine Romanæ Sedis auctoritate factam, nullã nulliusq́ roboris aut momenti exiſtere;* (qvale qvid ignotũ tamen fuit omni veteri Eccleſiæ, imo aliqvamdiu & novæ poſt conſtitutam Hildebrandinam ſacram monarchiam) ne qvidem Fabiana Proteſtatione fuit opus ſed etiam illa fuit omnino ſuperflua: ac proinde multo minus neceſſaria Innocentii Declaratio. Qvod enim ipſo confeſſo omnibus jure nullum eſt, illud nec uſucapi nec præſcriptione longi temporis amitti poreſt: atqve adeo non eſt opus ad illud conſervandum publica Proteſtatione.

Id qvod erat probandum.

CAPUT III.

Declarationem Innocentii non eſſe ipſi Curiæ Romanæ utilem, ſive in præſens ſive in futurum.

Cæterum etſi haud neceſſaria, forte tamen *utilis* & fuit & nunc etiam eſt Declaratio. Verum utilitas ſi potuit ſperari; vel in præſens ſperari potuit vel in futurum. Eaque habito reſpectu, vel ad ipſos

pſos qui pacta Pacis contraxere, vel ad eorum ſubditos, & quidem ſive alterutros ſive utroſque, Catholicos nimirum qui appellantur & Evangelicos. Nego, quidquam utilitatis ullo reſpectu potuiſſe merito ſperare Curiam vel Eccleſiam Romanam Bullæ illius promulgatione. Probabo autem omnia ordine; *primum* de utilitate in præſens, *deinde* de ea quæ in futurum forte exſpectari poteſt, acturus.

Cæterum iſtorum omnium hæc eſt una communis hypotheſis; quod utilitas, ſi quæ ſperanda ſit, ex ruptura pactorum Pacis debeat exſpectari: ſi autem illa inde ſperari nequeat, tum vero Declarationem nihil utilitatis adferre poſſe.

Jam autem quo utique tempore Pax cojit, res I Catholicorum, qui ita audiunt, exiguæ admodum erant & imbecilles, prope ultima ſtantes tabula, idque judicio ipſiuſmet Cæſaris & omnium Catholicorum Ordinum, ac proinde ſumme indigebant quiete & refocillatione. Saltim itaque illis utile in præſens haud fuit, Pacem ægre coalitam denuo rumpere, & ferale bellum iterum in ſeſe iſthoc ſtatu provocare. Si illis vero utile non fuit Pacem frangere, non potuit quoque utile eſſe ipſimet Papæ; utpote cujus fortuna ſtat caditque fortunâ eorum qui ipſi adhærent. In maximum profecto diſcrimen fuiſſent adductæ res & Catholicorum Ordinum & ipſiuſmet Papæ, ſi Declarationi Papali obſe-

Digitized by Google

obſecuti Imperii Ordines Catholici, à Pacis pactionibus iterum omni jam pene robore exhauſti diſceſſiſſent. Saltim IN PRÆSENS itaque nec ipſimet Papæ nec Germanis Catholicis utilis tunc fuit Innocentiana iſthæc Declaratio.

Porro non potuit merito Innocentius cum Declarationem ederet, hinc, tum quidem temporis, utilitatis quidquam exſpectare. Vel credidit enim, Cæſarem Gallum & Catholicos Imperii Ordines, Declarationi iſti ſuæ aſſenſum præbituros, vel non credidit. Si non credidit, utique nec credere potuit, illa quæ Pacis pacto ſunt conſtituta irrita redditum iri. Si illa autem rata maneant, fruſtranea ac plane inutilis eſt Declaratio: utpote quæ tota occupata ſit in reſcindendis Pacis pactionibus.

Si credidit vero, crediderit etiam neceſſum eſt, & Cæſarem & Galliæ Regem, omnes item Eminentiſſimos Sereniſſimosqve Imperii Principes, non Eccleſiaſticos minus quam & alios, homines eſſe nulla fide ac nulla prudentia. Hi videlicet, qvo tempore pax condebatur (fuit autem illud tempus ſatis longum, aliqvot non menſium ſcilicet ſed annorum, atqve adeo deliberationibus amplum ſatis ſpatium conceſſum fuit) haud ignorabant, à legibus Pacis omnibus diſſidere Nuncium Papalem Fabium Chiſium, qvi Monaſterii commorabatur & juſſu Domini ſui manibus, qvod ajunt, pedibusq; omni

illi Pacis compoſitioni reluctari : haud etiam vel tum ignorabant, minari illum Nuncium adverſus Pacis pacta, ceu hactenus domi fecerat, inſolentem aliqvam publicam & ſuam & Papalem Proteſtationem : denique nondum rati habita Pace jam palam in luce publica viderant illa quæ hactenus Nuncius ille fuerat minitatus. Et tamen nihilominus in illas leges Pacem pepigerunt. Imo Inſtrumenti Pacis Oſnabrugæ initæ Articulo V §. 1. jam confirmaverant Paces Religionis & veteres & jam novas hiſce diſertis verbis : *Tranſactio anno 1552 Paſſavii inita & hanc ſecuta anno 1555 Pax Religionis, prout ea anno 1556 Auguſtæ Vindelicorum & poſt in diverſis S. R. I. Comitiis univerſalibus confirmata fuit, in omnibus ſuis capitibus, unanimi Imperatoris Electorum Principum & Statuum utriusque Religionis conſenſu initis & concluſis, rata habeatur, ſancteque & inviolabiliter ſervetur. Quæ verò de nonnullis in ea Articulis controverſis hac Tranſactione, communi partium placito ſtatuta ſunt, ea pro perpetua dicta Pacis declaratione, tam in judiciis quam alibi obſervandâ, habebuntur, donec per Dei gratiam de Religione ipſa convenerit.* *Non attenta cujusvis, ſeu Eccleſiaſtici, ſeu Politici, intra vel extra Imperium, quocunque tempore interpoſita contradictione vel proteſtatione; quæ omnes inanes & nihili vigore horum declarantur.* Etſi autem hic paragraphus

graphus, ut nec quævis alia qvæ Pacem religioſam attinent, totidem verbis in Inſtrumento Monaſterienſi habeantur, etiam Monaſterii tamen omnia iſthæc ratihabita ſunt hiſce verbis : *Cum etiam ad majorem Imperii tranquillitatem ſtabiliendam, de controverſiis circa Bona Eccleſiaſtica in libertatem exercitii Religionis, his ipſis de Pace Univerſali congreſſibus certa quadam compoſitio inter Cæſarem, Electores, Principes & Status Imperii inita, atque Inſtrumento Pacis cum Plenipotentiariis Reginæ & Coronæ Sueciæ erecto inſerta fuerit, placuit, eandem conſtitutionem, ut & illam de qua inter eoſdem ratione eorum qui Reformati dicuntur convenit, præſenti quoque tractatu firmare & ſtabilire, eo plani modo, ac ſi de verbo ad verbum huic inſerta legerentur Inſtrumento.* In univerſum porro, omnis novæ hujus Pacis tranſactio, auctoritate Cæſaris Regis Franciæ omniumqve Imperii Ordinum, etiam Catholicorum, recepta jam erat in leges publicas Imperii hiſce verbis Articuli XVII Inſtrumenti Oſnabrugenſis, ut & in Inſtrumento Monaſterienſi. *Pro majori horum omnium & ſingulorum pactorum firmitudine & ſecuritate, ſit hæc Tranſactio perpetua lex & Pragmatica Imperii ſanctio, impoſterum æque ac aliæ Leges & Conſtitutiones fundamentales Imperii, nominatim proximo Imperii Receſſui ipſique Capitulationi Cæſareæ inſerenda, obligans*

ligans non minus abſentes, quam præſentes, Eccleſiaſticos æque ac Politicos, ſive Status Imperii ſint ſive non, eaque tam Cæſareis Procerumque Conſiliariis & Officialibus, quam Tribunalium omnium Judicibus & Aſſeſſoribus, tanquam regula quam perpetuo ſequantur præſcripta. Iidem, Cæſar inqvam Rex Galliæ & Ordines Imperii omnes qvamvis Catholici, hæc cumprimis digna notatu ad omnem poſteritatem curaverant utrique Pacis Inſtrumento inſeri: *Contra hanc Transactionem, ullumve ejus Articulum aut clauſulam, nulla Jura Canonica vel Civilia, communia vel ſpecialia, Conciliorum Decreta, privilegia, indulta, edicta, commiſſiones, inhibitiones, mandata, decreta, reſcripta, litiſpendentiæ, quocunque tempore latæ ſententiæ, res judicatæ, Capitulationes Cæſareæ & aliæ Religioſorum Ordinum regulæ aut exemptiones, ſive præteriti ſive futuri temporis proteſtationes, contradictiones, appellationes, inveſtituræ, tranſactiones, juramenta, renunciationes, pacta ſeu dedititia ſeu alia, multo minus Edictum Anni 1629 vel Tranſactio Pragenſis cum ſuis appendicibus, aut Concordata cum Pontificibus, aut Interimiſtica Anno 1548, ullave alia Statuta, ſive Politica ſive Eccleſiaſtica, decreta, diſpenſationes, abſolutiones, vel ullæ aliæ, quocunque nomine aut prætextu excogitari poterint exceptiones, unquam allegentur,*

audiantur aut admittantnr, nec uſpiam contra hanc Tranſactionem in petitorio aut poſſeſſorio, ſeu alii proceſſus vel commiſſiones, unquam decernantur. Deniqve & Cæſar & Galliæ Rex & præcipui Catholicorum Principum, primò Legatorum ſuorum, deinde propria manus ſubſcriptione confirmaverant jam tum utrasqve Pacis Tabulas. Qvî potuit itaqve ſine nota ſummæ imprudentiæ & levitatis, à Cæſare & Catholicis Imperii Ordinibus, aut vero etiam à Galliæ Chriſtianiſſimo Rege, reſcindi tot annorum ſpacio deliberata, agitata, & poſtremo tam graviter, tam ſevere, tam ſtudioſe, tam circumſpecte inita & in Tabulas relata, atqve ſanctè confirmata pactio? Nemo ſanè niſi ſtolidus & improbus perſvaſerit ſibi de Tantis Principibus adeo ſtolida & improba. Ac proinde qvia nec Innocentius cum ſuà Curia Romana, ſic ſatis alioqvin callida, potuerit tale qvid ſibi perſvadere, non potuit qvoqve merito ſaltim in præſens aliqvid commodi à Declaratione iſthac ſibi polliceri.

DIXERIS fortaſſis: potuiſſe Innocentium ſperare repentinam Pacis rupturam, etſi non à Cæſare & Principibus, tamen à vulgo ſacris ſuis addicto. Sed haud veroſimile eſt, homini cuiqvam rerum Germanicarum nonnihil gnaro, quales utique Curiæ Romanæ non deſunt, hoc potuiſſe in mentem venire. Nec enim ullum vulgo quidem noſtro robur

bur eſt movendis rebus, niſi Cæſaris aut Principum conſilio & ductu. Adhoc ita longo bello populus omnis fuerat fractus & viribus exhauſtus, ut nihil æqve deſideraret qvam Pacem qvamvis etiam iniqvis legibus compoſitam, utqve adeo à rebus turbidis animo tunc eſſet longe alieniſſimo.

Igitur qvo qvidem tempore prodiit Declaratio, non potuit, ſaltim merito non potuit, qvidqvam in præſens utilitatis inde Curia Romana exſpectare. Omnis ergo fructus illius, ſi qvis fuerit, ad Futurum Tempus pertinebit. Et vero qvando jam dudum mortui fuerint illi qui primi Pacem publicam conſtituere vel confirmavere, & creverint fortaſſis denuo Catholicarum in Imperio partium vires in tantum, ut conceſſa Proteſtantibus recuperandi ſpes affulgeat; haud immerito videatur, Declarationem illam poſſe magno incitamento eſſe, ad repetenda & conſequenda illa qvæ Catholicis partibus & Romanæ Curiæ erepta creduntur. Poſſit enim ſaltim tunc temporis exiſtimari à Catholicis, non teneri ſeſe Pacis pacto, ſolutis dudum vinculo omnibus ab ipſomet Dei in hiſce terris unico Vicario. Nec levitatis notam impingi ſibi poſſe, ut qui pacta illa non confecerint. Nec periculi quidquam amplius imminere à motibus, poſt vires redintegratas. Et impune igitur & nullo II.

ſcelere à pactis conventis majorum ac Legibus Imperii recedi jam poſſe.

Verumenim vero etſi negari neqveat, Declarationem iſtam fortaſſis aliqvando fore apud Catholicarum partium animos imperitos aut novarum rerum cupidos, ſi qvæ ſpes ſeſe oſtendat, flabellum motuum civilium & novi cruenti belli, atqve huic uni fini videri aliqvando poſſe inſervire, nec aliud perinde Innocentium ejuſdemq; potiſſimum conſiliarium Fabium Proteſtationibus ſuis & hac Declaratione ſpectaviſſe: attamen ne ita qvidem aliquid certi commodi in futurum à ſuis illis Proteſtationibus & Declaratione Curia Romana jure merito poteſt expectare.

Primò enim id multo rerum uſu jam eſt compertum, infelici eventu omnes motus paſſim terrarum finiiſſe, qui contra ſancta majorum pacta, & perpetuas reipublicæ leges, per ſolas Paparum diſpenſationes quas vocant aut Declarationes fuerunt incenſi. Non ſane ullum temere felix exemplum attuleris.

Ex adverſo certum eſt, acriter Deum vindicaſſe Paparum inſtinctu, & prætextu plane illo quo Declaratio Innocentiana Pacem ſanctè pactam ſubruit, rupta etiam cum Turcis fœdera. Memorabilis ſane in omne ævum eſt Hungarica ad Varnam clades. De illa ita ſcripſit iſthac tempeſtate Æneas Sylvius

us, quem poſt Roma coluit Pii Secundi Papæ nomine, Epiſtola LXXXI: *Elati prioris victoriæ ſucceſſibus Hungari, ſuadenteque Juliano* Cardinale & Legato Eugenii Pontificis, *qui treugas nullius momenti fore dicebat, injuſſu Sedis Apoſtolicæ cum hoſtibus Chriſtiani nominis factas, Pacem ruperunt, collectoq́; grandi exercitu terras hoſtium ingrediuntur, vaſtantes ferro & igne quæcunq́; obviam fiunt.* Paulo poſt: *Diu certatum eſt æquis viribus, dum Chriſtiani ſuas acies virtute ſuſtentant, Turci vero numero ſupplent. Cumq́; per plures horas nunc illi nunc iſti caderent, ad extremum inclinata Chriſtianorum acie victores evadunt Turci; juramentaq; non ſolum domeſticis fidei ſed & hoſtibus ſervanda demonſtrant.* De eodem prælio verba nonnulla Antonii Bonfinii ex Decadis III lib. VI qvæ huc transferantur cumprimis itidem digna ſunt: *Amurathes qvum ſuos à Vladislao Rege non ſine magna cæde fugari conſpicaretur, ad expianda violatæ fidei piacula, ad ulciſcendam Chriſtianorum perfidiam, & ad vindicandum jus reſciſſæ pacis incenditur. Depromptum è ſinu codicem initi ſanctiſſimi fœderis explicat, intentis in cœlum oculis: Hæc ſunt (inquit ingeminans) Jeſu Chriſte fœdera, quæ Chriſtiani tui mecum percuſſere: per numen tuum ſancte jurarunt, datamq́; ſub nomine tuo fidem violarunt, perfideq́; te ſuum Deum abnegarunt. Nunc Chri-*

ſte,

ſte, ſi Deus es (ut ajunt & nos hallucinamur) tuas meaſque hic injurias, te quæſo, ulciſcere, & his qui ſanctum tuum nomen nondum agnovere violatæ fidei pœnas oſtende. Vix hæc dixerat qui ultimum in ſe impetum exſpectabat, qvum prælium quod anceps ac dubium diu fuerat inclinare cœpit. In manibus & oculis etiamnum verſatur natum hinc cæſi ad Varnam Uladislai Regis epigramma epitaphium. Cujus hæc pars eſt:

Diſcite mortales non temerare fidem.
Me niſi Pontifices juſſiſſent rumpere fœdus,
Non ferret Scythicum Pannonis ora jugum.

Etſi vero non iiſdem ritibus, quibus induciæ inter Amurathem & Uladislaum olim fuere pactæ (alter ſcilicet Alcorano, alter Evangelico codici digitis impoſitis inducias juraverat) Pax Germaniæ ſit inter partes compoſita, eadem tamen pactorum eſt ſanctimonia, idem robur, eodem Deo vindice omnia conventa ſunt. Itaqve perinde ut antehac ſemper in ruptam prætextu Papalium diſpenſationum aut Declarationum fidem Deus ſevere graviterqve animadvertit, ita juſtiſſima Numinis vindicta in rupta Pacis etiam noſtræ pacta animadverſum iri, par eſt exiſtimare. Saltim haud temere felicem perfidiæ ſucceſſum licet polliceri. Nec verò eſt qvod dicat quis: Papam declaraſſe, quod Pacis initæ leges jure ipſo ſint nullæ, ac proinde fas eſſe

qua-

quavis data occaſione illam rumpere. Pauló enim poſt monſtrabimus, Declarationem illam eſſe iniquam, & Pacis leges æquitati conſentaneas. Utq; habeant aliquid iniqui, nefas tamen eſſe contra datam & juratam fidem illas non obſervare: Ac proinde omnem rupturam crimine perfidiæ teneri.

Secundo, Per eſt veriſimile, manſuram in multam ætatem memoriam, ſemel iterumque in Germania noſtra, alibi frequentius, infeliciter cum Proteſtantibus religionis prætextu geſtorum bellorum, quamvis eorum initia tamen perquam blanda viſa fuiſſent. Atque adeo non temere, Catholicarum partium ſaltim prudentiores quique, in diſcrimen ſe ſuaque conjicient denuo, & quidem ſola Papali Declaratione iſthac inducti. Taceo nunc, quod uſu jam compertum habeant prudentiores, quàm in promptu ſint Proteſtantibus auxilia aliena, etiam cum vires domeſticæ nonnihil deficiunt. Prudentioribus autem Pacem ſectantibus, temerariorum impetus haud multum commodi, contra autem ſine dubio multum turbarum & certum periculum, cum Romanæ Curiæ tum Catholicis vulgo dictis Germaniæ partibus adferre valet. Ac proinde ne ſic qvidem Declaratio iſta utilitatem aliquam eximiam polliceri eſt idonea.

Tertio, non poteſt negari; quidquid improbet Declaratio Papalis, Leges tamen Pacis probatas eſſe

ab optimis & prudentiſſimis, nec minus ſacrarum quam humanarum, cumprimis vero Imperii rerum, peritiſſimis Theologis ac Politicis; imo à Cæſare, Rege Galliæ, Senatu Veneto, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Principibus, Abbatibus, aliisque Imperii Ordinibus, licet omnes Romano Papæ ſint addicti. Sine dubio etiam ſententiæ hujus memoria haud obliterabitur; præſertim ſuperſtitibus præclaris pro ea defendenda monumentis. Atqve adeo numqvam deerunt magni Cæſares Reges Principes Viriqve alii, quorum conſcientiæ erit perſvaſum, Pacis pactionem neutiqvam fuiſſe improbam, nec contra fas & æqvum initam; & per conſeqvens nefas eſſe, præſertim poſtqvam in publicas Imperii inqve ipſas Cæſareæ Capitulationis juratas leges eſt recepta, vel violare illam vel turbare. Imo ſpes eſt, ea in ſententia fore ſemper, ſaltim plærosqve. Etſi igitur nonnulli forte Declarationis obtentu, incitati ab Erneſti & Erbermanni ſimilibus, ſint aliquid moturi, reclamantibus tamen plæriſq; erit etiam illorum conatus irritus; atqve adeo Innocentiana hæc Declaratio ſperato fructu etiam impoſterum privabitur.

Quarto deniqve, non poteſt unqvam utile eſſe rebus Romanæ Curiæ & partium Catholicarum, id qvod adverſæ Evangelicorum parti nunqvam non (ut ita loqvar) vellicat aurem, & ſibi à Romana

Curia

Curia ejusqve zelotis ſectatoribus jubet cavere. Hoc facit autem Declaratio iſthæc Papalis. Qvem enim Evangelicorum paulò prudentiorem permittat illa ſecure dormire, & non potius excitet tanqvam ad agendas excubias adverſus inſidiantem hoſtem, etiam in altiſſima pace? Certe ne Proteſtantes inopinato patiantur ſeſe opprimi, & pacis ſpecie hoſtilia adverſum ſeſe agitari, ſi qvid aliud hæc ipſa Declaratio efficere apta eſt. Etſi enim melioribus qvibuſqve Catholicis merito & lubenter fidant Proteſtantes; non ignorant tamen, quantum poſſit, ſaltim apud Theologos qvam multos Pontificios; cumprimis plurimos Jeſuitarum, præ omnibus, quos vocant Religioſos, Romanæ Curiæ qvarto ſuo voto adſtrictorum, & ſuperſtitioſa Papalium ſententiarum veneratio, & noſtræ partis internecinum odium: longe minus ignorant, qvam multi Magnatum qvaſi auribus ſeſe duci patiantur ab illo Theologorum & inprimis Jeſuitarum agmine. Nec vero eſt, cur non revocent ad animum illam Viti Erbermanni haud infimi nominis Jeſuitæ confeſſionem, qvæ homini effreni imprudenter fortaſſis excidit Appendice altera §. 8. ſui, quod mihi oppoſuit, Examinis. *In univerſum Theologi Catholici.* inquit, *etiam Cæſarei, Bavarici, & quotquot cū Caramuele S. R. I. pacem probabant promovebantque, pariter cenſebant, debere Papam ejuſq;*

Legatum proteſtari contra Pacem, qua hæreticis donantur Eccleſiaſtica bona. Quamvis enim fortaſſe quidam eorum haud noluerint Proteſtatione iſthac Pacem omni ex perte irritam reddere (qvemadmodum aliam qvondam fuiſſe ſententiam Ottonis Cardinalis Auguſtani, qui itidem contra Pacem Auguſtæ initam fuit proteſtatus, per fecit veriſimile Caramuel *Pac. Licitæ Diſputatione ſecunda n. 48 usque ad num. 98*) veriſſimum tamen eſt id quod ſcribit Anti Caramuel Num. 18. §. 5: *Quis non videt hoc argumento* (Proteſtatione ſcilicet Papali) *ſubverti finem totius Pacificationis, qui eſt Pax & conſtans tranquillitas in Imperio? Concipient enim hæretici ex hoc capite perpetuam erga Catholicos diffidentiam; quod ſcient, hos Apoſtolicæ Sedi, Catholicæ Religioni, adeoque ſibi, jus in bona Eccleſiaſtica perpetuo ceſſa, ſervatum voluiſſe.* Si hæc autem eſt Theologorum, etiam Pacem probantium, ſententia, qvid ſperemus de aliis? Et vero etiam Caramuel iſthoc ipſo libro quem *Pacis Licitæ* titulo inſcripſit. n. 18. 93. 131 & 141 alibique docuit: *Orandus eſt ſummus Pontifex, ne conſentiat, inſtruendi ejuſdem Legati ut proteſtentur.* Imò aperte eſt profeſſus, n. 46. nullam eſſe perpetuam Pacem, adeoque nec hanc in perpetuitatem eſſe condendam: etſi alibi, ut pag. 85. 86. 97. 99. 116. 123. 156. concedat, licere *perpetuam* Pacem dare hæreticis, ſi

mora-

Digitized by Google

moraliter ſit certum, hæreſin perpetuo duraturam. Facit igitur Declaratio Papalis, ut Proteſtantes qvaſi cogantur numquam eſſe ſecuri, ſed perpetuo, ſi propriæ vires labaſcant, aliena auxilia circumſpicere. Quod profecto ipſimet Romanæ Curiæ non eſt commodum: utpote cujus in Germania ſalus unice hæreat in ſalute & tranqvillitate Catholicarum partium.

Qvid, qvod fortaſſis & Proteſtantes Principes, ſi vires creſcant, poſſint induci, armis Catholicos imbecilliores opprimere? Si nempe, Declaratione Papali irritum Pacis robur eſſe factum exiſtimantes, ſibi quoque integrum cenſeant, prævertere malum à Romanenſibus imminens, adeoque ſaltim certo metu futuri periculi ſeſe in tempore, dum adhuc prævalent, exſolvere. Taceo nunc, iiſdem modis qvibus Catholici qveant impelli qvondam ad arma, poſſe Evangelicos nonnullos imprudentioribus perſvaderi (etſi ego id arbitror impium) fas ſibi etiam eſſe, qualibet data occaſione Catholicos exſcindere; ut qvibus nullo Pacis ſacramento amplius poſt Bullam iſtam Innocentianam ſint adſtricti. Prohibeat qvidem Deus impias ejuſmodi ſententias. Spero etiam prohibiturum Deum, ne unqvam tale qvid cuipiam veniat in mentem. Tam perverſis tamen ſuſpicionibus, & novis turbulentis molitionibus, Declaratione iſthac Innocentiana

eſſe anſam præbitam, cuivis prudentiori manifeſtum eſt.

Caput IV.

Declarationem Innocentianam ipſimet Romonæ Curiæ, ut & Catholicis in Germania Partibus, eſſe noxiam.

NOn utilem eſſe, ſive Catholicarum in Germania partium ſive ipſiusmet Romanæ Curiæ, rebus, illam ab Innocentio X Papa promulgatam Declarationem, ex iis qvæ modo diximus liqvidum eſt. Mox verò fiet apertum, eandem illis noxiam qvoqve eſſe ac ſumme pernicioſam. Et vero oſtendemus, Romanæ qvidem Curiæ nocere plurimum Declarationem iſtam, partim ſimpliciter ac per ſeſe, partim ex conſeqventi, ob mala qvæ infert rebus Catholicis Germaniæ.

Primum igitur, id utiqve certum eſt, ſententiæ Papali hactenus vehementer adverſatos eſſe, & cum Pax ipſa conderetur, & cum Proteſtationes inſtituerentur à Nuncio Pontificio, & denique cum Declaratio iſthæc ſive conficeretur ſive publicaretur, omnes etiam Catholicarum partium qvotqvot in Pacem iſtam conſenſerunt. Id autem fecere Cæſar, Rex Galliæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & in univerſum qvicqvid eſt Electorem, Principum, imo Ordinum Imperii Germanici. Proculdubio probavit qvoqve pacem illam Sereniſſimus Venetus Senatus

tus

tus; utpote cujus conſilio & interventu Pax illa coierit, Ipſe Hiſpaniarum potentiſſimus Rex eorum qvæ Papa damnavit, nihil improbavit: haud dubie pactum pacis manu etiam ſimul cum aliis approbaturus, ſi per controverſias Gallicanas licuiſſet. Hos omnes, atq; adeo ipſa Eccleſiæ Catholicæ præcipua capita, non contentus Papa Innocentius per Nuncium ſuum publice perſtrinxiſſe, qvod *temere contraxerint* de rebus *non habentes poteſtatem*; in Declaratione ſua ipſemet coram univerſo orbe accuſare non eſt verecundatus, qvod Pacis pacto utroque *graviſſima RELIGIONI CATHOLICÆ, DIVINO CULTUI, Sedi Apoſtolicæ, & Romanæ ac inferioribus Eccleſiis, Ordiniq; Eccleſiaſtico, ac juriſdictionibus, auctoritatibus, immunitatibus, libertatibus, privilegiis, pactis, turnis, ac juribus illorum, intulerint præjudicia.* Qva accuſatione haud facile quæ alia gravior poſſit eſſe atque atrocior; præſertim qvoniam, inſolito exemplo, typographiæ ſuæ Cameralis auxilio, ex ipſa urbe Roma, ad univerſi orbis infimæ etiam plebis notitiam, devenire illam Papa voluerit. Nec vero non accuſatione iſthac tacite laboratum eſt, omnes pene, certe præcipuos, Catholicæ Eccleſiæ Magnates in opinionem impietatis apud populum vocare; quod reapſe eſt populum adverſus Principes ſuos incitare, & tantùm non armare in pieta-

pietatis ac religionis Catholicæ defenſionem. Imo vero promulgatione iſthac Declarationis, ad omnem poſteritatem nota haud levis cunctorum illorum Magnatum famæ qvaſi inuſta eſt. Non poſſunt iſti Magnates hæc quidem omnia, vel ſurdis auribus excipere atqve ad animum non revocare, vel ſine indignatione admittere, longe alia penitus perſvaſi ac recte ſibi conſcii. Non poſſunt proinde iidem non, ob tam atrocem injuriam, vehementer ſuccenſere Romanæ Curiæ. Tantorum verò & tam multorum Principum indignatio qvì non ſit Curiæ noxia? Certe omnis illius potentia ac vis favore Principum, ſi non unice, ſaltim maxime nititur. Atq; adeo, provocata iſthac indignatione, Declaratio ipſimet ſuæ Curiæ plurimum nocet.

Secundo, multa utiqve millia ex populo ambabus, qvod ajunt, manibus Pacem qvalis à Cæſare & Principibus confecta eſt, amplexi ſunt. Plurimi porro prudentiorum populi conſilio & ope cauſam ſuorum Principum juverunt, nunc qvoque eandem haud dubie tuentur. Etiam hi igitur non poſſunt non indignari; Imperatores, Reges, Principes, eosqve inter Archiepiſcopos Epiſcopos & Prælatos, tam indigne à Romana Curia per Declarationem iſtam eſſe habitos, & Pacem uſque adeo expetitam Romanæ Curiæ conatibus velle irritam reddi.

Nam

Nam quis iniquæ
Tam patiens Urbis, tam ferreus, ut teneat ſe?
Non poſſunt non ita ſentire, quibus quidem Declaratio illa innotuit; poteſt autem facile illa omnibus innoteſcere. Etiam populi vero indignatio Romanæ Curiæ nocet: qvamvis minus ſit noxia atque eſt ira Magnatum.

Id *Tertio* eſt certiſſimum, nihil perinde Romanæ Curiæ eſſe perniciosſum, quam ſi is, quem ſibi Papæ vindicant Divinus Vicariatus, ſuſpectus fiat & dubius. Ruinam ſane hoc minatur omni auctoritati Papali: quippe quæ in ſola pene opinione illius Vicariatus hæreat. Etſi enim nonnulli cum Gallicana Eccleſia & Italorum quamplurimis venerentur Curiam, quamvis Vicariatum iſtum neutiquam admittant: illa veneratio tamen reapſe non niſi comis quædam eſt obſervantia, ab expectatione privati ex Curia commodi maxime profluens, adeoq; cum ſpe illa incipiens manens & deſinens. Summe impium certe Papa facinus committit, ſi falſò ſeſe Dei unicum in terris Vicarium venditet: adeoque omnis qui Vicariatum ſpernit, non minus, imò multò magis quam Pſeudoprophetam aliquem deteſtari Papam, ipſa pietatis lege æterna pariter ac divina jubetur. Saltim non minus odiſſe illum cum ſua Curia decet quàm cuncti tenemur odio proſequi illum qui Proregem III.

Ee ſeſe

ſeſe aut plenipotentiarium Legatum in negotiis maximi momenti potentis Principis falsò venditat, atque adeò ſummæ perduellionis crimen committit. Jam verò definit quidem Declaratio, ceu jam tum notavimus: Pacis leges *graviſſima religioni Catholica, Divino cultui, & Eccleſiis inferre præjudicia*: Vindicat item Romano Papæ monarchica jura in omnia quæ ſacrorum nomine veniunt, cultum ajo divinum perſonas & res ſacras, præter hæc arrogat Papæ jura talia quam multa tanquam divinitus illi debita: Non ex vero autem ita definitum eſſe in iſthac Declaratione, perſvaſiſſimum eſt omnibus quotquot Pacem approbavere; cujusmodi ſunt non tantum præcipui Magnatum Catholicæ Eccleſiæ, ſed & ingens populi per Germaniam multitudo. Hi omnes ergò non poſſunt non negare, (ſi ſapere ſibi liceat) Papam eſſe infallibilem judicem ſententiarum quæ ad fidem ac mores pertinent: Aut recte ex cathedra quondam pronunciaſſe cum alios Papas complures tùm Bonifacium IIX: *Subeſſe Romano Pontifici omninò eſſe de neceſſitate ſalutis.* Infallibilitate autem vel ſubjectionis neceſſitate ſublata, actum eſt de illo quem Papa ſibi arrogat Divino Vicariatu. In ſummum itaque diſcrimen Romanam Curiam conjicit Declaratio, præbita in vulgus occaſione dubitandi de infallibilitate Paparum & Divino eorum Vicariatu.

Ex

Ex conſeqventi per profecto Curiæ iſti noxia eſt Declaratio, imo perniciosa.

Obſervavit hoc ipſum ex parte etiam perſonatus ille Judicii Theologici ſcriptor, *Sect.IV.Rat.* IIX.§.2. Cum enim Paci Pontifices adverſari docuiſſet, addit deniqve hæc verba: *Adverſus tot Pontifices Pacem talem, qualem deſiderant Proteſtantes, ſeu ſvadere, ſeu probare, eſt viam ſibi aliisque ad ſupremam in Eccleſia auctoritatem enervandam aperire. Profecto ambigua foret Dei erga Eccleſiam providentia, ſi Chriſti Vicarium, in tantis Religionis Catholicæ neceſſitatibus decipi pateretur in ea Pace repudianda, quam Theologi & Politici hujus ſeculi ſalva conſcientia non ſolum iniri poſſe, ſed etiam illicite recuſari, pronunciant.* Hæc Erneſtus, & qvidem recte juxta hypotheſin Curiæ Romanæ & Jeſuiticam, de divino Pontificis Vicariatu. Et vero, ſi Declaratio eſt improba (id qvod credunt omnes Pacis ſerii amatores) liqvet, divina providentia non eſſe conſtitutum illum Papæ Vicariatum ſed impiè eſſe confictum.

Nocet *Qvarto* etiam ideo Declaratio, qvoniam IV. in vulgus prodit grande arcanum; contemni videlicet à magnis Principibus omnibusqve aliis qvi rempublicam adminiſtrant Papales ſententias, ubi rerum ſuarum aliter intereſſe exiſtimant. Qvanquam enim cum alibi tum comprimis in Gallia,

ab optimis & prudentiſſimis, nec minus ſacrarum quam humanarum, cumprimis vero Imperii rerum, peritiſſimis Theologis ac Politicis; imo à Cæſare, Rege Galliæ, Senatu Veneto, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Principibus, Abbatibus, aliisque Imperii Ordinibus, licet omnes Romano Papæ ſint addicti. Sine dubio etiam ſententiæ hujus memoria haud obliterabitur; præſertim ſuperſtitibus præclaris pro ea defendenda monumentis. Atqve adeo numqvam deerunt magni Cæſares Reges Principes Viriqve alii, quorum conſcientiæ erit perſvaſum, Pacis pactionem neutiqvam fuiſſe improbam, nec contra fas & æqvum initam; & per conſeqvens nefas eſſe, præſertim poſtqvam in publicas Imperii inqve ipſas Cæſareæ Capitulationis juratas leges eſt recepta, vel violare illam vel turbare. Imo ſpes eſt, ea in ſententia fore ſemper, ſaltim plærosqve. Etſi igitur nonnulli forte Declarationis obtentu, incitati ab Erneſti & Erbermanni ſimilibus, ſint aliquid moturi, reclamantibus tamen plæriſq;, erit etiam illorum conatus irritus; atqve adeo Innocentiana hæc Declaratio ſperato fructu etiam impoſterum privabitur.

Quarto deniqve, non poteſt unqvam utile eſſe rebus Romanæ Curiæ & partium Catholicarum, id qvod adverſæ Evangelicorum parti nunqvam non (ut ita loqvar) vellicat aurem, & ſibi à Romana

Curia

Curia ejusqve zelotis ſectatoribus jubet cavere. Hoc facit autem Declaratio iſthæc Papalis. Qvem enim Evangelicorum paulò prudentiorem permittat illa ſecure dormire, & non potius excitet tanqvam ad agendas excubias adverſus inſidiantem hoſtem, etiam in altiſſima pace? Certe ne Proteſtantes inopinato patiantur ſeſe opprimi, & pacis ſpecie hoſtilia adverſum ſeſe agitari, ſi qvid aliud hæc ipſa Declaratio efficere apta eſt. Etſi enim melioribus qvibuſqve Catholicis merito & lubenter fidant Proteſtantes; non ignorant tamen, quantum poſſit, ſaltim apud Theologos qvam multos Pontificios; cumprimis plurimos Jeſuitarum, præ omnibus, quos vocant Religioſos, Romanæ Curiæ qvarto ſuo voto adſtrictorum, & ſuperſtitioſa Papalium ſententiarum veneratio, & noſtræ partis internecinum odium: longe minus ignorant, qvam multi Magnatum qvaſi auribus ſeſe duci patiantur ab illo Theologorum & inprimis Jeſuitarum agmine. Nec vero eſt, cur non revocent ad animum illam Viti Erbermanni haud infimi nominis Jeſuitæ confeſſionem, qvæ homini effreni imprudenter fortaſſis excidit Appendice altera §. 8. ſui, quod mihi oppoſuit, Examinis. *In univerſum Theologi Catholici.* inquit, *etiam Cæſarei, Bavarici, & quotquot cū Caramuele S. R. I. pacem probabant promovebantque, pariter cenſebant, debere Papam ejuſq;*

 Lega-

Legatum proteſtari contra Pacem, qua hæreticis donantur Eccleſiaſtica bona. Quamvis enim fortaſſe quidam eorum haud noluerint Proteſtatione iſthac Pacem omni ex perte irritam reddere (qvemadmodum aliam qvondam fuiſſe ſententiam Ottonis Cardinalis Auguſtani, qui itidem contra Pacem Auguſtæ initam fuit proteſtatus, per fecit veriſimile Caramuel *Pac. Licitæ Diſputatione ſecunda n. 48 usque ad num. 98*) veriſſimum tamen eſt id quod ſcribit Anti Caramuel Num. 18. §. 5: *Quis non videt hoc argumento* (Proteſtatione ſcilicet Papali) *ſubverti finem totius Pacificationis, qui eſt Pax & conſtans tranquillitas in Imperio? Concipient enim hæretici ex hoc capite perpetuam erga Catholicos diffidentiam; quod ſcient, hos Apoſtolicæ Sedi, Catholicæ Religioni, adeoque ſibi, jus in bona Eccleſiaſtica perpetuo ceſſa, ſervatum voluiſſe.* Si hæc autem eſt Theologorum, etiam Pacem probantium, ſententia, qvid ſperemus de aliis? Et vero etiam Caramuel iſthoc ipſo libro quem *Pacis Licitæ* titulo inſcripſit. n. 18. 93. 131 & 141 alibique docuit: *Orandus eſt ſummus Pontifex, ne conſentiat, inſtruendi ejuſdem Legati ut proteſtentur.* Imò aperte eſt profeſſus, n. 46. nullam eſſe perpetuam Pacem, adeoque nec hanc in perpetuitatem eſſe condendam: etſi alibi, ut pag. 85. 86. 97. 99. 116. 123. 156. concedat, licere *perpetuam* Pacem dare hæreticis, ſi mora-

moraliter ſit certum, hæreſin perpetuo duraturam. Facit igitur Declaratio Papalis, ut Proteſtantes qvaſi cogantur numquam eſſe ſecuri, ſed perpetuo, ſi propriæ vires labaſcant, aliena auxilia circumſpicere. Quod profectò ipſimet Romanæ Curiæ non eſt commodum: utpote cujus in Germania ſalus unice hæreat in ſalute & tranqvillitate Catholicarum partium.

Qvid, qvod fortaſſis & Proteſtantes Principes, ſi vires creſcant, poſſint induci, armis Catholicos imbecilliores opprimere? Si nempe, Declaratione Papali irritum Pacis robur eſſe factum exiſtimantes, ſibi quoque integrum cenſeant, prævertere malum à Romanenſibus imminens, adeoque ſaltim certo metu futuri periculi ſeſe in tempore, dum adhuc prævalent, exſolvere. Taceo nunc, iiſdem modis qvibus Catholici qveant impelli qvondam ad arma, poſſe Evangelicos nonnullos imprudentioribus perſvaderi (etſi ego id arbitror impium) fas ſibi etiam eſſe, qualibet data occaſione Catholicos exſcindere; ut qvibus nullo Pacis ſacramento amplius poſt Bullam iſtam Innocentianam ſint adſtricti. Prohibeat qvidem Deus impias ejuſmodi ſententias. Spero etiam prohibiturum Deum, ne unqvam tale qvid cuipiam veniat in mentem. Tam perverſis tamen ſuſpicionibus, & novis turbulentis molitionibus, Declaratione iſthac Innocentiana

Digitized by Google

eſſe anſam præbitam, cuivis prudentiori manifeſtum eſt.

CAPUT IV.

Declarationem Innocentianam ipſimet Romonæ Curiæ, ut & Catholicis in Germania Partibus, eſſe noxiam.

NOn utilem eſſe, ſive Catholicarum in Germania partium ſive ipſiusmet Romanæ Curiæ, rebus, illam ab Innocentio X Papa promulgatam Declarationem, ex iis qvæ modo diximus liqvidum eſt. Mox verò fiet apertum, eandem illis noxiam qvoqve eſſe ac ſumme pernicioſam. Et vero oſtendemus, Romanæ qvidem Curiæ nocere plurimum Declarationem iſtam, partim ſimpliciter ac per ſeſe, partim ex conſeqventi, ob mala qvæ infert rebus Catholicis Germaniæ.

Primum igitur, id utiqve certum eſt, ſententiæ Papali hactenus vehementer adverſatos eſſe, & cum Pax ipſa conderetur, & cum Proteſtationes inſtituerentur à Nuncio Pontificio, & denique cum Declaratio iſthæc ſive conficeretur ſive publicaretur, omnes etiam Catholicarum partium qvotqvot in Pacem iſtam conſenſerunt. Id autem fecere Cæſar, Rex Galliæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & in univerſum qvicqvid eſt Electorem, Principum, imo Ordinum Imperii Germanici. Proculdubio probavit qvoqve pacem illam Sereniſſimus Venetus Senatus

tus; utpote cujus conſilio & interventu Pax illa coierit. Ipſe Hiſpaniarum potentiſſimus Rex eorum qvæ Papa damnavit, nihil improbavit: haud dubie pactum pacis manu etiam ſimul cum aliis approbaturus, ſi per controverſias Gallicanas licuisſet. Hos omnes,atq; adeo ipſa Eccleſiæ Catholicæ præcipua capita, non contentus Papa Innocentius per Nuncium ſuum publice perſtrinxiſſe, qvod *temere contraxerint* de rebus *non habentes poteſtatem;* in Declaratione ſua ipſemet coram univerſo orbe accuſare non eſt verecundatus, qvod Pacis pacto utroque *graviſſima RELIGIONI CATHOLICÆ, DIVINO CULTUI, Sedi Apoſtolicæ, & Romanæ ac inferioribus Eccleſiis, Ordiniq; Eccleſiaſtico, ac juriſdictionibus, auctoritatibus, immunitatibus, libertatibus, privilegiis, pactis, turnis, ac juribus illorum, intulerint præjudicia.* Qva accuſatione haud facile quæ alia gravior posſit eſſe atque atrocior; præſertim qvoniam, inſolito exemplo, typographiæ ſuæ Cameralis auxilio, ex ipſa urbe Roma, ad univerſi orbis infimæ etiam plebis notitiam, devenire illam Papa voluerit. Nec vero non accuſatione iſthac tacite laboratum eſt, omnes pene, certe præcipuos, Catholicæ Eccleſiæ Magnates in opinionem impietatis apud populum vocare; quod reapſe eſt populum adverſus Principes ſuos incitare, & tantùm non armare in

picta-

pietatis ac religionis Catholicæ defenſionem. Imo vero promulgatione iſthac Declarationis, ad omnem poſteritatem nota haud levis cunctorum illorum Magnatum famæ qvaſi inuſta eſt. Non poſſunt iſti Magnates hæc quidem omnia, vel ſurdis auribus excipere atqve ad animum non revocare, vel ſine indignatione admittere, longe alia penitus perſvaſi ac recte ſibi conſcii. Non poſſunt proinde iidem non, ob tam atrocem injuriam, vehementer ſuccenſere Romanæ Curiæ. Tantorum verò & tam multorum Principum indignatio qvì non ſit Curiæ noxia? Certe omnis illius potentia ac vis favore Principum, ſi non unice, ſaltim maxime nititur. Atq; adeo, provocata iſthac indignatione, Declaratio ipſimet ſuæ Curiæ plurimum nocet.

Secundo, multa utiqve millia ex populo ambabus, qvod ajunt, manibus Pacem qvalis à Cæſare & Principibus confecta eſt, amplexi ſunt. Plurimi porro prudentiorum populi conſilio & ope cauſam ſuorum Principum juverunt, nunc qvoque eandem haud dubie tuentur. Etiam hi igitur non poſſunt non indignari; Imperatores, Reges, Principes, eosqve inter Archiepiſcopos Epiſcopos & Prælatos, tam indigne à Romana Curia per Declarationem iſtam eſſe habitos, & Pacem uſque adeo expetitam Romanæ Curiæ conatibus velle irritam reddi.

Nam

Digitized by Google

Nam quis iniquæ

Tam patiens Urbis, tam ferreus, ut teneat ſe?

Non poſſunt non ita ſentire, quibus quidem Declaratio illa innotuit; poteſt autem facile illa omnibus innoteſcere. Etiam populi vero indignatio Romanæ Curiæ nocet: qvamvis minus ſit noxia atque eſt ira Magnatum.

Id *Tertio* eſt certiſſimum, nihil perinde Romanæ Curiæ eſſe pernicioſum, quam ſi is, quem ſibi Papæ vindicant Divinus Vicariatus, ſuſpectus fiat & dubius. Ruinam ſane hoc minatur omni auctoritati Papali: quippe quæ in ſola pene opinione illius Vicariatus hæreat. Etſi enim nonnulli cum Gallicana Eccleſia & Italorum quamplurimis venerentur Curiam, quamvis Vicariatum iſtum neutiquam admittant: illa veneratio tamen reapſe non niſi comis quædam eſt obſervantia, ab expectatione privati ex Curia commodi maxime profluens, adeoq; cum ſpe illa incipiens manens & deſinens. Summe impium certe Papa facinus committit, ſi falſò ſeſe Dei unicum in terris Vicarium venditet: adeoque omnis qui Vicariatum ſpernit, non minus, imò multò magis quam Pſeudoprophetam aliquem deteſtari Papam, ipſa pietatis lege æterna pariter ac divina jubetur. Saltim non minus odiſſe illum cum ſua Curia decet quàm cuncti tenemur odio proſequi illum qui Proregem III.

Ee ſeſe

Ex conſeqventi per profecto Curiæ iſti noxia eſt Declaratio, imo perniciosa.

Obſervavit hoc ipſum ex parte etiam perſonatus ille Judicii Theologici ſcriptor, *Sect. IV. Rat.* IIX. §. 2. Cum enim Paci Pontifices adverſari docuiſſet, addit deniqve hæc verba: *Adverſus tot Pontifices Pacem talem, qualem deſiderant Proteſtantes, ſeu ſvadere, ſeu probare, eſt viam ſibi aliisque ad ſupremam in Eccleſia auctoritatem enervandam aperire. Profecto ambigua foret Dei erga Eccleſiam providentia, ſi Chriſti Vicarium, in tantis Religionis Catholicæ neceſſitatibus decipi pateretur in ea Pace repudianda, quam Theologi & Politici hujus ſeculi ſalva conſcientia non ſolum iniri poſſe, ſed etiam illicite recuſari, pronunciant.* Hæc Erneſtus, & qvidem recte juxta hypotheſin Curiæ Romanæ & Jeſuiticam, de divino Pontificis Vicariatu. Et vero, ſi Declaratio eſt improba (id qvod credunt omnes Pacis ſerii amatores) liqvet, divina providentia non eſſe conſtitutum illum Papæ Vicariatum ſed impiè eſſe confictum.

Nocet *Qvarto* etiam ideo Declaratio, qvoniam IV. in vulgus prodit grande arcanum; contemni videlicet à magnis Principibus omnibusqve aliis qvi rempublicam adminiſtrant Papales ſententias, ubi rerum ſuarum aliter intereſſe exiſtimant. Qvanquam enim cum alibi tum comprimis in Gallia,

Catholici Principes illas leges Pacis, non attenta iſthac duplici Proteſtatione publica nomine Pontificis inſtituta, manu ſua ſubſcriptâ corroborarunt ac confirmaverunt.

Plus ſatis ita jam in vulgus coram univerſo orbe proſtituta erat Pontificia auctoritas; adeoque intererat ſanè cavere,ne amplius illa evileſceret, iis propoſitis quæ à Catholicis Magnatibus obſervatum iri nulla ſpes ſupererat. Certe hoc vilipendium omnimodo diſſimulare, in rem erat Romanæ Curiæ. Ut ſolet à prudentibus diſſimulari quod exequi nequeunt. Multò magis autem in ipſius vulgi ſcientiam omnia petraxit publicata Declaratio. Non enim quiſquam Magnatum etiam illam hactenus vel unius fecit flocci. Imo ſpretâ illa Declaratione, & perinde ac ſi eſſet inanis aliquis ſtrepitus aut brutum fulmen, utrumque Pacis pactum haud multò pòſt in Comitiis Ratisbonenſibus, unanimi Cæſaris & Ordinum conſenſu & auctoritate, in leges publicas imo fundamentales, ut loqvuntur, Imperii receptum eſt. Hac ratione autem utiqve adhuc magis ſolito Pontificum exiſtimatiò in vulgi contemptum protracta eſt. Et verò ſunt qui ferant, ab ipſomet optimo & prudentiſſimo Cæſare Ferdinando, conquerente apud Melcium Papalem Nuncium de publicata Declaratione, judicii imbecillitatem notatam in Innocentio; quaſi

Digitized by Google

einigungen / Gewiß-und Sicher-heit / ein ewiges Geſetz und ſanctio pragmatica, des Heil. Reichs Fundamental Satz/und Ordnungen verbündlich ſeyn / zu ſolchem end auch / dem nechſten Reichs-Abſchied einverleibt werden ſolle.

§. 5. So haben wir/umb deſſen allen mehrer Beſtärck-und Befeſtigung willen/berührten allgemeinen Reichs-Frieden-Schluß/ und die darüber zu Münſter und Oßnabrück auffgerichte Inſtrumenta Pacis ſambt dem arctiori exiqvendi modo und Nürenbergiſchen Executions-Receſſ gegenwärtigem Reichs-Abſchied von Worten zu Worten / nachfolgenden Buchſtablichen Inhalts / inſerirn und einrucken laſſen. Hactenus paragraphus Qvartus & Qvintus. Qvorum prior etiam nos docet, confeſſionem publicam Cæſaris omniumqve Ordinum, qvanto labore & moleſtia tandem Pax compoſita fuerit, qvodqve Pace iſthac priſca & ſincera Imperii tranqvillitas conſtet, qvod deniqve in conſtantem ſecuritatem debeat utrumqve Inſtrumentum, ceu æterna lex, fundamentalibus Imperii Conſtitutionibus adjungi.

Jam inſertis verò huic Receſſui iſtis qvæ paragrapho qvinto enumerantur, vis & auctoritas omnibus illis adeo ἐμφατικῶς & illis ſanctis formulis data eſt, ut & illa verba heic recitare atq; expendere operæ fuerit pretium. Sunt autem hæc paragrapho ſexto. Setzen demnach / ordnen / wollen und bieten/ allen und jeden / Hohen und Niedrigen / Geiſtlichen und Weltlichen/ Ohn-und Mittelbahren / ſie ſeyn Stand des Reichs oder nicht / und dahero ſo wohl unſern als der Ständen/ Räthen Beampten und Officiern/ als allen unſeren und

des

des Heiligen Reichs/ auch der Ständen hohen und niedern Gerichten/Richtern und Beyſitzern von beyden Religionen/ ohne Außnahm einiges Menſchens/ hermit ernſtlich/ und bey Vermeydung deren in ermeldtem Friedenſchluß beygefügten Straffen und Pœnen/ daß alles dasjenige/ was darin und in allen deren Puncten und Articuln enthalten/ auch nach demſelben/ und bey gegenwärtiger und künfftiger allgemeiner Reichs-Verſamlung/zu deſſen allen mehrer Handhab/ Execution, und Befeſtigung ferner vor gut befunden und beſchloſſen worden/ oder noch beſchloſſen werden möchte/ vor ein gegebenes Fundamental-Geſetz des Heiligen Reichs und immerwährende Richtſchnur und ewige Norma Judicandi, ſteth/ veſt/ und ohnverbrüchlich gehalten/ demſelben allerdings richtiglich nachgelebet/ von Niemand was Würdens Stands oder Weſens der auch ſey/ mit Rath oder That/ öffentlich oder heimlich deme entgegen gehandelt/ noch iemand einen andern darüber de facto eigenes Gewalts zu beeinträchtigen/ zu turbiren/ ſeines rechten oder deſſen Gewehr zu entſetzen/ zu befehden/ zu überziehen/ oder zu bekriegen/ noch ſonſten Macht und Fug haben ſolle/ ſein Recht mit Gewalt und vermittels der Waffen zu ſuchen/ der/ aus ermeldtem Frieden-Schluſſe geziemender Reſtitution ſich zu widerſetzen/ oder einige/ ſo dasjenige nach Inhalt deſſelben/ ordentlicher rechtlicher Weiſe und ohne exceſs wieder erlangt/ anſſerhalb rechtlicher Erkäntniß uffs neue zu beſchweren? Alles bey obangeregten Straffen und Pœnen den Friedenſchluß ſelbſten einverleibet. Hæc omnia unanimi conſenſu ita ſunt conſtituta, iſthoc tempore cum neminem fugeret, plane damnatum eſſe utrumqve Pacis Inſtrnmentum ab Innocentio Papa, & qvidem publicatâ ante biennium in vulgus Bullâ; cumqve adhuc viveret ipſe Innocentius; imo cum

cum in Curia tantum non omnia moderaretur magnus Pacis adverſarius Fabius Chiſius, qvi mox anno ſeqvente Pontificatum cum nomine Alexandri ſeptimi fuit conſeqvutus.

Non in illas vero duntaxat leges Imperii publicas jam tunc temporis hæc ita ſunt recepta, ſed etiam in Capitulationes, qvæ appellantur, Imperatorias tranſierunt, Etenim jam anno 1653 Ferdinandi IV. anno qvinqvageſimo octavo Leopoldi Capitulationibus, articulo ſecundo diſertis illa verbis ſunt conſtituta. Ut hac etiam re liqvido pateat oculis omnium veritas, non gravabimur illa etiam verba producere hic in medium. Et Ferdinandina qvidem Capitulatio ita ſeſe habet. Wir ſollen und wollen auch die Güldne Bull mit deren in dem jüngſt zu Münſter und Oſnabrück auffgerichten allgemeinen Reichs-Frieden-Schluß / auff den achten Electoratum enthaltener Extenſion, nach Inhalt berührten Frieden-Schluſſes / den Frieden in Religion und Profan-Sachen / den Land-Frieden / ſamt der Handhabung deſſelben / ſo auff deme zu Augſpurg Anno 1555 gehaltenem Reichs-Tage auffgerichtet / angenommen / verabſchiedet und verbeſſert / auch in denen darauff erfolgten Reichs-Abſchieden wiederhohlet und confirmiret worden / ſonderlich aber obgemeldten Münſter- und Oſnabrückiſchen Frieden-Schluß / und Nürnbergiſchen Execution-Receſſ, wie auch alles das jenige / was bey gegenwertigem nach des H. Reichs-Stadt Regenſpurg in Krafft mehrerwehnten Frieden-Schluſſes außgeſchriebenen allgemeinen Reichs-Tag verabſchiedet und geſchloſſen / auch was zu gäntzlicher Vollziehung des Frieden-Schluſſes ins künftig

Digitized by Google

für gut befunden werden möchte / gleich wäre es dieſer Capitulation von Worten zu Worten einverleibet / ſtet / veſt und unverbrüchlich halten / handhaben / und darwider niemand beſchweren / auch andere des H. Reichs Ordnunge und Geſetze / ſo viel die dem obgemeldten angenommenen Reichs-Abſchied im 1555 Jahr zu Augſpurg auffgerichtet / und mehrerwehntem Friedenſchluß nicht zu wider / confirmiren, erneuren / und dieſelbe mit Raht unſer und des Heil. Reichs Churfürſten und anderer Stände / wie daß des Reichs Gelegenheit zu jederzeit erfordern wird / beſſern; zumahl auch die jenigen / ſo ſich gegen ermeldten Friedenſchluß / und darinn beſtättigten Religions-Frieden / als ein **immerwährendes Band zwiſchen Haupt und Gliedern** zu ſchreiben / oder ichtwas in offentlichen Truck heraus zu geben / (als dadurch nur Auffruhr / Zwitracht / Mißtrauen und Zanck im Reich angerichtet wird) unternehmen würden oder ſolten / gebührend abzuſtraffen / die Scripta und Abtruck zu caſſiren / und gegen die Autores ſo wol als complices, wie erſt gemeldt / mit Ernſt zu verfahren. Hactenus Ferdinandina. Iisdem autem verbis conſtat Articulus ſecundus Leopoldinæ Capitulationis: niſi qvod hic habeat additum unum alterumqve verbulum, & ita finiatur: auch alle wider den Friedenſchluß **eingewendete** Proteſtationes & contradictiones, ſie haben Namen wie ſie wollen / und rühren woher ſie wollen / nach beſag erſtgedachten Friedenſchluſſes **verwerffen**: qvæ ultima verba Proteſtationibus cum aliis tum Chiſianis, ut & Innocentianæ Declarationi, ſunt diſertè ſatis oppoſita. Ut proinde nihil ſit certius, qvam Capitulationum qvoq; Imperatoriarum ſacris legibus jam tum bis

Papa-

Papales iſtas contra Pacem machinationes damnatas eſſe.

Sed de hiſce forte plus ſatis: pergemus igitur nunc rurſum in inſtituto.

Non obſcure præterea ipſamet Declaratio prodit Papalium virium imbecillitatem, dum irrita qvidem Pacis Pacta pronunciat, atrociter accuſans eorum Articulos nonnullos, ceu jam tum audivimus, nullam tamen pronunciat pœnam in Pacis auctores. Solet nimirum hactenus Curia ſævire fulminibus in omnes Libertatis qvam vocant Eccleſiaſticæ violatores. Fridericus II Cæſar ob pacem cum Sarracenis compoſitam anathemate olim ictus eſt. Nihil hujus audet Declaratio: etſi longe graviſſime peccatum eſſe à Pacis auctoribus cenſuiſſet. Prudenter qvidem: conſciâ ſcilicet Curiâ, ſperni hodie Pontificias pœnas, ac proinde earum indictione nonniſi contemptum creſcere. Qvoniam tamen præter antiqvum Curiæ morem eſt clementia illa, non latet rerum gnaris tam inſolentis lenitatis vera cauſa. Ab imbecillitate videlicet eam eſſe. Qvam cum tacite orbi prodiderit Declaratio, etiam ita noxitam illam Curiæ eſſe, manifeſtum eſt. Id qvod *Qvinto* loco annotari promeretur. V.

Nocent *Sexto* exiſtimationi Curiæ haud etiam parum nonnulla, qvæ Declarationi inſeruntur. Non tangam nunc ea qvæ prorſus ab æqvitate ſunt a- VI.

linea: qvoniam de his infra agendum fuerit. Qvi vero excuſaveris, qvod cum Articuli Pacis *Religioni Catholicæ, divino cultui, & Sedi Apoſtolicæ* adverſari, fuiſſet affirmatum; qvaſi in probationem accuſationis hujus ſtatim hæc addantur: *ETENIM pactionibus partim utriuſque, partim alterius Pacis hujuſmodi, inter alia, bona Eccleſiaſtica aliaque ab Hæreticis occupata, illis eorumq; ſucceſſoribus in perpetuum addicuntur:* deinceps autem demum ſubjiciantur hæc: *Hæreticis Auguſtanæ, ut vocant, Confeſſionis liberum ſuæ hæreſeos exercitium in plerisque locis permittitur?* Prodit profecto heic Declaratio, Romæ primariam ſollicitudinem *de bonis* eſſe, de cavenda propagatione hæreſis non niſi ſecundariam. Tanqvam videlicet etiamnum ibi obtineat Horatianum illud:

O Cives, Cives! Quærenda pecunia primum eſt,
Virtus poſt nummos.

Illum Curiæ animum vero clare dum prodit Declaratio, haud parum bonæ exiſtimationi Curiæ detrahit.

Ita porro curioſe omne illud recenſet, qvod qvoqvo modo poſſit videri Pacis qvenqvam Articulum ratihabere, ut erumpat in voces, qvales, aperte qvidem & diſertis verbis, hactenus vix atrocibus tyrannis ſunt uſurpatæ. Cujuſmodi ſunt, qvibus detrahitur vis omnibus omnino Decretis, privilegiis

Digitized by Google

vilegiis, pactis conventis, & Cæſarum Regumqve legibus. Hoc ipſo profecto Declaratio prodit tyrannicum Curiæ ingenium, ac proinde ſanctimoniæ Papalis famam omnem fere obliterat.

Haud parum etiam obſcuravit exiſtimationem Innocentii Papæ, apud rerum & actuum Imperii gnaros, qvod ille non dubitaverit ſtatim initio ſuæ Bullæ jactitare: *zelo Domus Domini animum ſuum aſſidue commoveri; inque eam præcipue curam ſedulo ſe incumbere, ut orthodoxæ fidei integritas atque Eccleſiæ Catholicæ dignitas & auctoritas ubique ſarta tecta conſervetur; neve ipſe ſupremo judici rationem villicationis redditurus, negligentia in credita ſibi adminiſtratione arguatur.* Hæc enim falſo jactitari, & norunt & ſemper conqveſti ſunt Catholicarum partium Germani. Exemplum enim Urbani ſecutus Innocentius, labaſcentes, imo tantum non collapſas, partium illarum res, etſi potuiſſet, opulentiſſimis proventibus inſtructus, identidem rogatus licet, non juvit ullo ſubſidio; ſed tragœdiæ otioſum qvaſi ſpectatorem egit. Qvod profecto per eſt alienum ab illo *zelo*, & ab illa *ſedula cura*, qvam Bulla non verecundata eſt jactitare. Nota hæc ſunt pæne in vulgus: non ignota certe omnibus rerum Imperii paulo peritioribus. Apud qvos omnes ergo iſthæc Innocentiana vana

Digitized by Google

& falſa jactantia non poteſt non multum Papali exiſtimationi detrahere.

VII Mitto alia illius Bullæ non minus noxia famæ Pontificiæ: præſertim qvum eorum nonnulla etiam deinceps veniant notanda. Non poſſum tamen diſſimulare illud detrimentum, qvod ſuis anxiis, ut molliter dicam, formulis Declaratio iſthæc Innocentiana peperit exiſtimationi, qvam affectat Curia apud univerſum Eccleſiaſticam: Utpote qvum tota fere ſit in iis usqve adeo occupata, ut vix poſſis aſſeqvi qvid tandem ſibi velit.

Enimvero, ſi non niſi ejuſmodi ad rabularias fori formulas conſcriptis Declarationibus & Proteſtationibus poteſtas Pontificium eſt ſalva, manifeſtum eſt niti illam ſolo poſitivo humano jure. In ſolis certe negotiis qvæ ſunt poſitivi humani juris ſollicitæ ejusmodi Proteſtationes & Declarationes, vim aliqvam habent, alibi nullam. At hominum arbitrariis conſtitutionibus niti duntaxat Pontificia illa, qvæ Declaratio ſarta recta, ut ita loqvar, cupit reddere, repugnat juribus Vicariatus divini, qvalem Curia Romana unice jactitat: Imo adverſatur & ipſimet huic Declarationi utpote qvæ Pontificia Jura Deo refert accepta. Ac proinde & illa qvæ præceſſerat Fabiana Proteſtatio, & ipſa Innocentiana Declaratio, ſuſpectum reddunt Romanum Vicedeatum. Qvod tamen non niſi ex hypotheſibus

Romanæ

Digitized by Google

Romanæ Curiæ placentibus volo intellectum: haud ignarus ſcilicet, ſolis hominum conſtitutionibus omnia illa Pontificia ſtare, qvicqvid etiam divini Curia jactitet, id qvod infra fiet clarius.

Qvoniam ad hoc inter eos, qvi Religioſi audiunt, Jeſuitæ ſint omnium fideliſſimi ſervi Romanæ Curiæ, ſicut horum exiſtimatio atqve auctoritas plurimum prodeſt, imo ut hodie ſunt res Curiæ eſt ſumme neceſſaria, ita contemptus eſt noxius. Jam autem occaſione Proteſtationum Fabianarum & Innocentianæ Bullæ, qvia illæ Jeſuitarum præcipue conſiliis, inſtinctu, & tantum non impulſu factæ, & tamen ab omnibus prudentioribus Catholicis ſpretæ ſunt & rejectæ, non poteſt non apud prudentiorem qvemvis Jeſuiticorum conſiliorum auctoritas evileſcere, aut magnam jacturam facere. Ac proinde hac qvoqve parte nocuit ſibi plurimum Curia Proteſtationibus & Bullis ſuis. Apud prudentes inqvam damnum illud paſſa eſt Jeſuitarum exiſtimatio. Qvantumvis ſane nonnulli adeo ſint ſuperſtitioſe ſtupidi, ut æqve nunc atqve ante Jeſuitarum conſiliis aures præbeant, idqve Jeſuitæ meritò qveant ſuæ ſectæ ceu alia ſimilia ſolent miraculis annumerare, non tamen par ſtupor eorum qvibus cor ſapit mentes occæcavit. VIII

Iis qvæ noxam ſimpliciter ac per ſe inferunt Romanæ Curiæ, jure præterea annumeraveris ipſam IX.

Decla-

Declarationis promulgationem editionemqve. Præ ſe fert enim Bulla, qvaſi ſit condita, ſtatim anno qvadrageſimo octavo die ſexto poſt viceſimum Novembris: edita vero demum eſt typis integro pòſt biennio. Nonnulla exempla Romæ edita memorant: *ſolenniter* illam *publicatam tertio Januarii Anno Chriſti M DC LI Pontificatus Innocentiani octavo.* Omnes porro editiones, etiam Romanæ, per ſunt mendoſæ; ita ut commodum ſenſum qvamvis ſagax lector in qvammultis vix aſſeqvatur, etſi & à me complura ſint correcta. Videntur ſane hæc haud injuria, arguere Curiæ Romanæ, in rebus etiam gravibus, inſignem oſcitantiam; ſi non & fidem ſuſpectam reddant. Qvid enim illud eſt, qvod biennio integro ſit publicano ſerior Bullæ confectione, qvodqve typis illa fuerit edita aliqvamdiu anteaqvam ſolenniter fuerit promulgata? Qvî adeo negligenter fuit habita, ut ipſa Camera Pontificia tot in eam menda irrepere permiſerit? cum voluerit tamen Pontifex, Bullæ illius *Tranſumptis, etiam impreſſis, fidem* plenam *adhiberi,* modò *Notarii publici ſubſcriptione, & Sigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ, fuerint munita*; qvorum in officio non eſt ipſiusmet Cameræ Apoſtolicæ σφάλματα emendare. Qvid? qvod ipſe Bullæ auctor nonnulla ſcriptionis vitia commiſerit. Non ſane feras illud *annos*, qvod in Romanis

manis & Florentinis editionibus legitur illo verſiculo: *Sane cum intimo doloris ſenſu accepimus, quod per complures annos Oſnabrugis.* Omnino enim vel delendum illud *annos*, ut vox *complures* poſſit referri ad illam longe qvamvis ſepoſitam *articulos*, vel addendum aliquid qvo cum poſſit connecti illud *articulos.* Imo & interjicienda eſt vox *UNIUS Oſnabrugis*, ut reſpondeat illi, *nec non alterius.* Ceu editor Batavus excudi curavit. Qvanqvam & nos conati ſimus nova interpunctione, ſecus atqve Romæ editum eſt, ſenſui commodo conſulere.

Hiſce ac ſimilibus modis directe ac per ſeſe ſuiſmet rebus innocentius Declaratione iſthac nocuit. Obeſt vero Curiæ Bulla iſthæc etiam per conſeqventiam: dum ſcilicet res Catholicas Germaniæ in diſcrimen conjicit, in quarum tamen ſalute verti haud leviter ſalutem ipſiusmet Curiæ, notum eſt prudentiori cuiqve. Nec enim temere quis improbas imò furioſas illas Erneſti voces probaverit: *Nec Eccleſia ideo peribit, ſi Deus à Germanis auferat regnum ſuum, & det genti fructum facienti illius.* Fit autem hoc, qvoniam irritâ declaratâ Pace promiſcue omnes qvaſi invitantur ad bellum civile concitandum. *Omnes* inqvam. Nec enim (ceu jam ante docuimus fine Tertii capitis) ſolis Catholicis pace reputa fas erit ad arma convolare, ſed etiam

Proteſtantibus. Qvid ſi igitur hi, ducti opinione, per Bullam Papalem fractum eſſe Pactorum robur, captata oportunitate imperatos Catholicos inopinatò aggrediantur, imo forte opprimant? Quid ſi idem perſuaſi Catholici aggrediantur Evangelicos, & quidem infelici prout ante ſemper ſucceſſu? Non ſperaverim alterum eventurum, communi qvidem omnium conſenſione. Imo verò vix dubito, ſemper fore in utrisque partibus ſanctos pactorum obſervatores, qviqve ea valeant prudentia: ut etſi Catholici ſint Papalem tamen hanc Bullam tanqvam brutum fulmen contemnant: quamvis item Evangelici non temere ſiniſtri qvidqvam de Catholicis melioribus ſuſpicentur. Cum ea tamen ſit humanarum rerum conditio, ut cupido potentiæ ſæpius & prudentiam & fidem poſthabeat, id utiqve verendum eſt, ne ſaltim qvidam alterutrius partis, prætextu illius Bullæ, cum oportunum fuerit viſum, motus in Imperio concitent, & ſaltim in periculum univerſam conjiciant Germaniam, atque adeo & res Catholicas. Si ingenium hominum profecto videas, qvamdiu aliqva ſuperfuerit illius Bullæ auctoritas, numqvam ſecuræ erunt res Imperii, Catholicæ ſcilicet etiam ipſæmet qvæ hodie ſunt reliquæ: non minus atqve ſecuræ non erunt res Proteſtantium. Etiam hoc autem publicæ pariter privatimque non Germaniæ tantum ſed & ipſi Curiæ per-

pernicioſum eſt: utpote cum interſit omnium in univerſum, fidâ pace frui & ſolidâ tranquillitate, procul metu, procul inſidiis. Non pergam, operoſe periculum hoc & Romanorum partium & univerſi Imperii oſtendere: qvia res eſt liqvida, & jam tum ante nonnihil tacta.

Tantum ipſi Papæ accivit ſua Bulla malorum

CAPUT V.

Declarationem Innocentii eſſe in univerſum ſuis verborum formulis periniquam Cæſari, Regiq; Galliæ, cumprimis verò Reginæ Svecorum, Reipublicæ Venetæ, atque Imperii Principibus ac Ordinibus, Catholicis non minus quam Evangelicis, ſummè injurioſam.

DUm hactenus oſtendi, qvam Eccleſiæ Pontificiæ non neceſſaria, qvam non utilis, qvam deniqve ipſemet Romanæ Curiæ ſit pernicioſa Declaratio; non niſi, imprudenter admodum & cum damno proprio latam illam eſſe, demonſtravi. Proximum eſt ordine, ut etiam iniqvitatem illius demonſtrem, & qvidem *initio* in univerſum *deinde* nonnihil magis ſpeciatim. Quæ Altera pars eſt eorum qvæ agenda ſuſcepimus.

Manifeſta autem in communi qvidem eſt iniqvitas illa, *primum* ex inſolentia facinoris in Orbem Catholicum pene univerſum. Quoniam nem- I.

pe in Cæſarem, Regem Galliæ, & Catholicos Imperii Principes atqve Ordines, imo & in Legatum Reipubl. Venetæ qui mediatorem egit partium, id Declaratione iſthac commiſerit Innocentius, qvod omni caret exemplo, quodque numquam viſum numquam eſt auditum. Nullo exemplo autem factam eſſe illam Declarationem, probavi *capite ſecundo*; ſicut in *Conſultatione* reſpondit ad dicta & facta Pontificum, Sanctorum Patrum, & Cæſarum ac Regum, qui ab Erneſto adducti fuerant quaſi omnem cum Hæreticis pacem perpetuam olim damnaverint. Ad injuriam profecto illorum ſummam pertinet, talia pacta Principum, qualia nunquam antehac quisquam ſaltem publice damnaverat, editis tabulis, tanquam *divino cultui Religioni Catholicæ & Eccleſiæ Chriſtianæ* adverſa, in omnem orbem & ad omnem poſteritatem proclamare, & quantum in ſe eſt irrita reddere. Nec vero qui talia committunt, & quidem diuturno ac deliberato conſilio, quo utique Pax eſt conſtituta, Chriſtianæ pietatis & Catholicæ fidei nomine merentur laudari. Si autem nihil inſolitum fecerunt Catholici iſti magni Cæſares Reges ac Principes, & ſi de eo quod fecerunt, hactenus omnes Papæ atqve univerſa ſancta Catholica Eccleſia ſic ſatis benigne judicarunt: non profecto meruerunt illi, ut novo in eos exemplo tam atrociter animadverteretur, ſed magna illis facta eſt injuria. Ini-

Iniqva *Secundo* eſt ſigillatim Declaratio iſthac inſolentia ſua in Germaniam. Eodem enim tempore qvo noſtra, confecta quoqve pax eſt inter Hiſpanum & Fœderatas Septem provincias. Per illam idem patiuntur res Pontificiæ & Catholicæ qvod per noſtram. Ne verbulo tamen, quod qvidem hactenus innotuerit, ſive per Nuncium ſuum Fabium, qui præſens adfuit, ſive qvo alio modo, Paci iſti contradixit Innocentius. Quod itaqve uni Germaniæ noſtræ Paci inſolito exemplo ita eſt adverſatus, qvam aliam cauſſam dixeris, quàm forte, qvod Hiſpanum veritus ne mutire qvidem ſit auſus, in Cæſarem vero Gallum & Germaniæ Principes ſibi qvidvis licere exiſtimaverit? Qui contemptus pertinet profecto ad Imperii & Gallici regni injuriam.

Eadem Inſolentia haud leviter, quamvis tacite, perſtringit etiam omnes quotquot Innocentium anteceſſerunt Pontifices, eorumque ſanctimoniam & rectam Eccleſiæ curationem vocat in ſuſpicionem. Si enim *Zelus domus Dei* expreſſit Innocentio Declarationem iſtam (id qvod ſtatim initio illa jactitat) profecto defuit zelus iſte anteceſſoribus. Hi vero neutiqvam minorem curam rerum Eccleſiæ ſuæ oſtentarunt: multi eorum ita ſeſe geſſere, ut Innocentium longiſſimo intervallo ſuperaverint; quales utique fuerunt Pius IV & V, Gregori-

us XIII, Sixtus V, Clemens VIII, Paulus V & Gregorius XV. Nemo horum videlicet pacem Germaniæ more innocentiano damnavit: etſi eadem fuerit Eccleſiæ Catholicæ ac Papalium rerum neceſſitas, qvæ eſt hodie. Detrahere autem illorum Pontificum famæ aliqvid præ zelo Innocentii, hoc vero eſt illos contumelia afficere. Nec ſane *zelus* illis defuit, etſi forte defuerit recti *ſcientia*. Id qvod *Tertio* loco meretur annotari.

Plane improba *Quarto* ſunt etiam illa in qvibus magna Declarationis pars eſt occupata, in id ut præcidatur quicquid obtentui poſſit eſſe ſervandis neceſſariò pactis. Non contentus enim Pontifex irrita illa pacta reddere, qvaſi vitio inita ab iis qvibus ita paciſcendi facultas defuit: ſi quid illis faveat, vel ab ipſa Sede Pontificia aut etiam in Conciliis univerſalibus definitum, vel longo uſu ſtabilitum, *ſive juramento, aut confirmatione Apoſtolica, aut quavis firmitate alia roboratum*, id omne ſine diſcrimine invalidum & nihili pronunciare non dubitavit. Jam vero, illa pacta Pacis improbari ita meruerunt, vel propterea qvod adverſentur Naturæ aut Divino juri, vel quoniam poſitivis hominum inſtitutis minus bene conſonant. Si prius eſt verum, graviter profecto ipſemet Papa lædit Decreta Conciliorum, etiam Oecumenicorum, & ipſiusmet Sedis Romanæ, tacite illa inſimulans quod patro-

Digitized by Google

trocinentur interdum iis quæ Naturæ aut Divino juri repugnant. Certe in illam ſuſpicionem ipſemet Decreta iſthæc ſuis anxiis cautelis vocat. Absque illo ſane ſi fuerit, fruſtra & inepte illæ cautelæ Declarationi inſertæ ſunt. Si verum eſt poſterius, multò maxime fuerit improbum & iniqvum, violatarum forte nonnullarum poſitivarum legum cauſſa, tollere robur non tantum ipſarummet Pontificiarum conſtitutionum, Sed etiam Canonum Conciliorum Univerſalium, Uſuum & Conſuetudinum, Legum Imperialium, Statutorum municipalium, Conceſſionum deniqve ipſarummet Pontificiarum, quamvis ſanctiſſime & religioſiſſime promiſſarum imo juramento ſtabilitarum. Non diſputabo nunc, num qvæ horum faveant Pactis noſtris publicis, nec ne. Hoc urgeo, qvod Pontifex etiamſi omnia vel quædam horum faveant, tamen irrita & hæc velit, tantum qvo Pacis validitas infringatur.

Non me latet, fas eſſe ſummæ cuiqve poteſtati, leges latas ut condere ita & tollere : non licet tamen hoc niſi intra limites tuæ reipublicæ, nec licet niſi quando id exigit majus commodum. Eſto igitur, Papæ competere ſummam in Eccleſia poteſtatem ferendarum pariter abrogandarumqve poſitivarum legum non competit tamen ipſi jus, Legibus Imperialibus & Statutis municipalibus, itidem

Digitized by Google

dem à ſummis poteſtatibus civilibus conſtitutis, auctoritatem ſuam detrahendi: non etiam reſcindendi Conceſſiones ſuas, ſive ſua cum aliis pacta conventa, utpote quæ omnia ſint poſita extra limites ſuæ qvam jactat Eccleſiaſticæ reipublicæ. Si ſane & hæc mutare arbitrii Papalis eſt, omnis qvoque civilis poteſtas directe ipſi fuerit ſubjecta, atque adeo Reges & Principes non niſi magiſtratus fuerint, ſubditi nutui paparum. Quod quidem à Curia Romana ejusque aſſeclis ſcio probari: ſcio tamen pariter, ab omnibus qvibus aliqva eſt rerumpublicarum cura, tamqvam impium dogma & evertendis rebuspublicis aptum, non ſine quadam abominatione rejici. Scio itidem, à Curialibus jactitari, non teneri Papas pactis conventis: ex adverſo haud etiam ignoro, à prudentioribus ac melioribus qvibusque præclare & fortiter aſſeri, illam jactantiam ipſum æternum Naturæ jus &, qvæ inde manat, fidem & juſtitiam, funditus tollere. Hæc omnia autem Innocentius ſibi, etſi non aperte, tamen tacite in hac Declaratione tribuit.

Porro, ceu ante dixi, non licet cuiqvam Summæ poteſtati leges obrogare, niſi id juſſerit reipublicæ utilitas. Cumque duo ſint rerumpublicarum genera, aliud Dominantium uſui præcipue conſtitutum, aliud commune populi univerſi ex æqvo commodum qværens; in poſteriore genere licen-

tiam mutandi leges communis populi utilitas definit. Poſterioris autem non prioris generis rempublicam Eccleſiaſticam Papæ à Deo eſſe commisſam, ſolet ipſa Curia confiteri. Hinc verò conſequens eſt, non eſſe fas Pontifici, Conſtitutiones proprias Curiæ, Conciliorum Canones, aut Conſuetudines longo tempore firmatas, vi atqve auctoritate ſua privare, niſi evidens & maxima quædam utilitas poſtulaverit. Cæterum ea ſane utilitas ex rupto Pacis pacto non poteſt ſperari, quæ ſuperet commodum, qvod ex ſancta obſervatione Canonum Eccleſiæ univerſalium, & Conſtitutionum ipſiusmet Curiæ naſcitur. Certe etſi octavus Electoratus obſervetur in Germania nec ne, nihil Eccleſiæ, Curiæ parum refert. Et tamen quantum formulas Declarationis audimus, ſi quis Canon Oecumenici concilii, ſi quæ conſtitutio ipſiusmet Apoſtolicæ Sedis, ſi qvæ conſuetudo, ſi quod pactum conventum, Cæſari & Ordinibus Imperii permittat octavum Electoratum inſtituere, id omne irritum potius eſſe debet, quam ut ille novus Electoratus admittatur. Similiter ſaltem pleræque aliæ pacis leges pertinent ad opes & divitias Curiæ. Frontem hominis viderim, qui opum illarum posſeſſionem utiliorem Eccleſiæ dicere auſit, quam Canonum & Decretorum & conſuetudinum illibatam obſervantiam.

Enimvero anxiæ illæ Declarationi inſertæ, paragrapho *Non obſtantibus*, formulæ, etſi Curiæ ſint familiares, nec ſola Declaratio iis laboret, arguunt (ſi licet hîc verum fateri) ingenium tyrannicum & dominatum plusquam herilem. Imo verò vix invenias tyrannum adeo impudentem, qui ejusmodi formulis uti haud erubeſcat. Ut proinde Declarationis iniqvitas & impietas, ſi non aliunde, ſaltim hinc queat pateſcere.

V Ad Imperium Germanicum ſi oculos flectamus, apparet item Declarationis illius ſumma iniqvitas. Et qvidem meretur *Quinto* loco numerari, qvod ſui Fabii illas voculas, Pacis pacta eſſe à *non habentibus poteſtatem* compoſita, Innocentius approbaverit. Id ſane ad injuriam pertinet univerſi Imperii. Omnis nimirum perfecta, ſibi conſtans, ſuique juris reſpublica, illa omnia conſtituendi habet poteſtatem, ſine qvibus civilis felicitas neqvit obtineri. Jam autem impoſſibile eſt, ut civilis aliqva ſocietas ſibi conſtet aut ejus felicitas obtineatur, niſi prædita illa ſit arbitrio in uſum ſuum conſtituendi ea, de qvibus Pacis legibus conventum eſt. Dum negat igitur Pontifex Imperio hanc poteſtatem, ſimul eo ipſo αὐτονομίαν & αὐτοκρατορίαν Imperio derogat, atqve adeo eripit illud, qvo vera & libera civitas cenſetur, qvod eſt αὐτόνομοι eſſe, αὐτόδικον & αὐτοτελὲς, ceu recte definit Thucydides. Hæc autem eripere, rea-

pſe

pſe eſt majeſtatis crimen committere. Et verò ſi Papa eſt unicus arbiter eorum de quibus ille in Declaratione conqueritur, fuerit penes illum ſumma poteſtas, univerſi Imperii ſaltim indirecte, maximæ Imperii partis etiam directe. Opulentiſſima certe & pingviſſima Imperii portio in bonis Eccleſiaſticorum collocata eſt. Electorale item jus inter potiſſima eſt. Religio ipſa eſt ſanctiſſimum Imperii vinculum. Horum autem arbitrium directe ſibi uni in Declaratione vendicant Innocentius. Ab hiſce autem quicquid eſt reliquum dependit; atque adeo & illud ſaltim indirecte ſibi Papa arrogat. Id quod profecto conjunctum eſt cum ſumma in Imperium contumelia.

Periniquum *Sexto* facinus Declaratione ſua commiſit Papa, dum qvod unicum eſt Pacis Germaniæ remedium, id rumpere, & civile bellum, poſt triginta pene annorum feralem flammam adhuc fumigans, denuo accendere pro virili allaborat. Certe neminem niſi improbum non miſereat Germaniæ inter cineres ſuos nonnihil primum reſpirantis: atq; adeo nemo probus non velit penitus illam flammam extinctam; quam humanus cruor tot anno aluit. Qvanto magis autem oportebat illo eſſe animo eum, qui ſeſe Chriſti Vicarium, Eccleſiæ communem Paſtorem, ſanctiſſimum Patrem orbi venditat! Utique impium eſt, invitos ad arma VI

iterum nos cogere, idqve propter res qvas nullius aut exigui certe ad Eccleſiæ ſalutem pretii eſſe, ſoli vero faſtui Curiæ ſervire, in propatulo eſt. Non agam per partes. At verò illa de bonis Eccleſiaſticis qvæ appellant, de honore civili Hæreticis habendo, de precibus primariis, de annatis, de reſervationibus, de turnis, de octavo Electoratu ac ſimilia, non profectò ea ſunt, ut propterea Papa, ſanctiſſimus ille Pater, velit jubeat pacis pacta reſcindere, & ad arma iterum conclamet. Largiamur enim, perire Pacis pacto jura nonnulla & bona Pontificiæ curiæ. An fas eſt, propterea miſerrime jam tum afflictam Germaniam in bellum civile iterum cogere? Non is profecto erat animus S. Ambroſii, quum diceret: *me (ſi de meis aliquid poſcatur, aut fundus, aut domus, aut argentum) & id quod mei juris eſt, libenter offero. Si tributum petit, non negamus: agri Ecceſiæ ſolvant tributum. Si agros petit Imperator; poteſtatem habet vindicandorum. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam: tollant eos ſi lubitum eſt.* Non erat is animus S. Gregorii Nazianzeni, quum diceret: *Si quomodocunque diſſidii cauſa ſum, Jona Propheta venerabilior non ſum. In mare me projicite, & tumultuum procella vobis relictis ponet. Utut à culpa immunis ſim, concordiæ veſtræ cauſſa, quicquid elegeritis, pati elegerim. Throno deturbate;*

bate; urbe expellite: veritatem duntaxat pacemq;, prout Zacharias dixit, amate. Non is erat S. Clemens Romanus Epiſcopus, quum communi Eccleſiæ Romanæ nomine ſcriberet Corinthiis: *An quis inter vos generoſus? quis ad miſericordiam moveri facilis? quis charitate confidentior factus? Dicat; ſi propter me ſeditio & contentio & ſchiſmata excitantur, ſecedo, abeo quocunque volueritis, quæque à multitudine præſcripta fuerint facio; ovile ſolum Chriſti pace cum conſtitutis presbyteris fruatur.* Non is erat S. Apoſtolus Paulus, qvi *lubentiſſime volebat impendi & ſuperimpendi pro animabus fidelium.* Non deniqve is erat S. Petrus, cujus ſucceſſores ſe jactant Romani Papæ: qvi *aurum & argentum non habebat*; qvi ut Chriſtum poſſet ſectari *omnia reliquerat*; qvi Simoni Mago aurum & argentum offerenti reſpondit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem.* Quæ verba utinam non & Innocentio ejusqve Fabiis conveniant! Hi vero utinam qvoq; ſibi dicta credant illa! *Non eſt tibi pars neq; ſors in ſermone iſto; cor enim tuum non eſt rectum coram Deo: Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, ſi forte remittatur tibi hac cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & nexu iniquitatis video te eſſe.* Quàm longe porro Innocentius diſtat à bono qvolibet paſtore, qvi vitã ſuam pro ovibus redimentis ſoleti impendere!

Qvam infinite à Chriſto, cujus tamen vice fungi ſeſe in hiſce terris non erubeſcit jactitare!

Neqve verò eſt quod excuſes Innocentium, quaſi non ſolum propter divitias ſuas, ſed etiam in propagationem fidei Catholicæ, bellum civile excitatum velit. Utique enim etiam propter bona ſua hoc voluit, & quidem illa primo loco collocavit. Nec usquam ſive Chriſtus, ſive Apoſtoli, ſive Sancti Eccleſiæ Patres docuerunt, fidem bello propagandam eſſe. Novum & hoc eſt Curiæ dogma, omni antiquæ Eccleſiæ incognitum imo adverſum; ac proinde non minus impium atqve illud prius, etſi apud imperitos zelotas aliquam recti ſpeciem juſtiùs præ illo priore inveniat.

VII Quanta *Septimo* eſt injuria, quod cum multa ſaltim in excuſationem Cæſaris & Catholicorum Germaniæ Principum dici & potuiſſent & debuiſſent, omnibus illis diſſimulatis, Declaratio tota ſit occupata in recenſendis iis, quæ perperàm ab illis geſta & conventa credi voluit Innocentius! Et verò in illa pacta haud venere Cæſar aliique Principes illi, niſi demum poſt clades plurimas, poſt erepta jam magnam partem illa, quæ per pacta conceſſa ſunt, poſt ſpem armatæ ſane recuperationis amiſſorum abruptam, in periculo tantum non certo amittendi & ea quæ adhuc ſupererant, in omnium virium ſumma imbecillitate, nullis aliunde ſuppe-

ſuppetentibus auxiliis, in media denique flamma divinarum humanarumque rerum Germaniæ. Inviti certe & ægre admodum, nec niſi igne & armis per complures annos fracti, Pacem illam iniverunt. Nec temere ita convenerunt, ſed conſultis ante, & qvidem freqventer conſultis, conſcientiæ tutandæ cauſſa, Theologis ſuis, viris longe præſtantiſſimis; hisque tandem Pacem licitam pronunciantibus. Quantâ cum curâ ſanè Theologorum reſponſa Cæſares Ferdinandi exqviſiverint, non paſſus eſt ignorare orbem, utiliſſimi operis *de Pace Prodromo* Caramuel. Vir & ipſe ut genere ita multiplice atque haud vulgari doctrina, candore, & dignitate eminens. Hæc profecto, etiam ſi qva parte fuiſſet à Cæſare & Principibus Catholicis in pangenda cum Proteſtantibus pace peccatum, facere ad illos ſi non plane ſaltim multum excuſandos, manifeſtum eſt. Intereſt itaqve famæ Cæſaris & Principum, rem hanc omnem ad hujus orbis & poſteritatis conſcientiam traducere. Ad injuriam contrà illorum pertinet, iſthæc omnia diſſimulare, atque ita de Pacis pactionibus diſſerere, qvaſi horum nihil anteceſſerit. Multò maxime verò illos gravat, ſi id fiat à Pontifice, qvi haberi vult & à quammultis creditur Vice Deus infallibilis. Qvam ſiniſtre ſanè judicabit poſteritas, aut hæc noſtra etiam ætas, de Cæſare & Principibus, lecta Pontifi-

Digitized by Google

cis Bulla, de cætero autem geſtarum rerum imperita! Tam ſiniſtræ vero famæ Innocentius utique Declaratione ſua auctor eſt.

Quicquid *Octavo* dixerit cum ſuis Fabiis & Erneſtis innocentius, & licet neceſſitate urgente ejusmodi Pacis pacta cum peſſima quamvis hæreticorum gente inire, & extrema neceſſitas urſit rem Catholicorum, quum Pax iniretur. Prius illud præclarè profecto (ut alios taceam) demonſtravit Caramuel æternaturo & numqvam ſatis prædicando volumine. Irenæum qvoqve meum ab omnium adverſantium telis immunem præſtare non dubito. Poſterius uno ore faſſi ſunt Cæſar, Princeps, & qvotqvot per Germaniam in civilibus belli & pacis actibus verſati ſunt. Quibus utiqve longe potiùs eſt credendum, qvàm Romanæ otio & luxu marceſſenti Curiæ; qvæqve mala Germaniæ non niſi pingvi aure accipit, ex fama, aut zelotæ alicujus, ſive religioſi ut vocant, ſive Epiſcopi, qvalis fuit Auguſtanus Cnöringius, ſive Nuncii narratiunculis. Ita præterea Declaratio conſcripta eſt, ut non appareat, num velit, haud eſſe fas in ejusmodi pacta urgenti neceſſitati cedere, aut num neget, eam fuiſſe Imperii rerum neceſſitatem, qvæ pacta illa exegerit. Multùm intereſt autem, hoc aut illud ſentias: numve hoc an illud vero ſit conſentaneum. Diſtinctè proinde docendi fuiſſent à ſummo Paſtore Catholici,

lici, an neceſſitatis lege nullum ejusmodi pactum fiat licitum: An vero demum neceſſitas illa rerum defuerit. Sane cum Papa circa morum & fidei univerſales dubitationos infallibilis arbiter, in reliquis errori, communi mortalium ſorte, obnoxius exiſtimetur, Declarationi prius definienti tutò Catholici fidem forte adhibuerint, poſterius verò aſſerenti Pontifici credere ſecure non licet. Certe injurius in Catholicam Germaniæ Eccleſiam fuit Innocentius, non expreſſe ſatis ſententiam ſuam exprimens: præſertim qvum de priore acerrima fuerit inter Theologos controverſia, aliis cum Erneſto aliis cum Caramuele facientibus. Injurius etiam idem fuit in Cæſarem & Principes Catholicos, ſi teſtantibus illis de extrema rerum ſuarum neceſſitate noluit credere: qvaſi videlicet haud fuerint illi fide digni teſtes malorum quibus premebantur. Quod ſi verò ſimul etiam hoc voluit indicatum, nulla neceſſitate ejusmodi pacta excuſationem invenire, (qvod per videtur viriſimile voluiſſe, ex ſententia ſcil. Erneſtinorum, qvam Fabius Nuncius acerrime propugnavit) injuſtiſſimum profecto dogma aſſeruit Papa. Neceſſitati ſanè etiam hactenus cedere licere, liquidum reddidit Caramuel; quem unum conſuluiſſe ſufficit. Neminem autem Catholicum ſcriptorem, idem cum Innocentio qui aſſeruerit, omni ex ævo produxeris. Ex adverſo omnes, quot-

Digitized by Google

dem à ſummis poteſtatibus civilibus conſtitutis, auctoritatem ſuam detrahendi: non etiam reſcindendi Conceſſiones ſuas, ſive ſua cum aliis pacta conventa, utpote quæ omnia ſint poſita extra limites ſuæ qvam jactat Eccleſiaſticæ reipublicæ. Si ſane & hæc mutare arbitrii Papalis eſt, omnis qvoque civilis poteſtas directe ipſi fuerit ſubjecta, atque adeo Reges & Principes non niſi magiſtratus fuerint, ſubditi nutui paparum. Quod quidem à Curia Romana ejusque aſſeclis ſcio probari: ſcio tamen pariter, ab omnibus qvibus aliqva eſt rerumpublicarum cura, tamqvam impium dogma & evertendis rebuspublicis aptum, non ſine quadam abominatione rejici. Scio itidem, à Curialibus jactitari, non teneri Papas pactis conventis: ex adverſo haud etiam ignoro, à prudentioribus ac melioribus qvibusque præclare & fortiter aſſeri, illam jactantiam ipſum æternum Naturæ jus &, qvæ inde manat, fidem & juſtitiam, funditus tollere. Hæc omnia autem Innocentius ſibi, etſi non aperte, tamen tacite in hac Declaratione tribuit.

Porro, ceu ante dixi, non licet cuiqvam Summæ poteſtati leges obrogare, niſi id juſſerit reipublicæ utilitas. Cumque duo ſint rerumpublicarum genera, aliud Dominantium uſui præcipue conſtitutum, aliud commune populi univerſi ex æqvo commodum qværens; in poſteriore genere licen-

tiam mutandi leges communis populi utilitas definit. Poſterioris autem non prioris generis rempublicam Eccleſiaſticam Papæ à Deo eſſe commisſam, ſolet ipſaCuria confiteri. Hinc verò conſequens eſt, non eſſe fas Pontifici, Conſtitutiones proprias Curiæ, Conciliorum Canones, aut Conſuetudines longo tempore firmatas, vi atqve auctoritate ſua privare, niſi evidens & maxima quædam utilitas poſtulaverit. Cæterum ea ſane utilitas ex rupto Pacis pacto non poteſt ſperari, quæ ſuperet commodum, qvod ex ſancta obſervatione Canonum Eccleſiæ univerſalium, &Conſtitutionum ipſiusmet Curiæ naſcitur. Certe etſi octavus Electoratus obſervetur in Germania nec ne, nihil Eccleſiæ, Curiæ parum refert. Et tamen quantum formulas Declarationis audimus, ſi quis Canon Oecumenici concilii, ſi quæ conſtitutio ipſiusmet Apoſtolicæ Sedis, ſi qvæ conſuetudo, ſi quod pactum conventum, Cæſari & Ordinibus Imperii permittat octavum Electoratum inſtituere, id omne irritum potius eſſe debet, quam ut ille novus Electoratus admittatur. Similiter ſaltem pleræque aliæ pacis leges pertinent ad opes & divitias Curiæ. Frontem hominis viderim, qui opum illarum poſſeſſionem utiliorem Eccleſiæ dicere auſit, quam Canonum & Decretorum& conſuetudinum illibatam obſervantiam.

Enimvero anxiæ illæ Declarationi inſertæ, paragrapho *Non obſtantibus*, formulæ, etſi Curiæ ſint familiares, nec ſola Declaratio iis laboret, arguunt (ſi licet hîc verum fateri) ingenium tyrannicum & dominatum plusquam herilem. Imo verò vix invenias tyrannum adeo impudentem, qui ejusmodi formulis uti haud erubeſcat. Ut proinde Declarationis iniqvitas & impietas, ſi non aliunde, ſaltim hinc queat pateſcere.

V Ad Imperium Germanicum ſi oculos flectamus, apparet item Declarationis illius ſumma iniqvitas. Et qvidem meretur *Quinto* loco numerari, qvod ſui Fabii illas voculas, Pacis pacta eſſe à *non habentibus poteſtatem* compoſita, Innocentius approbaverit. Id ſane ad injuriam pertinet univerſi Imperii. Omnis nimirum perfecta, ſibi conſtans, ſuique juris reſpublica, illa omnia conſtituendi habet poteſtatem, ſine qvibus civilis felicitas neqvit obtineri. Jam autem impoſſibile eſt, ut civilis aliqva ſocietas ſibi conſtet aut ejus felicitas obtineatur, niſi prædita illa ſit arbitrio in uſum ſuum conſtituendi ea, de qvibus Pacis legibus conventum eſt. Dum negat igitur Pontifex Imperio hanc poteſtatem, ſimul eo ipſo αὐτονομίαν & αὐτοκρατορίαν Imperio derogat, atqve adeo eripit illud, qvo vera & libera civitas cenſetur, qvod eſt αὐτόνομον eſſe, αὐτόδικον & αὐτοτελὲς, ceu recte definit Thucydides. Hæc autem eripere, rea-

pſe

pſe eſt majeſtatis crimen committere. Et verò ſi Papa eſt unicus arbiter eorum de quibus ille in Declaratione conqueritur, fuerit penes illum ſumma poteſtas, univerſi Imperii ſaltim indirecte, maximæ Imperii partis etiam directe. Opulentiſſima certe & pingviſſima Imperii portio in bonis Eccleſiaſticorum collocata eſt. Electorale item jus inter potiſſima eſt. Religio ipſa eſt ſanctiſſimum Imperii vinculum. Horum autem arbitrium directe ſibi uni in Declaratione vendicant Innocentius. Ab hiſce autem quicquid eſt reliquum dependit; atque adeo & illud ſaltim indirecte ſibi Papa arrogat. Id quod profecto conjunctum eſt cum ſumma in Imperium contumelia.

Periniquum *Sexto* facinus Declaratione ſua VI
commiſit Papa, dum qvod unicum eſt Pacis Germaniæ remedium, id rumpere, & civile bellum, poſt triginta pene annorum feralem flammam adhuc fumigans, denuo accendere pro virili allaborat. Certe neminem niſi improbum non miſereat Germaniæ inter cineres ſuos nonnihil primum reſpirantis: atq; adeo nemo probus non velit penitus illam flammam extinctam; quam humanus cruor tot anno aluit. Qvanto magis autem oportebat illo eſſe animo eum, qui ſeſe Chriſti Vicarium, Eccleſiæ communem Paſtorem, ſanctiſſimum Patrem orbi venditat! Utique impium eſt, invitos ad arma

iterum nos cogere, idqve propter res qvas nullius aut exigui certe ad Eccleſiæ ſalutem pretii eſſe, ſoli vero faſtui Curiæ ſervire, in propatulo eſt. Non agam per partes. At verò illa de bonis Ecceleſiaſticis qvæ appellant, de honore civili Hæreticis habendo, de precibus primariis, de annatis, de reſervationibus, de turnis, de octavo Electoratu ac ſimilia, non profectò ea ſunt, ut propterea Papa, ſanctiſſimus ille Pater, velit jubeat pacis pacta reſcindere, & ad arma iterum conclamet. Largiamur enim, perire Pacis pacto jura nonnulla & bona Pontificiæ curiæ. An fas eſt, propterea miſerrime jam tum afflictam Germaniam in bellum civile iterum cogere? Non is profecto erat animus S. Ambroſii, quum diceret: *me (ſi de meis aliquid poſcatur, aut fundus, aut domus, aut argentum) & id quod mei juris eſt, libenter offero. Si tributum petit, non negamus: agri Eccceſiæ ſolvant tributum. Si agros petit Imperator; poteſtatem habet vindicandorum. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam: tollant eos ſi lubitum eſt.* Non erat is animus S. Gregorii Nazianzeni, quum diceret: *Si quomodocunque diſſidii cauſa ſum, Jona Propheta venerabilior non ſum. In mare me projicite, & tumultuum procella vobis relictis ponet. Utut à culpa immunis ſim, concordiæ veſtræ cauſſa, quicquid elegeritis, pati elegerim. Throno deturbate;*

bate; urbe expellite: veritatem duntaxat pacemq́, prout Zacharias dixit, amate. Non is erat S. Clemens Romanus Epiſcopus, quum communi Eccleſiæ Romanæ nomine ſcriberet Corinthiis: *An quis inter vos generoſus? quis ad miſericordiam moveri facilis? quis charitate confidentior factus? Dicat; ſi propter me ſeditio & contentio & ſchiſmata excitantur, ſecedo, abeo quocunque volueritis, quæque à multitudine præſcripta fuerint facio; ovile ſolum Chriſti pace cum conſtitutis presbyteris fruatur.* Non is erat S. Apoſtolus Paulus, qvi *lubentiſſime volebat impendi & ſuperimpendi pro animabus fidelium.* Non deniqve is erat S. Petrus, cujus ſucceſſores ſe jactant Romani Papæ: qvi *aurum & argentum non habebat*; qvi ut Chriſtum poſſet ſectari *omnia reliquerat*; qvi Simoni Mago aurum & argentum offerenti reſpondit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem.* Quæ verba utinam non & Innocentio ejusqve Fabiis conveniant! Hi vero utinam qvoq; ſibi dicta credant illa! *Non eſt tibi pars neq; ſors in ſermone iſto; cor enim tuum non eſt rectum coram Deo: Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, ſi forte remittatur tibi hac cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & nexu iniquitatis video te eſſe.* Quàm longe porro Innocentius diſtat à bono qvolibet paſtore, qvi vitã ſuam pro ovibus redimentis ſolet impendere!

Digitized by Google

Qvam infinite à Chriſto, cujus tamen vice fungi ſeſe in hiſce terris non erubeſcit jactitare!

Neqve verò eſt quod excuſes Innocentium, quaſi non ſolum propter divitias ſuas, ſed etiam in propagationem fidei Catholicæ, bellum civile excitatum velit. Utique enim etiam propter bona ſua hoc voluit, & quidem illa primo loco collocavit. Nec usquam ſive Chriſtus, ſive Apoſtoli, ſive Sancti Eccleſiæ Patres docuerunt, fidem bello propagandam eſſe. Novum & hoc eſt Curiæ dogma, omni antiquæ Eccleſiæ incognitum imo adverſum; ac proinde non minus impium atqve illud prius, etſi apud imperitos zelotas aliquam recti ſpeciem juſtiùs præ illo priore inveniat.

VII Quanta *Septimo* eſt injuria, quod cum multa ſaltim in excuſationem Cæſaris & Catholicorum Germaniæ Principum dici & potuiſſent & debuiſſent, omnibus illis diſſimulatis, Declaratio tota ſit occupata in recenſendis iis, quæ perperam ab illis geſta & conventa credi voluit Innocentius! Et verò in illa pacta haud venere Cæſar aliique Principes illi, niſi demum poſt clades plurimas, poſt erepta jam magnam partem illa, quæ per pacta conceſſa ſunt, poſt ſpem armatæ ſane recuperationis amiſſorum abruptam, in periculo tantum non certo amittendi & ea quæ adhuc ſupererant, in omnium virium ſumma imbecillitate, nullis aliunde ſuppe-

Digitized by Google

ſuppetentibus auxiliis, in media denique flamma divinarum humanarumque rerum Germaniæ. Inviti certe & ægre admodum, nec niſi igne & armis per complures annos fracti, Pacem illam inivêrunt. Nec temere ita convenerunt, ſed conſultis ante, & qvidem freqventer conſultis, conſcientiæ tutandæ cauſſa, Theologis ſuis, viris longe præſtantiſſimis; hisque tandem Pacem licitam pronunciantibus. Quantâ cum curâ ſanè Theologorum reſponſa Cæſares Ferdinandi exqviſiverint, non paſſus eſt ignorare orbem, utiliſſimi operis *de Pace Prodromo* Caramuel, Vir & ipſe ut genere ita multiplice atque haud vulgari doctrina, candore, & dignitate eminens. Hæc profecto, etiam ſi qva parte fuiſſet à Cæſare & Principibus Catholicis in pangenda cum Proteſtantibus pace peccatum, facere ad illos ſi non plane ſaltim multum excuſandos, manifeſtum eſt. Intereſt itaqve famæ Cæſaris & Principum, rem hanc omnem ad hujus orbis & poſteritatis conſcientiam traducere. Ad injuriam contrà illorum pertinet, iſthæc omnia diſſimulare, atque ita de Pacis pactionibus diſſerere, qvaſi horum nihil anteceſſerit. Multò maxime verò illos gravat, ſi id fiat à Pontifice, qvi haberi vult & à quammultis creditur Vice Deus infallibilis. Qvam ſiniſtre ſanè judicabit poſteritas, aut hæc noſtra etiam ætas, de Cæſare & Principibus, lecta Pontifi-

cis

lici, an neceſſitatis lege nullum ejuſmodi pactum fiat licitum: An vero demum neceſſitas illa rerum defuerit. Sane cum Papa circa morum & fidei univerſales dubitationos infallibilis arbiter, in reliquis errori, communi mortalium ſorte, obnoxius exiſtimetur, Declarationi prius definienti tutò Catholici fidem forte adhibuerint, poſterius verò aſſerenti Pontifici credere ſecure non licet. Certe injurius in Catholicam Germaniæ Eccleſiam fuit Innocentius, non expreſſe ſatis ſententiam ſuam exprimens: præſertim qvum de priore acerrima fuerit inter Theologos controverſia, aliis cum Erneſto aliis cum Caramuele facientibus. Injurius etiam idem fuit in Cæſarem & Principes Catholicos, ſi teſtantibus illis de extrema rerum ſuarum neceſſitate noluit credere: qvaſi videlicet haud fuerint illi fide digni teſtes malorum quibus premebantur. Quod ſi verò ſimul etiam hoc voluit indicatum, nulla neceſſitate ejusmodi pacta excuſationem invenire, (qvod per videtur viriſimile voluiſſe, ex ſententia ſcil. Erneſtinorum, qvam Fabius Nuncius acerrime propugnavit) injuſtiſſimum profecto dogma aſſeruit Papa. Neceſſitati ſanè etiam hactenus cedere licere, liquidum reddidit Caramuel; quem unum conſuluiſſe ſufficit. Neminem autem Catholicum ſcriptorem, idem cum Innocentio qui aſſeruerit, omni ex ævo produxeris. Ex adverſo omnes, quot-

Digitized by Google

qvot fuere primitivæ Eccleſiæ Epiſcopi Catholici, conſenſu ſuo oppoſitam ſententiam ſtabilivere. Id qvod qvoniam & ab Irenæo *Sect. 3. reſponſione ad rationem IIX* brevius qvidem ſic tamen ſatis eſt oſtenſum, non eſt quod huic rei amplius nunc quidem immoremur.

Inſigni *Nono* injuria afficiuntur omnes Evangelici, dum non tantum Hæretici proclamantur à Pontifice, ſed tales Hæretici, quibus non ſit fas (publicæ etiam Pacis cauſſa) concedere ſacrorum ſuorum uſum, inque id exſtruendarum ædium poteſtatem facere, qviqve adeo extrema meruerunt. Jam veteres qvidem hæ injuriæ ſunt. Et ſolent jamdudum Pontifices, nullo facto diſcrimine, in omnes omnino qvos hæreticorum nomine infamant, ferro & igne, perinde ut in ſceleſtiſſimam mortalium turbam, animadvertere; idq; contra primitivæ & aureæ Eccleſiæ mores ac perpetuam ſententiam; utpote qvæ ſemper olim crediderit, vel ſimpliciter ab omni vi in quamlibet hæreſin abſtinendum eſſe, vel nonnullos quidem libertate ſacrorum interdici jure poſſe non tamen omnes; publicæ neceſſitatis autem cauſſa nullam fere earum non jure permitti, exiſtimaverit. Qvam rem alibi prolixe perſecuti ſumus. Qvod nihilominus ſævientium Paparum immanitatem probare etiam Innocentio fuerit viſum, cum ſumma noſtra eſt injuria con-

conjunctum. Et vero, ne nunc urgeamus qvod Hæreticos nos pronunciet; non protecto vel ex iis quæ nobiſcum nata ſunt principiis, vel ex divina revelatione (qui duo ſunt omnis humanæ ſcientiæ modi) didicit ille, nos deteriore conditione haberi oportere, quam olim ſuos Novatianos, aut ſuos Donatiſtas, aut ſuos Ariomanitas priſca Eccleſia habuit. His autem, nulla exigente neceſſitate, ſuarum Θρησκειῶν licentia ſic ſatis diu Permiſſa eſt: ceu alibi oſtendimus. Minime omnium docuerit, nos ſuperare improbitatem omnium hæreticorum: & tamen nullis non horum, poſtulante publico commodo, ſua quies olim & tranquillitas florentibus Eccleſiæ rebus relicta eſt.

Huic injuriæ *Decimam* merito annumeraveris Sereniſſimæ Reginæ Svecorum Chriſtinæ factam. Potiebatur illa tum temporis rerum in Regno Sveciæ non minus atque Ferdinandus III Cæſar in Imperio, & Ludovicus XIII in Gallia: Chriſtinæ tamen nomen nuſqvam in Declaratione comparet, ſed *Suecorum* quaſi Regia dignitate carentium. Qvod tamen factum eſſe in gratiam Poloniæ Regis nemini non ſubolet: quaſi videlicet penes hunc jure fuerit Regia dignitas, Chriſtina illum titulum non meruerit. At verò illam agnoverunt Svecorum Reginam Cæſar, Reges Galliæ, Hiſpaniæ, Daniæ, imo ipſiuſmet Poloniæ, nequid dicam de aliis

univerſi orbis ſummis poteſtatibus. Quod Innocentius itaque unus neget, id quod omnes agnoſcunt, id profecto haud vacat eximiâ injuriâ. Præſertim cum Friderici III Cæſaris Legatis reſponderit quondam Pius II Papa: *morem eſſe Apoſtolicæ Sedis eum Regem appellare qui Regnum teneret:* ceu legitur in commentariis illius *l. 2.* Quid; quod hodie Chriſtina ab ipſo Alexandro VII omnique Romana Curia Svecorum Regina ſalutetur, non mutato regnandi jure? Niſi forte ab Alexandro id mutatum ſit; cujus nulla ipſi facultas, nullum jus competit.

CAPUT VI.

Oſtenditur porro iniquitas declarationis Pontificiæ, etiam ex eo, quod pridem fuiſſet jam extinctum jus Papale omne in illa, quæ Pacis utroque pacto Evangelicis conceſſa ſunt.

PRoxime multas injurias quibus ſcatet Declaratio, magis in communi tamen, perſecuti ſumus: conſequens nunc eſt, ut magis ſpeciatim non-Nihil Declarationis illiſus iniquitatem oculis cunctorum exponamus. Id omne autem clariſſimum fiet ſi demonſtremus, Papæ non competiiſſe facultatem, de iis qvæ Pacis utroqve Pacto Evangelicis conceſſa ſunt, proteſtandi aut illa irrita reddendi.

ane patebit, ſumme iniqvam Declarationē eſſe.

Ut autem etiam hoc à nobis ordine fiat, *Pri-m* docebimus, Papam tempore conditæ Pa-non habuiſſe aliquid juris in illa, de qui-s conqueritur, & Germanicæ reipublicæ compe-ſſe eminentem ac ſummam poteſtatem de i-ipſis ex uſu publico conſtituendi. *Deinde* o-endemus, quædam eorum ſibi Papam nulla æ-vi ſpecie arrogare. Et verò *Prius* ſi verum t, utique facta eſt Pax ab iis quos penes libe-am paciſcendi arbitrium fuit: ac proinde non ompetiit Papæ facultas illam reſcindendi, aut adverſus illam proteſtandi, qvippe cum neu-rum horum locum inveniat, niſi incontracti-ous inter eos initis quibus contrahendi poteſtas defuit. *Poſterius* ubi demonſtratum fuerit, ſimul patebit, ſaltim illa in quæ Papa falsò ſibi aliquid arrogavit, non potuiſſe ab illo irrita reddi, ſed iſtis ſuis iniquis conatibus ſummam injuriam Imperio Germanico Papam retuliſſe. Cæterum totum illud *Primum* manifeſtum reddi poteſt duobus modis: ſi probatū ſcilicet fuerit, *aut* illa jura qvæ fortè habuit Papa, quo tempore condita eſt pax jam fuiſſe amiſ-ſa *aut* etiamſi illa adhuc ſuperfuiſſent Imperio ta-men Germanico fuiſſe integrum de iis diſponere prout poſtulavit publica neceſſitas. Itaque ne qua naſcatur in diſputando obſcuritas, ſtrictim ordi-

Digitized by Google

nem hunc omnem obſervabimus, Et nunc quidem faciemus initium ab eo, qvod Papæ nihil juris tempore Pacis conditæ ſuperfuerit in ea de quibus fuit ille proteſtatus.

Ut autem demonſtrationis noſtræ robur percipiatur, ante omnia conſtituendum fuerit; jura illa Papalia de quibus jam agitur, non aliquo ſingulari divino beneficio cœlitus Papis olim collata, ſed mere humanis modis acquiſita, atque adeo receptis hominum inſtitutis fuiſſe obnoxia. Longe aliud tamen perſvaſum hominibus voluit cùm Pontificis Nuncius Fabius, tum ipſe Innocentius Papa in tabulis ab ſeſe publicatis. Et enim ille quidem in proteſtatione ſuâ ſecundâ non dubitavit iſthæc jura omnia, ceu à Cæſareis vel humanis diſtincta, ſoli Deo, Chriſto, & Catholicæ Eccleſiæ attribuere: Innocentius autem diſertis item verbis vindicationem iſtorum ſuorum incumbere ſibi profeſſus eſt, *pro commiſſi ſibi ex alto Paſtoralis Officii debito*, cum jam ante dixiſſet: *ſeſe jurium Eccleſiaſticorum à Domino conſtitutum eſſe Aſſertorem.* Si hæc autem ita ſeſe habeant, omnia iſthæc, de quibus ſibi ereptis *P*apa prolixe in ſua Bulla eſt conqveſtus, ac proinde & *Annata, Jura Pallii, Confirmationes, Menſes Papales* ac *Reſervationes*, ut & jus Electoralem in Germania numerum vel ſervandi vel augendi, fuerint divinitus *P*apis conceſſa;

qvidem una cum *Officio illo Paſtorali* quod Papa quam Petri ſucceſſor & Chriſti Vicarius in terris ſce obtinet. Cæterum etſi verba talia & Fabius & nocentius ſine omni verecundia fulminaverint; on crediderim tamen, quenqam temerè auſurum ſcipere defenſionem eorum, ſi hoc quidem crudo nſu illa accipiantur. Mihi ſane notus eſt nemo, ui hactenus apertè profeſſus ſit, illa omnia ſingulaim præ rebus aliis Chriſto atque ita & Chriſti Vicaio competere, vel omnia iſthæc involvi illo qvod Chriſtus Petro dixit, *Paſce oves meas.* Fortaſſis tanen quiſquam inveniatur: cùm conſtet, ab Hildebrandi usque tempeſtate omnipotentiam monarchicam *Paſtorali officio* cæpiſſe ſignificari, & haud dubie juxta iſta Curiæ Romanæ familiariſſima placita ſint Innocentius pariter & Fabius locuti.

Non patitur inſtitutum hoc loco multis illud argumentum agitare. Sed & ſufficit nunc provocaſſe *ad unanimem conſenſum Patrū*; contra qvem *ſcripturam ſacram interpretari* diſerte vetuit ipſummet Concilium Tridentinum Seſſione quarta. Enimvero unanimiter in eo omnes veteris Eccleſiæ Patres conſentiunt, τὸ ποιμαίνειν hìc nihil aliud ſignificare, quam illud paſcendi genus quod fit prædicatione verbi divini; qvi Hildebrandicè interpretatus ſit, reperitur ne unus quidem. Adhoc ipſimet maximi

ximi

ximi Hildebrandici, illud Sanctiſſimi Apoſtoli Petri primæ Epiſtolæ cap. V. omnibus promiſcue Presbyteris datum præceptum: *Paſcite quantum in vobis eſt gregem Chriſti*: de ſola illa paſtione quæ prædicatione verbi divini & bono exemplo fit, interpretari ſolent: ac proinde, niſi propria velint vineta cedere, ad alia neutiquam oportet trahere atiam illud Salvatoris noſtri ad Petrum: *paſce oves meas.* Igitur, utut conceſſerimus uni S. Petro datum eſſe jus paſcendi univerſam Eccleſiam imo mundum omnem, & hoc *Paſtorale officium* devolutum eſſe ad ſolos Papas Romanos, Innocentium porro fuiſſe verum S. Petri in omni iſthac dignitate ſucceſſorem, (qvorum nihil tamen hactenus eſt unanimi Eccleſiæ ſententiâ comprobatum) manifeſtum utique eſt, ad *Paſtorale Pontificis Officium* non pertinere, quicquid præter illud *Officium* Innocentius ſui juris eſſe haud dubitavit affirmare; ac proinde iniquiſſime, imo impiiſſime, etiam illa ſibi vindicaſſe, tanquam ſolo divino beneficio ſibi, ceu S. Petri ſucceſſori & Chriſti Servatoris noſtri vicario, competentia.

Licebit igitur jam & nobis ceu ratum & certò conſtitutum admittere: uno illo genuino *Paſtorali Officio* excepto (hoc enim, ne diſputationem moremur, jam quidem largimur) quicquid quonda poſſederunt in Germania hac noſtra Papæ, illud omne huma-

humano duntaxat modo fuiſſe poſſeſſum. Hinc verò conſequens eſt: quamvis merè divina inſtituta non ſint obnoxia poſitivis hominum legibus & conſvetudinibus, atqve adeo nec præſcribi illis juribus qvantumvis longiſſimo tempore poſſit, non tamen eam divinam auctoritatem ac dignitatem fas eſſe ad reliqva etiam omnia extendere.

Qvin igitur jam tanqvam extra omnem controverſiam collocemus in hypotheſin: Qvæcunq; non niſi humano jure poſſidentur, illa eorundem jurium vi & more ab omnibus ſine diſcrimine mortalibus amitti, idque non minus Papam qvam reliqvum mortale genus obligare. Utut nempe fortaſſis Papæ divinitus ſit data controverſias morum & fidei definiendi facultas, quicquid reliqvum tamen ille habet id omne deberi humanis poſitivis conſtitutionibus. Hinc conſeqvens autem eſt, omne qvod præter divinam illam definiendi facultatem tenet Papa, amitti ab illo poſſe ſecundum jura & conſvetudines in mortali genere univerſo receptas.

Hiſce verò jam poſitis, non dubitamus profiteri, pridem ante Innocentium Decimum Papam jam fuiſſe perdita, qvæcunque antehac, ſive jure ſive injuria, circa ea quæ Evangelicis vi Pacis ſunt conceſſa, Papæ poſſederunt. Et *primum* qvidem credimus illa omnia periiſſe, propterea, qvoniam à Papis 1

ipſiſmet fuerunt relicta & qvaſi data cuivis occupanti. Eſt nimirum receptiſſimi paſſim juris, Naturalis pariter & omnium gentium, Derelictione amitti etiam juſtiſſimam rerum poſſeſſionem, Derelictionem autem factam præſumi, ſi cum poſſis & debeas rem ab interitu ſervare, nihil moveas, ſed quaſi otioſe eam ſpectes interire. Jam verò etſi in ſummo verſarentur diſcrimine, imò in Proteſtantium poteſtatem delaberentur Catholicorum per Germaniam res, atqve adeo & Pontificia circa res illas jura, non Urbanus tamen non Innocentius Decimus commodo auxilio ruinam minantibus adfuerunt; ſed etſi ſpectarint eorum interitum nihil tamen moverunt, qvamvis à Cæſare & aliis Principibus ſæpius rogati, ex Vaticano ſuo quaſi alto ſupercilio omnia iſthæc deſpicientes. Hinc ſanè contra Urbanum non dubitavit Hiſpaniæ Rex Philippus jam tum anno triceſimo ſecundo, die octavo Martii, per Cardinalem Borgiam, quaſi ſolemni ritu proteſtari, teſte Henrico Spondano Apamiarum Epiſcopo: *quicquid detrimenti Catholica religio pateretur aut paſſura eſſet, non ipſi Philippo ſed Pontifici adſcribendum fore.* At vero ita ſeſe gerere, hoc reapſe eſt rem derelinquere. Dereliquere proinde jura ſua Pontifices qvæ habuerunt, eorumque omnium poſſeſſionem ex conſequenti ſummo merito amiſerunt.

Præ-

Præter illud primum autem datur & *Alterum* fa- II.
ctæ perditionis certiſſimum argumentum. Qvandoquidem nimirum ante conſtitutam pacem, bona illa Catholicorum, quibus jura ſua annexa habuit Pontifex, (ut alios legitimos poſſidendi modos taceam) jamdudum juſtis armis & ſanguine ſibi vindicaverant Proteſtantes, utique lege gentium communi quicquid habuerant jurium Papæ illud dudum ii amiſerant. Haud neſcio, conſenſu gentium etiam illa cenſeri jure victoribus cedere, qvando bellandi cauſa *moraliter juſta* non præceſſit, modo bellum ſolemniter fuerit geſtum. At verò Proteſtantium arma non ſolemnia duntaxat fuerant, ſed ſaltem contrà Pontifices moraliter qvoqve juſtiſſima: quoniam ſcilicet ſecundum decreta Pontificum in hæreticos noviſſima qvævis licet ſtatuere, & proinde etiam cuivis potentia ſua freto data jam fuerat poteſtas ferro & igne non in bona duntaxat illorum ſed etiam vitam ipſam animadvertendi. Saltim igitur à parte Romanæ Curiæ jam clarigatum pridem fuerat. Hinc verò conſeqvens omnino eſt, etiam Proteſtantibus fas fuiſſe hoſtilem inmodum Papalia qvævis bona perſeqvi. Et vero hac ratione non minus Eccleſiaſtica qvæ appellantur bona qvam alia dominium priſtinum perdere: atqve adeo Eccleſias, collegia ſacra & monaſteria bello capta extingui, ut loqvuntur; uſqve

eſt adeo notum, ut adverſus monachos præclare id defenderint ex ipſa Jeſuitica Societate cum alii tum inprimis Conzenius Laimannus, Forerius & Cruſius. Quæ in univerſum autem bonorum, & quidem etiam Eccleſiaſticorũ, eſt ratio, eadem eſt ratio jurium Papalium, quicquid Jeſuitæ tricentur. Recte ſanè Caramuel Pacis Licitæ pag. 16. *Forerius & Cruſius aliique, dum nimium volunt extollere dominium Apoſtolicæ Sedis, videntur nimium detrahere Cæſari; & argumentis uti, quibus & ipſi obnoxii ſunt. Nam rationes quæ probant bona veterum monaſteriorum deperiiſſe, Ordini Benedictino verbi gratia; ipſæ etiam probant eadem bona Apoſtolicæ Sedi deperiiſſe: & quæ contra illa ad Sedem Apoſtolicam, etiam eadem ad Benedictinum Ordinem illa bona ſpectare perſuadent.* Legi porrò merentur quæ idem Caramuel diſſerit *pag. 15.* ex ſententia Auſtriacæ Hiſpanicæ & Bavaricæ aulæ, de bonorum Eccleſiaſticorum extinctione. Certe poſtquam juſtis armis erepta ſunt illa quamvis vetera Pontificum jura, jam anteqvam Pax conſtitueretur perierunt illa. Ac proinde de iis conſtituendi libera fuit Reipublicæ Germanicæ poteſtas. Id qvod erat demonſtrandum.

VIDENTUR tamen fortaſſis (ne qvid diſſimulem) pro Pontificum cauſa tria adhuc adverri poſſe.
I. *Primum* enim ne Urbanus qvidem poſſit videri ni-

hil egiſſe. Ita ſane de illo ſcribit is quem ante teſtem laudavi Spondanus ad annum triceſimum ſecundum: *Anxiebas turbas ferens Urbanus Pontifex nihil non agebat, literis, hortationibus, legationibus, quo illa c... ponerentur, & Barbari* (Svecos intelligit) *pelerentur: pecuniis etiam ſubminiſtratis: denique frequentibus Jubilais iram divinam placare, & opem ejus implorare, tam per ſe quam per Chriſtianos populos ſatagens.* Videtur *Secundo* non Papam ſed Cæſarem teneri defendere Papalia jura, quoniam eſt Romanæ Eccleſiæ Advocatus quem appellant. *Tertio* deniqve, Bona Eccleſiaſtica non poſſunt niſi centum annis præſcribi: etſi igitur forte Urbanus & Innocentius minus debito curaverint Romanæ Eccleſiæ jura, ipſimet tamen Eccleſiæ illorum negligentiâ nihil periit, tam exiguo videlicet temporis ſpacio. II. III.

Verum enimvero *pecuniis* juviſſe Catholicas Germaniæ res Urbanum, quod ſcribit Spondanus, non eſt vero conſentaneum. Hinc cum Spondani illa recitaret Caramuel *Pacis Licita pag. 280*, indignabundus margini libri adjecit: *Pecuniis ſubminiſtratis? Sed quibus? Cæſari & Catholico Imperio? Ne urgeamur obſecro: ſufficit quod taceamus.* Verbis ipſis Spondani ſubjunxit inter alia: *Omiſi marginales notas, quas calamus Germanus adſcripſerat ad illa verba, pecuniis ſubminiſtratis, ad* Reſp. ad I.

omnia ad ſingula. Et vero ipſe Spondanus narrat eodem Annalium loco, per Cardinalem Borgiam, die octavo menſis Martii, nomine Hiſpaniarum Regis Philippi, publicam Romæ factam contra Urbanum *Proteſtationem* (qvam Caramuel tamen vult mitiſſime in Hiſpania appellatam *Filii ad Patrem monitionem*) qvod nec pecunia nec armis rem Catholicam in Germania labaſcentem ſublevaret: *quicquid detrimenti Catholica religio pateretur aut paſſura eſſet, Pontifici adſcribendum fore.* De eodem Urbano Caramuel *pag. 278 Pacis Licitæ* diſertè: *Claudit Pontificum ſeriem Erneſtus Urbano IIX. Quem fuiſſe partialem* (h. e. Catholicæ Germaniæ partis hoſtibus addictum) *non dicam, quoniam dici non debent, quæ tam clara ſunt ut non poſſint negari.* Enimvero ſolæ literæ & indicti Jubilæi, qvorum Urbanus perqvam fuit liberalis imo prodigus fateor, inania ſunt rerum auxilia. Non abſurdò profecto ille qvondam apud Salluſtium: *non votis neque ſuppliciis muliebribus auxilia deorum parantur; vigilando, agendo, proſpere omnia cedunt.* Jubilæis perierunt qvidem multa: nihil tamen hactenus recuperatum eſt qvidqvam. Uſus ſane docuit, numqvā magis in diſcrimen veniſſe res Catholicas, qvam cum Jubilæis populus Pontificum ductu incumberet. Qvod indicio eſt, averſari Deum & ipſos illos Jubilæos. Plus auxilii contulit

tulit forte Innocentius. Parum tamen & illud fuit. Et verò qvod Caramuel ſcribit in Prodromo p. 48: *Innocentium ſecundùm Patrimonii Eccleſiaſtici vires ad Fidem propagandam concurrere:* id piam eſſe αὔξησιν à vero tamen multum diverſam, notum eſt. Sedebat jam Innocentius. cum idem Caramuel, Erneſto de Euſebiis, qvi ſolum Pontificem *Patremfamilias*, Principes autem omnes, atq; adeo & Cæſarem, non erubuerat *ſervos* vocare, hæc & recte & lepide repoſuit: *Si Pontifex eſſet ſolus Paterfamilias (quod aſſeris & ego nego) ſolus deberet ſumptus facere. Famulorum enim & ſervorum impenſis Paterfamilias non poteſt providere domui. Cum ergò certum ſit, Pontificem non mittere pecuniam in Imperium, injuria eſt Pontifici hæc adulatio.* Hæc Caramuel. Ipſemet Anticaramuel p. 45 non niſi his verbis uti auſus eſt: *Non eſt fas dubitare, Sanctitatem ſuam, niſi vicinioribus avertendis periculis* (imo in locupletanda familia ſua) *diſtineretur, ad miſerias Catholicorum Germaniæ ſublevandas, etiam peculio & milit velle ſuccurrere.* Nihil itaqve verius eſt, qvam & Urbanum & Innocentium, præter ludicra auxilia, nihil robuſtæ opis rebus Catholicis attuliſſe: & tamen abundaſſe illos vi multa pecuniæ ac virium: atqve adeo cum potuiſſent & merito debuiſſent res ſuas tueri, illas tanqvam derelictas interire eſſe paſſos.

Pro-

Reſp. ad II. Promiſit porro Cæſar qvidem, ceu Advocatum decet, jura Romanæ Eccleſiæ ſeſe defenſurum, ſed *pro ſuo poſſe.* At vero non poteſt Cæſar contra omnem vim armis ſuis jura illa defendere. Ergo nec Cæſar ad armatam eorum defenſionem Advocatiæ cauſa adſtrictus eſt. Adhoc Advocatus utique non tenetur ultra ea quæ in officio ſunt protectoris alicujus. Non tenetur itaque Cæſar, cum diſcrimine rerum ſuarum & reipubl. Germanicæ, jura Pontificum tueri; ac proinde nec ſuis armis adverſus vim hoſtilem in eorum tutelam contendere. Non enim Protectores ad clientum defenſionem cum jactura propriorum bonorum obſtricti ſunt: ceu præclare poſt alios oſtendit Magerus. Imo verò non tenetur Eccleſiæ Advocatus niſi Eccleſiæ ſumptibus rem agere, niſi aliunde jam ipſi ſit de expenſis proſpectum: quod ipſe Panormitanus jam olim docuit *in C. in quibuſdam ſub. n. 1. v. 7. in glоſſa de pænis.* Sed ne obolum quidem ex Pontificum liberalitate Cæſar ordinarie quidem lucratur. Si in defenſionem itaque Papalium jurium extra ordinem ſumptus faciendi ſint, illos non Cæſar ſed Pontifex impendere tenetur: ac proinde & in bellum à Pontifice debuiſſent vires Cæſari concedi. Quod quia factum non eſt, Cæſaris quoque, inquantum ille ſanè eſt Advocatus Eccleſiæ Romanæ,

Digitized by Google

manæ, in officio neutiquam fuit, armis pro jurium illorum defenſione contendere.

Quæ de centum annis præſcriptioni Eccleſiaſticorum bonorum indultis adferuntur, nihil faciunt ad rem noſtram. Præterquam enim quod ita demum à Juſtiniano ſit conſtitutum, idque minus laudabili occaſione Emiſenæ Eccleſiæ, ceu liqvet ex Procopii *Arcana Hiſtoria* & Svida in Πρίσκος Ἐμισηνός, fueritqve illud revocatum ab eodem Juſtiniano per *Novellam CXI* & *c. XXXI;* utiq; conſtat, indultum hoc pertinere ad tempora reipublicæ pacatæ, & niti tantum lege poſitiva humana & quidem non niſi Juſtiniani. Jam vero quælibet libera reſpublica legibus Juſtinianeis non niſi ex mero arbitrio eſt obnoxia; ac proinde & Germanica noſtra. Id quod libro *de Origine Juris Germanici cap. 33.* & alibi contra Taborem & Taboricos demonſtravi. In univerſum porro de omnibus legibus poſitivis humanis conſtat, eas jure & poſſe & debere mutari pro uſu reipublicæ: neutiqvam certè illas obligare, ſi aliud jubeat neceſſitas; ſed ſemper habere locum illud apud ipſos Romanos Duodecim tabulis conſtitutum: *Salus populi ſuprema lex eſto.* Potuit itaqve, & debuit merito, Juſtiniani iſtud de centum annorum præſcriptione Germania noſtra non obſervare, ſaltim cum neceſſitas aliud flagitaret. Quod in tranquilli ſtatus uſum por- *Reſp. ad III.*

Digitized by Google

rò eſt conditum illud ſumma injuria traxeris ad noſtra belli tempora. Belli ſane furente tempeſtate negotia quævis certum exigunt ac præſens auxilium defendendis ſuis: quod ſi deſit, bello capta tranſeunt ipſo illo momento in jus victorum; perinde atque ſi dominium illorum eſſet per contractum aliquem emptionis & venditionis ab uno in alium devolutum. Nihil juvat indulgentia iſthæc Juſtinianea ad jus victoris in armis occupata infringendi. Nec qvæ pace impune permittitur rerum tuarum negligens curatio, illa & bello invenit veniam. Adhæc obſervandum eſt, cum Pontificia jura omnia primò ac per ſeſe totâ naturâ ſuâ pertineant ad uſum non Pontificũ ſed Eccleſiæ (ceu ipſa Curia confitetur) certe debeant iſthuc referri, conſequenter ſimulac exigit Eccleſiæ ſalus, teneri Pontifices eorum dominiũ abdicare, & quidem bonorum Germaniæ dominium in uſum Eccleſiæ Germanicæ. Jam vero ſuperſtitis Eccleſiæ Romanenſis ſalus unice poſtulavit, ut pace conſtituta cederent Proteſtantibus illa ipſa quæ obtinuerunt. Itaq; ultro cedere illis bonis, in officio fuit Pontificum; & quia noluerunt, potuit ab aliis, qvorum intereſt, fieri iſthæc translatio. Et vero habent heic qvoqve locum, qvæ de tacita bonorum reipublicæ cujusq; ceſſione ejusq; varietate atq; fundamentis diſputavimus *l. 2. de Finib. Imperii Germanici cap. 19. pag. 352* & aliqvot proxime

xime conſequentibus: ut heic illa repetere, nihil attineat.

Caput VII.

Et ſi tempore conſtitutæ Pacis ſuperfuiſſet Papæ aliquod jus, tamen Reipublicæ Germanicæ fuiſſe integrum ita conſtituere prout factum eſt.

QVin igitur Papa, antequam Pax conſtitueretur, jura quæ Pacis pacto ſibi ſubducta conqueritur jam perdiderit, ac proinde licuiſſe Germanicæ Reipublicæ de iis ex uſu ſuo conſtituere, non eſt qvod dubitemus. Fac nihilominus tamen illa fuiſſe adhuc integra; eo non obſtante fas fuiſſe, jura illa Papalia Proteſtantibus concedere, jam itidem patebit, & quidem quatuor de cauſis.

Earum *PRIMA* eſt, qvod liceat, ſumma exigente neceſſitate, rem alienam, præſertim ſi illa minoris ſit momenti quam eſt illa cujus extrema neceſſitas urget, in tuos uſus vertere. Et ſane hoc quidem docent præclari etiam Theologi ipſiusmet Pontificiæ partis, ne aliis laudandis teram tempus: quorum videlicet illa unanimis eſt ſententia, in graviſſima neceſſitate reviviſcere *jus* Priſtinum utendi rebus, tanquam ſi illæ communes manſiſſent nulla proprietate ſingulorum inſtituta. Huc utiq; pertinent qvæ diſputantur à Thoma *2.2.q.66. art.7.* 1

Cajetano aliisque omnibus Thomæ Commenta-toribus ad l. cit. Adriano *Quodlib. 1. art. 2.* Dominico Soto *de Juſtitia & Jure l. 5. quæſt. 3. art. 4.* Leſſio *de Juſtitia & Jure l. 2. cap. 12. dub. 12.* ut & à Covarruvia *cap. peccatum p. 2. §. 1.* Nec excipi ab hac regula univerſali bona quæ Eccleſiaſtica dicuntur, ſed etiam illa neceſſitatis tempore omnibus effici communia, ſeorſim præclare demonſtravit Caſtrenſis *conſilio 415. In facto præſenti. n. 2.* Jam vero eam fuiſſe neceſſitatem Eccleſiæ Romano-Catholicæ in Germaniâ, ut, niſi ceſſione facta Papalium jurium qvorundam, non potuerit illa ſervari, in propatulo eſt. Etiamſi igitur iſthæc jura neutiquam aliâs fuiſſent obnoxia Reipublicæ Germanicæ, tamen licuit illa vertere in Germaniæ commodum. Atq; adeo iſthuc verſa eſſe, non poteſt meritò Papa conqueri, ſed querela illius omnis eſt iniqva. Conquerenti ſane haud injuria fere dixeris id quod olim Ambroſius: *Eſurientium panis eſt quem tu detines: nudorum indumentum eſt quod tu recludis: miſerorum redemptio & abſolutio eſt quam tu in terra defodis.*

II *ALTERA* cauſa eſt, qvod Reſpublica Germanica in omnia de qvibus Papa conqueritur ſummũ ſive eminens habeat dominium, quamvis ſint privatæ poſſesſionis, & ex parte juris fuerint Pontificii. Enimverò habere rempublicam quamvis jus

 etiam

etiam de privatis civium bonis ex uſu publico conſtituendi, atqve adeo, ſi poſtulet extrema neceſſitas etiam illa alienandi, non in controverſiam nunc vocabo, ſed qvaſi jam certum & prudentioribus notum tenebo. Et vero alienum ab inſtituto fuerit illud hoc loco velle probare: præſertim cum hoc abunde agatur in Politicis. Non autem difficile etiam eſt perſpectu, omnia illa, qvæ Papa dolet, Majeſtatis Germanicæ legibus obnoxia eſſe. Ad duas enim claſſes omnia commode retuleris, *ad* religionem ſcilicet ipſam, *&* *ad* bona, qvæ qvod in poſſeſſione qvondam fuerint ſive Papæ ſive aliarum Eccleſiaſticarum perſonarum, mos eſt Eccleſiaſtica appellare, etſi hoc nomen illa demum mereantur ſine qvibus Eccleſiæ ſacra haberi nequeant, cum reliqva ſint Eccleſiaſticorum potius quam Eccleſiaſtica. *Primæ* claſſis eſt libertas θρησκείας Proteſtantibus permiſſa, vel ut Innocentius loqvitur *Hæreticis Auguſtanæ Confeſſionis liberum ſuæ hæreſeos exercitium in plerisque locis permiſſum.* Ad *ſecundam* claſſem merito retuleris qvicqvid eſt reliqvum. Præter enim illa quæ diſerte appellantur Bona Eccleſiaſtica, reapſe huc unice pertinent 1. Hæreticorum admiſſio ad publica munia, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Preces primarias aliaſque dignitates & beneficia Eccleſiaſtica: 2. Papali Curiæ ſubducta, Annatæ, jura Pallii, Confirmationes, Men-

ſes Papales, Reſervationes in bonis Eccleſiaſticis eorum qui Auguſtanam Confeſſionem ſectantur 3. Confirmationes electionum aut poſtulationum Epiſcoporum Prælatorumqve Auguſtanæ Confesſionis, poteſtati ſeculari attributæ: 4. Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Monaſteria, Præpoſituræ, Balliviæ, Commendæ, Canonicatus, & alia beneficia ac bona Eccleſiaſtica Principibus hæreticis in feudum perpetuum ſub dignitatis ſecularis titulo conceſſa: ac 5. deniq; inſtitutus Octavus Electoratus in Caroli Ludovici hæretici Principis favorem. Quamvis ſane diverſa vocabula heic audiantur, omnibus tamen illis non niſi bona ſignificantur: nec alia reapſe eſt Papæ querela, quam qvod ſub illis nominibus variis latitantia pingvia patrimonia, ſibi ſuæque parti ſubducta, Proteſtantibus vel in ſolidum ſint data vel facta communia.

Jam vero qvod *Religionem* qvidem attinet, an Proteſtantium ſacra ſint hæretica nec ne, non aggreſſa eſt Germaniæ Reſpublica per Pacem definire. Sit hoc commiſſum Papæ Romano, ſi ita nunc libet. Multo minus pacis aliquo pacto ſacra illa cuiqvam laudata ſunt. Qvod enim à civili infamia eorum cultores Pax liberavit, hoc ſanè non eſt per ſe laudare. Nec enim religionis veritatem prudens qviſqvam & pius Numinis cultor ſecularibus honoribus & opibus æſtimat: nec fas eſt homines talibus

talibus illiciis in aſſenſum trahere. A Chriſtianis hoc alieniſſimum eſſe debet. Aurea certe Eccleſiæ ætas ab injuriarum tolerantiâ potius augmentum ſuum exſpectavit. Qvod Romana Eccleſia aliis nunc vivat moribus, id argumento eſt illam plurimum ab antiqvis & rectis vere Catholicæ Eccleſiæ inſtitutis diſſidere. Cum nihil itaqae in laudem Proteſtantium θρησκείας Pace ſit conſtitutum, & Eccleſia iſthæc non obſtent qvo minus hæreſis titulo illa infametur, certe hactenus nihil Pace actum eſt, qvo de jure poſſit Papa conqveri, quamvis fuerit infallibilis Fidei & morum definitor à Deo conſtitutus. Cæterum an impune ſacra aliqua tolerari in republica debeant nec ne, aut num, alicujus θρησκείας cultores civilibus debeant beneficiis nec ne gaudere; hoc verò diſpicere & ordinare eſt ſolius civilis poteſtatis. Primis certe ſex ſeculis Chriſtianis amplius Papæ Romani ea de re numquam ſunt à quoqvam Cæſarum aut Regum vel conſulti: nemo Paparum vel verbulo indicavit, hanc qvoq; definitionem ſui muneris eſſe. Imò verò ante Gregorium VII, ſacræ monarchiæ Papalis conditorem primarium, non ſoliti ſunt Papæ ejuſmodi qvidniſi arcano voto, & procul diris, ſibi arrogare. Itaque dum Proteſtantium ſacris data eſt libertas, ſaltim in eo non exceſſit Reſpublica Germanica illos juris limites qvi ſunt communes omni reipublicæ: nec involavit

Digitized by Google

vit in jus aliquod Papale. Ac proinde hactenus ſanè non potuit jure conqveri Papa, quaſi Germaniæ Proceres falcem miſerint in alienam meſſem.

Multo minùs obtendere Pontifex merito poteſt; nulla ratione fas eſſe, hæreticis ſacris libertatem in republica concedere. Certe non hoc nos docet vel nativa intellectus noſtri vis, vel divina revelatio, vel priſcæ Eccleſiæ conſvetudo: ſed plane alia hinc diſcere eſt. Quod hoc loco prolixe oſtendere non patitur inſtitutum, quia tota hæc opera alteri labori relicta eſt expedienda. Scimus quidem Romanam Curiam Bullis ſuis vehementer in hæreticos quoſque fulminare: ſed vitio illas ita edi, notum eſt ipſis maxime Catholicis prudentioribus. Qui hanc mentem ſuam nec diſſimulant, dum annuis Bullis Cœnæ qvæ appellantur, præ aliis autem illæ in Hæreticos ſæviunt, non tantum in Germania, ſed etiam alibi vim auctoritatemque detrahunt. Auctor doctiſſimi libelli *de Jure Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem* ita loquitur pag. 38: *Septemvir Moguntinus, et ſi ratione Eccleſiaſticæ dignitatis, qua fulget, Romano Pontifici ſubjectus, Bullam tamen Cœnæ Domini in ditionem ſuam admittere recuſavit, quod Paci Germanicæ, atque adeo Religioni Catholicæ, ſecundùm temporis illius ſtatum, detrimentum inde metueret. Quod & à Republica Veneta factum fuiſſe, ex Annalibus*

 ejus

ejus ævi confirmatur. Qua in re Hiſpaniæ & Galliæ Reges exemplo eis præiverant, multis de cauſis ea conſtitutione finibus ſuis excluſa. Et Belgæ quidem tantum abeſt, ut fulminibus iſtis quæ Bulla Cœnæ tam confertim vibrat, ſe afflari exiſtiment, aut fulguritione ejus terreantur, ut Concilia Regia nec mentionem illius fieri in judiciis ſuſtineant; mulctatis ſubinde cauſidicis, qui allegare Bullam & auctoritate ejus cauſam ſuam fulcire auſi eſſent. Hæc ille. Qui ita vero Bullas illas ſolenniſſimas æſtimant, hi profecto ſibi haud perſvaſerunt, voces Papæ de hæreticis tollendis eſſe voces Vicedei, quibus adverſari ſit nefas; ſed credunt potius, qvemadmodum in republicâ tractandi ſint hæretici, id ſui muneris eſſe ex uſu reipublicæ conſtituere.

Qvandoqvidem vero illa qvæ de Religione ſunt Pacis pactis conſtituta, ſummæ poteſtati Reipublicæ Germanicæ definire competiit, jam tum vere itidem patet, multo magis juris Reipublicæ fuiſſe de *BONIS* diſponere. In Religionem videlicet obtentui Papæ eſt divinitus S. Petro injuncta, & in ſe Petri ſucceſſorem translata, paſcendarum Chriſti ovium cura: at de bonis verbum divinum nullum eſt qvod vel in ſpeciem qveat adferri. Bene Bernhardus *l. 4. cap.* 2. ad Eugenium: *Evangelizare paſcere eſt. Fac opus Evangeliſtæ & Paſtoris opus impleſti.* Ad ſacram paſtionem utique bona

Mm nihil

nihil faciunt. Nec enim ſacer Paſtor alit oves ſuas aliter quam ſolis ſpiritualibus. Sicut nempe Chriſtus eſt *Paſtor animarum*, ut ſcribit S. Petrus. *1. Ep. 2, 2.* S. Paulus Epheſ. 4, 2 *Paſtores doctoribus* jungit ut ejusdem Officii. Recte S. Ambroſius: *Qui ſine auro miſit Apoſtolos, & Eccleſias ſine auro congregavit. Aurum* Eccleſia *habet, non ut ſervet ſed ut eroget & ſubveniat in neceſſitatibus. Aurum ſacramenta non quærunt; neque auro placent quæ auro non emuntur.* Sulpitius Severus non dubitavit profiteri: *auro non ſtrui* Eccleſiam *ſed deſtrui.* In bona igitur, qualia etiam cumque fuerint, nihil eſt divini quidem juris, quod Papa habeat. Si quid habet ergo, id omne humanis inſtitutis ac legibus nititur, & iis unice eſt definiendum. Et ſane in univerſum nihil eſt verius illis S. Auguſtini: quæ proinde vi veritatis ab ipſomet Gratiano *diſt. 8.* in Decretum ſunt translata, & hactenus accenſita ſcitis ipſiusmet Juris Pontificii. *Unde quisque poſſidet quod poſſidet? nonne jure humano? Nam jure divino Domini eſt terra & plenitudo ejus. Pauperes & divites Deus de uno limo fecit, & pauperes & divites una terra ſupportat. Jure tamen, dicis, hæc villa mea eſt, hæc domus mea, hic ſervus meus eſt. Jure ergo humano: jure Imperatorum. Quare? Quia ipſa humana jura per Imperatores & Reges ſeculi Deus diſtribuit generi huma-*

humano. Dicis? Quid mihi & Imperatori? Secundum jus ipſius poſſides terrena. Tolle jura Imperatorum: & quis audet dicere, Mea eſt villa, aut meus ille ſervus, aut domus hæc mea eſt? Igitur quænam jura competant Papæ nec ne, hoc profecto illis legibus & illis inſtitutis, qvæ & reliqvis mortalibus ſunt communia, par eſt æſtimare. Multò magis ad illam normam communem exigendum eſt qvicqvid eſt reliqvum Eccleſiaſticarum poſſeſſionum: qvippe qvarum conditio non eſt melior iis quæ ab ipſomet Papa poſſidentur. Omnium videlicet eadem eſt ratio. Omnia ſuſpenſa ſunt ab humanis pactis, contractibus, donationibus, conceſſionibus. Inde unice pretium eorum eſt exiſtimandum.

Jam verò quod præcipua qvidem Eccleſiaſticorum bona per Germaniam attinet, illa utique citra controverſiam ſubjecta ſunt ſummæ Imperii poteſtati, utpote cum ſint Imperii feuda. Hoc ſane de Principatibus, Comitatibus, Baroniis, aliisqve opimis patrimoniis qvibus Eccleſiaſtici fruuntur, notiſſimum eſt. In hoc autem ordine ſunt potiſſima bona Archiepiſcopatuum, Epiſcopatuum, Monaſteriorum, Collegiorum, aliorumque Corporum quæ Eccleſiaſtico nomine celebrantur.

Sed & in univerſum utique certum eſt, omnes Eccleſiaſticas poſſeſſiones ſive mobilium ſive im-

mobilium rerum, fuiſſe antehac in aliorum Imperii civium poteſtate. Civium autem ſingulorum bona neqveunt profectò exire ſummo ſive eminentiſſimo Reipublicæ dominio, niſi auctoritate eorum qvos penes eſt τὸ κύριον ſive majeſtas. Nec verò ipſi donatores, aut in univerſum conceſſores, illorum bonorum, potuerunt in Eccleſiaſticos transferre qvidqvam qvod ſuum non fuerat: ac ſubinde omnes translationes factæ ſunt ſalvo jure tertii, hoc eſt ipſiusmet Reipublicæ ſummo dominio ſalvo. Si qvid igitur illorum bonorum immediatè Reipublicæ jurisdictione eſt ſolutum, illa libertas à Cæſaris Ordinumqve (hos enim penes Germanici Imperii ſumma ſive majeſtas eſt) communi conſenſu impetrata ſit, neceſſum eſt. At nihil omnino ſive immobilis ſive mobilis rei, per univerſam Germaniam, conſenſu ejusmodi libertatem, illam eſt conſeqvutum. Hactenus ſanè non eſt cuiqvam viſa ejusmodi conceſſio. Si qvæ facta eſt, produci in lucem debet. Affirmantibus utiqve incumbit onus probandi. Interim præſumendum profectò eſt ſine diſcrimine de omnibus, omnia Germaniæ qvamvis ſacra bona Cæſaris ſummæ poteſtati ſubjici: atqve adeo hic qvoqve habere locum illud Hugonis de S. Victore: *omnia quæ vitam terrenam ſpectant ſubjecta ſunt terrenæ poteſtati.*

C[illegible] tè portentis opinionum & qvæ rebuspubli-

cis

Digitized by Google

cis evertendis natæ, annumerandæ ſunt illæ ſententiæ: omnia Eccleſiaſticorum bona jure divino exempta eſſe Rerumpublicarum jurisdictioni, & ſummum eorum dominium eſſe vel penes ipſum Chriſtum vel ejus Vicarium Pontificem. Niſi malis cum Caramuele *Pacis Licitæ n. 42.* mitiùs pronunciare: *ſententiam, quæ bona Eccleſiaſtica proprietatis titulo Chriſto Domino qua homini ſubjicit, piam non tamen doctam eſſe; quæ Pontifici, omni carere fundamento, tametſi autoribus & invidia non careat.* Qvi recte etiam *n. 8.* ſcribit: *Eccleſiaſtici habent in bonis Eccleſiaſticis tantum jus quantum ſeculares transmiſerunt, quantum indulſerunt Principes & Imperator. At teſte D. Paulo, nec illi nec iſti habent auctoritatem ad deſtructionem ſed ad ædificationem. Ergo nullam voluerunt imo nec potuerunt donationem validam facere, quæ Eccleſiæ aut Imperii deſtructionem inferret.* Alibi prolixiùs argumentum hoc proſeqvimur.

Qvoniam igitur omnia bona Eccleſiaſtica qvæ dicuntur Germaniæ, non minus atqve alia qvæqve privatorum civium, ſubjaceant ſummæ poteſtati Cæſaris & Ordinum Imperii, hæc vero, qvandocunqve poſtulat reipublicæ neceſſitas, in communitatem recipi, donari, alienari ſalutis publicæ cauſa jure qveant: conſeqvens profecto eſt, licuiſſe

Cæſari & Ordinibus omnia illa bona, quorum meminit Declaratio, uſurpare, quemadmodum ſalus Germaniæ juſſit. Ac proinde, cum illa juſſerit transferre iſthæc in Evangelicos, jure factam à Cæſare atque Ordinibus translationem iſtam, nec competere Papæ conquerendi vel proteſtandi aliquam juſtam facultatem.

Et vero non demum ſoli Ferdinando tertio Auguſto noſtro Imperatori cum aliis Imperii Catholicis Ordinibus, ſed etiam antehac ipſimet Ferdinando ſecundo, καθολικωτάτῳ utique Principi, (ne de Carolo V aliisque Cæſaribus noſtris maximis dicam) non fuiſſe creditum, quod de Eccleſiaſticis Germaniæ bonis aliquid definiendi poteſtas haud competat Imperatori; liquido utique oſtendit, dum anno viceſimo nono ſola ſua auctoritate, nulla autem Papali fretus, reſtitutionem bonorum iſtorum Edicto publico mandavit. Imo quantumvis poſtea Jeſuitæ, qui plurimum valebant in Cæſaris conſcientiam, proprii commodi cauſa, hoc ipſo læſa eſſe Romanæ curiæ jura haud dubitaverint affirmare, & voluerint hoc pio etiam illi Imperatori perſuadere, non tamen mutari Edictum aut ſententiam paſſus eſt. Res omnis quemadmodum geſta ſit liquidum faciunt documenta, quæ referuntur in *Aſtro in extincto, Actione Perduellionis* aliisq; publicatis libris. Jam verò, qvod antehac quoque

que non repugnare Catholicæ; Eccleſiæ dogmatibus eſt viſum, illud ne nunc quidem diſplicere cuiquam merito oportet, ſaltim non ob Innocentii hanc inanem Bullam. Et verò etiam hoc cumprimis meretur notari, quod cum Ferdinandus ille Auguſtus Imperator Edicti iſtius promulgandi conſilium Papæ Urbano ſignificaſſet, hîc Apoſtolica benedictione animum illum approbaverit, idemque repetierit edicto jam publicato : ceu teſtantur Papales literæ, quas exhibuit fine *Aſtri inextincti* Romanus Hajus. Quamquam poſt Curiam in alias ſententias recidiſſe, haud negaverim.

Igitur non *Primum* duntaxat ſed *Alterum* quoque eorum quæ jam protulimus, plusquam ſatis evincit quod demonſtrandum ſuſcepimus. Addem⁹ nihilominus in majorem ejus confirmationem etiam TERTIUM argumentum: non niſi paucis tamen, quia juſtam prolixitatem non patitur hic locus. Eſt autem illud : *Saltim potiſſima illorum bonorum, quæ adhuc ſuperſunt Pontifici in Germania, licet illi eripere nulla quamvis urgente neceſſitate, Ergo multo magis fas fuit illi eripere ea ob ſummam reipublicæ neceſſitatem atque Evangelicis concedere.* Conſequentia non indiget probatione. Sed Antecedens liquet ex eo, quia iſthæc omnia Papalis Curia per ſummam injuriam ſibi initiò comparavit, & hactenus retinet vi duntaxat

trans-

Digitized by Google

tranſactionis cum Natione Germanica initæ: illam vero Papalis Curia nunqvam hactenus deſiit violare, atqve adeo pridem illam qvantum in ſeſe eſt reddidit irritam. Unde conſeqvens eſt, non minus etiam pridem licuiſſe Nationi Germanicæ illam tranſactionem tollere. Hoc facto autem corruunt utiqve ultrò omnia, qvæ Papæ vigore illius tranſactionis hactenus adhuc poſſident.

Non eſt neceſſum hoc loco probationem illius Antecedentis inſtituere, qvoniam plusqvam ſatis eſt illa peti poteſt ex illa *Exercitatione*, qvam de *Conſtitutione Epiſcoporum Germaniæ* pridem inſtituimus; & qvidem ſi attendatur duntaxat ad illa, qvæ ibi diſputavimus à paragrapho ſeptuageſimo usqve ad octogeſimum ſextum, ut & ſeorſim paragrapho nonageſimo ſecundo. Liqvido ſane hinc apparet; *Confirmationes, Jura Pallii redimendi, Reſervationes, Menſes Papales, Annatas*, &, ſi qvæ ſunt his ſimilia, partim per meram vim & tyrannidem Curiæ Romanæ poſt ſeculum quartum decimum in Germania cœpiſſe, partim in fraudem Concilii Baſileenſis, qvo tyrannis Pontificum propemodum erat everſa, per Concordata qvæ vocantur Nationis Germanicæ fuiſſe quidem conſtituta; illa autem Concordata perpetuis violationibus à parte Curiæ usque adeo fuiſſe irrita reddita, ut pridem licuerit Germanicæ qvoqve Nationi jugum illud ini-

iniqviſſimum omne excutere,utq; illa tantùm qvaſi precariò, illius transactionis vi Romanæ Curiæ conceſſa, aſſertâ priſtinâ libertate, ſibi atqve adeo Reipublicæ vindicare. Non pèrtinet qvidem ad hanc claſſem ipſa Archiepiſcopalis Pallii nullo pretio empta à Pontificibus collatio: qvoniam tamen ſeculo Chriſtiano octavo demum illa cœpit, & qvidem opinione illa, qvod Pontifici Romano, ut S. Petri ſucceſſori, jus ſummum aliqvod competat in univerſam Eccleſiam: id qvod oſtendimus ejusdem *Exercitationis paragrapho viceſimo ſexto*: eaqve opinio ſit inanis: meritò utiqve poteſt etiam hoc omne tolli. Qvemadmodum omnia qvæ divino juri falſo tribuuntur, deprehenſa illa falſimonia, ſvapte mole corruunt. Verum etſi heic recte ſint inſtructi Evangelici, qvia aliis tamen illa veritas nondum lucet, itaqve hactenus qvidem in hujus qvoqve rei ſublationem non omnes forte Imperii Ordines conſenſerint: etſi reliqvum illud jugum vellent excuſſum. Sed parum refert,qvidnam hic aut ille ſentiat, ſatis eſt jam qvidem nobis, qvod iſthæc omnia ſummo jure liceat Papis rurſum eripere, qvamvis illa adhuc ſint in eorum poſſeſſione.

Accedit huc etiam illud: qvod Curia Romana, dum eminens, imo plenum dominium, perſonarum pariter & bonorum Eccleſiaſticorum qvæ ap-

Digitized by Google

pellantur ſibi arrogat, reapſe committat crimen læſæ Majeſtatis Imperii. Tale autem crimen citra controverſiam meretur amiſſionem etiam alias jure poſſeſſorum. Id quod utique ad Antecedentis probationem vel ſolum ſufficit.

Cæterum tribus illis poſtremò licet jure adjungere etiam QVARTUM argumentum de eo, qvod Papa Innocentius haud dubitaverit conqveri in ſua Bulla hiſce verbis: *Plures Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, monaſteria, præpoſituræ, ballivia, commendæ, canonicatus, & alia beneficia & bona Eccleſiaſtica, Principibus hæreticis eorumque hæredibus, etiam ſublata denominatione Eccleſiaſtica, in feudum perpetuum ſub dignitatis ſecularis titulo conceduntur.* In hæc omnia ſcilicet nihil potuit vel prætendere Innocentius, præter arrogatam Curiæ, in omne quod Eccleſiaſtici boni nomen accepit, Papalem jurisdictionem. Aſt vero etſi Curia talem Papis ſuis arrogavit jurisdictionem, nunqvam tamen à Republica Germanica fuit agnita illa & conceſſa; ſed in bona iſthæc omnia non minus atque in ſecularia alia exercuit ſemper ſuum imperium, Papalibus prætenſionibus ſpretis, & nunc quoque exercet. Cui rei probandæ ſatis eſt exemplum bonorum Hildesheimenſis Epiſcopatus; quæ propter delictum Epiſcopi & Capituli banno Imperiali à Carolo V fuerunt proſcripta ad

ſecu-

ılarium bonorum inſtar, & conceſſa in feudum upantibus. Etſi igitur Romana Curia non deit in ejusmodi bona prætendere ſuam aliqvam ram jurisdictionem, utique licet Germanicæ reiblicæ, tandem aliquando omne illud alienæ Cu: prætenſum jus ſolemni ritu penitus abolere. voniam hoc licet autem, conſequens omnino eſt, :uiſſe Pacis publicæ cauſsâ etiam antehac falsò ·ætenſum illud Papale jus non attendere, aut unius ıcere flocci.

Caput. IIX.

Tribus excitatis dubiis, de ſummo dominio omnium bonorum ſacrorum ſingulari jure Papæ competente, de injuſta ſacrorum bonorum in uſus profanos translatione, & eorumdem bonorum perpetua alienatione, diſtincte ſatisfit.

NIſi vehementer fallimur, perſpicuum omnibus jam factum eſt, id quod probandum ſuſceperam9, etſi quæ jura tempore pactæ Pacis Papæ ſuperfuiſſent, licuiſſe tamen Imperatori & Ordinibus Imperii, prout pactum eſt omnia conſtituere. Non nego tamen, qvæ ſaltim in ſpeciem dubium aliqvod moveant, tria in medium adduci poſſe. Ne qvid igitur qvenqvam bonum & æqvum judicem remoretur, etiam illa tollemus.

Horum autem PRIMUM eſt, diverſam eſſe rationem bonorum & jurium ipſius Pontificis, ac reliqvorum bonorum Eccleſiaſticorum: etſi nimirum hæc ſubjecta ſint ſummo dominio reipublicæ, non tamen & illa. ALTERUM: qvæ ſemel Deo dicata ſunt bona in alienos uſus transferri haud fas eſſe; atqve adeo nec à Summa poteſtate bona ſpiritualia poſſe ſecularia reddi, vel hæreticis Dei perduellibus donari. TERTIUM: omnem translationem à Summa poteſtate inſtitui debere in utilitatem, non in perpetuum ergo; hoc enim Eccleſiæ pariter & Reipublicæ eſſe noxium. Injuſta itaqve eſſe Pacis pacta; utpote qvibus non minus Pontificum jura qvam alia Eccleſiaſtica bona aliis conceduntur, bona ſpiritualia profanantur, & æternum aliqvod malum reipublicæ & Catholicæ Eccleſiæ infligitur.

Reſponſ. ad I. Cæterum ut veritas juſtitiaqve conditæ Pacis ſibi conſtent, ad ſingula ordine reſpondebimus. Et PRIMUM qvidem qvod attinet, eam eſſe Juris Pontificii Doctorum communem fere ſententiam, haud diffitemur, qvod in ea qvæ Papa poſſidet habeat ille ſummam omnem imo illimitatam poteſtatem: nec negamus, ſententiam illam conſentaneam eſſe Juris illius Pontificii conſtitutionibus, atqve iſthuc reſpicere qvoqve *Plenitudinem poteſtatis* quam Bulla Innocentiana jactitat. Poſito

autem

em, hoc ita ſeſe habere, nihilominus vim ſuam
nerent ſaltim illa qvæ *Capite ſexto* diſputavi-
s. Reapſe autem eminens dominium omne in
ıa qvamvis Papalia, qvæ qvidem ſita ſunt in
perio, competere Reipublicæ Germanicæ, liqvi-
demonſtravimus *Capite ſeptimo.* Cum non
ſit autem ejusdem rei idem dominium duobus
erſis competere, manifeſtum eſt, illud eminens
minium Papalis juris non eſſe. Nec verò con-
ſus Juris Canonici Doctorum aut etiam Con-
utionum, ullius eſt in adverſam lancem pon-
is: æqve facilè ſanè poſſit adduci in alteram
tem conſenſus Juris Romani, imò omnium re-
npublicarum. Nec poterit Papam juvare anti-
itas ſuarum Conſtitutionum: qvia hoc ipſo neu-
ıvam indicatur antiqvitas ipſi9 uſus. Sane in repu-
ca Germanica præſcriptionem ſui juris bona fide
erciti non hoc ipſo probaverit. Si verò *Plenitudi-
m poteſtatis* ſibi jam pridem arrogatam Papa ve-
prætendere, meritò illi regeri poterit, qvod ad
ıgenium ſcripſit S. Bernhardus: *Hoc factitando
obatis vos habere plenitudinem poteſtatis, ſed ju-
tiæ forte non æque.*

Et vero, Pontificum illa jura qvid reapſe ſunt
ıud, qvàm bonorum Eccleſiaſticorum perce-
iones Romanæ Curiæ competentes? Anna-
certe, juribus Pallii, Confirmationibus, Re-

ſervationibus, aliisqve ejusmodi hoc potiſſimùm agitur, ut proventuum qvos fundunt Eccleſiaſtica Germaniæ bona, pars qvædam pingvior Romam deferatur, utque ſumma omnium diſpoſitio Papæ tanquam Chriſti Vicario permittatur. Igitur qvæ eſt conditio in univerſum ipſorummet bonorum, eadem eſt & proventuum omnium qvi inde fluunt, ſive Pontifex ſive alius aliqvis illos proventus hactenus perceperit. Nec verò Pontificibus Romanis ſolis, ſeorſim ſingulari qvadam ratione, proventus illi à Cæſare aut Republica Germaniæ conceſſi antehac fuerunt: ut nimirum, nulla neceſſitas reipublicæ, quamvis maxima, mutationem aliquam debeat imperare. Talis ſane conceſſio nulla unquam data eſt: & ſi eſſet data ſuapte ſponte dudum concidiſſet tanquam evertens rempublicam.

Imò verò de ANNATIS quidem non dubitavit Franciſco Cheregato Adriani VI Nuncio reſpondere Ferdinandus, Caroli Auguſti in Comitiis Imperii tum vices functus: *Cum Ordines S. R. Imperii nihil dubitent, Beatitudinem Pontificis pro comperto habere, Principes Germaniæ in ſolutionem Annatarum ad aliquot annos Apoſtolicæ Sedi ſolvendarum, ea lege ac conditione conſenſiſſe, ut illæ in oppugnationem perfidiſſimi Turcæ & defenſionem Fidei Catholicæ converterentur: ex quo autem numerus*

rus annorum, intra quos Annatæ illæ ſolvi de-ınt, nunc longo intervallo tranſactus ſit &c. I-met verba *Gravaminis* LXXVI in libello *Centum* *avaminum* ita ſeſe habent: *Quantum ad Anna- (ut vocant) attinet, quas Eccleſiaſtici Prælati mano Pontifici pendunt, quasque ante aliquot nos Germani Principes Sedi Rom. ut ſub certis usq; norum metis, eoq; tamen modo perſolverentur, ıſenſerunt, quo pecunia hæc ad nihil aliud, quam ıtra Turcas parandam defenſionem Romæ, tan-am depoſita, fideliter adſervaretur. Verum, ıum anni, in quos præfato modo conſenſum erat Germanos, jam olim effluxerint, ac Annatas penſas, non contra Turcas, ſed aliò experientiâ ermani Principes didicerint verſas; eapropter r omnes Imperii Ordines illud ipſum pro onere n mediocri huc allegatur, ſupplicaturque. Id quod reſponſione generali Oratori Pontificio data, ac primis ex Cæſareæ Majeſt. literis ad Sanctita-m Pontificiam eam ob rem ſcriptis, liquido magis peritur. Quam ob cauſam Laici Status Rom. Imp. la complanda cenſuerunt.*

In hunc modum de Annatis non dubitaverunt ıperii Principes qvaſi uno ore tunc loqvi: haud ıbie certi de eo qvidnam conventum ſit. Non me git tamen ab aliis alias cauſſas exactionum illa-n ſolere prætendi, ſed plane abſurdas. Enimvero

Petrus

Petrus Matthæus qvi Septimum Decretalium volumen collegit atqve edidit, ad *Lib. 2 tit. 3* qvem *de Annatis* inſcripſit *Cap. 7* ita commentatur: *Introducta fuit Annata ad ſubventionem Papæ & Cardinalium indigentium, ſicut & charitativum ſubſidium: ut tradit Ferdinandus Corduba in tractatu ſuo de Annatis, quem refert Gomez in Præfatione Reg. Cancellariæ de valore exprimendo numero ſexto.* Hoc ſane manifeſtè abſurdum eſt: qvia primus Annatarum auctor fuit longe opulentiſſimus. Utqve fuerit verum, nullo jure poterunt exigi Annatæ deſinente omni illa indigentia: pridem ſane illa deſiit, & nulla Romæ poteſt eſſe penuria, qvando luxui immodico & luxuriæ ac prodigalitati effreni modus fuerit poſitus. Idem Matthæus longe aliter fuerat commentatus ad *cap. 1* hiſce verbis: *Annatæ Romanæ Eccleſiæ ad res piè & ſanctè gerendas, in publicum Chriſtiani orbis commodum, maximi præſidii loco habentur: easque Joannes Eckius in Enchiridio Locor. Communium contra Lutheranos, ita probat, ut jure divino firmatas & ſtatutas aſſeveret, quia loco decimæ decimarum ſolvantur: Joannes de Bachenſtein Decretorum Doctor, in collatione illa quam habuit in Synodo Florentina apud ſummum Pontificem, dixit: Annatas introductas fuiſſe, ut itinera & commeatus ad terræ ſanctæ littora tutiores & liberiores eſſent.*

nt. Qvæ æqve atqve altera illa ſunt perinepta.
nim ab initio usque *Eccleſiæ Romanæ res debue-*
t utiq́, pie & ſancte geri, geſtæ etiam fuerunt ſuo
odam modo *in publicum orbis commodum*, nec
ien cuiqvam Pontificum olim fuit perſvaſum,
propterea Annatas deberi. Eckiana inſcitiam
uunt & magnam impudentiam. Puduit enim
tenus ipſos Papas, tali prætextu divini juris An-
as exigere. Qvæ porro in uſum reipublicæ E-
eorum inſtituit Deus Regia ſua auctoritate, illa
n debent ἁπλῶς *juris divini* cognomento appel-
, tanqvam nunc etiam, pridem perditâ illa re-
olicâ, obligent. Sed & conceſſæ tunc ſunt deci-
rum decimæ, qvoniam ut Levitas ita & ſum-
s ſacerdotibus erat tunc prohibita omnis agro-
oſſeſſio: qva hodie Clerus univerſus, cumprimis
em Papa, eſt potentiſſimus. Ubi ceſſerit Papa o-
ii illa poſſeſſione, forte poſſit ipſi ſubſidium ali-
od ex Annatis concedi; in tanta autem rerum
nium abundantia eas exigere iniqviſſimum fue-
Bachenſteinium qvoqve adulatum fuiſſe Pa-
, nimis liqvet. Sed & cum Papa ne obolum qvi-
m unqvam impenderit in ſalvum illum condu-
im, nec velit impendere, utiq; nec Annatæ ideò i-
debentur. Magis ingenue Platina in vita Boni-
cii IX ita ſcribit: *Tum verò Bonifacius ſive Vi-*
comitum potentiam veritus ſive augendæ ditio-

nis Eccleſiaſticæ cupidus, Annatarum uſum primus impoſuit. Hac conditione, ut quæ beneficium conſequeretur dimidium annui proventus fiſco Apoſtolico perſolveret. Sed utrum fas fuerit ea duci *cupiditate augendæ ditionis*, alii judicent, in talem autem uſum indebita tributa indicere non profecto fas fuit. Utqve tunc fas fuiſſet, ſaltim hodie pergere in exigendo illo tributo fuerit nefas; cum cupiditas illa jam deſierit, certe deſinere pridem debuerit. Cæterum de Annatarum iniqvitate juſta diligentia agere non eſt hujus lovi: & nunc quidem ea qvæ modo allata ſunt, qveunt ſufficere noſtro inſtituto.

Reſponſ. ad II. In ALTERA *objectione* falſum utrumqve eſt: nempe & *bona Deo dicata in alienos uſus transferre piaculum eſſe*, & *illa Eccleſiaſticorum bona de quibus Papa conqueritur ejus eſſe ordinis*.

Ut autem PRIUS illud ante omnia probe expendatur, Tria præmittemus qvaſi hypotheſium loco.

I. *Primum* igitur bona Deo dicata, ſi privatam qvoqve atqve adeo infimam poſſidendi rationem attendamus, reapſe non ſint nullius: qvamvis ita loqvi amavit Juſtinianus *l. 2. Inſtitution. Tit. 1. §. 7.* Perperam ſanè dicitur, *id quod divini juris eſt, id nullius in bonis eſt.* Enimvero *Domini eſt terra & omnis plenitudo ejus.* Nec magis illa qvæ ſacris ſunt uſibus dicata in Dei ſunt dominio, aut à Deo poſſidentur, vel *divini ſunt juris*, qvam qvic-

icqvid eſt in mundo reliqvum. Et verò per *con-*
-ationem bona non omnino eripiuntur homi-
n uſibus, nec dominio ſive privato ſive ſum-
). Ne quidem illa ἄπλῶς fiunt verè publica: ceu
ien ſentire videntur Marſilius Patavinus *in De-*
ſore Pacis cap.V.v.2. Nicolaus Boërius *Deciſ.69.*
. Boſſius in *Crim. de foro compente n.101.* aliiq;
clari Juris doctores. Sed in privata ſunt poſſeſ-
ne, non minus atque profana qvævis bona. Et
dem nunc in univerſitatis aut civitatis alicujus
ius, nunc in fiſci Principis reipublicæ, nunc in
legiorum, qvo pertinent & Cœnobia, interdum
oqve in ſingulorum etiam hominum: ita ta-
n, ut eminens dominium ſemper, non minus at-
e aliorum profanorum bonorum, competat
nmæ poteſtati cujuslibet reipublicæ. Et ſane e-
m ipſe Juſtinianus, tametſi bona ſacra dixiſſet
vini eſſe juris, auctoritate tamen ſua Imperiali,
n dubitavit mox addere: *per noſtram conſtitu-*
nem ea alienari & obligari prohibuimus, exce-
t cauſſa redemptiones captivorum. Non eſt hu-
loci pro dignitate argumentum hoc perſeqvi.
terunt ea qvæ attulimus ſi non hîc *hypotheſeos*
n nanciſci, ſaltim haberi vice alicujus *Poſtulati.*
Secundo, bonorum ſacrorum alia ſunt vero, alia II
ſo Numini conſecrata. Qvæ vero Deo ſunt dica-
illa itidem aut in verè ſacrum aut in non verè ſa-

Digitized by Google

crum uſum dicata ſunt, qvia nempe verum qvidem Numen interdum, non tamen prout par erat ſed ſuperſtitioſe colitur. Adhoc ſæpenumero bona, qvæ rite qvidem ſunt ſacrata & vero Deo & in vere ſacros uſus, aliis tamen uſibus adhiberi pridem aſſveverunt. Poſtremo qvæ vere ſacrorum uſibus ſunt dicata, aut ſunt plane neceſſaria, aut utilia ad bene eſſe, aut commoda duntaxat ad elegantiam aliqvam & ſplendorem, aut etiam plane ſuperflua. Ut proinde illa ingens diverſitas ſacrorum bonorum accurate ſit attendenda.

III. *Tertio*, omnis mutatio prioris uſus fieri poteſt, aut in æqve bonum, aut in æqve malum, aut in meliorem, aut in pejorem.

Iis omnibus accuratè obſervatis, non forte erit difficile, totum illud de bonorum ſacrorum mutatione, perqvam ſtudiis animorum controverſum arduumq; argumentum, aliqvot diſtinctis propoſitionibus recte expedire.

1 Harum Prima hæc eſto: *non eſt fas bona ſacra, qualiacunque etiam fuerint, in malos uſus vertere.* Qvoniam videlicet in univerſum haud eſt fas bonis abuti in vitia, multo minus fas fuerit illa qvæ ſacrata ſunt iſthuc vertere. Qvantumvis ſcilicet illa falſo Numini aut in ſuperſtitioſos uſus fuerint conſecrata, ſi intentionem tamen videas conſecrantium

n, bona illa ſunt ſacra, atqve adeo cedere neqve-in vitiorum uſum ſine aliqvo ſacrilegio.

Secunda ſit. *Bona quæ falſò Numini, aut ſuper-ioſo cultui etiam veri Numinis ſunt dicata, li-in profanos uſus vertere, modo illi ſint non-ali.* Reapsè nimirum bona iſthæc non ſunt ve-ſacra & dicata ſunt uſui malo. Qvando igitur uſus cedunt non malos, qvamvis non ſacros, illa fit mutatio in deterius ſed revera in melius. 2.

Tertia. *Bona falſò Numini aut ſuperſtitioſo tiam veri Numinis cultui dicata, ſi nequeant verti vel in profanos haud malos uſus, debent lane tolli è medio.* Hoc fundamento nituntur omnes idolorum deſtructiones à Deo imperatæ Iſraelitis gentilium victoribus. Imò nititur hoc, omnium qvoqve aliorum ejus generis bonorum prohibita iisdem vel attrectatio; qvandoqvidem videlicet erat periculum, ne & ipſi victores inficerentur idololatrico cultu, atq; adeo ne qvidem profanus uſus poſſet eſſe in illo populo innoxius. 3.

Qvarta. *Bona quæ pridem fuerunt verſa contra conſecrantium ſententiam in non ſacros uſus, illa licet aut in æque bonos aut in non deteriores uſus profanos commutare.* Quandoquidem ſcilicet illa jam amplius non fuerunt ſacra, ſed verè profana, utiqve profanatio nova nulla fit, ſi ita ut diximus uſui cedant humano. 4.

Digitized by Google

5. Quinta. *Bona ſacra ſuperflua debent verti in uſus profanos, civiles bonos.* Nocet nempe illa abundantia & perſonis pariter & ipſi cultui ſacro: itaqve ſubduci debet, & verti in uſus bonos, qvales ſolent eſſe etiam plurimi qvamvis profani.

6. Sexta. *Bona ſacra quæ tantum ſunt utilia, aut faciunt non niſi ad elegantiam, poſſunt & debent verti in uſus quamvis profanos meliores; quales ſunt, quos exigit ſive totius reipublicæ ſive multorum hominum neceſſitas.* In univerſum ſcilicet, bona data à Deo ſunt primariò ſublevandis hujus vitæ neceſſitatibus; hic itaqve uſus ſemper præponderare debet, præſertim qvia Deus ſui cultum animis colentium æſtimat non opibus aut elegantia.

7. Septima. *Bona planè neceſſaria ſacro uſui nefas eſt profanare.* Cauſa eſt, qvandoqvidem ſacro Dei cultu nihil hominibus oportet eſſe prius: itaq; hujus neceſſitati debent cedere univerſa omnia. Qvantumvis igitur more & conſvetudine gentium receptum ſit, ſine diſcrimine ſacra omnia in victorum liberum arbitrium permittere, qvod præclare demonſtrat Grotius, *l. 3 de Jure pacis ac belli cap. V. n. 11.* neutiqvam tamen naturali juri & pietati hoc eſt conſentaneum: ut ſunt ferè plæraqve, qvæ Juris gentium eſſe ſolent exiſtimari.

8. Octava. *Ne utilia quidem aut ad elegantiam facientia licet profanare, niſi majore exigente neceſſi-*

ceſſitate. Ratio aſſerti eſt, qvoniam externa qvoq; elegantia & ſplendor facit ad excitandam pietatem religioſam ac devotionem, cumprimis apud rudem populum. Hinc ſane etiam Deus in ſua republica Ebræorum, illa qvæ ad cultum religioſum pertinebant, inſtruxit ornavitq; non tantum neceſſariis ſed etiam utilibus, imo & qvam multis tantùm ad ſplendorem juvantibus. Qvo exemplo permotus ſapientiſſimus Regum Salomon, templum Hieroſolymis condidit inſtruxitq; ea ædis & ſacrorũ inſtrumentorum præſtantia, ut omnes ſuperaverit. Qvod ſi igitur neceſſitas aliqva profana illi qvam diximus ſacræ utilitati non fuerit par, non licebit utiqve hoc bonum ſacrum cum altero profano commutare.

Nona. *Intra hoſce limites ſi contineat ſeſe is in cujus dominio, ſive eminente ſive magis proprio, continentur bona ſacra, non peccat: neq; hactenus profanatio bonorum ſacrorum quidquam habet vitii, imo interdum omnino eſt inſtituenda.* 9.

Hiſce verò poſitis conſeqvens eſt, quandoqvidem per pacta Pacis permiſſa qvidem eſt profanato, non tamen qvævis ſine diſcrimine qvaſi vitio carens laudata, propter indefinitam illam permiſſionem non eſſe fas Pacis illa pacta iniqvitatis accuſare. Et verò reapſe non niſi impunitas fuit conceſſa; qualem ſæpe neceſſum eſt in republica etiam

magnis

magnis vitiis concedere. Qvod reliqvum cujusvis eſt conſcientiæ & pietati ita commiſſum, ut ſi quis fines recti fuerit egreſſus, haud dubie juſtum vindicem Deum aliqvando ſit experturus perpetrati ſacrilegii. etſi in hac vita ultio nulla crimen illud ſit perſeqvuta.

COETERUM non profecto in vetitos & Deo diſplicentes uſus ſacrata bona vertunt, quæ reipublicæ & Eccleſiæ neceſſitatibus impenduntur. Imo verò *Aurum Eccleſia habet, non ut ſervet, ſed ut eroget & ſubveniat in neceſſitatibus:* ut jam tum audivimus dicentem S. Ambroſium. Qui quum calicibus aureis confractis captivos redemiſſet, addidit: *Ornatus ſacramentorum redemptio captivorum eſt, & vere illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus theſaurus eſt Domini, qui operatur quod ſanguis ejus operatus eſt. Tunc vas domini ſangvinis agnoſco, cum in utroque video redemptionem, ut calix ab hoſte redimat quos ſanguis à peccato redemit.* Et quid notius, quam Aſam & Ezechiam, Regum Judaicorum religioſiſſimos, ex conſecrata gaza quæ neceſſitas poſtulavit deprompſiſſe; hunc etiam confractas Dominici templi valvas, quasque ipſe affixerat auri laminas, pacis redimendæ cauſſa Aſſyriorum regi tradidiſſe? Quid notius, quam ipſummet Davidem ſedandæ famis cauſa non dubitaſſe veſci panibus, quibus,

non

non niſi ſolis ſacerdotibus cæteroqvin veſci fas erat; idq; in exemplum à Salvatore noſtro eſſe laudatum ac propoſitum? Qvi ſanè bona verè ſacra nullâ neceſſitate reipublicæ alios in uſus impendi poſſe autumant, næ illi reapſe Phariſæorum verus & vetitum dogma de Corbano infeliciter impieqve in Eccleſiam referunt. Phariſæis & in eo plurimum ſimiles, qvod ita doceant, cum tamen bonis ſacris ad omnis generis voluptates, luxum, & luxuriam, profanè indies maxima eorum pars abutatur, pauciſſimis dolentibus: quod profectò eſt *colare culicem & camelum deglutire.*

Qvid qvod familiariſſimum ſit, & Pontificibus Romanis ipſis, & omni Clero, omnibusque Monachis, bona ſua, qvaliacunq; etiam fuerint, aliis vendere, donare, cum aliorum bonis permutare? qvodqve ipſe Innocentius plurima monaſteria per univerſam Italiam exſtinxerit, bonis eorum in fiſcum, minime profectò ſacrum, alioſqve ſeculi uſus translatis? Qvi proinde qva fronte auſint dicam ſcribere Cæſari & Ordinibus Germaniæ, ejus ergo qvod neceſſitas reipublicæ ipſis expreſſit, eqvidem non video.

Non tantum verò ſola extrema neceſſitate urgente licet bona conſecrata in alios uſus impendere, ſed etiam, ceu anteqvoqve jam diximus, ſi qvando illorum ea eſt abundantia, ut qvamvis ſumma

aliquâ detractâ, tamen ſatis ſuperſit ad ſacrorum uſus. Non dico fas eſſe, detractam illam ſummam turpiter dilapidare aut fœde conſumere: non enim fas eſt bonis ullis ſic uti. In uſus qui non proprie cenſentur ſacri licite eam impendi, affirmo: utpote cum reipublicæ ſalus hoc duntaxat exigat, ut ne qvid ſacris uſibus deſit. Imò cum interſit reipublicæ, ut ne quæ nimia opum abundantia in ſacro ſit ærario; ne ſcilicet illa ſacerdotum noceat pietati ac ſanctimoniæ, ceu ſolent divitiis mores corrumpi, qvos integerrimos in ſacerdotibus ſervari plurimum publice intereſt.

Id porrò etiam certum eſt, quod itidem jam tum paulò ante ſumus profeſſi, illis, qui ſacris bonis abutuntur ſive in impiam ſuperſtitionem ſive in alios vetios uſus, non licere tantùm ſed etiam debere omnino eripi qvicqvid habent ſacrarum opum: & hoc jus, imò hoc officium, competere reipublicæ cujuſvis ſummæ poteſtati. Apud omnes ſane populos etiam moratiſſimos, omnibusque ſeculis, ita creditum, ita actum eſt: ceu alibi prolixius demonſtratur. Et verò hoc jure, bona Pontificiæ ſuperſtitioni ſubducta ad ſua veriora ſacra, nimiam eorum abundantiam in alios publicos apud ſeſe uſus transferri, meritò Proteſtantes à Republica communi Germaniæ ſibi impetraverunt.

Ut

Digitized by Google

Ut proinde translationem illam, in Catholicorum conſcientia errante, extrema Eccleſiæ & Reipublicæ neceſſitas, in Proteſtantium rectâ conſcientiâ utilitas ſumma Eccleſiæ ac reipublicæ, excuſet. Nec in ea re limites officii ſui Respublica exceſſit, utpote qvum cujusvis Reipublicæ & jus & officium ſit, non minus de bonis ſacris qvam de aliis ita conſtituere, prout publice expedierit cuivis civitati. Qvæ latius perſeqvi non eſt hujus inſtituti.

Nec verò etiam ulla forte neceſſitas exigit, ut illa qvæ diximus de ſumma *poteſtate cujuslibet reipublicæ in bona quavis ſacra*, multis nos qvidem probemus; qvandoqvidem tantum non omnes Juris, ſaltim Civilis Romani, doctores, unanimi conſenſu id approbant: præeuntibus nimirum *l. jubemus, Cod. de Epiſcop. & ſacroſanctis Eccleſiis l. 2. Cod. de navib. non exc. l.* item *ſacræ res ſunt. Inſtitut. de rerum diviſ.* aliisqve omnibus legibus Juſtinianeis, qvibus de bonis ſacris non minus atqve de profanis varia ex reipublicæ uſu decernuntur. Non fas etiam eſt, huic ſententiæ ipſis Juris Canonici magiſtris, obloqvi; ſi qvidem illi velint tueri id qvod *Diſtinct. VIII cap. quo jure* verbis Auguſtini pugnantis contra Donatiſtas ſancitum eſt: aut admittere illud Ambroſii ad Auxentium: *Agros Eccleſiæ, ſi vult Imperator, tollat: poteſtatem enim habet vindicandorum.* Usqve ſane adeo id liqvet, ut

Digitized by Google

ipſe Paulus Laimannus Moralis Theologiæ omnium in Germania peritiſſimus Jeſuita in ſua *Juſta Defenſione f. 3 & ſeqq.* non auſus fuerit diſſentire. Fatemur tamen, in Decretalibus omne bonorum illorum ſacrorum ſummum dominium Poteſtatibus civilibus eripi & Papæ ſoli vindicari: atqve adeo juris illius verè Pontificii propugnatores qvaſi cogi in diverſam ſententiam, repudiato capitulo *quo jure:* ac proinde non etiam illorum conſenſu noſtram illam diſſertationem comprobari poſſe.

Multo minùs autem exigit neceſſitas, ut operâ noſtrâ hîc pluribus demonſtretur, etiam Alterum illud qvod profeſſi ſumus; *fas eſſe, bona quamvis Deo dicata interdum in profanos vel alios uſus vertere:* qvandoqvidem in id univerſi Doctores & Canonici pariter & Civilis Juris conſentiunt: cumprimis, pvoniam diſerte ita cautum eſt etiam *cap. Aurum Eccleſia habet*, verbis Ambroſii ex *l. 2. c. 28 de Offic.* jam tum à me qvoqve laudatis. Conſentit porrò in id perpetuus etiam uſus ſanctæ primitivæ Eccleſiæ per ſecula qvamplura: ut adeo ex illo qvidem ævo adverſum nihil liceat producere, conſentientes autem actus longè plurimos. Qvid? qvod idem etiam noſtris temporibus ſit receptiſſimi moris, & qvidem ipſiſmet Romanis Pontificibus? Inſeruit ſanè Petrus Matthæus ſeptimo ſuo Decretalium volumini *l. 1. Tit. VII cap. 3* Bullam

Pauli

?auli III, qva in uſum belli Turcici, conceditur fa-
:ultas alienandi cenſus nonnullos Cameræ Apo-
tolicæ, & *Capite VII* Bulla Sixti V, permittens bo-
ıorum immobilium Gallicanæ Eccleſiæ alienatio-
ıem in ſubſidium belli ad exſtirpandas hæreſes.
imiles Bullæ in Bullario magno referuntur com-
lures. Dignum memoriâ eſt qvod de Clemente
'II narrat Onuphrius, illum in apparatum belli non
aſa tantum ſacra vendidiſſe, ſed etiam Cardina-
tiam dignitatem plus licitantibus obtuliſſe. Mitto
lia id genus exempla infinita. Qvid, qvod, teſte-
ır Nicolaus Sanderus *l. 2. de Schiſmate Anglicano*,
:gnante in Anglia Maria, Reginaldum Polum Le-
atum Pontificium, illis qvi indultu Henrici Octavi
.egis bona ſacra in profanos uſus poſſidebant,
ıodo ad obedientiam Paparum reverterentur,
ıblico inſtrumento Pontificis nomine, de ejuſmodi
nis ac poſſeſſionibus, quoad pœnas & cenſuras
anonicas in perpetuum ſecuros & abſolutos decla-
:viſſe. Autor qvoqve *Actionis perduellionis in Je-*
itas, qvem conſtat eſſe Caſp. Scioppium, palam
ırrat, Clementem VIII Papam ad Eccleſiam Ro-
anam invitaſſe, propoſita ſecura poſſeſſione o-
nium monaſticorum Ducatus Wirtembergici
:cupatorum bonorum, Ducem Fridericum. Imo
ipſis illıs bonis qvæ Pacis pacto Proteſtantibus
ſſerunt, etiam Jeſuitas idem ſenſiſſe, liqvet ex iis,

 qvæ

qvæ de monaſticis bonis, edicto Ferdinandi ſecundi Imperatoris qvaſi recuperatis, non dubitaverunt ille aperte profiteri, in Dillingenſi libro qvi inſcribitur *Placida diſceptatio.* Hæc ſane verba leguntur pag. 6: *Imperator ratione juſtitiæ obligatur, ex monaſteriis recuperatis Eccleſiarum*, ſive Epiſcopatuum, *debita diſſolvere, dare militibus, rempublicam opis egentem adjuvare*, pag. 15. *Ex monaſteriis Epiſcopatibus ſuccurritur, dantur commenda benemeritis & accipiuntur. Hoc ſacrilegio deputare, eſt hominis leges ignorantis.* Pag. 16: *Poteſt ex monaſteriis Epiſcoporum neceſſitatibus donari, ſtipendia militum aſſignari, ubi alia deſunt.* Pag. 24: *Cur ægrè ferant Religioſi, quædam monaſteria Cardinalibus Archiepiſcopis Epiſcopis cedere?* Pag. 34: *Epiſcopi gravia damna paſſi ſunt. Æs alienum contraxerunt, ipſi auxilio monaſteriorum vacantium egent, petunt, & accipiunt.* Imò in ipſo libri frontiſpicio docetur: *Principibus ſecularibus in ſumptuum compenſationem belliq; adjumenta bona iſthæc monaſtica ad tempus* donare, licitum. Non aſſeruntur verò hæc duntaxat in iſthoc libro, ſed multis etiam rationibus adſtruuntur. Idem fit qvoqve à Laimanno in ſuæ qvam appellavit, *Juſtæ Defenſionis proœmio, n. 28. 30 & 31.* Qvæ omnia liqvidò ſane oſtendunt, nullam mihi neceſſitatem hîc incumbere, ut demonſtrem, omnem omnino ſa-

crorum

crorum bonorum in profanos uſus translationem haud à jure vel æqvitate diſſentire.

Falſiſſimum vero etiam POSTERIUS illud eſt: *Bona omnia Proteſtantibus per pacem conceſſa, de quibus ereptis Papa conqueritur, eſſe bona ſacra aut Deo dicata.* Nec enim Deo ſunt devota ſaltim illa, qvæ non niſi emptione, permutatione, vi, aliisq; vulgaribus modis & titulis, in Cleri & Monachorum poteſtatem devenerunt. Sunt autem talia longe plurima. Qvæ Deo porrò ſunt dicata, illorum opimior potiorqve pars talis eſt, ut in ſacros uſus aut divinum cultum cedere aliter neqveant qvàm illa qvæ profana vel ſecularia audiunt: hæc autem dum publico commodo cedunt, eo ipſo in uſus Deo gratos impenduntur. Talia autem non verè ac reapſe Deo ſunt ſacra præ aliis bonis, etſi pio qvodam errore ſint ſacrata; verùm tota ſua natura ſunt ſecularia: ſolis iis, qvæ proprie proximeque ſacris uſibus inſerviunt, vim & eſſentiam ſacrorum bonorum tenentibus.

Nec verò Principatus & Comitatus e. gr. apti ſunt, ut ſingulatim Deo devotis ſacris bonis annumerentur; etſi plærique eorum iſthac lege Clero conceſſi ſint. Atqui nominibus *Archiepiſcopatuum* & *Epiſcopatuum*, quos Papa conqveritur *ſublata denominatione Eccleſiaſtica hæreticis in feudum ſub dignitatis ſecularis titulo concedi*, nihil aliud quam Prin-

cipatus

cipatus & Comitatus varii indigitantur. Qvidam ſane Archiepiſcopatus Epiſcopatusqve Germaniæ diſerte ipſis ſuis titulis Ducatus & Principatus ſuos oſtentant: omnes noſtri Epiſcopi, multi Abbates, & ſunt & audiunt Principes. Qvæ voces, qvid aliud qvam *dignitates ſeculares* ſignificant? Reapſe ſane omnis ſecularis jurisdictio eſt pars muneris Comitivi, priſco Germaniæ inſtituto.

Quotusqvisqve vero eſt etiam vel Abbatum potiorum (de Epiſcopis non dicam) qvi non illa dignitate gaudeat?

Adhoc bona qvæ inveterato more in profanos uſus vertuntur, illa qvamvis olim Deo ſint dicata fuerintqve ſacra, jamdudum tamen vim naturamqve ſuam mutavere ac profana reddita ſunt. Etiam hæc verò magnam conficiunt partem bonorum qvæ Eccleſiaſtica audiunt. Commune nimirum ſacris pariter eſt & profanis bonis, ex hominum inſtituto & moribus, accedente Reipublicæ auctoritate, aliam atqve aliam conditionem ſubire. Non certè vel divina vel naturæ lex ſacris bonis perpetuam & immutabilem aliqvam vim indidit.

Notandum poſtremò, id qvod jam tum ante non ſemel inculcavimus, nihil fere non iſtarum opum, more communi Germaniæ, & legibus & oneribus Reipublicæ, ceù opes ſeculares, manſiſſe obnoxium Qua de re etiam Gailius recte diſſerit *l. 1. obſ. 30. ad*

num

num usque octav. Quod indicio eſt haud obſcuro, opes illas nunqvam habitas omni ex parte ſacras, ſed communi uſu & totius Imperii judicio, profanorum bonorum naturam ſemper retinuiſſe.

Et verò monumenta Imperii antiqva luſtrantibus manifeſtum eſt, non tantum primâ & ſecundâ florente Francorum Regum familia, ſed etiam diu pòſt, donec Hildebrando auctore erepta eſt Regibus noſtris priſca auctoritas & potentia, juris Regii fuiſſe, ipſa monaſteriorum, ſaltim non omninò neceſſaria, bona, Principibus aut militibus optimè de republ. meritis, ſi alia præmia deeſſent, tanqvam in laborum mercedem donare, creatis Abbatibus & Præpoſitis tantum habitu à Laico ordine differentibus. Hiſtoriæ antiqvæ talium actuum plenæ ſunt. Imo verò adhuc ſub finem ſeculi duodecimi Henricum VI Regem non dubitaſſe Eccleſiam Urſpergenſem aliis oppignorare, liquet ex iis quæ narrat Conradus illius monaſterii Abbas in Chronico ad annum 1226. Prolixe id oſtendere promptum fuerit, ſi inſtitutum pateretur. Sed & fuerit hoc ſine cauſſa; quia hodie qvoqve in Gallia eſt frequentiſſimum, Abbates Priores & Præpoſitos ejusmodi inſtituere: imò & in Bajoaria ipsâ noſtrâ, monaſtica bona opibus Cameræ Principum accenſentur, & non multo ante idem in toto Bohemiæ regno obtinuit. Taceo nunc, quod bona defunctorum

Epiſcoporum fuerint olim fiſco Imperatorio addicta, usque ad ſeculum tertium decimum; qvod egregiè oſtendit ſingulari opuſculo Henricus Meibomius; imo idem mos remanſerit in Hungaria & ipſa Auſtria ad Ferdinandum ſecundum usqve, qvod rectè docuit Chokierius *l. 2. Aphorſim. Politicor. pag. 206*, deceptis ſcilicet tandem optimis Cæſaribus, olim qvidem Ottone qvarto & Friderico ſecundo, nuper vero, & Ferdinando ſecundo, qvaſi iſthæc bona ſint ſacra: Papali interim Curiâ paſſim terrarum, in Hiſpania præſertim & Italia, illa ut loquuntur, defunctorum ſpolia in ærarium ſuum minime ſacrum etiam nunc attrahente.

Et verò eſt in univerſum longè veriſſimum, qvod Vivarienſis Epiſcopus in ipſo Tridentino Concilio non dubitavit coram Patribus illis affirmare: *Clericorum patrimonium rem ſecularem eſſe, de qua Eccleſiaſticis legibus nihil conſtitui poſſit:* ceu legere eſt in Concilii illius incomparabili Hiſtoria qvæ Petrum Suavem auctorem fingit. *l. 6 pag. 479.* Sed & ab aliis quoque quammultis utriusqve Juris peritiſſimis ſcriptoribus egregie demonſtratum eſt, magno diſcrimine differre, bona verè Eccleſiaſtica atqve Eccleſiaſticarum. Operæ fuerit pretium conſideraſſe duntaxat, quæ habet Panormitanus *in capit. ſancit. n. 9.* Covarruvias *Practic. quæſt. 34. n. 20. verſ. Cont. opin.* Menochius *Conſ. 291. n. 10.* Maſ-

cardus

cardus *de gen.ſtat.interprat. concl. 1.n. 16.* Nihil ſane abſurdius eſt, quàm omnia bona fieri Eccleſiaſtica ſimul in Cleri poſſeſſionem deveniunt. Quaſi nimirum, ut eſt in Midæ fabula,

contactu gleba potenti

illico fiat *Maſſa* ſacra.

Impium quid habet porro, illa bona *ſpiritualia* nuncupare. Remotiſſima profectò hæc vocis uſurpatio eſt à loquela Sacri Codicis, qui aliter profectò ſapere aliter loqui nos docuit.

Ut ſeorſim verbulo tangamus illa Pontificii juris bona, quæ Innocentium ſollicitum adeo habent, num Palliorum proventus, Annatæ, Confirmationum & Reſervationum reditus, atque id genus alia, ſunt Deo dicata bona? Non Reſpublica non Clerus Germanus profectò illa umquam Deo dicavit; ſemper doluit abripi illa ſibi invitis. Querelæ perpetuæ ſcriptis comprehenſæ in medio ſunt. A quoquam Paparum factam illam conſecrationem, nuſquam legere etiam eſt. Saltim igitur Deo dicata non ſunt. Qua fronte porrò dixeris, illa eſſe vere *bona ſacra*, cum in ſacros uſus nunquam impendi ſoleant, imo nec vel obtentu ejuſmodi finis exigantur? Carolus V ſane non dubitavit exprobrare Clementi VII Papæ, illâ pecuniâ exercitus ali ad ſe impugnandum. *Quod, ſi* inquid, *juſta aliqua ratione vel cauſſa Apoſtolica Sedes his lucris care-*

ret, non eſſent claves aureæ, quæ bellorum archivia pro libitu aperire & claudere ſolent; nec Veſtra Sanctitas ex Regnorum noſtrorum pecuniis atque reditibus exercitum in nos concitaret, nec temporalia arma moveret, quibus potius juſtum videretur ad noſtram defenſionem uti. Non ideo autem & Pontificia hæc cenſenda *ſacra* ſunt, qvod vel propter rem ſacram, qvalis eſt collatio Pallii & confirmatio Epiſcoporum, vel ex bonis ſacris, ut nec quod ab ipſo Romano Papa hominum ſacerrimo accipiantur. *Primo* enim non omnia quæ Papa vel clericus aliquis accipit ſacra ſunt. Nemo *ſecundo* dixerit, omnes bonorum ſacrorum proventus, ſimpliciter eſſe ſacros. Si autem pecunia omnis quæ propter rem ſacram penditur ſacra ſit, jam omnis Simoniaca pecunia fuerit ſacra: contrà nihil à vero ſacro remoti⁹ nihil profanius eſt illis nummis. Tantum abeſt igitur, vere ſacra aut Deo dicata eſſe illa Pontificia, ut ſint profana adeo quàm quæ ſunt profaniſſima. Imo ſint inferioris adhuc ordinis, qvam ſunt profana illa quæ intra juſti limites conſiſtunt. Vix ſane Pontificias illas exactiones probaveris juri & æqvo eſſe conſentaneas: nec quid dicam gravius.

R. ad III. SED DE eo qvi objiciebatur facto obtentu, *quaſi bona Proteſtantibus ceſſa ſint Eccleſiaſtica*, ...us ſatis. In PERPETUUM autem qvo minus fieri debeat

debeat ceſſio ejusmodi, nihil itidem obſtat qvod quidem ſit alicujus momenti. Ante omnia ſane fatendum utique venit, ſine bonis iſtis ſacra qvævis bene habere ſe poſſe: & bona iſthæc per ſe & proprie ad ſacra ſervanda non eſſe neceſſaria. Sine qvibus verò religioſus Dei cultus integer perdurare poteſt, illud perpetuò poteſt ab illo cultu abeſſe. Ac proinde Cæſar & Ordines Catholici in perpetuam ceſſionem bonorum iſtorum conſentire potuerunt ſalvis ſuis ſacris. Poſſe porrò ejusmodi bona, ſaltim ſi publica utilitas aliud haud jubeat, in perpetuum alienari, nemo negaverit; cui notum, perpetuas alienationes, venditione, permutatione, donatione, bonorum iſtiusmodi inſtitui frequentiſſime à Clericis omnibus. Saltim igitur nec divina nec naturæ æterna qvædam lex perpetuam alienationem prohibet. Ex adverſo, Pax, qva nec Reipublicæ nec Catholicæ Eccleſiæ qvidquam fuit utilius, ſine perpetuitate conceſſa, obtineri haud potuit per Catholicos Imperii Ordines. Quidni ergo, quod non erat nefas, urgente neceſſitate fuerit factum licitum? Ad hoc, quo tempore Pax coit, nulla ſuperfuit ſpes recuperandi bona iſthæc: æſtimatâ quidem ſecundum leges prudentiæ humanæ Catholicorum Ordinum conditione. Oſtendit hoc ipſum Irenæus Eubulus multis adductis rationibus *Sectione prima Hypotheſi XI, XII & XIII.* ideoqve nunc

haud neceſſum eſt denuo hoc agere. Haud abs re autem fuerit adjungere iis qvæ idem Eubulus diſputavit *Sectione ſecunda Concluſ. I. & II.* Quod in perpetuum verò jam periiſſe judicat prudentia, id profecto in perpetuum cedi poſſe nemo prudens negaverit. Injuſte itaque hoc nomine Cæſar aliique Catholici Ordines Imperii ab imperitis accuſantur.

Sunt fateor nonnulli, qui exiſtiment, *in perpetuum* nihil concedi hæreticis oportere, quoniam hæreſes non poſſunt *perpetuo* durare: non eſſe quoque fas *in perpetuum* aliqvid eripere Romanæ Eccleſiæ, qvia hæc nunquam eſt interitura. Sed in his qvidem multiplex latet vitium. Utut enim largiamur Romanæ Eccleſiæ æternitatem, & hæreſeos etiam interitum; qvia tamen ſaltim bona per ſe ad Eccleſiæ ſalutem non faciunt, illorum conceſſione perpetuâ, æternitas nec hæreſi vindicatur, nec Romanæ Eccleſiæ detrahitur. Porro dum hæreticis conceditur aliquid *in perpetuum*, non eo ipſo conceditur aliqvid ultra tempus qvo duratura eſt: Si Romana itaque Eccleſia ſuperfuerit hæreſi jam extincta, ſuapte natura fortè redibit ad illam Eccleſiam id qvod *in perpetuum* hæreſi erat datum. Adhoc, ne in univerſum qvidem promiſſa à Deo eſt Eccleſiæ Chriſtianæ, in hiſce qvidem terris, conſtans perpetuitas, multo minus ſeorſim Romanæ. Perperam

ſan

ſane huc trahi illa Salvatoris: *ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non prævalebunt adverſus eam*, demonſtravimus jam tum *Capite tertio Concuſſionis Fundamentorum Fidei Pontificæ*. Idem aſtruxi pluribus contra *Walenburgios, cap. x1*. Ex adadverſo, quoniam prædictũ eſt à Salvatore, noviſſimi Judicii tempore vix Fidem ſalutarem ſuperfore, liquet aut nuſquam aut certe perexiguam Eccleſiam tunc inventam iri. Curiam præterea Romanam, Pontificumque imperium interiturum pridem ante noviſſimum diem, liqvidò manifeſtum eſt, ex iis quæ de extremo excidio Urbis & Papalis potentiæ *Apocalypſeos capite decimo ſeptimo* Dominus revelavit. Etiam igitur illa nullius ſunt momenti.

OBITER meretur hoc loco notari non malus cœteroqvin Caramuel. Is enim etſi aliàs non iniqve ſe gerat, de *perpetuitate* tamen qvoties ſermo incidit, bonam cauſam reapſe plane deſerit. Numero ſane 46 *Pacis Licitæ* ſcribit: *Hic video benignius procedere argumentorem. Pactum temporarium iniri poſſe ſtatuit, at perpetuum negat; cum tamen certum ſit omnem humanam æternitatem & perpetuitatem paucos annos excedere.* In eandem ſententiam paſſim loquitur. Cæterum ita qvidem comparatum eſt cum rebus humanis, ut æterna etiam pacta non multò pòſt violentur: id verò ini-

que

qve fieri & contra fidem datam, itidem certum eſt. Pactum utique æternum in perpetuum partes contrahentes obligat. Qvi verò æternum pactum init iſthoc animo, ut non niſi paucis annis velit ſervare, is graviſſime in Deum & jura humanæ ſocietatis peccat. Si hoc itaque vult Caramuel: Pactum cum Proteſtantibus initum, etſi perpetuum debeat dici, non tamen niſi in paucos annos obligare, profectò vix ab impietate etiam illum abſolveris. Sed minus circumſpecte forte locus eſt, cum optime ſentiret.

ANTEAQUAM denique omnem hunc locum deſeram, non poſſum non adhuc in Bullam ſpargere aliqvam animadverſionem antehac diſſimulatam. Verba nimirum Bullæ hæc inter alia ſunt: *Annata, Jura Pallii, Confirmationes, Menſes Papales, & hujusmodi jura ac Reſervationes, in bonis Eccleſiaſticis dictæ Confeſſionis Auguſtanæ excluduntur.* Nos qvidem probavimus prolixe, jure merito licuiſſe Reipublicæ Germanicæ omnia iſthæc *excludere.* Longe cautius tamen Cæſarem & Catholicos Imperii Ordines circa hæc Papalia juria ſeſe geſſiſſe, ipſa verba utriusque Pacti manifeſtum faciunt. Illa hæc ſunt Art. v. §. 5: *Si quid Annatarum, Jurium Pallii, Confirmationum, Menſium Papaliam hujusmodi jurium & Reſervationum nomine, in bonis Statuum Auguſtanæ Confeſſionis Eccleſiaſticis, immedi-*

mediatis, à quocunque, quandocunque, aut quomodocunque prætendatur, id validitate & executione à brachio ſeculari impertienda careat. His verbis profecto non niſi impunitas permittitur, ceu jam tum hoc ipſo Capite innuimus, non autem ſimpliciter prætenſa jura illa Papalia *excluduntur*. Inter hæc certe multum eſt diſcriminis. Aliud ſanè eſt permittere qvidpiam, aliud ultro largiri. Aliud porro eſt permittere qvod facile eſt correctu, aliud vim armatam negare, qva ſine obtineri res neqveat. Aliud deniq; vim illam negare cum tenearis præſtare & poſſis: aliud illam negare cum non poſſis nec tenearis: ſicut nec potuiſſe nec obligatum fuiſſe Cæſarem præſertim haud ſatis à Pontifice adjutum, jam *Capite ſexto* demonſtravimus.

CAPUT IX.

Innocentium falsò arrogare Papis, jus Cùm conferendarum Precum primariarum, Tum omnes de bonis Eccleſiaſticis contractus confirmandi.

VERUM hiſce amplius immorari nullum eſt pretium operæ. Et verò iis, qvæ in medium allata ſunt, probè expenſis, totum illud, qvod PRIMAM partem hujus diſputationis ſpecialioris fore initio *Capitis ſexti* promiſimus, liqvidò jam patet: Nimirum, *& tempore condita Pacis nihil juris*

Papæ ſuperfuiſſe, & quamvis aliquid abhuc habuerit juris Papa in illa, de quibus conqueritur, Germanicæ tamen Reipublicæ competiiſſe Summam poteſtatem de ijs ex uſu publico conſtituendi. Proximum eſt, ut tandem & ALTERAM partem diſputationis illius inſtitutæ aggrediamur: ut oſtendamus videlicet, *quædam ſuis juribus inique Papam annumerare.* Id tamen non niſi paucis perſeqvemur, ad finem properante noſtra hac Animadverſione, & qvidem in exemplum adductis ſolum tribus, qvæ minus nimirum controverſiæ habere videntur. Etſi aliàs longe plura in hunc cenſum deberent meritò transferri.

I. Hoc tamen Capite tantum Duo expediemus; Tertium proximo reſervabimus. PRIMUM illorum eſt, qvod de PRECIBUS PRIMARIIS, qvas vocant, ita loqvatur Papa, qvaſi illas ſoli ſuæ liberalitati debeant noſtri Imperatores. Non eqvidem negaverim, à Papis ſolere jam aliqvamdiu tale qvid Cæſaribus concedi. Et verò jam Speculator ſcripſit *l. 4. part. 3. de Præbend. & dignit. §. reſtat. n. 7.* viſum ſibi tale aliqvod bullatum Papæ privilegium. At verò jus hoc Cæſareum niti ſolis Papalibus conceſſionibus, id verò neutiqvam admittendum: idqve, qvoniam ante plurima jam ſecula Cæſares hoc jure fuerunt uſi, non agnoſcentes donum aliqvod

qvod Papale, ſed tanqvam antiqva conſuetudine aliqvod ſibi Regium debitum. Extant ſane apud Nauclerum *vol. 2. generat. 43. fol. 863.* ut & *Goldaſtum Tomo 3. Conſtit. Imperial. fol. 406* in epiſtola Rudolphi I. Cæſaris hæc inſerta verba: *Cum ex antiqua & approbata, ac à Divis Imperatoribus & Regibus inclytæ recordationis noſtris anteceſſoribus uſque ad nos producta conſuetudine, qualibet Eccleſia, in noſtro Romano Imperio conſtituta, ad quam beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinet collatio, ſuper unius collatione beneficii, Precum noſtrarum primarias admittere teneatur; devotionem Tuam rogamus, quatenus huic Clerico de Eccleſiaſtico beneficio, quod ad tuam collationem ſpectat, ob reverentiam Sacri Imperij & noſtram, ſtudeas liberaliter providere.* Recitantur etiam à Marqvardo Frehero in *Notis ad Petrum de Andlo cap. 6.* literæ duæ, alteræ Caroli IV, alteræ Wencenslai. In prioribus hæc legas: *Cum nobis tam de jure, quam antiqua & approbata conſuetudine, à Divis Romanorum Imperatoribus & Regibus prædeceſſoribus noſtris hactenus obſervata, competat, quod ex coronationis noſtræ ſolenniis ad Romanorum regum, in quolibet monaſterio in Imperio conſtituto, unam tantùm perſonam virtute Primariarum Precum noſtrarum ad beneficium Eccleſiaſticum facere poſ-*

ſimus promoveri. Wenceslaus ſimiliter appellat hoc jus, rem *ab antiqua conſuetudine Divis Romanorum Regibus ſuis anteceſſoribus & ſibi competentem*, idqve *ratione ſuæ coronationis in Romanorum Regem eo ipſo die Aquisgrani ſolemniter ſuſceptæ*. Hæc profectò plurimum abſunt, ut preces illæ debeantur Papali gratiæ. Ne verbulo enim in his qvidem Cæſariis tabulis Papalis beneficii fit mentio. Qvin imò hoc jus ejus eſt generis, qvale illud, qvod vi qvaſi coronationis ſuæ. Imperator fiat Aqvisgrani qvidem Canonicus Collegii S. Mariæ, Coloniæ Canonicus Majoris Eccleſiæ, Romæ verò Canonicus D. Petri. Qvæ itidem Papis haud debentur; ſed fortè tenues ſunt reliqviæ antiqvi & pariter antiqvati juris Cæſarei circa collationem Epiſcopatuum, Abbatiarum aliorumqve Eccleſiaſticorum beneficiorum. Vel potius conceſſiones qvædam piæ vetuſtiſſimæ omnium collegiorum ſacrorum in Cæſares factæ: perinde atqve & Monachorum Ordines participes eos fecerunt ſuorum meritorum, ſuarumq; precum, ſingularibus etiam inſtitutionibus.

EXHIBET Wilhelmus Heda in Hiſtoria Epiſcoporum Ultrajectenſium, qvo loco agit de Heriberto Epiſcopo XXVI, Conradi III Cæſaris diploma *pag. 164* editionis Bucheliana: ubi hæc notatu digna leguntur verba: *Attendentes etiam, nos*

&

& anteceſſores noſtros Reges & Imperatores, in dicta Eccleſia à fundatione ejus inter Canonicos primum locum obtinere, noſtramq; prabendam in eadem duos deſervire Sacerdotes, pro noſtrâ ſalute & Regni tranquillitate ac pace Dominum exorantes &c. Conditum autem eſt illud diploma Anno 1145, confirmatumq; ab ipſomet Eugenio Papâ. Illuſtrare conatus eſt *pag. 165* iſthæc verba diplomatis Arnoldus Buchelius doctus Hedæ commentator, diplomate alio Henrici Imperatoris, qvi id nominis ſextus fuit, oblitus jam tum ante *pag. 151* idem fuiſſe productum. Qvoniam opus illud Hedæ in paucorum eſt manibus, diploma autem illud multum lucis toti huic negotio videtur adferre, non erit grave illud hic integrum legi atq; expendi. Eſt autem hoc: *Henricus divina favente clementia Rom. Imperator ſemper Aug. & Rex Siciliæ, dilectis fidelibus ſuis Præpoſito, Decano, totique Capitulo S. Martini majoris Eccleſiæ Trajectenſis, gratiam ſuam & omne bonum. Quum antiquiſſimis retro temporibus Rom. Reges & Imperatores, anteceſſores noſtri, veſtram ſint experti devotionem, eo quod communi electione & canonica, Regem Romanum ſeu Imperatorem pro tempore exiſtentem, & eorum ſucceſſores, in Canonicum Eccleſiæ veſtræ & fratrem elegiſtis, facien-*

do præbendam ipſius debitis officiis per duos ſacerdotes à Rege ſeu Imp. inſtituendos, qui pro Regibus & Impp. ac tranquillitate pacis ac regni Dominum inceſſanter exorarent. Proinde noſtra Imperialis excellentia ad noſtram Eccleſiam protectione tenebitur ſpeciali. Verum quia noſtræ Eccell. innotuit, quod mortuis ſacerdotibus prædictis, Regibusque & Impp. interdùm in remotis agentibus, neglectum eſt hujusmodi in veſtrâ Eccleſiâ inſtituere ſacerdotes, & cum de his quæ ad Deum ſunt, major à nobis diligentia requiritur: nolentes per hujusmodi negligentiam eccleſiam noſtram debitis in hac parte privare obſequiis; Regia auctoritate ſtatuimus, ut ſtipendium præbendæ nobis aſſignatæ per manum Theodorici Decani ipſius majoris Eccleſiæ ejusque ſucceſſorum in perpetuum duobus ſacerdotibus conferatur, qui illud officium deſervire, & ut præmittitur, pro noſtrâ ſalute & Imperii tranquillitate idonei exiſtant Dominum exorare. Et ut hæc rata maneant & inconvulſa perpetuò teneantur, ſigilli noſtri impreſſione hanc chartam juſſimus inſigniri. Datum anno Regni noſtri XI Indict. VI. menſis Maji die XVII. In Chriſti nomine, Amen. Hactenus Diploma Cæſareum. Diſcere autem hinc eſt, *primo*, in Eccleſia qvidem illa Trajectina competiiſſe Cæſaribus primam præ-

præbendam Canonicalem; *Secundo* illius præbendæ Imperialis uſum fructum ceſſiſſe duobus ſacerdotibus conſtitutis ad preces *pro Regibus ac Imperatoribus, proq; tranquillitate ac pace regni* fundendas: *Tertio* illam præbendam Cæſaribus nullo Papali beneficio obtigiſſe: *Quarto* jus conſtituendi illos ſacerdotes precibus fundendis competiiſſe Cæſaribus. *Quinto*: qvum Cæſaris præbenda illa fuerit primaria, illaq; conſecrata precibus, qvas diximus, competiiſſe in Eccleſia iſthac Cæſaribus jus primariarum precum.

Ad exemplum Trajectinæ Eccleſiæ haud dubie etiam aliæ compoſuerunt ſeſe per univerſam Germaniam. Unde liqvidum eſt, *jus primariarum precum* non debere Cæſares Pontificibus Romanis: ſed hos per injuriam ſummam cœpiſſe Cæſaribus donare qvæ ſemper jam ante fuerant Cæſarum, idq; factum eſſe iniqvo prætextu dominii Papalis omnium bonorum ſacrorum. Ex utroq; porro illo Diplomate jam etiam conſtat vera ſignificatio vocum illarum: *Preces primariæ*; qvodq; perperam vulgo iſtæ accipiantur, tanqvam *precariò* Cæſares hoc jus obtineant. Non mirum tamen eſt fortaſſis memoriam veræ ſignificationis periiſſe, qvoniam & uſus ipſe pridem deſiit. Et verò recte neſcio qvis, ut legimus apud Buchelium, adſcri-

ſcripſerat jam olim Diplomati Henrici Cæſaris: *Sunt & hodie* (Trajecti ſcilicet) *Præbendæ quæ Imperiales vocantur, quarum commodis & utilitatibus nonnulli fruuntur, parum de precibus ſolliciti.*

Cæterùm nullo beneficio Papali deberi Cæſaribus *jus primariarum precum*, poteſt ac debet merito qvemvis admonere vel ſolum exemplum Regum Galliæ, qvi itidem jure hoc Regio fruuntur per univerſum Regnum, tanqvam mere ſuo, & nulla ex parte ſibi per Romanos Papas conceſſo.

Ut proinde jam liqveat prima iniqvitas Innocentianæ Bullæ, Papali Curiæ ſuæ vindicantis qvod nunqvam jure fuit ſuum.

II. Ejusdem verò iniqvitatis eſt & ALTERUM, qvod in Declaratione hiſce verbis ab irato illo imò ſævo Patre proponitur: *Notiſſimi juris eſt, quamcunque tranſactionem ſeu pactionem, in rebus Eccleſiaſticis ſine præfatæ Sedis auctoritate factam, nullam, nulliusque roboris & momenti exiſtere,* Merito ſane roget hæc legens; cujus juris illud ſit. An æterni Naturæ? An poſitivi? Naturæ æternum jus ignorat Pontificiam Sedem: eoqve nihil de Sede iſthac conſtituit. Poſitivum autem omne jus vel divinum eſt vel humanum. Nusqvam verò in voluminibus divinæ legis (non dico Moſaicæ

qvæ

quæ reapſe fuit dicata civili uſui Reipublicæ Ebræorum) ſed Novi Teſtamenti, quæ omes obligat, legas tale quidpiam. Et verò iſta quidem divina Lex rerumpublicarum civilium fundamenta everſa noluit, ſed illa ſtabilivit, Cæſari, quæ Cæſaris ſunt, reddi jubens. Evertiſſet autem, ſi tranſactiones in Republica omni factas de bonis Eccclesiaſticis, â Pontificis Romani, h. e. hominis extra rempublicam poſiti & extranei Principis, auctoritate & arbitrio ſuſpendiſſet. Unicuiq; ſanè perfectæ reipublicæ in omnia ſua competere ſummam poteſtatem, hujusq; nihil externo deberi, inter prima eſt principia cujuslibet reipublicæ. Illa tollere & mutare, eſt reſpublicas evertere. Quod à Lege divina procul eſt. Tota ſane Eccleſia jam multis ſeculis cecinit: *Non eripit mortalia, qui regna dat cæleſtia.* An Lege ergo humana ita cautum eſt? Conſtitui igitur ita debuit à Summis Rerumpublicarum Poteſtatibus: utpote qvum penes haſce ſolas de rebus ſuis conſtituendi arbitrium ſit. At hoc fecit nulla. Utqve feciſſet per imprudentiam, poſſet hanc conſtitutionem qvælibet Summa Poteſtas revocare, ſeſeqve ipſam reſtituere in integrum; experta jam ſcilicet ſummum imprudentis ſuæ conceſſionis damnum; qvod ita conſtituens per imprudentiam haud attenderat. Cæterum nulla, quod equidem ſciam,

 Re-

Rerumpublicarum Europæ tale qvidpiam conſtituit. Germania certe nunquam adeo ſolemnia inſanivit.

Nulla ergo lege ita conſtitutum eſt, præterquam forte Pontificia. Et verò tale aliquid juſſit primus Gregorius X *cap. Hoc conſultiſſ.* & quam maxime Paulus II Papa *extr. Ambitioſa.* Eſt autem *initiò* obſervandum, Gregorium qvidem decimo tertio, ſed Paulum ſediſſe demum ſeculo decimo qvinto: antehac autem, ne qvidem à Gregorii usque ſeptimi ævo, qvi primus Monarchiam Papalem, ſed ſerò, ſeculo undecimo nempe, inſtituit, multò minus priscâ omni à Chriſto usqve tempeſtate, tale qvidqvam vel auditum fuiſſe, vel à qvoquam, quamvis rebus ſuis quàm maxime per fas & nefas ſtudentium Pontificum, tentatum. Ut proinde vel hinc poſſit illarum Bullarum iniqvitas perſpici. *Secundo,* non licet Papis legem condere in præjudicium & damnum alicujus reipublicæ. Quamvis *Tertio* Reſpublica hactenus connivendo aliqvid indulſiſſet Pontificibus, potuit tamen eadem, ubi ex re fuit, illam tollere. Eoqve etſi forte Bullarũ iſtarum uſum tacite permiſiſſet hactenus Germania, omnis tamen illarum obligatio & vis ſuſpenſa fuit à libero Reipublicę arbitrio. Ac proinde non habet Papa juſtam cauſſam urgendi Bullas iſtas, ſi placuit Reipublicæ illas amplius non obſervari.

At vero nec uſus ipſius *Ambitioſæ* unquam plene probatus fuit: quantumvis etiam in formulas juramentorum, quib' hodie Epiſcopi & Prælati ſeſe obſtringunt Romano Pontifici, receptum ſit illud: *poſſeſſiones ad menſam meam pertinentes non vendam, nec donabo, neque impignorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum conſenſu Capituli Eccleſiæ meæ, inconſulto Romano Pontifice.* Teſtatur ſane ipſe Martinus Navarrus, illud Pontificii juris oraculum, in *Manuali Confeſſarior. c. 17. n. 15. Conſuetudinem valere contra illam* Paulinam Ambitioſam, *credereque ſe, nullibi eſſe receptam.*

Ad hoc ipſa illa *Ambitioſa* noluit quenquam obligare *in caſibus in Jure permiſſis*: nec aliud intendit, qvàm *occurrere ambitioſæ cupiditati illorum præcipue, qui divinis & humanis affecti, damnatione poſtpoſita, immobilia & pretioſa mobilia profanis uſibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento exquiſitis mediis uſurpare præſumunt.* Jam autem neceſſitas & ſumma utilitas Eccleſiæ ac Reipublicæ, caſus ſunt ab omni lege poſitiva excepti. Ac proinde ex communi etiam Interpretū Canonici juris ſententia, nulla vis eſt vel ipſius *Ambitioſæ*, ſi aliud ſumma utilitas aut ſumma neceſſitas juſſerit. Imo verò nec ulla vis

eſt juramenti Pontificibus facti, de non alienandis bonis ſine ipſorum imperato conſenſu, ſi aliud extrema neceſſitas exigat: ceu docet ipſe Sylveſter *v. Alienatio q.17.* cum Panormitano contra Joannem Andream. Quid, qvod ut *Hoc conſultiſ.* ita *Ambitioſa* fundamentũ habeat, Papam eſſe dominum directũ bonorum Eccleſiaſticorum? Id verò à pauciſſimis ſoleat aſſeri, ac non niſi iis qui Curiæ ſunt mancipati, etiam poſt Pauli II, tempora.

MERETUR vero cumprimis hoc quoq; attendi, quod, ceu dixi, ipſa *Ambitioſa* ne quidẽ in Germania vim aliquam hactenus acceperit. Non alios nunc dabo teſtes, quàm ipſos Erneſtinos hyperaſpiſtas Jeſuitas, qui anno quadrageſimo octavo prolixum ediderunt librum titulo *Reſponſi Theologici ſuper Quæſtione, An Pax &c.* contra notas neſcio cujus Irenici. Cum enim Irenicus ille dixiſſet: *Extravagans Ambitioſa in Germania non eſt recepta.* Addidiſſetque: *Conſulatur Sylveſter v. alienatio §.17. Navarrus, Cajetanus, Leſſius, & alii paſſim. Juramentum autem, quod fit ſupra iſtam Extravagantem, non obligat, niſi ubi & quatenus eſt recepta. Videndus Sanchez in Moral. Suarez, Bonacina & alii.* Cum inquam ita ille Irenicus ſcripſiſſet, hi ingenue reſpondent. *Extravagantem Ambitioſa, quæ prohibet alienationem*

onem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ ad menſam vel jus Epiſcopi ſpectant, hîc non obtendimus. Credimus enim in Germania non eſſe, ſaltim in omni vigore, receptam, ideoque nec juramentum ſuper ea plus obligare quàm receptum ſit.

Ex quibus manifeſtum eſt, iniqvum eſſe illud Declarationis crudum & illimitatum pronunciatum, de *recepto jure*: cum *primo* nuſquam terratum hoc quidem ſit receptum: ſimpliciter omnes tranſactiones de rebus Eccleſiaſticis, & quidem non etiam exceptis iis, quas ſumma neceſſitas aut utilitas expreſſerit, irritas eſſe ſine auctoritate Pontificis; cum *ſecundo* qvicqvid illius juris eſt receptum, tantum valeat, ex ipſa legislatoris mente, in caſibus ubi ex ambitioſa cupiditate bona Deo dicata alienantur: cum *denique* ne ita quidem uſqvam terrarum plene illarum conſtitutionum omnia hactenus obtinuerint.

Manifeſtum verò proinde hoc etiam eſt: iniquiſſimum facinus eſſe, illius invalidi, & non niſi ſolâ Reipublicæ Germanicæ liberâ permiſſione hactenus nonnihil fortè obligantis, juris obtentu, quod nimirum illud non ſit in pangendâ pace ſtrictè obſervatum, ipſa Pacis pacta, ſummâ neceſſitate & utilitate Imperii expreſſa, irrita declarare.

Id qvod Secundo loco oſtenſuros nos promiſeramus.

Digitized by Google

ſimus promoveri. Wenceslaus ſimiliter appellat hoc jus, rem *ab antiqua conſuetudine Divis Romanorum Regibus ſuis anteceſſoribus & ſibi competentem*, idqve *ratione ſuæ coronationis in Romanorum Regem eo ipſo die Aquisgrani ſolemniter ſuſceptæ*. Hæc profectò plurimum abſunt, ut preces illæ debeantur Papali gratiæ. Ne verbulo enim in his qvidem Cæſariis tabulis Papalis beneficii fit mentio. Qvin imò hoc jus ejus eſt generis, qvale illud, qvod vi qvaſi coronationis ſuæ. Imperator fiat Aqvisgrani qvidem Canonicus Collegii S. Mariæ, Coloniæ Canonicus Majoris Eccleſiæ, Romæ verò Canonicus D. Petri. Qvæ itidem Papis haud debentur; ſed fortè tenues ſunt reliqviæ antiqvi & pariter antiqvati juris Cæſarei circa collationem Epiſcopatuum, Abbatiarum aliorumqve Eccleſiaſticorum beneficiorum. Vel potius conceſſiones qvædam piæ vetuſtiſſimæ omnium collegiorum ſacrorum in Cæſares factæ: perinde atqve & Monachorum Ordines participes eos fecerunt ſuorum meritorum, ſuarumq; precum, ſingularibus etiam inſtitutionibus.

EXHIBET Wilhelmus Heda in Hiſtoria Epiſcoporum Ultrajectenſium, qvo loco agit de Heriberto Epiſcopo XXVI, Conradi III Cæſaris diploma *pag. 164* editionis Buchelianæ: ubi hæc notatu digna leguntur verba: *Attendentes etiam, nos &*

Digitized by Google

*& anteceſſores noſtros Reges & Imperatores, in di-
ctaEccleſia à fundatione ejus inter Canonicos pri-
mum locum obtinere, noſtramq; præbendam in e-
adem duos deſervire Sacerdotes, pro noſtrâ ſalute
& Regni tranquillitate ac pace Dominum exoran-
tes &c.* Conditum autem eſt illud diploma Anno
145, confirmatumq; ab ipſomet Eugenio Papâ. Illu-
ſtrare conatus eſt *pag. 165* iſthæc verba diploma-
tis Arnoldus Buchelius doctus Hedæ commenta-
tor, diplomate alio Henrici Imperatoris, qvi id
nominis ſextus fuit, oblitus jam tum ante *pag. 151*
idem fuiſſe productum. Qvoniam opus illud
Hedæ in paucorum eſt manibus, diploma autem il-
lud multum lucis toti huic negotio videtur af-
ferre, non erit grave illud hic integrum legi atq;
expendi. Eſt autem hoc: *Henricus divina fa-
vente clementia Rom. Imperator ſemper Aug. &
Rex Siciliæ, dilectis fidelibus ſuis Præpoſito, Deca-
no, totique Capitulo S. Martini majoris Eccleſiæ
Trajectenſis, gratiam ſuam & omne bonum.
Quum antiquiſſimis retro temporibus Rom. Reges
& Imperatores, anteceſſores noſtri, veſtram ſint ex-
perti devotionem, eo quod communi electione &
canonica, Regem Romanum ſeu Imperatorem pro
tempore exiſtentem, & eorum ſucceſſores, in Cano-
nicum Eccleſiæ veſtræ & fratrem elegiſtis, facien-*

do præbendam ipſius debitis officiis per duos ſacerdotes à Rege ſeu Imp. inſtituendos, qui pro Regibus & Impp. ac tranquillitate pacis ac regni Dominum inceſſanter exorarent. Proinde noſtra Imperialis excellentia ad noſtram Eccleſiam protectione tenebitur ſpeciali. Verum quia noſtræ Eccell. innotuit, quod mortuis ſacerdotibus prædictis, Regibusque & Impp. interdum in remotis agentibus, neglectum eſt hujusmodi in veſtrâ Eccleſiâ inſtituere ſacerdotes, & cum de his quæ ad Deum ſunt, major à nobis diligentia requiritur: nolentes per hujusmodi negligentiam eccleſiam noſtram debitis in hac parte privare obſequiis; Regia auctoritate ſtatuimus, ut ſtipendium præbendæ nobis aſſignatæ per manum Theodorici Decani ipſius majoris Eccleſiæ ejusque ſucceſſorum in perpetuum duobus ſacerdotibus conferatur, qui illud officium deſervire, & ut præmittitur, pro noſtrâ ſalute & Imperii tranquillitate idonei exiſtant Dominum exorare. Et ut hæc rata maneant & inconvulſa perpetuò teneantur, ſigilli noſtri impreſſione hanc chartam juſſimus inſigniri. Datum anno Regni noſtri XI. Indict. VI. menſis Maji die XVII. In Chriſti nomine, Amen. Hactenus Diploma Cæſareum. Diſcere autem hinc eſt, *primo*, in Eccleſia qvidem illa Trajectina competiiſſe Cæſaribus primam præ-

præbendam Canonicalem; *Secundo* illius præbendæ Imperialis uſum fructum ceſſiſſe duobus ſacerdotibus conſtitutis ad preces *pro Regibus ac Imperatoribus, proq; tranquillitate ac pace regni* fundendas: *Tertio* illam præbendam Cæſaribus nullo Papali beneficio obtigiſſe: *Quarto* jus conſtituendi illos ſacerdotes precibus fundendis competiiſſe Cæſaribus. *Quinto*: qvum Cæſaris præbenda illa fuerit primaria, illaq; conſecrata precibus, qvas diximus, competiiſſe in Eccleſia iſthac Cæſaribus jus primariarum precum.

Ad exemplum Trajectinæ Eccleſiæ haud dubie etiam aliæ compoſuerunt ſeſe per univerſam Germaniam. Unde liqvidum eſt, *jus primariarum precum* non debere Cæſares Pontificibus Romanis: ſed nos per injuriam ſummam cœpiſſe Cæſaribus donare qvæ ſemper jam ante fuerant Cæſarum, idq; factum eſſe iniqvo prætextu dominii Papalis omnium bonorum ſacrorum. Ex utroq; porro illo Diplomate jam etiam conſtat vera ſignificatio vocum illarum: *Preces primariæ*; qvodq; perperam vulgo iſtæ accipiantur, tanqvam *precariò* Cæſares hoc jus obtineant. Non mirum tamen eſt fortaſſis memoriam veræ ſignificationis periiſſe, qvoniam & uſus ipſe pridem deſiit. Et verò recte neſcio qvis, ut legimus apud Buchelium, adſcri-

ſcripſerat jam olim Diplomati Henrici Cæſaris: *Sunt & hodie* (Trajecti ſcilicet) *Præbendæ quæ Imperiales vocantur, quarum commodis & utilitatibus nonnulli fruuntur, parum de precibus ſolliciti.*

Cæterùm nullo beneficio Papali deberi Cæſaribus *jus primariarum precum*, poteſt ac debet merito qvemvis admonere vel ſolum exemplum Regum Galliæ, qvi itidem jure hoc Regio fruuntur per univerſum Regnum, tanqvam mere ſuo, & nulla ex parte ſibi per Romanos Papas conceſſo.

Ut proinde jam liqveat prima iniqvitas Innocentianæ Bullæ, Papali Curiæ ſuæ vindicantis qvod nunqvam jure fuit ſuum.

II. Ejusdem verò iniqvitatis eſt & ALTERUM, qvod in Declaratione hiſce verbis ab irato illo imò ſævo Patre proponitur: *Notiſſimi juris eſt, quamcunque tranſactionem ſeu pactionem, in rebus Eccleſiaſticis ſine præfatæ Sedis auctoritate factam, nullam, nulliusque roboris & momenti exiſtere,* Merito ſane roget hæc legens; cujus juris illud ſit. An æterni Naturæ? An poſitivi? Naturæ æternum jus ignorat Pontificiam Sedem: eoqve nihil de Sede iſthac conſtituit. Poſitivum autem omne jus vel divinum eſt vel humanum. Nusqvam verò in voluminibus divinæ legis (non dico Moſaicæ

qvæ

quæ reapſe fuit dicata civili uſui Reipublicæ Ebræorum) ſed Novi Teſtamenti, quæ omes obligat, egas tale quidpiam. Et verò iſta quidem divina Lex erumpublicarum civilium fundamenta everſa nouit, ſed illa ſtabilivit, Cæſari, quæ Cæſaris ſunt, reddi ubens. Evertiſſet autem, ſi tranſactiones in Republica omni factas de bonis Eccclefiaſticis, â Pontificis Romani, h. e. hominis extra rempublicam poſiti & extranei Principis, auctoritate & arbitrio ſuſpendiſſet. Unicuiq; ſanè perfectæ reipublicæ n omnia ſua competere ſummam poteſtatem, husq; nihil externo deberi, inter prima eſt principia cujuslibet reipublicæ. Illa tollere & mutare, eſt eſpublicas evertere. Quod à Lege divina procul eſt. Tota ſane Eccleſia jam multis ſeculis cecinit: *Non eripit mortalia, qui regna dat cæleſtia.* An Lege ergo humana ita cautum eſt ? Conſtitui igitur ita debuit à Summis Rerumpublicarum Poteſtatibus: utpote qvum penes haſce ſolas de rebus ſuis conſtituendi arbitrium ſit. At hoc fecit nulla. Utqve feciſſet per imprudentiam, poſſet hanc conſtitutionem qvælibet Summa Poteſtas revocare, ſeſeqve ipſam reſtituere in integrum; experta jam ſcilicet ſummum imprudentis ſuæ conceſſionis damnum; qvod ita conſtituens per imprudentiam haud attenderat. Cæterum nulla, quod equidem ſciam,

Digitized by Google

Rerumpublicarum Europæ tale qvidpiam conſtituit. Germania certe nunquam adeo ſolemnia inſanivit.

Nulla ergo lege ita conſtitutum eſt, præterquam forte Pontificia. Et verò tale aliquid juſſit primus Gregorius X *cap. Hoc conſultiſſ.* & quam maxime Paulus II Papa *extr. Ambitioſa.* Eſt autem *initiò* obſervandum, Gregorium qvidem decimo tertio, ſed Paulum ſediſſe demum ſeculo decimo qvinto: antehac autem, ne qvidem à Gregorii usque ſeptimi ævo, qvi primus Monarchiam Papalem, ſed ſerò, ſeculo undecimo nempe, inſtituit, multò minus priscâ omni à Chriſto usqve tempeſtate, tale qvidqvam vel auditum fuiſſe, vel à qvoquam, quamvis rebus ſuis quàm maxime per fas & nefas ſtudentium Pontificum, tentatum. Ut proinde vel hinc poſſit illarum Bullarum iniqvitas perſpici. *Secundo*, non licet Papis legem condere in præjudicium & damnum alicujus reipublicæ. Quamvis *Tertio* Reſpublica hactenus connivendo aliqvid indulſiſſet Pontificibus, potuit tamen eadem, ubi ex re fuit, illam tollere. Eoqve etſi forte Bullarũ iſtarum uſum tacite permiſiſſet hactenus Germania, omnis tamen illarum obligatio & vis ſuſpenſa fuit à libero Reipublicę arbitrio. Ac proinde non habet Papa juſtam cauſſam urgendi Bullas iſtas, ſi placuit Reipublicæ illas amplius non obſervari.

At

At vero nec uſus ipſius *Ambitioſæ* unquam plene probatus fuit: quantumvis etiam in formulas juramentorum, quib' hodie Epiſcopi & Prælati ſeſe obſtringunt Romano Pontifici, receptum ſit illud: *poſſeſſiones ad menſam meam pertinentes non vendam, nec donabo, neque impignorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum conſenſu Capituli Eccleſiæ meæ, inconſulto Romano Pontifice.* Teſtatur ſane ipſe Martinus Navarrus, illud Pontificii juris oraculum, in *Manuali Confeſſarior. c. 17. n. 15. Conſuetudinem valere contra illam* Paulinam Ambitioſam, *credereque ſe, nullibi eſſe receptam.*

Ad hoc ipſa illa *Ambitioſa* noluit quenquam obligare *in caſibus in Jure permiſſis*: nec aliud intendit, qvàm *occurrere ambitioſæ cupiditati illorum præcipue, qui divinis & humanis affecti, damnatione poſtpoſita, immobilia & pretioſa mobilia profanis uſibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento exquiſitis mediis uſurpare præſumunt.* Jam autem neceſſitas & ſumma utilitas Eccleſiæ ac Reipublicæ, caſus ſunt ab omni lege poſitiva excepti. Ac proinde ex communi etiam Interpretũ Canonici juris ſententia, nulla vis eſt vel ipſius *Ambitioſæ*, ſi aliud ſumma utilitas aut ſumma neceſſitas juſſerit. Imo verò nec ulla vis

Digitized by Google

nem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ ad menſam vel us Epiſcopi ſpectant, hîc non obtendimus. Credimus nim in Germania non eſſe, ſaltim in omni vigore, eceptam, ideoque nec juramentum ſuper ea plus bligare quàm receptum ſit.

Ex quibus manifeſtum eſt, iniqvum eſſe illud Declarationis crudum & illimitatum pronunciatum, de *recepto jure*: cum *primo* nuſquam terraum hoc quidem ſit receptum: ſimpliciter omnes ranſactiones de rebus Eccleſiaſticis, & quidem non tiam exceptis iis, quas ſumma neceſſitas aut utilias expreſſerit, irritas eſſe ſine auctoritate Pontificis; um *ſecundo* qvicqvid illius juris eſt receptum, tanum valeat, ex ipſa legislatoris mente, in caſibus ubi x ambitioſa cupiditate bona Deo dicata alienanur: cum *denique* ne ita quidem uſqvam terrarum lene illarum conſtitutionum omnia hactenus obinuerint.

Manifeſtum verò proinde hoc etiam eſt: iniuiſſimum facinus eſſe, illius invalidi, & non niſi olâ Reipublicæ Germanicæ liberâ permiſſione hactenus nonnihil forte obligantis, juris obtentu, uod nimirum illud non ſit in pangendâ pace ſtricte obſervatum, ipſa Pacis pacta, ſummâ neceſſita- & utilitate Imperii expreſſa, irrita declarare.

Id qvod Secundo loco oſtenſuros nos promiſeramus.

Digitized by Google

Caput X.

Iniquiſſime Innocentium aſſerere, quod Septemviratus Electoralis *à Sede Romana ſit inſtitutus, nec ab Imperio numerus* Electorum *jure poſſit augeri.*

PErgimus nunc denique ad TERTIUM: quod prioribus duobus momenti adhuc eſt majoris. Et verò ipſa fundamenta Imperii reipublicæ concutit: quippe quæ reapſe non ampliùs eſt libera reſpublica, ſed ſubjecta Pontifici, ſi ne qvidem poteſt aliquid libere conſtituere ex uſu ſuo, de ratione eligendi ſummum ſuum magiſtratum, ſed illud quoq; totum ſuſpenſum eſt ab arbitrio externi Principis: cujusmodi utique vult Papa exiſtimari.

Conſtat autem TERTIUM illud duabus partibus. Dicitur videlicet in Bulla: *numerum ſeptem* Electorum *Imperii olim Apoſtolica auctoritate PRÆFINITUM eſſe*; ideoq; *ſine ſuo & Sedis præfatæ beneplacito augeri* non debuiſſe.

Principio autem obſervandum eſt etiam atq; etiam: numquam antehac quenquam Paparum auſum fuiſſe talia, publice qvidem, profiteri. Unde ſeqvitur, Innocentianum hoc auſum omni exemplo carere, & ſuperare ſuâ inquitate cunctorum præcedentirum Pontificum iniquiſſima attentata.

Enim

Enimverò non tantum in vaſto Pontificii Juris Corpore, inter infinitas Papales conſtitutiones, ſed & in magno Bullario, nulla reperitur, *quâ numerus ſeptem Electorum ſit præfinitus.*

Qvoniam hoc autem vero eſt verius, ſimul *Secundo* liquet, Innocentii illud aſſertum non eſſe veritati conſentaneum, ſed inique confictum. Nec enim fieri poteſt, ut tanti momenti Papalem Conſtitutionem planè perire paſſa fuiſſet, rerum ſuarum, ſi qvæ alia, ſatagens Curia. Ut proinde liceat tutò ſic colligere: conſtitutio ejusmodi Papalis nulla hodie reperitur: ergo nunquam facta eſt.

Tertio ejusmodi *præfinitionis* ne mentio quidem fit in univerſo Juris Pontificii Corpore aliisqve Paparum bullis, etiam illis qvæ tangunt Electionis negotium. Qvod ſilentium certiſſimo eſt argumento, falſò *præfinitionem* iſtam ab Innocentio eſſe jactitatam.

Quartò in ipſo famoſo illo *capit. Venerabilem de elect. & electi pot.* diſerte Papa ipſe Innocentius tertius, illos Principes habere *poteſtatem eligendi Regem in Imperatorem poſtmodum promovendum, recognoſcit, ad quos de jure & antiqua conſuetudine noſcitur pertinere.* Quæ utiqve verba liqvidò oſtendunt, ſaltim tuuc temporis *præfinitionem* Illam Sedis Apoſtolicæ, qvæ nunc jacti-

jactitatur, fuiſſe ignotam: Contra verò, alii cuidam *juri & conſuetudini* poteſtatem Principum, qvæ circa electionem verſatur, ab ipſomet illo Pontifice fuiſſe latam acceptam. Accedit, quod tunc temporis jus eligendi nondum fuerit reſtrictum ad Septem Officiales Imperii, ſed ipſe ille Papa Innocentius tertius admiſerit ceu legitimam Ottonis qvarti Imperatoris primam qvoq; electionem, eamqve hoc ipſo capitulo *Venerabilem* propugnaverit, contra eos, qui partes Philippi ſequebantur; quæ tamen electio non fuerat inſtituta per Septem Officiales, ſed eorum duntaxat unum, Colonienſem videlicet, & præter hunc nonnulos alios non Principalis tantùm dignitatis, ſed etiam Abbates imò & Comitem Cuikenſem. Liquet hoc ipſum ex epiſtola ſcripta ad Innocentium illum tertium Papam, qvam Baronius integram edidit ſubſcriptis eligentium nominibus. Fuerat verò nec Philippus à Septem Officialibus aut omnibus aut ſolis electus: non tamen hoc obtentu illius electio, quaſi vitio facta, ab hoſte Philippi Innocentio illo Papa fuit oppugnata. Saltim itaq; hoc jam manifeſtum eſt, ipſum Papam fuiſſe faſſum, qvod ante Innocentii illius tertii ætatem *numerus ſeptem eligentium Principum à Sede Apoſtolica non fuerit præfinitus.* Imo qvoniam hoc capitulum *Venera-*

bi-

bilem eſt receptum auctoritate Paparum ſequentium omnium in numerum Decretalium, manifeſtum qvoqve eſt, eo ipſo confeſſionem illam Innocentii III merito exiſtimandam eſſe, ab omnibus ſucceſſoribus illius tertii Innocentij ſuiſſe approbatum & confirmatam, ac proinde tanqvam omnium communem haberi oportere. Paulò poſt autem demonſtrabimus, ne quidem à ſucceſſorum quopiam *præfinitionem* illam eſſe factam. Inde liquet, tuto poſſe etiam hoc aſſeri: qvod propriâ Paparum confeſſione Bullæ nuperæ Innocentii X aſſertio iſthæc ſit pridem everſa.

QVINTO. In eodem Capitulo *Venerabilem* reperitur & alia haud obſcura Innocentii tertii confeſſio, qvod ſaltim ad illud usq; tempus Sedes Romana non contulerit Principibus Imperii jus aliud eligendi Regem Romanorum, qvàm qvod Caroli Magni ætate fuit datum, Non fuit autem tunc *præfinitus ille numerus ſeptem eligentium Principum*, ſed aliqvot demum poſt ſeculis imò poſt Innocentium tertium, ceu paulò infra probabitur. Hinc verò neceſſariò ſequitur, qvod pro pria Papæ illius confeſſione, & ſaltim tunc, nondum fuerit facta à Romana Sede illa quæ nunc jactatur *præfinitio.* Ut res omnis liquidò cunctis pateat, producemus hoc loco integra Capituli *Venerabilem* verba quæ ad hoc noſtrum negotium pertinent. *Illis Prin-*

cipibus, inquit Papa, *jus & poteſtatem eligendi Regem, in Imperatorem poſtmodum promovendum, recognoſcimus, ut debemus, ad quos de jure & antiqua conſuetudine noſcitur pertinere. Præſertim cum ad eos poteſtas hujusmodi ab Apoſtolica Sede pervenerit, quæ Romanum Imperium in perſona magnifici Caroli à Græcis tranſtulit ad Germanos.* His ſanè verbis clare ipſemet ille Innocentius profeſſus eſt id qvod diximus, Nempe, quando Papa tranſtulit olim Imperium ad Germanos in perſona Caroli Magni, dediſſe ſimul illum Principibus Germaniæ Imperatores eligendi poteſtatem. Jam verò tunc qvidem temporis non eſſe inſtitutum Septemviratum Electoralem, conſtat inter omnes paulò intelligentiores. Qvoniam ſcilicet omnia vetera & fide digna monumenta nihil tale vel verbulo memorant; & hiſtoriæ omnes docent, nullam ad ſeculi usque decimi tertii annum qvadrageſimum ſextum à ſeptem Principibus factam fuiſſe electionem. Haud Me fugit, Jordanum in *chronico* ſuo initium Septemviratus in Caroli Magni ævum referre: & poſſe videri huc inclinaſſe qvoqve Irenicum *Exegeſ. Germ. l. 1. c. 24.* Sed uterqve ſcriptor perqvam recens eſt, ac proinde vel hoc nomine teſtis inidoneus. Jordanus qvoqve ſeductus fuit non niſi verbis Innocentii modo allatis & ſumma veterum rerum imperitia, qvaſi nempe jam à Caroli

Magni

Magni ævo obtinuerit per electionem facta Imperatorum conſtitutio, & qvidem talis qvalis ſuo obtinebat ævo. Irenicus porrò paſſim alia docuit, atqve adeo illi ſententiæ non animo conſtanti adhæſit.

Obſervandum autem & hoc venit, etiam Innocentii III iſthæc à vero multùm abludere. Etenim translationē Imperatoriæ dignitatis ad Germanum aliquem Principem factam eſſe primùm, qvando illam dignitatem conſecutus eſt Carolus Magnus, verum qvidem eſt: Sed, hoc ipſo, ſive *in perſona Caroli Magni*, ad Germanos, inqvantum qvidem illi ſunt diſtincti à Francis occidentalibus aliisqve Germanicæ prolapiæ gentibus, perveniſſe illam dignitatem, falſiſſimum eſt. Et verò multis probavimus jampridem *libro de Germanorum Imperio Romano*, factum illud demum in *perſona Ottonis Magni*, pacto æterno inito, ut nempe fiat illud qvod canit Guntherus *l. 1. Ligur.*

quemcunq; ſibi Germania Regem
Præficit, hunc dives ſubmiſſo vertice Roma
Suſcipit, & verſo Tiberim regit ordine Rhenus.

Falſum qvoqve eſt. *ab Apoſtolica ſede* factam eſſe vel illam in Carolum vel alteram in Ottonem Magnum translationem, quia potiſſimùm illa eſt inſtitula, jure competente populo Vrbis Romæ.

Qvod itidem eodem libro eſt à me demonſtrantum. Falſum deniqve etiam illud eſt: Papam dediſſe tunc facultatem eligendi Imperatores Principibus Germanis: qvia & Carolo Magno pariter & Ottoni ſucceſſum eſt in dignitate Imperatoria non per arbitrariam Principum electionem, ſed qvàm maximè jure hæreditario. Et verò merè arbitraria illa eligendi ratio inſtituta demum eſt, anno poſt milleſimum ſeptuageſimo ſeptimo in Conventu Procerum Imperii rebellium Forchemenſi, inſtinctu qvidem Gregorii ſeptimi Papæ, auctoritate tamen eorum qvi tum convenerant Principum. Qvod docui latius *in Annotatis ad Lampadium parte III., Cap. 2. parag. 4.*

Qvicqvid verò hujus ſit, id abunde jam liquet, Innocentium III Papam ſuo *capit. Venerabilem* bis agnoviſſe, qvod ſaltim tunc temporis à Sede Apoſtolica nondum fuerit *præfinitus* numerus *ſeptem Principum* eligentium.

Agnoviſſe idem & Innocentii illius ſucceſſorem, *Honorium III Papam*, imo & Gregorium IX & Innocentium IV, facile probatu eſt: adeoq; SEXTI argumenti loco poteſt nobis merito eſſe etiam illorum confeſſio. Et verò Honorio illo III ſatagente & curante contra Ottonem IV tum conſtitutus Imperator fuit Frridericus ſecundus: & tamen non per ſeptem Officiales; ſed initiò multorum, deniqve

qve anno218 Communi Principum conſenſu in publicis Comitiis Hervordiæ inſtitutis, & cœpta primum & tandem corroborata fuit iſthæc electio. Cùm vero illam electionem Honorius approbaverit, liqvet, illum qvoqve agnoviſſe, qvod ab Apoſtolica Sede Eligentium numerus ſaltim tunc nonlum fuerit *præfinitus* ad ſeptenarium. Porro Gregorius IX atqve Innocentius IV acerrime Fridericum illum ſecundum id nominis Imperatorem ſunt perſecuti, & tamen neuter illorum Friderico objecit, qvaſi ille fuiſſet vitio creatus: non præteriturus ſilentio hoc ipſum, ut erant utiqve hoſtes Friderici iniqviſſimi, ſi de Septemviratu Electorali aliqvam fuiſſe jam factam Papalem conſtitutionem exiſtimaſſent. De Gregorio idem manifeſtum eſt etiam ex eo, qvod annotavit auctor *Hiſtoriæ Archiepiſcopor. Bremenſium pag. 111 editionis Lindenbrogianæ*, & totidem verbis Albertus Abbas Stadenſis de Gregorio IX, iſthoc ipſo ævo, ad annum *1240. Papa Gregorius inſolentias Imperatoris contra Eccleſiam metuens Principes ſuper electione alterius ſollicitavit. Sed nihil profecit, quia quidam ei reſcripſerunt, non eſſe ſui juris Imperatorem ſubſtituere, ſed tantum electum à Principibus coronare. Electio enim ad iſtos dignoſcitur pertinere. Ex prætaxatione Principum & conſenſu eligunt Imperatorem Trevirenſis, Moguntinus, &c.*

nus, &c. Hic ſanè perhibetur, Papam Gregorium non Septem viros, ſed alios qvoqve Principes de novo eligendo Imperatore ſollicitaſſe; tunc temporis autem Principum omnium conſenſu univerſam eligendi facultatem ad Septem Officiales jam fuiſſe translatam, ideoqve Papæ ſollicitationem fuiſſe à Principibus aliis denegatam. Unde diſcere eſt: non id duntaxat, Papæ illi Gregorio fuiſſe creditum, qvod jus eligendi non ad ſeptem Principes pertineat ex aliqva inſtitutione Apoſtolicæ ſedis; ſed etiam, illud cœpiſſe ex aliqvo conſenſu Principum omnium Germaniæ.

Septimo. Nemo eorum qui ipſa arcaniſſima penetralia Tabularii Papalis ſummâ induſtriâ penetraverunt, ſimulqve omnia aliorum teſtium plurimorum monumenta expenderunt, non potuerunt, vel tempus certum, vel certum Papam definire, à qvo & qvando illa fuerit facta Septemviralis Electorum Principum Collegii conſtitutio. Etiam hoc autem minimè fallax eſt indicium, nunqvam tale qvid fuiſſe factum; qvia nimirum ἀδύνατον eſt, tantæ rei omnem qvoqve memoriam perire potuiſſe ſi fuiſſet facta.

Enim vero ſeculo jam decimotertio declinante Romæ fingi cœpit, ab Ottonis usqve III Imperatoris ævo Septemviralem electionem fuiſſe in uſum receptam; initio tamen illa Papali inſtitutioni non

ai non fuit ad ſcripta. Liqvet illud ipſum ex Mar-
ini Poloni Chronico, qvem conſtat Innocentii
qvarti papæ fuiſſe Pœnitentiarium, & perduxiſſe hi-
ſtoriam ſuam ad annum usq; 1285. Ejus verba hæc
unt: *Et licet iſti tres Ottones per ſucceſſionem ge-
neris regnaverint, tamen poſtea fuit inſtitutum.
ut per Officiales Imperii Imperator eligeretur. Qui
ſunt ſeptem: videlicet primi tres Cancellarii iſti:
Moguntinenſis Germaniæ, Trevirenſis Galliæ, Co-
lonienſis italiæ Cancellarius: Marchio Branden-
burgenſis Camerarius eſt, Palatinus Dapifer, Dux
Saxoniæ enſem portat, Rex Bohemus Pincernam
agit.* Illud *Poſtea* autem ad ævum proximè ſub-
ſeqvens Ottones ſpectare, evidens eſt: ut Baronia-
na acceptio de ævo ipſiusmet Martini, nimis ab
omni verſimilitudine remota. Evidentiſſimum ſanè
eſt citra omnem controverſiam, à Martino illo in-
ſtitutionem Septemviralis electionis non eſſe cui-
qvam Paparum adſcriptam. Unde conſeqvens
eſt; ne in ipſa qvidem Romana Curia (ubi natum
eſt Chronicon illud) jam tunc fuiſſe creditum,
qvod à Romona Sede numerus ille ſeptenarius
electorum haud fuerit *præfinitus*. Nec vero Martin⁹
hoc ſilentio præteriiſſet; ſic fuiſſet perſvaſum.
Qvum usque adeo fidelis fuerit narrator omnium
Romæ tunc creditarum fabularum, ut nec illud Jo-
hannis Papiſſæ commentum diſſimulaverit, qvia il-

lud

lud Romæ tunc vulgò crederetur. Quamvis enim in codicibus non nullis Martini hæc fabula deſit, quia reperitur tamen in plærisque, haud dubiè ſubducta eſt cautiorum quorundam, honori Sedis Romanæ tunc ſtudentium, manibus.

Liqvet idem porrò ex Cardinalis Hoſtienſis *Commentario ad cap. Venerabilem* qui itidem tum vivit Romæ ad annum usque octogeſimum primum. Memorat enim ille quidem ſeptem Electores illos, qui tunc & poſtea functi fuerunt hoc officio, Papalis autem conſtitutionis ne quidem ullo meminit verbulo: etſi dignitati Sedis addictiſſimus. Imò liquet illud ipſum ex verbis ipſiusmet Innocentii quarti Papæ, quæ habentur *in cap. ad Apoſtol. extr. de ſent. & re jud.* quæ ita ſonant: *Illi ad quos in eodem Imperio Imperatoris ſpectat electio, eligant libere ſucceſſorem.*

Cœterum jam ſeculi decimi quarti initio, fateor, Gregorii V inſtituto cœpit Romæ & apud Italos adſcribi ſeptemviratus Electoralis. Tunc ſane factum id eſt ab auctore operis de *Regimine Principum*, quod Thomæ Aquinati perperam vulgo adſcribi recte monuit Bellarminus *l. de ſcriptoribus Eccleſ.* ubi agit de Thoma; & verò potius eſt Thomæ illius qui aliis Anglicus cognominatur, ut alter Angelicus. *l.* nempe *3 cap. 19.* & Auguſtino Triumpho *l. de poteſtate Eccleſ. q. 31. art 2.* Ex eo autem

autem hæc ſententia facta fuit tantùm non communis; aliis tamen Ottoni Imperatori aut æqve multum, aut plus etiam quam Papæ iſti Gregorio V, ferentibus acceptum. Falſiſſimum tamen eſt illud omne. Idqve ſuperiore jam ſeculo præclare oſtenſum primò à Joanne Aventino, deinde ſingulari libro *de Comitiis Imperatoriis* inſcripto, à viro omnis ævi rerum citra controverſiam peritiſſimo, ſimulqve Papalis honoris perqvam ſtudioſo, & cive Romano Onuphrio Panvinio.

Et vero hic qvidem usqve adeo firmis uſus fuit argumentis, ut ipſe magnus Annalium Eccleſiaſticorum conditor Cardinalis Baronius, manus dederit: Bellarminus verò, altera Pontificiæ dignitatis columna, *l.3. c.2. de Translatione Imperii*, coactus fuerit ſaltem hoc fateri, numerum ſeptenarium Eligentium poſt ducentos & amplius annos ab ætate Gregorii V fuiſſe uſu deniq; receptum. Sed &, quamvis qvoqve ibi docuiſſet, à Gregorio V eſſe Septemviratum Electoralem inſtitutum, in libro tamen *Recognitionis ſuorum librorum* hoc etiam retractaverit ſic ſatis ingenue & aperte. Non dubitaverunt tamen Onuphrianis illis ſeſe opponere, peculiari qvadam diſſertatione Nicolaus Ciſnerus, & integris libris Simon Schardius & præ aliis magno ſtudio Chriſtophorus Gewoldus libro cui fecit titulum: *Sacri Romani Imperii Septemvi-*

Uu *ratus*

ratus. Verum etiam hiſce omnibus docte adeo & firmiter ſeſe objecit Bernhardus à Mallincroth, veluti genere ita & dignitate Canonicali longe nobiliſſimus pariter & doctiſſimus ſcriptor,in libro *de Archicancellariis S. Rom. Imperii cap. 3.* ut profecto nihil ſit cauſſæ quare à me quidqvam hic adjiciatur. Et vero etſi idem etiam alii egerint, ſufficit tamen hunc unum conſuluiſſe; præſertim quia ille fuerit Romanæ communionis pariter & Pontificum perqvam ſtudioſus. Ut hoc qvidem liceat ſecurè profiteri: Gregorium V non fuiſſe auctorem Septemviralis collegii.

Verumtamen in Gregorii illius V locum ſubſtituit Onuphrius Gregorium X Papam. Aſt faſſus eſt, nonniſi conjicere ſeſe hoc ipſum: & nullo utitur teſte. Itaqve vel hinc liqvet, etiam hoc inane eſſe, Oppugnavit qvoqve hoc Onuphrii commentum & Baronius pariter & Bellarminus. Rectè uterque: quandoquidem jam ante Gregorium diſerta facta eſt mentio Septemviralis collegii à non uno: qvales utiqve ſunt Cardinalis Hoſtienſis, Albertus Stadenſis, Autor Speculi Juris Saxonici; ne quid dicam de Martino Polono, quia id poſſit videri dubium. Addo illud, quod ante Gregorii illius decimi Pontificatum à Septemvirali collegio fuerint electi Imperatores Henricus Thuringus, Wilhelmus Hollandus, Richardus Anglus & Alphonſus Arragonius.

is. Itaqve itidem certiſſimum eſt, nec Gregorio X nſtitutum illud Septemvirale deberi.

Aliam novam & antea nunqvam auditam ſen-tentiam propoſuit primus omnium Cardinalis Baronius *Tomo X Annalium, in hiſtoria anni 996.* Nempe Septemvirarum Electoralem eſſe introductum ab Innocentio IV Papa, & quidem in Concilio Lugdunenſi. Superſtruxit autem illam opinionem ſuam verbis nonnullis, quæ habentur in hiſtoria Matthæi Pariſii ſive Paridis, ubi ille agit de Concilio iſthoc, editionis Tigurinæ. Illa ita ſeſe habent: *Magnates Alemanniæ non tamen Electores Imperatorum: Rex Bohemiæ, Dux Lotharingiæ, Dux Bruneſvikiæ, Dux Suaviæ, Landgravius Thuringiæ, Dux Lauenburgiæ, Dux Carenthoniæ, Dux Saxoniæ, Comes de Gelria. Electores Imperatorum Laici: Dux Auſtriæ, Dux Bavariæ, Dux Saxonum, Dux Brabantiæ qui & Lovaniæ. Prælati Principales, Archiepiſcopus Colonienſis, Archiepiſcopus Moguntinus, Salisburgenſis. Iſti ducentur in inſulam quandam Rheni, & dimittentur ſoli in eâ, & amovebuntur omnes naviculæ, & hi tractabunt de electione Imperatoris; nec adveniet aliquis ad eos, donec omnes ſint concordes. Huic negotio præerit Archiepiſcopus Colonienſis, ſecundus Moguntinus, tertius Salsburgenſis. His à Domino Papa directa eſt diligentiſſima admonitio,*

cum ſupplicatione, ut ſibi alium Imperatorem eligerent; promiſitque eis ſui & totius Eccleſiæ conſilium & auxilium, & principiò ſub ſpe potioris ſucceſſus, quindecim millia librarum argenti. Prævenit autem & prævaluit Friderici diſſuaſio, qui eis, & maxime Duci Auſtriæ, vinculo affinitatis eſt confœderatus. Vnde monitis aut precibus Papalibus Electores minimè paruerunt. Hæc ſunt illa verba, ex qvibus non dubitavit Baronius ſuam ſententiam exſculpere. Verum enimverò *principiò* vel ſola illa novitas ſententiæ iſtius merito ſaltem ſuſpectam illam reddere idonea eſt. Nec verò ante Baronium qvisqvam vel ipſorummet Romanorum Curialium illud aſſeruit. *Secundò*, in omnibus adductis verbis de illo Innocentii inſtituto ne verbulum qvidem reperire eſt. Tantùm innuitur ibi, ab Innocentio IV ex Concilio Lugdunenſi ad VII Electores miſſas eſſe literas de Henrico Landgravio eligendo. Qvid? quod ipſa illa, quibus Baronius adeo multum fidit, ab indocta aliqva manu in Chronicon Matthæi eſſe intruſa, facile vel ex illo appareat, quod nihil non eorum à veritate & monumentis illius ævi Innocentiani, imo & antecedentis & ſubſeqventis, non ſit alieniſſimum, quodqve univerſa iſthæc nec cum antecedentibus nec cum conſeqventibus cohæreant? Sed & is, qui non pridem Matthæi editionem Pariſienſem magna

indu-

induſtriâ curavit, inter variantes lectiones annotat, totum illud de Electoribus in mſſ. codicibus margini adſcriptum, & ab ipſa Paridis hiſtoria diverſum eſſe. Adhoc Paridem ipſum non adeo ineptiiſſe circa Electores, ceu fecit ille ſcriptor, diſcere etiam eſt ex iis qvæ ad annum 1257 *pag. 633 Pariſienſis editionis* diſſeruntur.

Reapſe igitur nullo teſtimonio nititur Baroniana Iſthæc aſſertio. Ejus falſitatem porro alia qvammulta produnt. *Primum* enim illius ævi inſtitutorum Papalium, qvæ qvidem ſunt alicujus momenti, nihil non Decretalibus inſertum eſt: hujus vero nullum fit indicium in omnibus Decretalium libris. *Ad hoc* rei tam illuſtris ac novæ memoria ſtatim utiqve pervaſiſſet ſaltim Curiam Romanam. At vero qvi ipſo illo ſeculo fuere Curiæ addicti ſcriptores, inſtitutionem collegii Electoralis in tempora Ottonis III, aut certe ab iis non multùm remota, referunt. Ceu Martinum Polonum ipſius Innocentii IV Pœnitentiarium feciſſe, jam audivimus: alii initio ſeculi qvartidecimi diſerte Gregorio V attribuerunt: qvod fecit Auctor librorum *de Regimine Principum* & Auguſtinus Triumphus Anconitanus, qvod jam tum diximus. Nemo ſane ejus ævi Curialium innocentium auctorem tantæ rei laudavit. Qvi potuiſſet porrò Hoſtienſis, qvi ipſa illa Innocentii ætate vixit, hiſce verbis uti? *Septimus eſt Dux Bohemiæ*

qui modo eſt rex. Sed iſte ſecundum quoſdam non eſt neceſſarius, niſi quando alii diſcordant; nec jus iſtud habuit AB ANTIQVO, *ſed de facto hodie tenet.* Qvi potuit (inquam) ita loqvi, ſi recentiſſimi Innocentiani inſtituti memoria in Curia fuiſſet? Quid, quod ipſemet Innocentius IV in epiſtola quadam de electione Guilielmi Hollandi, quam recitat Joannes Beka in Chronico Epiſcopor. Ultrajectinorum, agens de rebus Ottonis Epiſcopi triceſimi ſexti, ſic loquatur? *Wilhelmus Comes Hollandiæ communi voto Principium, qui in electione jus habere noſcuntur, in Romanum Regem cæteris Principibus applaudentibus, eſt electus.* Num veroſimile eſt, ita locuturum fuiſſe Innocentium, ſi ex ſuo nuperrimo inſtituto Septemviris data fuiſſet eligendi poteſtas? Alia ejusdem notæ Innocentiana verba paulò ante attulimus. Hæc ſane talia ſunt, ut fidem detrahant etiam illi narrationi, quam hactenus reperi in unico Engelhuſii Chronico quod penes me eſt manuſcriptum. Ita autem ille de Innocentio iſthoc Qvarto: *Ipſe contra Fridericum Imperatorem ordinavit eligi Henricum* VII, *& eo mortuo Wilhelmum: & ut ſic fieret, Alemannis confirmavit in perpetuum auctoritatem eligendi Imperatorem in Concilio Lugdunenſi.* Nec verò temere probaveris, ejusmodi aliquam *confirmationem* fuiſſe factam in Concilio Lugdunenſi. Niſi non de

ſole-

ſolemni *Confirmatione* ſed tacita Engelhuſius ſit locutus. Sed & Engelhuſius ille recens eſt ſcriptor, & exigui judicii: cui fidere non licet de iis quæ in Concilio illo Lugdunenſi ſunt acta, quando alij fide digni tacent: ut ſane heic tacent.

Porro jam ante Innocentii IV tempora obtinuit utique Septemviratus Electoralis. Memorat ſane illum Auctor *Speculi Juris Saxonici*: quod opus confectum ante annum 1235, libro *de Origine Juris Germanici* demonſtravimus. Memorat illum & Albertus Stadenſis Abbas in Chronico ad annum 1240: ſcriptor itidem σύγχρονος. Qvod ſolum abunde oſtendit Baronianæ ſententiæ falſitatem.

Coeterum priùs quam abeamus à Septimo noſtro argumento, videtur fore pretium operæ, audire etiam Cardinalem Baronium; utpote qui in *Recognitione liberorum* ſuorum ſuâ relictâ ſeceſſit in ſententiam hanc Baronianam. Ejus verba *in Recognitione opuſculi de Translatione Imperii* hæc ſunt. *Lib. 3. cap. 2. dixi, Electores Imperii conſtitutos fuiſſe à Gregorio V. Sed Decretum ejus Pontificis fuiſſe quidem continuo exeqvutioni mandatum, quatenus conſtituebat, ut Rex eligeretur à Principibus Imperii, ſed non fuiſſe niſi poſt ducentos annos & amplius uſu receptum, quo ad reſtrictionem ad numerum ſeptenarium. Sed poſtea Cardinalis Baronius, cui multum omnino Eccleſia debet ob immenſos*

menſos labores, quos pertulit toto fere vitæ ſuæ tempore, in hiſtoria Eccleſiaſtica undique colligenda & literis commendanda, invenit librum cujusdam Matthæi Pariſienſis Monachi S. Albani in Anglia, qui Anglicanam hiſtoriam ſcripſit ab anno Domini M LXVI usque ad annum M CC L: atque ex eo auctore haberi ſcripſit, ab Innocentio IV in Concilio Lugdunenſi Generali, quod celebratum eſt anno Domini M CC XLV reſtrictum fuiſſe numerum Electorum Imperialium ad ſeptem; videlicet, ad Ducem Auſtriæ, Ducem Bavariæ, Ducem Saxoniæ, Ducem Brabantiæ, Archiepiſcopum Colonienſem, Archiepiſcopum Moguntinum & Archiepiſcopum Salsburgenſem. Sed videtur omnino vel in eodem Concilio, vel paulò pòſt in locum Salsburgenſis ſubſtitutus fuiſſe Archiepiſcopus Trevirenſis, & in locum Ducum Auſtriæ, Bavariæ & Brabantiæ, ſubſtituti Rex Bohemiæ, Marchio Brandenburgenſis, & Comes Palatinus Rheni: hos enim ſeptem nominat Martinus Polonus, qui fuit Pœnitentiarius ejusdem Innocentii IV *Pontificis, S. Thomas, Auguſtinus Triumphus, & Henricus Oſtienſis, qui eodem ferè tempore floruerunt, & omnes alii poſteriores. Et quamvis nemo hiſtoricus tradat, quis auctor fuerit, ut illa mutatio & ſubſtitutio fieret: tamen certum omnino haberi debet, factum eſſe vel ab eodem Innocentio, vel ab aliquo*

ejus

ejus ſucceſſore. Non enim Decretum ſummi Pontificis Innocentii in Concilio generali factum, ullus Pontifice maximo inferior mutare auſus fuiſſet, vel jure potuiſſet. Hæc omnia Cardinalis Bellarminus. Obſervandum verò etiam atque etiam, illum probaſſe quidem Baronianum commentum, non diſſimulare tamen potuiſſe nonnulla quæ dubiam reddere narrationem illam apta ſint, quæque proinde indigeant forti remedio. Non convenit nempe hæc narratio iis, quæ vel illo ipſo Innocentii tempore alii fide digniſſimi (quos inter tamen non debuit numerari Thomas Angelicus & Auguſtinus Triumphus) perhibuerunt de iis qui Septemvirali dignitate jam tunc temporis fuerint uſi. Rectè verò cenſuit Bellarminus, ad alios illos non potuiſſe transferri iſtam dignitatem niſi itidem ab aliquo Pontifice: poſito nempe, quod in Concilio generali innocentius quartus iis qui in Paridis hiſtoria memorantur, Archiepiſcopo Salisburg. nimirum Duci Auſtriæ Duci Bavariæ & Duci Brabantiæ, contulerit dignitatẽ Electoralem. Cæterùm factam ejusmodi aliquam mutationem à quoquam Pontificum, fatetur Bellarminus, *neminem hiſtoricum tradere*: rectiùs dicturus, ejusmodi mutationem à quoquam mortalium factam, neminem tradere. Nihilominus ſcribere auſus fuit Bellarminus: *Videtur omnino, vel in eodem Concilio vel paulò poſt,*

ſubſtitutos alios. Item: *Certum omnino haberi debet, factum eſſe vel ab eodem Innocentio, vel ab aliquo ejus ſucceſſore*: qvamvis videlicet ipſe agnoviſſet à nemine hiſtorico hoc tradi. At verò hoc qvidem certiſſimum potius debuiſſet haberi argumentum, omne illud qvod legitur in Paridis hiſtoria de Electoribus, Duce Auſtriæ Bavariæ & Brabantiæ ut & Archiepiſcopo Salisburgenſi, eſſe imperitiſſimi hominis vanas fabulas; ac proinde totam illam Paridis narrationem nullam fidem mereri. Qvod ſanè Bellarminum non puduit, rem tanti momenti ſtatuminare ſolis conjecturis, easqve ſine ullo teſtimonio *omnino certas* venditare, indignum profecto eſt homine veritatem ſeriò qværente. Perſpicere vero hinc ſimul eſt, non niſi confictis fabulis, Baronianam qvidem illam de Innocentio qvarto, qvaſi illo auctore Septemviratus ſit inſtitutus, ſententiam poſſe vel aliqvo modo fucari: omne autem ejus figmentis niti. Qvod ſolet eſſe deſperatæ cauſſæ certiſſimum indicium.

Obiter hoc qvoqve dignum obſervatu eſt; perperam docere Bellarminum, qvod inſtituerit Gregorius V, uti electione duntaxat Principum deinceps Imperatores conſtituantur, idqve fuiſſe uſu receptum. Etenim, ceu jam tum monuimus, Henricus III Conrado Patri, & ipſi Henrico tertio cognominis filius Henricus qvartus hereditario potiſſi-

tiſſimum jure ſucceſſit, & anno demum ſeptuageſimo ſeptimo poſt milleſimum in Comitiis Forchemienſibus ſucceſſo hereditaria fuit abrogata. Diſerte nimirum Bruno, ſcriptor coævus belli qvod Saxones geſſerunt contra Henricum IV Imperatorem: *Hoc etiam ibi conſenſu communi comprobatum, Romani Pontificis auctoritate eſt corroboratum, ut Regia poteſtas nulli per hæreditatem, SICUT ANTE FUIT CONSUETUDO, cederet, ſed filius Regis, etiamſi valde dignus, per ELECTIONEM SPONTANEAM, non per ſucceſſionis lineam Rex proveniret.* Sed hoc obiter.

Sole autem cum jam tum clarius ſit, etiam Baronianum commentum plane eſſe nihili & futile, non eſt cur illi confutando ulterius immoremur. Et vero ipſi quoque Chriſtophoro Gewoldo fuit improbatum (utpote qui maluerit Gregorio qvinto Septemvirale inſtitutum attribuere, prout eſt iſta ſententia, me quoq; judice, longe alterâ Baronianâ veriſimilior) imo & confutatum ab ipſo magni nominis Jeſuita Jacobo Gretzero in *Defenſione* librorum Bellarmini de Translatione Imperii: qvi *l. 2. contrà Replicatorem cap. 22. pag. 296.* non dubitavit aperte profiteri, *ſententiam illam neq; cum veritate neque cum mente Matthæi congruere.*

At verò hactenus nulli Paparum â quoquam, Curiæ Romanæ quamvis addictiſſimo, quàm uni

Digitized by Google

illorum quos diximus, inſtitutum illud Septemvirali eſt attributum: ac proinde nec id factum fuit ab Innocentio X Papa in ſua Bulla. Itaque manifeſtum eſt, non Papam illum minùs quam alios fuiſſe deceptum, noſtrum vero *Septimum argumentum* eſſe longe firmiſſimum.

Pro *OCTAVO Argumento* ſummo jure haberi poteſt, quod neque Imperatorum neque Principum Germaniæ ullus Septemvirale illud inſtitutum tulerit acceptum Romanæ Sedi. Fuere ſcilicet illi devoti admodum, (ne dicam magis quam oportebat) illius Sedis cultores, nec potuit illis ignorum eſſe id quod de Gregorio V hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum nonnulli tradiderunt, caverunt ſibi tamen ab ejuſmodi aſſertione. Et verò paſſi quidem eorum aliqui ſunt auctoritate *Capituli Venerabilem*, ut & verbis quibusdam *Clementina Romani de jurejurando* ſibi perſuaderi, facultatem eligendi Imperatorem ad Germanos merâ beneficentiâ Romanæ Sedis perveniſſe, atque adeo illam etiamnum unice ab illius nutu eſſe ſuſpenſam: ipſum tamen illum Septenarium numerum Electorum, à Sede illa ſive inſtitutum ſive *præfinitum* eſſe, nunquam affirmaverunt. Non eſt neceſſum, ut per ſingula veteris ævi monumenta eamus: una ſufficit Aurea Bulla Caroli I Uti Imperatoris; qui ſuo humili ac devoto Romanæ Sedis cultu, meruit à Pon-

Pontificibus ſui ævi non minùs diligi & æſtimari, quàm Ludovicus IV, Bavaricæ familiæ æternum decus, ab iis odio fuit habitus & diris execrationibus condemnatus. In illa ſane Aurea Bulla, qvæ omnium veteris ævi conſtitutionum Imperialium etiamnum habetur maximè ſolemnis & ſacra, condita in pleno Conventu omnium Imperii Ordinum, & quidem per partes, diverſo tempore & loco, totaque eſt occupata circa Cæſaream electionem & Electores, nullo verbulo Septemvirale aut aliqvod circa illud jus adſcribitur Romanæ Sedi. In nullà aliâ Conſtitutione Imperiali itidem id factum eſſe, audeo intrepide adfirmare : certè hactenus nemo Romanæ Sedis ὑπερασπιϛῶ ad illud vel provocavit. Itaque hoc quoque argumentum firmo ſtattato, ut ita loquar.

NONI denique argumenti, itidemq; longe robuſtiſſimi, vice poteſt & debet æſtimari id, qvod Albertus Stadenſis Abbas in Chronico ſuo notavit ad annum ſeculi decimi tertii qvadrageſimum. Vixit ille iſthoc ipſo tempore; & fervebat tunc qvam maxime diſſidiis circa electiones, omnibus ejus rebus per Pontifices turbatis, univerſa Germania; ipſe verò initio quidem egerat Abbatem Stadenſem, cum monachi autem nollent redigi ſeſe in ordinem probitatis, vir piuspertæſus illius malitiæ, Franciſcanorum ſanctæ vitæ opinione præ

Digitized by Google

aliis tunc illuſtrium familiæ acceſſit. Itaque quod
noluerit quidem poſteritatem fictis narrationibus
conſultò decipere, non poteſt dubitari. Fuiſſe verò
eundem intelligentem quoque rerum & induſtri-
um pariter obſervatorum, abunde demonſtrat
Chronicon. De cujus primæ editionis à Reinero
Reineccio Academiæ hujus Juliæ magno lumine
& ἱϛορικοτάτῳ inſtitutæ bona fide, ne quæ ſuperſit du-
bitatio, provocamus ad codicem manuſcriptum,
unde expreſſa eſt editio, qui integer ſuperat in Juliæ
noſtræ Bibliotheca. Is ergo Albertus, quum dixiſ-
ſet, Principes à Papa Gregorio nono ſollicitatos fu-
iſſe de eligendo novo Imperatore contrà Frideri-
cum ſecundum, atq; eorum *quosdam* Papæ reſpon-
diſſe, *non eſſe ſui juris Imperatorem ſubſtituere, ſed
tantùm electum à Principibus* (Officialibus ſcili-
cet) *coronare*, ſubjungit: *Electio enim ad illos di-
gnoſcitur pertinere. Ex prætaxatione Principum
& conſenſu eligunt Imperatorem Trevirenſis, Mo-
guntinus, Colonienſis. Trevirenſſis enim licet de
Alemannia non ſit, ratione antiquitatis eligit; quia
cum eadem civitas à filio Nini, quem Semiramis
noverca ejus ſtuprum ab eo deſiderans, à Babylone
fugavit, ſit conſtituta, Abraham Patriarcha tri-
um annorum exiſtente; etiam eſt à tempore Petri
Apoſtoli in fide Catholica ſolidata. Palatinus eli-
git quia dapifer eſt, Dux Saxoniæ quia Marſca-
lcus*

lcus, & Marggravius de Brandenburg quia Camerarius, Rex Boëmiæ qui Pincerna eſt, non eligit, quia Teutonicus non eſt.

Hæc verba liqvidò ſane oſtendunt, deliberato conſilio & conſenſu Principum Germaniæ omnium ad Septem Officiales jus eligendi perveniſſe.

Baronius enim quidem ita accipere illud *ex prætaxatione* voluit : *id eſt poſcentibus Principibus ſimul conſentientibus, vel ab Innocentio Quarto vel ejus ſucceſſore Alexandro Quinto.* At *prætaxare* eſſe idem atqve *expoſcere* aliquid ab alio, hoc profectò nunqvam eſt auditum. Contra verò notum eſt, Adami ætate iſtud *prætaxare* idem ſignificaſſe, atq; prævio conſilio aliquid conſtituere. Qvì porrò hoc Principes *vel ab Innocentio quarto vel ejus ſucceſſore Alexandro* expoſcere voluerint, cum *illa prætaxatio* & *conſenſus* iſte fuerint jam anno qvadrageſimo inſtituta. Quod apertè ſatis ſignificat Albertus, dum refert, Gregorium nonum repulſam tuliſſe à *quibusdam ſollicitatis Principibus*, ideo quod jam tunc penes illos non ſtaret eligendi arbitrium, ad ſolos Septem Officiales jure iſthoc omni translato, conſenſu reliquorum omnium.

Goldaſtus etiam porrò *Replicæ pro Imperio c. 38.* ita qvidem interpretatus eſt verba iſthæc Alberti, ita quidem interpretatus eſt verba iſthæc Alberti, qvaſi hoc voluerit : ad ſingulas electiones reqviri prætaxationem & conſenſum reliqvorum Principum

pum

pum. At vero ne hæc quidem interpretatio admitti poteſt: *primum* quia hoc ſenſu accepta verba nihil facerent ad rem qua de egerat Albertus, nempe ad reſponſum Principum redditum Gregorio Papæ, ad quæ tamen referri debere indicat vocula cauſalis *enim*. Falſiſſimum *porrò* eſt, reliquos illos Principe extra Septemviros *prætaxare* atque *conſentire* ſolitos ante electionem à Septemviris inſtitutam. Ex Seculo ſane Saxonici Juris, quod laudat Goldaſtus, hoc non liquet, ſed potius oportere reliquos Principes factam à Septemviris electionem collaudare.

Omnino igitur verborum Alberti is quem diximus ſenſus eſt: quod Habito conſilio Principes cenſenſerint, ut impoſterum jus eligendi ſit penes ſolos Septemviros, jure ſuo priſtino eligendi remiſſo, & è medio planè ſublato.

Non eſt autem quare quis dubitet, rem ita ſeſe habere perinde atque narravit Albertus ille. Enimvero Septemvirale illud collegium Officialium Imperii longe illuſtriſſimum, eſſe demum Friderico I imperante conſtitutum, atque cum ante fuiſſet, ſi excipias Archicancellariatum Imperii Moguntinum, partim nullum partim vagum, illis Septem Principibus, quos etiam Albertus nominavit, ſtato quaſi jure conceſſum, liquidiſſimum eſt ex iis quæ cùm à Mallinckrotio erudititiſſimo libro *de Archi-*

cancel-

cancellarius Imperii, tùm à me non ſemel ſunt demonſtrata.

Ex eo autem & pòſt aliqvamdiu jus eligendi manſiſſe penes omnes Principes Germaniæ, non Onuphrius duntaxat probavit ſed ipſimet qvoqve Cardinales, Bellarminus pariter ac Baronius, ſuo conſenſu approbaverunt. Hos fuiſſe iſthac ætate numero plus quam quinquaginta, claret ex verbis Joannis Monachi, qvæ leguntur in *Chronico Magno Belgico*, quod Joannes Piſtorius edidit, *pag. 100*, ubi agitur de Henrici Sexti conſilio ſucceſſionem Imperatoriam exelectitia reddendi hæreditariam. *Conſtitutioni huic*, ait, *profuturæ conſentit Curia Romana & Principes LII, qui Imperatorem eligere conſueverunt*. Inmeis ad Lampadium Annotatis *pag. 110.* ut & *pag. 292* monui, fateor, *ſcribendum videri VII.* Sed mutare ſententiam me multa cogunt. Præterqvam enim quod olim illa numeri Romana nota haud fuerit in uſu, atque adeo nec à Monacho quoque iſto uſurpata, alia teſtimonia obſtant. Et vero in eodem Chronico legitur de Conventu Principum Ordinumque Imperii Francofurtenſi: *Apud Francfordiam Curia celebris habita eſt quinquaginta Principum, à quibus omnibus, Philippo Rege occiſo, Rex Otto, hujus nominis quartus, votiva concordia & unanimi inſpiratione in Regem eſt declaratus, & in Regno feliciter*

ſublimatus. De eodem Conventu Francofurtenſi ita ſcribit Auctor Chronici Colonienſis editi typis anno *1499*: non vulgaris judicii homo: Do he nu up det erſte angenomen was zu ein Keiſer / ſo machde he ein Hof zu Franckfurt zerſtund na Philippus doit. Dar quamen vief und fuſtich Fürſten und Hern / und ſworen ein alle als einem Römiſchen Könige. Eadem de cauſa itaque muto etiam illud qvod dixi in iisdem ad Lampadium Annotatis *pag.292*, voce *Palatinorum* apud Gervaſium Tilberienſem intelligendos ſolos *Septemviros*: ſed nunc Principes omnes cenſeo ſignificatos, prout hodie qvoq; in Polonis Waiwoda qvilibet Latine audit Princeps.

Etſi autem, inſtituto illo Septemvirali Officialium collegio, non erepta fuerit Principibus reliqvis priſtinum eligendi jus, haud dubie tamen ex eo ut in aliis Imperii negotiis ita qvoqve in electione Cæſarea eminentiorem aliquam dignitatem obtinuerunt, & facti ſunt ordine cunctorum primi. Ut omne tamen ſuum eligendi priſtinum jus ſolis illis reliqui Principes concederent, non profecto ullius mandato fieri potuit, in tanta eorum potentia. Neceſſum proinde eſt, factum id eſſe *prætaxatione & conſenſu*, hoc eſt prævia deliberatione & ſubſecuto libero conſenſu Principum reliqvorum. Qvod eſt illud ipſum quod affirmavit Albertus Stadenſis. Videntur autem Principes reliqui ad tale quid ultrò

trò concedendum moti, nunqvam ſatis laudando amore publicæ tranquillitatis, ſæpius ante turbatæ propter multitudinem eligentium,& cumprimis ab initio ſtatim usqve decimi tertii ſeculi enatis hinc diſſidiis, iisqve recrudeſcentibus ab anno usqve viceſimo octavo, qvo Fridericus Secundus Imperator primâ vice à Gregorio nono Papa anathematis fulmine fuit percuſſus. Et verò ad Septemviros ſolos jam ante annum ſeculi illius qvadrageſimum jus eligendi conſenſu reliqvorum Principum veniſſe; liqvet ex reſponſo Principum qvod Gregorio Papæ, novam electionem ſollicitanti, eos dediſſe refert Albertus. Cumqve Speculum Juris Saxonicum conditum eſſe circa annum triceſimum, probaverimus *libro de Origine Juris cap.30*, in illo autem diſerte fiat Septemviralis Electorii juris mentio *l.3. art. 57*: haud obſcurum amplius eſt etiam tempus illius *facti conſenſus*. Contigiſſe nempe Imperante Friderico II, inter annum ſeculi illius triceſimum & qvadrageſimum. Haud dubie autem magis magisqve vim nactum eſt inſtitutum illud, cum ipſi quoque Papæ, interq; eos Innocentius qvartus præcipue, animadverterent illam Eligentium paucitatem ſuis etiam rebus eſſe utilem.

Qvicqvid vero hujus quidem ſit, certum eſt etiam ex iis qvæ nono loco adducta ſunt, quod Se-

ptemviratus Electoralis non fuerit à Romana Sede, ſed Imperatore & Imperii Principibus inſtitutus.

Coeterum tot & tam firmis rationibus quidqvam adjungere ſuperfluum fuerit: itaque tutò licet jam pronunciare; inique Innocentianam Bullam aſſeruiſſe, qvod *ab Apoſtolica ſive Romana Sede Septenarius Electorum numerus fuerit præfinitus.* Sanè hoc qvidem usq; eſt adeo liqvidum, ut ipſe Michael Lonigus, Sacro Vaticani Palatio & ſcripturarum monumentis digerendis tam in Archivis ipſius Vaticani qvam in Caſtro Sancti Angeli præfectus, in ſuo *Conſilio Gregorio XV Pontifici exhibito, de adhortando Maximiliano Bavariæ Duce ad petendam dignitatis Electoralis nuper obtentæ confirmationem à Sede Apoſtolica*, paragrapho: *Quod cum diu*, diſerte ſcripſerit: *Tandem propter evitanda ſchiſmata, Antiſtites & Principes unanimes, aſſentiente Sede Apoſtolica, in eo* Convenerunt, *ut facultas omnis ad ſeipſos univerſos à Gregor. V devoluta, ad ſex Principes tantùm devolveretur tres Eccleſiaſticos, tres alterius rationis: quibus poſtea ſeptimus additus fuit.* &c Addidit enim qvidem, factum illud *aſſentiente Sede Apoſtolica*, ſed aſſenſum illum, tanqvam neceſſarium reqviſitum, fuiſſe à Principibus poſtulatum, non potuit ullo vel minimo teſtimonio probare. Imò ſaltem initiò non acceſſiſſe illum aſſenſum, ex eo manifeſtum eſt, qvoniam

niam Gregorius nonus anno quadrageſimo ſollicitavit etiam alios Principes ad novum Imperatorem eligendum, qvando jam tum inter omnes illos conveniſſet de Electorali jure ad ſolos Septem Officiales Imperii transferendo, etſi tunc nondum uſu ipſo eſſet receptum. Jam tum porrò ſeculo quarto decimo ſcripſerat rerum Imperii, pro temporis captu, perquam peritus, ſimulque jurium ejus ſtrenuus atque intrepidus defenſor, Leopoldus de Bebenburg pòſt Epiſcopus Bambergenſis *l. de Zelo veter. Principum Germaniæ cap. 7.* ipſi *Capitulo Venerabilem* palàm ſeſe objiciens: *Jus & poteſtatem eligendi Regem Romanorum ab Eccleſia Romana ad CERTOS PRINCIPES Germaniæ perveniſſe, nec in hiſtoriis ſeu Chronicis noſtris, geſta Regum ſeu Imperatorum continentibus, reperitur expreſſum.*

VERUM de *Prima parte* Innocentiani aſſerti plus ſatis. Eo ipſo autem ſimul jam everſa eſt *Pars Altera,* Fundamentum nempe ejus: *quod non licuerit Imperatori ac Principibus Octavum Electoratum inſtituerei,* eſt illud, *quod à Sede Apoſtolica numerus Septem Electorum fuerit præfinitus.* Hoc autem penitus à nobis eſt ſubrutum, ideoqve neceſſum eſt & Alterum illud, qvod ſuperſtructum eſt, ſponte ſua corruere. Meretur autem hac datâ occaſione falſitas & iniquitas illius Papalis accuſatio-

nis pariter & condemnationis ex eo etiam intelligere, qvod etſi hiſce quadringentis annis de Electoralibus juribus aliisqve rebus complures fuerint exortæ controverſiæ, nulla tamen earum in Romana Curia, ſed omnes auctoritate Cæſarum & Ordinum Imperii fuerint & deciſæ & ſopitæ. Imò nulla earum Romæ fuit vel agitata. Unde & cúm Ericus Saxoniæ Dux Lauenburgicus, conqveſtus eſſet Conſtantienſi Concilio, qvod Sigiſmundus Imperator ſeſe præterito ad Fridericum Miſniæ Marchionem Electoratum Saxonicum tranſtuliſſet: remiſſa fuit ſtatim à Concilio illa qverela ad Imperatorem Sigiſmundum tanqvam competentem judicem. Sed & ipſe Michaël Lonigus in *Conſilio* ſuo, etſi rebus Pontificiis credat valde profuturum, ſi Maximilianus Bavariæ Dux perſvaderetur confirmationem collatæ ſibi Electoralis dignitatis à Pontifice petere; fatetur tamen, nunqvam tale qvid antehac contigiſſe. Qvæ omnia cum ſint veriſſima, etiam vel hinc eſt manifeſtum: liberrimi fuiſſe juris Imperatoris reliquorumque Imperii Ordinum Octavam Electoralem dignitatem ſuâ propriâ auctoritate inſtituere, Innocentianam autem Bullam in omni hac causſa ſummam exercuiſſe iniqvitatem.

CAPUT

CAPUT XI.

Quis fructus ex Libri hujus lectione poſſit comparari: ad illumque comparandum ſeria invitatio. Quod item omnes Romanæ communionis, & ſalva conſcientia poſſint, & jure debeant, Bullam Innocentianam non obſervare, breviter demonſtratur.

HActenus ſole meridiano, quod ajunt, clarius patefecimus, qvàm illa Paci publicæ oppoſita Innocentii Papæ Bulla, inſolens, inutilis, publice privatimqve noxia, ſumme deniqve ſit injuſta. Nec verò qvidqvam addere, etſi haud pauca adhuc ſuperſint animadverſionem graviſſimam merita, ullum eſt pretium operæ. Fuerit ſane hoc velut ſoli facem accendere. Uſque adeò certe Bullæ illius vitia in claram lucem producta ſunt, ut confidam, illos etiam qvibus hactenus religio fuit Papales ſententias qvasqve, fere non minus atqve divina oracula, venerari, ſi qvidem ab ſeſe impetrare potuerint ſeriam libri & lectionem & expenſionem, non amplius, Pontificiæ qvidem auctoritatis obtentu, pactis conventis, qvibus unice Pax pulbica nititur, adverſaturos.

Rogo certè etiam atq; etiam illos omnes, ut ſepoſito ſaltim nonnihil partiū ſtudio, & ſemotis præjudiciis, qvæ diſputata abs me ſunt, libero & candido

judicio

judicio examinent: vel ſolùm haud condemnent nō lecta, aut non ſatis expenſa. Eam operam ſane ipſa rei gravitas expoſtulat. Nec verò parum refert, qvid de ipſius publicæ pacis æqvitate aut iniqvitate ſentias: præſertim ſi in illo ſis ordine Imperii Civium, qvib9 reipublicæ curatio commiſſa eſt: utpote qvos omnes prudentia inſtructos eſſe par ſit, ut exactè norint ſcilicet, quid in commune ſit utile qvid noxium. Expedit autem, & illos qvi non niſi mere ſunt ſubditi, bene de publicis actibus ſentire, ut eo promptius obſequio ſuo & ſibi gloriam & debitam felicitatem reipublicæ conſequantur.

Non me qvidem latet, eam eſſe præjudiciorum & animi affectuum in quammultis vim, ut etſi ſolem portes manib9, nihil videant tamen: nec ego illis perſvadendis mea ſatis eſſe exiſtimo. Spero tamen, non defore & in iſto zelotarum grege, qvos ſaltim curioſitas invitaverit ad lectionem, qviqve proinde hac ratione inviſam hactenus veritatem ſint aſſeqvuturi. Qvi ſanè jam tum non dubitarunt, ſpretis Proteſtationibus, ſpretis Papalibus Bullis, Pacis pacta voce & manu ſua qvaſi jurati approbare, imo in leges publicas Imperii recipere (qvo animo Cæſarem & Principes Ordinesqve omnes Imperii eſſe, æterno præconio omnis poſteritas memorabit) ſaltim hoc commodi ex lectione, (*ſi quis nempe hac*

mea,

mea ſi quis Captus amore legat,) conſequetur, ut in ſententia firmior ſit impoſterum, nec ſeſe temere Romanis terriculamentis à ſerio Pacis ſtudio ſeduci patiatur.

Qvæ ſi fuerim conſeqvutus, multum profectò mihi gratulabor; tanqvam nimirum compos factus mei voti. Ut cui nihil fuerit perinde propoſitum, atqve remotis iniqvis de Pace ſententiis, ad civilem concordiam, unicum Imperii Palladium, animos componere. Utinam vero ſperare liceat etiam illud: ut poſtqvam omnium oculi jam videant Bullæ hujus Innocentianæ vitia, tam illuſtri exemplo moniti, omnes impoſterum, etiam aliàs, minus ſint faciles in Curiæ & Pontificum qvibusvis decretis ſine diſcrimine aut ſine examine admittendis. Certe una hæc Bulla idonea eſt docere, numqvam non cauto opus eſſe; nec *ſpectandum, quid Romæ fiat ſed quid fieri debuerit.*

Quantumvis autem defunctus jam ſim inſtituto opere, priùs tamen qvam manum omnino hinc removeam, unum adhuc addere forte haud abs re fuerit, ſaltem ad conſcientiam tranqvillandam eorum omnium, qvibus Romanus Pontifex eſt Vicedeus, cumprimis verò illorum qvi ſingulari ſacramento Papæ ſunt obſtricti. Etenim in univerſum non ſemel in ipſo Juris ſui Canonici corpore

Digitized by Google

ſciverunt Pontifices, qvamvis injuſtis, imo impiis atqve in Gehennam deducentibus decretis obtemperandum, & obedire Pontifici ſimpliciter eſſe de neceſſitate ſalutis obtinendæ. Fuerit itaqve in univerſum omnibus Vicedeatus iſtius ſubditis, citra omnem exceptionem, Innocentianæ etiam huic Bullæ præſtandum obſeqvium. Singulari præterea jurejurando Papis obſtricti ſunt Cæſares, quod Papæ non dubitant appellare *juramentum homagii.* Etiam igitur ratione hujus juramenti Cæſares ad obſervationem hujus Bullæ, licet iniqvæ, fuerint obligati. Omnes præterea Canonici & Doctores multique alii ad Profeſſionem Fidei à Pio IV Papa propoſitam ſolent ſeſe obſtringere jurejurando. In illâ autem continentur hæc diſerta verba: *Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum matrem & magiſtram agnoſco: Romanoque Pontifici, Beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, ac Jeſu Chriſti Vicario, VERAM OBEDIENTIAM ſpondeo ac juro.* Hoc igitur etiam jusjurandum ſimpliciter citra omnem exceptionem exigit Innocentianæ Bullæ obedientiam. Omnes porrò Epiſcopi verè ligio ſunt vinculo Papis interventu jurejurandi obligati, ac proinde eo ipſo tenentur Innocentianam Bullam obſervare. Taceo nunc

nunc & Ordinum Eqveſtrium Magiſtros aliosque, qui itidem ſolent obſeqvium Papis jurare.

Verum enimverò ut omnis hujus quoque rei vera ratio conſtet, ponenda ſunt ante omnia duo qvaſi hypotheſium vice. *PRIMO* qvod nullum juramentum obliget ad præſtandum id qvod eſt impoſſibile effectu: *SECUNDO* qvod itidem nullum juramentum obliget ad exeqvendum illud, quod evidenter eſt iniqvum; qvoniam ſcilicet *Juramentum non debet eſſe vinculum iniquitatis*, & in univerſum *Deo magis eſt obtemperandum quàm hominibus*.

Hiſce hypotheſibus probè obſervatis, haud eſt difficile conſcientias omnium tranqvillare.

Etenim *univerſalia illa Pontificum decreta*, qvibus ſine diſcrimine omnibus etiam injuſtiſſimis & impiisſimis Pontificum mandatis parendum eſſe ſcitum eſt, qvod attinet, jam tum *Capite hujus libri primo* oſtendimus, nunqvam non illa fuiſſe uſu ipſo & optimorum maximeque intelligentium doctorum ſententiis improbata, imo damnata. Accedit, qvod jam tum ſecundæ hypotheſeos loco, tanqvam indubitatò verum, ſit poſitum atqve admiſſum: injuſta nulla, multo minus impia, Pontificum decreta qvenqvam in conſcientia, ut loqvi mos eſt, obligare; omnino autem ejusmodi, qvamvis Pontificum, mandata reſpuenda, Dei autem

Digitized by Google

ſtari obſeqvium. Imo ſi qvi velint obſeqvi, illos impoſſibilia dum aggrediuntur, fruſtra laboraturos, dum moliuntur injuſta, & in Deum & in Rempublicam Imperii graviſſime peccaturos, cum ſuo pariter & publico ſummo diſcrimine.

Ne ulla ſuperſit cuiqvam dubitandi cauſſa (qvia hæc nempe à me hæretico dicta adeoq; ſuſpecta ſint) obſignabo hunc locum verbis ipſiusmet Cardinalis Bellarmini, & quidem ex *l.* ejus *2 de Romano Pontifice c. 29* (qvod opus unice inſtitutum eſt auctoritati Papali defendendæ,) repetitis. *Sicut*, inquit, *licet reſiſtere Pontifici invadenti corpus, ita licet reſiſtere invadenti animos, vel TURBANTI REMPUBLICAM, & multo magis ſi Eccleſiam deſtruere niteretur. Licet inquam ei reſiſtere, non faciendo quod jubet, & impediendo ne exequatur voluntatem.* Complura maximorum Eccleſiæ Romanæ recentioris ævi magiſtrorum in eandem ſententiam pronunciata addere, facile fuerit, ſed hoc unum nunc poteſt eſſe pro omnibus.

HOC AUTEM igitur expedito, jam qvidem omne inſtitutum opus ad finem ſuum eſt perductum. Faxit Deus immortalis, omnis boni dator, uti qvemadmodum Prior libellus juvit nonnihil ad animos Paci conſtituendæ præparandos, ita hic Poſterior meus labor ad eandem Pacem perpetuo conſervandam non minore felicitate opituletur. Hoc eqvidem Deum oro atqve obteſtor.

FINIS.

Digitized by Google

SANCTISSIMI DOMINI N. D.

INNOCENTII

Divina Providentia

Papæ X

Declaratio nullitatis Articulorum nuperæ Pacis Germaniæ:

Religioni Catholicæ, Sedi Apoſtolicæ, Eccleſiis, aliisque Locis Piis, ac Perſonis, & Juribus Eccleſiaſticis, quomodolibet præjudicialium.

Juxta Exemplar ROMÆ impreſſum
Ex Typographia Reverendiſſ. Cameræ Apoſtolicæ
Anno reparatæ ſalutis à partu Virginis 1651.

Digitized by Google

Digitized by Google

INNOCENTIUS
PAPA DECIMUS.
Ad perpetuam rei memoriam.

ZELO Domus Dei animum noſtrum aſſidue commovente, in eam præcipue curam ſedulo incumbimus, ut Orthodoxæ Fidei integritas, ac Eccleſiæ Catholicæ dignitas & auctoritas, ubique ſarta tecta conſervetur; neve eorum, qui quærunt ſua potius quam quæ Dei ſunt, facto, jura Eccleſiaſtica, quorum Aſſertores à Domino conſtituti ſumus, aliquod detrimentum accipiant, nosque ſupremo Judici rationem villicitationis noſtræ redditúri, negligentiæ in credita Nobis adminiſtratione arguamur.

Sane cum intimo doloris ſenſu accepimus, quod per plures annos Oſnabrugis die 6. Auguſti A. 1648 inter chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum Romanorum Regem & Imperatorum electum cum ſuis Fœderatoris & Adhærentibus ex una, ac Suecos cum eorum itidem Fœderatis & Adhærentibus ex altera, nec non alterius Pacis Monaſterii Weſtphal. die 24. Octobris ejusdem A. 48. inter eundum Ferdinandum Romanorum Regem & Imperatorem electum cum ſuis pariter fœderatis & adhærentibus ex una, atque chariſſimum etiam in Chriſto filium noſtrum Ludovicum Francorum Regem Chriſtianiſſimum cum ſuis ſimiliter fœderatis ex altera partibus, reſpective initarum, Articulos, graviſſima Religioni Catholicæ, divino cultui, Sedi Apoſtolicæ, & Romanæ ac inferioribus eccleſiis, Ordinique eccleſiaſtico, ac Jurisdictionibus, Auctoritatibus, Immunitatibus, libertatibus, exemtionibus, privilegiis, pactis, turnis, ac juribus illorum illata fuerunt præjudicia.

Etenim pactionibus partim utriusque, partim alterius pacis hujusmodi, inter alia, Bona eccleſiaſtica aliaque ab hæreticis occupata illis eorumque ſucceſſoribus in perpetuum addicuntur; Hæreticis Auguſtanæ, ut vocant, confeſſionis liberum ſuæ hæreſeos exercitium in pleriſque locis permittitur, & locorum pro ædificandis ad hunc effectum templis aſſignatio permittitur; ipſique cum Catholicis ad publica munia & officia, ac ad nonnullos Archiepiſcopatus, aliaſque dignitates, & beneficia eccleſiaſtica, Precumque primariarum Ferdinando in Imperatorem electo à præfata Sede Apoſtolica conceſſarum participationem admittuntur; Annatæ, Jura Pallii, Confirmationes, Menſes Papales, & hujuſmodi Jura ac Reſervationes, in bonis Eccleſiaſticis dictæ Confeſſionis Auguſtanæ excluduntur; Confirmationes electionum, ſeu poſtulationum prætenſorum Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, aut Prælatorum ejusdem confeſſionis, poteſtati ſeculari attribuuntur, plures Aschiepiſcopatus, Epiſcopatus, Monaſteria, præpoſituræ; Balliviæ, Commendæ, Canonicatus, & alia beneficia & bona eccleſiaſtica, principibus hæreticis eorumque hæredibus, etiam ſublata denominatione eccleſiaſtica, in feudum perpetuum ſub dignitatis ſecularis titulo conceduntur; Contra pacem hujuſmodi ullumve ejus articulum, nulla jura canonica vel civilia, communia, ſpecialia, Conciliorum decreta, Religioſorum ordinum regulas, juramenta, aut Concordata cum Romanis Pontificibus, ullave alia ſtatuta ſive politica ſive eccleſiaſtica, decreta, diſpenſationes, abſolutiones, aut alias exceptiones, allegari, audiri vel admitti debere, diſponitur; Numerus ſeptem Electorum Imperii, olim Apoſtolica autoritate præfinitus, ſine noſtro & Sedis præfatæ beneplacito augetur, & octavus Electoratus in favorem Caroli Ludovici Comitis Palatini Rheni hæretici inſtituitur; aliaque multa, quæ pudet referre, orthodoxæ religioni, Sediqve

diqve

Digitized by Google

dique præfatæ, Romanæ & inferioribus Eccleſiis, cæteriſque præmiſſis, ſummopere præjudicialia & damnoſa, decernuntur.

Et quamvis venerabilis frater Epiſcopus Neritonenſis, noſter & Sedis præfatæ ad Tractum Rheni & inferiores Germaniæ partes Nuncius extraordinarius, in executionem mandatorum noſtrorum, fuerit palàm noſtro & ejusdem Sedis Apoſtolicæ nomine proteſtatus: ejusmodi articulos eſſe irritos, nullos, iniquos, ac per non habentes poteſtatem temere contractos, atque pro talibus ab omnibus habendos; ac notiſſimi juris ſit, quamcunque transactionem, ſeu pactionem, in rebus eccleſiaſticis, ſine præfatæ Sedis anthoritate factam, nullam nulliusque roboris & momenti exiſtere; Attamen quo efficacius præmiſſorum indemnitati conſultum ſit, pro commiſſi nobis ex alto Paſtoralis officii debito, providere volentes, ac Inſtrumentorum utriusque Pacis hujuſmodi, omniumque in illis contentorum, cæterorumque hîc etiam neceſſario exprimendorum & inſerendorum, tenores etiam veriores, & datas, ac ſi de verbo ad verbum infererentur, præſentibus pro plene & ſufficienter expreſſis & inſertis habentes; Motu proprio, ac ex certa ſcientia, & matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, prædictos alterius ſeu utriuſque Pacis hujuſmodi articulos, cæteraque in dictis Inſtrumentis contenta, quæ Catholicæ Religioni, divino cultui, animarum ſaluti, eidem Sedi Apoſtolicæ Romanæ & inferioribus eccleſiis, ac ordini & ſtatui eccleſiaſtico, illorumque perſonis, membris, rebus, bonis, juriſdictionibus, authoritatibus, immunitatibus, libertatibus, privilegiis, prærogativis, & juribus quibuſcunque qvomodolibet officiunt, ſeu præjudicium etiam minimum afferunt, aut inferre, ſeu intuliſſe, & aliàs nocere, aut nocuiſſe, quomodo dici, intelligi, prætendi, vel cauſari poſſunt, cum omnibus inde ſecutis & quomodocunqve ſequendis;

ſufficienter, aut etiam ullo modo juſtificatæ fuerint; nullo unquam tempore de ſubreptionis, obreptionis, nullitatis, aut invaliditatis vitio, ſeu intentionis noſtræ, aut alio quovis, quantumlibet magno, inexcogitato, & ſubſtantiali defectu, aut ex quovis alio capite, à jure, vel facto, aut ſtatuto, vel conſuetudine reſultante, aut ex quocunque alio colore, prætextu, cauſa, & occaſione, moveri, impugnari, invalidari, retractari, in jus vel controverſiam revocari, aut in terminos juris reduci poſſe; ſed eaſdem præſentes ſemper validas, firmas, & efficaces exiſtere, ſuosq; plenarios & integros effectus ſortiri & obtinere: Ac ab omnibus & ſingulis, ad quos ſpectat & ſpectabit, quomodolibet in futurum inviolabiliter obſervari; Sicque & non aliter, in præmiſſis omnibus & ſingulis, per quoſcunque judices ordinarios & delegatos, etiam Palatii Apoſtolici auditores, nec non S.R.E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, ac ejuſdem Sedis Nuncios, & quoſvis alios quacunq; authoritate fungentes, nunc & pro tempore exiſtentes, ſublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi declarandi & interpretandi facultate & authoritate, ſemper & ubiq; judicari & definiri debere, ac irritum & inane, quidquid ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus.

Non obſtantibus præmiſſis, ac quibuſvis conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, tam generalibus quam ſpecialibus, etiam in Comitiis univerſalibus editis, & quatenus opus ſit, noſtra & Cancellariæ Apoſt. regula de non tollendo jure quæſito, & conſtitutione fel. record. Pii Papæ quinti Prædeceſſoris noſtri de gratiis qualecunq; intereſſe Cameræ Apoſt. concernentibus intra certum tunc expreſſum tempus in eadem Camera præſentandis & regiſtrandis, ita ut præſentes nullo unquam tempore in eadem Camera præſentari ſeu regiſtrari neceſſe ſit; legibus quoq; Imperialibus & municipalibus; nec non quibuſvis,

etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, uſibus, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus; privilegiis quoque, indultis, conceſſionibus, & litteris Apoſtolicis, quibuscunque locis, & perſonis, etiam Imperiali, regali, & alia quavis ſive Eccleſiaſtica ſive mundana dignitate fulgentibus, & aliàs quomodolibet qualificatis, ac ſpecialem expreſſionem requirentibus; etiam motu, ſcientia, deliberatione, & poteſtatis plenitudine; ſimilibus etiam conſiſtorialiter, ſub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis; aliisque efficacioribus & inſolitis clauſulis, & decretis etiam irritantibus, & aliòs quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, editis, factis, ac pluries & iteratis vicibus confirmatis, approbatis, & innovatis.

Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi pro ſufficienti illorum derogatione, de illis eorumque totis tenoribus, ſpecialis, ſpecifica, individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes, mentio ſeu quævis alia expreſsè facienda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores hujusmodi, ac ſi de verbo ad verbum inſerti eſſent præſentibus, pro plene & ſufficienter expreſſis & inſertis, formamque in illis traditam pro ſervata habentes, ad præmiſſarum effectum, ſpecialiter & expreſſe derogamus, ac derogatum eſſe volumus, cæterisque contrariis quibuſcunque.

Volumus autem; ut earundem præſentium tranſſumptis, etiam impreſſis, manu Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides ubique locorum & gentium, in judicio & extra illud, adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam majorem, ſub annulo Piſcatoris, die XXVI Novembr. & ſolenniter ibidem publicatum 3. Januarij Anno M DC LI Pontificatus Noſtri octavo.

M. A. Maraldus.

Digitized by Google

Obſervandum, in exemplaribus ante publicationem paſſim circumlatis finiri Bullam hiſce verbis : die xxvi. Novembr. M DC XLIIX. Pontificatus noſtri Anno qvinto.

Digitized by Google

FABII CHISII
Epiſcopi Neritonenſis & Nuncii
Pontificii
PROTESTATIONES
Adverſus PACEM Oſnabrugæ &
Monaſterii concluſam.

Digitized by Google

EGo Fabius, Dei & S. Sedis gratia Epiſcopus Neritonenſis ac Nuncius Apoſtolicus, omnibus & ſingulis quorum intereſt, veritatis documentum ac ſalutem in Domino ſempiternam. Quamvis extraordinarii muneris mei, ab Apoſtolica Sede mihi commiſſi, cura, eam ſolum, de qua Monaſterii inter Catholicos agitur, Pacem concernat; extraordinariæ tamen Legationis officio mihi pariter ab eadem Sede Apoſtolica injuncto, attendere debeo, & cavere, ne etiam alibi, ac præſertim intra ejusdem Legationis limites, Dei Eccleſia atque Apoſtolica Sedes, in ſuis Bonis, Juribus, Immunitatibus, Privilegiis, &, quod caput eſt, in divino cultu ac ſalute animarum, detrimentum accipiat. Quapropter eos Principum ac Statuum Catholicorum Legatos Oſnabrugi cum Acatholicis Pacem tractantes, requirere, admonere, hortari, obteſtari, non deſiſtebam coràm, antequam ſe eò conferrent, tum literis poſtmodum aliisque adhortationibus, ut ubique & in omnibus, Catholicæ Religioni, animarum ſaluti, Apoſtolicæ Sedi, ejusque dignitati & immunitati, conſulerent, ac Dei potius protectione cauſæque bonitate magis quam Politicis rationibus confiſi, nihil prorſus à dictis regulis divino humanoque jure præſcriptis alienum admitterent; ſi quid vero in contrarium ab eorum nonullis fieret; non tantùm omnem conſenſum, favorem, conniventiam, per me denegari, ſed palàm etiam contradici atque acriter repugnari. Quemadmodum ſi quid contra attentatum fuiſſe accepi, obſtiti, & omni ſtudio, quantum in me fuit, impedire, corrigere, & in melius reformare conatus ſum.

Cum verò his non obſtantibus, in dicta Urbe Oſnabrugenſi, de pluribus Pacis articulis ſeu conditionibus inter quoſdam Legatos conventum fuiſſe dicatur, poſt Chriſtianiſſimi Regis Galliarum ac aliquot Statuum Imperii Legatorum ad hanc Urbem adventum, quæ Dei honori, Eccleſiæ, ſaluti animarum, atque Apoſtolicæ Sedi, grave damnum ac præjudicium creent,

Digitized by Google

id quod reliqvum mihi eſt facio, omnibusque ejuſmodi Articulis & ſingulis, ac ſi de verbo ad verbum hic forent expreſſi, nomine S. Sedis Apoſtolicæ ac S. Patris noſtri Domini Innocentii divina providentia Papæ Decimi, apertè ac palàm per patens hoc Teſtimonium repugno, reſiſto & contradico, atque omni meliori modo, via, cauſa, & forma, quibus pro officii mei ratione teneor ac poſſum, proteſtor, eos eſſe irritos, nullos, iniquos, ac per non habentes poteſtatem temere contractos, atque pro talibus ab omnibus habendos.

In quorum fidem & perpetuam memoriam idem Teſtimonium manu mea ſubſcriptum, ac majori Sigillo munitum volui.

Datum Monaſterii Weſtphalorum in Aula Reſidentiæ noſtræ apud Minoritas, die 14, Octobris Anno 1648.

L. S.

Fabius, Epiſcopus Neritonenſis Nuncius Apoſtolicus.

Ego

EGo Fabius, Dei & ſacræ Sedis gratia Epiſcopus Neritonenſis ac Nuncius Apoſtolicus, omnibus & ſingulis chirographo hoc notum atque teſtatum facio, me tum juſſu Pontificis ac muneris mihi demandati intuitu, tum propriæ Deo dante voluntatis propenſione, in Tractata Pacis generalis inter Chriſtianos Principes hac in civitate ſanciendæ, nihil unquam prætermiſiſſe eorum, quæ ad illam conciliandam juſteque ac firmiter ſtabiliendam, conducere in Domino viſa ſunt. Qvoniam vero ex Evangelica doctrina hæc juſtitiæ regula eſt, ut, *quæ ſunt Cæſaris reddantur Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*: (cæteris qvæ ſuorum ſunt Principum ſatagentibus) ea mihi præcipue cura atque ſollicitudo incubuit, ne, qvæ Dei, quæ Chriſti, quæ Catholicæ Religionis atque Eccleſiæ ſunt, ob ullam hominum cupiditatem vel metum, qvidqvam damni aut detrimenti acciperent, ſed ſtarent inſtar firmiſſimæ petræ, adverſus qvam infernales portas nunquam prævalituras Dominus noſter ſua nobis promiſſione ſancivit. Id denique totâ animi corporiſque contentione hactenus egi, ut haud aliis Pactis mortalium Principum arma quieſcerent, qvam, quæ Deum Opt. Max. ad graviora contra nos bella ſuſcitanda, non irritarent. Quamobrem ſi quando inter agendum cum Catholicorum Principum Miniſtris proponi aliqva, ſive indicari, aut involvi audio, quæ directe aut indirecte Catholicæ Religionis conſervationi, dignitati, immunitati, propagationi, & incremento, vel in minimo adverſarentur, non tantùm omnem conſenſum, favorem, patientiam, conniventiam denegavi; ſed palàm obſtiti, aperte acriterqve repugnavi, & omni ſtudio, qvantum in me fuit, impedire, corrigere, & in melius reformare conatus ſum. Huc nempe ſpectabat ſolennis Proteſtatio per me ſæpius interpoſita: qvod, ſi qvæ in Punctis ſive Articulis ibidem propoſitis aut proponendis eſſent aut continerentur, quæ ſalvo honore & jure Eccleſiæ Ro-

manæ, ac cum integra Religionis Catholicæ dignitate ac Pietate, ad animos Chriſtianorum Principum inter ſe componendos facerent, ſeu facere viderentur, ea impugnare aut impedire nullatenus intenderem; ſi qvæ verò qvoqvo modo facerent, aut facere poſſent, contra Romanam Eccleſiam & ſanctam Religionem, eique aliquod præjudicium adferrent, illa extreme rejicerem, deteſtarer damnarem, & pro invalidis, nullis, iniquis ac per non habentes poteſtatem attentatis, haberem ac declararem. Quam Proteſtationem præmiſſam, in qvolibet actu vel conventu coràm me facto vel faciendo repetitam, omniumque Tractatum initio, medio, fine, ac toties quoties oportuiſſet, replicatam haberi volui, intendi, edixique, omnibus melioribus modo, via, jure, cauſa, & forma, quibus pro officij mei ratione & poteram & debebam. Quod Principum ac Statuum Catholicorum Miniſtri, cum quibus tantùm egi, ſive coràm ſive per literas, ac Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ Orator Aloyſius Contarenus Eques, qui plerumque interfuit, teſtari poſſunt: ac latius ac ſpecialius, ſi opus fuerit, loco & tempore congruis & opportunis, declarabitur. Inſuper, ne contra Proteſtationes præmiſſas, ac ſubinde compluribus inſinuatas, vel ſola mea præſentia poſtremis hiſce Tractatibus ac Pacis concluſioni aliqvid roboris aut aſſenſus adjicere videretur; clara rurſus & per ſe nota veritas eſt, quod ſubduxerim me aliquoties, ac ejusdem Pacis ſubſcriptioni noluerim intereſſe; inaudiens ac dolens, in plurimis ac graviſſimis momentis eam Catholicæ Religioni fore damnoſam.

Ideoque prioribus Proteſtationibus meis, modo iterum via ac jure quàm optimis, reproductis, de præſenti fortius inhærere me profiteor, òmnem etiam pulviſculum de pedibus excutiens, qui commune quidquam habere poſſit vel cum minimo præjudicio ſacræ Sedis & Catholicæ Religionis:

pro

pro qua, uti teneor, ita per Dei gratiam promptum me declaro & exhibeo, ad vitam & ſanguinem profundendum.

Ad qvorum omnium & ſingulorum ampliorem diuturnioremque notitiam atque evidentiam, apud abſentes quoque & poſteros adſtruendam, Teſtimonium hoc patens ac publicum extare volui, manu mea ſubſcriptum, & majore meo ſigillo munitum.

Datum Monaſterii Weſtphalorum die 26. Octobr. 1648.

Fabius, Epiſcopus Neritonenſis
Nuncius Apoſtolicus.

L. S.

Henricus Merinus
Abbreviator.

Digitized by Google

HERMANNI CONRINGII

PRÆFATIO IN POLITICA ARISTOTELIS

ad

Illuſtriſſimum Principem

D. GUILIELMUM

Ducem Brunſvicenſium & Lyneburgenſium.

Anno cIↃ IↃ cxxxvii Kal. Maj.

Digitized by Google

QUicunque Germaniam noſtram ſpectare hodie ſine gemitu & lacrumis poteſt, ILLUTRISSIME PRINCEPS, næ ille aut ſtupidus eſt, aut vero tam malus, ut præ animi perverſitate non tangatur publica calamitate. Ac ſtupido qvidem atqve inepto homini nemo facile ſuccenſebit: qvi autem eo uſque proceſſerit malitiæ, ut tantis malis delectetur potius quàm ingemiſcat, illum ſane ex Germanorum numero ejiciendum, imo ex humanæ naturæ finibus exterminandum, neſcio an non qvilibet mecum bonus cordatusque judicaverit. Eo nimirum devenimus miſeriæ, ut vix illi quidquam poſſit addi præter moram longiorem; ſacris profaniſque omnibus pollutis jam imo conculcatis. Neque vero unquam tam infelice fuimus loco, ex qvo in unam civitatem Germanici populi coiere. Toti autem octingenti ſunt anni, qvum Caroli Francorum regis rara felicitate, omnis Germania unum ſceptrum cæpit colere. Etſi enim tam immenſo temporis tractu numqvam fere ſua Germaniæ mala defuerint; numquam tamen illa aut tanto cum damno aut tanto cum periculo fuere conjuncta. ÆQUE enim à vicinis quidem habuit olim qvod metueret Germania: qvoniam in parva atque invalida magnam partem regna tum illi dividerentur,

tur,

Digitized by Google

tur, ipſa contra viribus ac magnitudine omnibus longe præſtaret. Nam Galliæ quidem regnum, quod trans Moſam & Scaldim nobis eſt, ſuos limites ab Henrico, quem Aucupem nuncupant, & pòſt ejus filio Othone I. accepit: quo Sequani, Sclabi, Leuci, Mediomatrices, inque his Lotharingia, Lucemburgenſis, Namurcenſis, aliæque ditiones complures Germanici juris ſunt facti, & uno ut verbo dicam, omne illud regnum quod Lotharii dicebatur æternis legibus Germaniæ noſtræ Cisrhenanæ conjunctum eſt. Acceſſit pòſt Conrado Imperatore Burgundiæ ſive Arelatenſe regnum: qvo ſimul Sebuſiani, Viberi, Veragri, magna Helvetiorum pars, Allobroges item, & Galli Provinciales, atque adeo quicquid à Jura monte inter Rhenum & Rhodanum ad mare uſqve decurrit, intra limites Germanici Imperii ſunt recepti. Illà ergo tempeſtate profecto non multum valuit Gallia, nec potuiſſet illa transgredi hos limites, ſi, ut principio, ita poſt Cæſarum Regumque noſtrorum dignitas manſiſſet ſalva. Eodem tempore nec Polonia adeò late patebat: à ſeptemtrione ſc. Æſtyorum gentibus Pruſſis ac Livonibus, à meridie Bohemia, Moravia atque Ungaricis montibus, ab ortu Ruſſis ac Lithuanis, ab occidente deniqve Marchia Brandenburgenſi incluſa: Conrado inſuper Sali-

quo

Digitized by Google

qvo Cæſare & fidem jurare & annuum tributum juſſa pendere qvingentarum marcarum auri. Ungaria etiam numqvam ſeſe movere auſa, ex qvo intra fines ſuos, à Carolo Magno olim Hunnis poſitos, ab Henrico Aucupe & Magno Othone eſt compulſa: qvin haud ſemel deliberatum in Ordinum conventu, de illa in provinciam redigenda, annitente potiſſimùm fortiſſimo Cæſarum Frederico Ahenobarbo. Eadem ferme conditio Daniæ fuit & Seciæ. De Italia verò dicere ineptum fuerit, ut qvam parviſſe nobis ea ætate certum ſit; nunc vero etiam Imperii Germanici leges aliqvatenus audiat. In univerſum ergo æſtimanti, unam Germaniam ad Henricum IV tum uſqve, non ſingulis tantum vicinis regnis ac populis, ſed & univerſis potuiſſe opponi, non eſt qvur debeat videri dubium aut vero abſimile.

POSTILLA (fateor) magis magiſqve & lapſa Imperii dignitas pariter, & crevit in vicinis nonnullis haud parum potentia. Æternum ſc. eſt illud Livii: *Nulla magna civitas diu quieſcere poteſt: ſi foris hoſtem non habeat domi invenit.* Erant Germaniæ populi animo feroces, manu prompti, bello læti, aſſueti latrociniis: neqve nova tentaturis hactenus qvidquam ferè præter occaſionem aut vires defuerant: ſed Henrico IV rege neqve illa neqve hæ amplius deſiderabantur. Nam qui anteceſſerant reges publicorum regni bono-

rum imprudente profuſione, cum rerum gerendarum nervo vim ſibi auctoritatemq; multum jam præſciderant. Eo qvippe vitio ab antiquiſſimis uſqve temporibus Germanicæ ſemper laboravere reſpubl. ut nulla fiſci atque ærarii facta diſtinctione, omnium æqve prodigendi poteſtas regibus permitteretur, hi vero nullum ejus modum ponerent: qvo regna interire neceſſum eſt. Acceſſerat jam tum aliud regnis æqve exitioſum vitium, nimia quorumdam procerum, Sacrorum præcipue, potentia, eaqve novo vitio pene hereditaria facta. Namqve initiò quidem innumeros in Comitatus quos vocant diviſa Germania fuerat: jam tunc temporis vero, multis Comitatibus minus circumſpecta regum liberalitate in unum corpus concrecetis, quidam formidabiles ſuis opibus erant. Et ſane tales cum alii tum inprimis qvidam erant Epiſcoporum; qvod majus erat vitium: quippe cum hi præter opes religione etiam armarentur. Aureum ſc. eſt illud Ariſtotelis ſcitum: κοινὴ δὲ φυλακὴ πάσης μοναρχίας, τὸ μηθένα ποιεῖν ἕνα μέγαν, ἀλλ' εἴπερ πλείους, τηρήσουσι γὰρ ἀλλήλους. ἐὰν δὲ ἄρα τινὰ δέῃ ποιῆσαι μέγαν, μή τι τὸν τὸ ἦθος θρασύν. ἐπιθετικώτατον γὰρ τὸ τοιοῦτον ἦθος περὶ πάσας τὰς πράξεις. *communis omnis monarchiæ cuſtodia eſt, neminem unum magnum facere, ſed plures ſi ita videatur, mutuò enim ſeſe obſervabunt. Quod ſi aliquis magnus faciendus fuerit, non is tamen qui eſt ingenio audaci. Tale enim ingenium in negotiis omnibus eſt*

tur-

turbulentiſſimum. Tantis verò vitiis laborante regno, qvis miretur, rege per ætatem adhuc deſpecto, immutatam tunc reipubl. priſtinam faciem, ac ſoluta regiæ auctoritatis vincula eſſe? Certè occaſionem motibus ejus temporis ab immaturis regis annis datam, jam tum Adamo eſt Bremenſi obſervatum. *Gubernaculo*, inqvit ille, *regni mulier cum puero magno Imperii præfuit detrimento. Indignantes enim Principes aut muliebri poteſtate conſtringi, aut infantuli ditione regi, primò quidem conjuncti vindicarunt ſe in priſtinam libertatem, ut non ſervirent: deinde contentionem moverunt inter ſe quis eorum videretur eſſe major: poſtremò armis audacter ſumptis regem & dominum ſuum deponere moliti ſunt.* Atq; ille quidem factus adultior, qua erat animi magnitudine, recuperare pereuntem dignitatem haud ſegniter profectò laboravit: ſed neque ſatis omnia prudenter fortaſſis egit, & intervenere nonnulla fatali quadam adverſitate, quæ ipſum penitus tandem regno atqve omni plane auctoritate exuerunt. Nec vero prudens qvis fortè laudaverit, qvod ab Epiſcopis in ordinem redigendis reparandæ dignitatis initia voluerit facere. Qvin nec id fortè ſatis cautè inceptum, qvod qvum Saxonicorum Principum potentiam præcipue ſuſpectaret, eamqve vellet imminutam; militari licentia irritari ante eos paſſus, mox uno illos impe-

tu ad obſeqvium cogere conatus ſit: qvum tamen nec rebus ſatis firmis eſſet, & præterea jam tum cum alios Principes tum inprimis Epiſcopos mul-tis injuriis offendiſſet, adeoqve in impietatis atq; in-juſtitiæ opinionem ſe conjeciſſet: qveis regiam vim conſervaturo nihil eſt pernicioſius. Neqve verò ita tractandi ſunt ſi qvi ſint feroces, altiùſqve excre-verint qvàm regiæ fortaſſis interſit dignitatis. Sa-pientiſſime ſc. Ariſtoteles jubet: κἂν τῆς δυνάμεώς τινα δοκῇ περιελεῖν, ἐκ προσαγωγῆς τοῦτο δρᾷν, καὶ μὴ πᾶσαν ἀθρόον ἀ-φαιρεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν, ἔτι καὶ πάσης ἀπέχεσθαι ὕβρεως εἴργεσθαι: *Atq; ſi a-licujus potentia videatur diſſolvenda, erit hoc ſen-ſim ac paullatim faciendum, nec univerſa ſimul au-ferenda. Præterea abſtinendum omni contume-lia.* Idem non minùs prudenter ſvadet, debere re-gem, τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς φαίνεσθαι ἀεὶ σπουδάζοντα διαφερόντως: *videri ſemper ea màxime curare quæ ad Deos per-tinent.* His itaque rebus qvum tandem nunqvam auditum hactenus fulmen Pontificium ex Italia, animos novarum rerum cupidos pariter & perqvam ſuperſtitioſos accenderet, fieri aliter non potuit, qvam ut regiæ majeſtatis qvod ſupererat magnâ prorſus parte interiret. Et interiit certe, qvando Principatibus aliis jam ante fere factis he-reditariis, Epiſcopatuum etiam atqve Abbatiarum collationes qvas appellant regio arbitratui ſunt e-

rep-

reptæ. Benè enim Onuphrius Panvinius in vita Gregorii VII ſcribit, eo ipſo *majeſtatem & dignitatem Imperii Romani everſam; dimidium Imperii ab Imperatore ſublatum; imo ea fundamentò jacta, quibus illius poteſtas omnino labefactaretur.* Ita ſc. ſeſe res habet: tantum qvis valet qvantum aut pœnis aut largitionibus valet: metu autem ſublato & ſi nec qvod à te ſperent ſuperſit, ſimul & auctoritas omnis concidat neceſſum eſt. Neqve vero pòſt multum eſt Imperatoribus relictum qvo animos malè ſubditos ſibi conciliarent: itaqve & paulatim magis magiſqve dignitas eorum imminuta, & regnum varias in partes vix leviter mutuò connexas diſcerptum eſt. Non enim eo ex tempore tam ſeriò de reipubl. magno illo & integro corpore conſervando fuit actum, qvam qvo unusqviſqve communi corpori ſeſe ſubduceret, privatimque potentia aliqua parta regiam vim inter ſuos exerceret. Eo ſane factum, ut procedente tempore nonnullæ Imperii veteres portiones in libertatem (ut qvidem ipſis viſum, cum tamen in majorem pleræq; ſervitutem ſint redactæ) ſe vindicaverint: nonnullæ opibus in aliorum formidinem creverint, redactis jam illis olim infinitis Comitatibus ad paucos: quod ipſum quidnam minitetur haud latet peritos rerum. Certe eum in locum de-

Digitized by Google

niq; res venerunt, ut vix quidquam ſuperfuerit amplius quo unitiſſima ante Regni membra ad communia conſilia continerentur, præter Turcicæ potentiæ & proſcriptionis metum: donec Friderico III & Maximiliano I Cæſaribus de arctius conjungendis Germaniæ Ordinibus magis ſedulò cœpit actitari. Et ſanè eo conſilio in Circulos, quos vocant, Germania diviſa eſt. Nec illud non merito laudaveris: ſi non & illa diviſio unitati reipublicæ nonnihil fortaſſis impedimento ſit. Adeo ſane noxia civitati omnis diſtinctio eſt, ut vel locorum aliqua varietas atque intercapedo ſeditionibus ſufficiat alendis. quod prudentibus notatum. Fatendum tamen omnino eſt, poſt deminutam regiam auctoritatem, huc illuc dilabentibus Imperii membris, non melius remedium aliquot fuiſſe ſeculis adhibitum. Certè abs illo ſi fuiſſet, jamdudum Germania in partes diſſoluta inque ſe mutuò ruens interiiſſet. Taceo & paci publicæ eo conſultum eſſe, & legum auctoritati; quæ ſine cogendi facultate ludibrium juſtitiæ ſunt. Nonnullis utiq; leviter mutatis & paucis additis, ſi non ad proferendos limites aut recuperanda amiſſa, ad defendenda tamen quæ ſupererant, inprimis ad libertatem Ordinum conſervandum, illis inſtitutis ſufficere ſibi Germania potuit.

Sed

Sed vix cœperat illa conſtitutio, qvum exorto religionis diſſidio, ita ſtatim Principum populorumque animi ſunt diſtracti qvàm antehac numqvam; enatiſqve religionis aut cauſa aut prætextu variis factionibus, effectum eſt, ut optimo inſtituto, qvove uno pene Germania ſtabat, ſuus fructus identidem hactenus defuerit, donec hoc civile bellum, omnium queis Germania unquam laboravit funeſtiſſimum & mole maximum, illam pariter & bonas leges cæteras ſuſtulit ac conculcavit. In eas ſc. anguſtias conjecta eſt hodie diſcordiis noſtris, Illuſtriſſime Princeps, Germania, ut antegreſſa mala ludum jocumque præ hiſce meritò dixeris. Nocuerunt enim plurimùm qvidem iſtæ poſt Henricum IV regem innumeræ pene factiones, effeceruntqve ut, ſublato noſtri metu, vicini populi primò Imperium detrectari, mox & partem Germaniæ decerpi, impune poſſe didicerint. Attamen & damni minus poterant dare, utpote initio ipſi qvoqve non multum validi, & minus etiam ſunt auſi memoria antiqvi roboris noſtri adhuc durante, neqve ita ut nunc ſingulorum attritis viribus, animiſqve omnium diſtractis in diverſa. Neqve verò aliam ob rem, quam propter inteſtinos majorum motus & Polonia & Italia paulatim imperium exuit Germanorum: neqve alia fere de cauſa Tranſalpinas regni partes invadere Galli, Poloni, aliiqve

ſunt

ſunt auſi: certe non alia occaſione multi Imperio ſubditi Ordines propria ſibi domi regna cœperunt condere. Hæc qvippe omnia optimatum noſtrorum cum Cæſare HENRICO IV bella ſtatim excepere. QVOD qvoniam de Polonia qvidem, ſcriptor ejus ætatis accuratiſſimus, Lambertus Aſchafnaburgenſis, ſapienter memoriæ tradidit, forte haud abs re fuerit illum heic audiri. *Dux Polonorum,* inqvit ille ad annū MLXXVII, *qui per multos jam annos regibus Teutonicis tributarius fuerat, cujusq; regnum jam olim Teutonicorum virtute ſubactum atq; in provinciam redactum fuerat, repente in ſuperbiam elatus, propterea quod Principes Teutonicos cerneret domeſticis ſeditionibus occupatos nequaquam ad inferenda exteris gentibus arma vacare, regiam dignitatem regiumq; nomen ſibi uſurpavit, diadema impoſuit, atq; ipſo die natalis domini à XV Epiſcopis in regem eſt conſecratus. Qua brevi poſt comperta, Principes Teutonicos, quibus reipubl. dignitas cura fuit, graviter affecere: ſibiq; invicem ſuccenſebant, quod dum inteſtinis in ſe atq; in ſua viſcera odiis ſævirent & digladiarentur, potentiam opeſq; barbarorum in tantum aluiſſent, ut jam tertiò dux Boëmicus regnum Teutonicum ferro & igne populabundus peragraſſet, & nunc dux Polonorum, in ignominiam regni Teutonici, contra leges ac jura majorum, regium nomen regiumq; diade*

diadema impudens affectaſſet. Hæc ille; prolixius forte qvam ut omnia ejus verba recitari à me debuiſſent: vere tamen. Qvîs profecto manifeſtum fit, tunc etiam temporis, omnibus in partes ſciſſis, damnum civilis diſcordiæ ſeriò nonnullos Procerum deploraſſe. Et verò, redacta qvidem pòſt nonnihil in ordinem viciſſim eſt Polonia, ſopitis factionibus; iisdem tamen atrociter recrudeſcentibus, FRIDERICO II Cæſare potiſſimum, cumqve illo concidentibus majori ex parte regiæ dignitatis reliqviis, illa ad ingenium reverſa non tantum penitus Imperii ſeſe legibus ſubduxit, ſed & Jagellone rege in eandem rempublicam concedentibus Lithuanis, ita crevit, ut nec dubitaverit, præter Maſoviam, Æſtyorum gentes, Pruſſos inqvam & Livonos, nobiles profectò Imperii Germanici portiones, ſui juris efficere. Minor fuit Italiæ fortuna, & ipsâ qvippe factionibus laborante; qvantum tamen contra Germanos poſt funeſta illa HENRICI cum Proceribus certamina fuerit auſa, qvantumqve extulerint nonnullæ Langobardici regni urbes caput ſuum, in qvam potentiam Curia Romana Germanicis illis motibus ſurrexerit, qvòmodò deniq; novum ibi regnum conditum crepta Apuliæ provincia; nemo ignorat niſi rerum ejus temporis imperitus. Is verò ibi fuit e-

 xitus:

xitus: ut qvi FRIDERICUM II ſeqvuti ſunt Cæſares, contenti fere jura ſua antiqva per factiones Gibellinicas conſervare, præter Auguſtum Imperatorium nomen, umbram potius priſtinæ auctoritatis retinuerint in Italis qvàm vim certam imperii. Non alia autem occaſione & Arelatenſe Regnum in Galliæ poteſtatem pervenit. Interceptū enim initiò illud eſſe Rudolpho Cæſare, ſumme debilitata poſt interregnum publica Imperatorum auctoritate, & componendis civilib9 turbis occupato Rudolpho, memorant annales. Obtemperabant qvidem etiam ante minùs qvam par erat regiones illæ. Sed & illud reipublicæ vitio fiebat, qvum ſummi ante imperii jure Cæſares noſtri poſt Conradum illis præfuiſſent. Qvicqvid ſit; certe qvod illius regni plæraqve hodie Gallici juris habeantur, ſive fiduciarium illud jus ſit ſive pleni dominii, (neque enim id diſputare nunc meum eſt) inteſtinis profectò diſſidiis debet Germania; coactis tandem Cæſaribus qvacumqve beneficii ſpecie donare qvæ ipſis nolentibus tamen poſſiderentur. Jam Mediomatricum urbem, Tullum item ac Virodunum, qva Galli ratione ſuæ ditionis fecerint, qvum patrum memoria ſit geſtum, neminem poteſt latere: ſicuti neqve id temere qvempiam fugit, quantum in Italiam aut Carolus VIII ſit auſus aut poſt illum ſucceſſores tentaverint.

In-

Interim videlicet dum decrevit regia dignitas apud nos & reſpublica in partes minuta eſt, alibi contra plurimum crevere civitates, aut productis limitibus, ut apud Polonos, aut vi regnantium aucta, ut in Gallis. Nam Poloniæ qvidem regnum vaſtiſſimo hodie ſpacio à nobis in Pontum uſqve Euxinum, ab Ungaria item ad Suevicum ſeu Balthicum mare extenditur; qvum olim iſtis qvos ante ſignificavi terminis coarctaretur. Non multa etiam ſecula effluxere, qvum regum auctoritas in Galliis pene precaria magis eſſet qvàm ſuæ ſpontis: at poſtqvam Ducatus Comitatuſqve, qvorum & apud illos magnus olim numerus atqve regibus æmula potentia erat, non ad optimates ut in Germania ſed in regum devenere poteſtatem, ſimulqve pulſis Anglis & emortua Burgundicâ domo, ceſſerunt formidabiles factiones; auctis opibus additum regibus robur maximum eſt; adeo ut jam ſeculo integro amplius, qvi ſua antehac ægrè tuebantur, Europæ univerſæ fortunam non levi nunc ex parte moderentur. Eadem vero conditio eſt & reliqvorum ferè regnorum omnium. Ungarorum enim etſi multùm ſit labefactatum, tantumqve non penitus exciſum, in illum tamen locum accepimus longè potentiſſimam Othomannicam tyrannidem; adeoqve nullo hodie latere magis

Digitized by Google

metuere habemus nobis qvam illo ipſo, cervicibus Germaniæ imminente hoſte non minus crudeli ac inhumano qvàm valido & feroci. Qvæ item memoria (ut in Septemtionem me convertam) aut ipſa meminit aut audivit ex majoribus, Suecorum auſpiciis in mediâ Germaniâ geſtum bellum, qvale noſtra ætas videt maximum? Qvæ ſecula aliqvamdiu tam compoſitam Danorum rempubl. memorant, qvàm eſt hodie? Qvando omnis Britannia uni paruit? Ne dicam de Ruſſorum imperio, qvàm illud vaſtum Tatarorum plurimis ſubactis cæperit eſſe nuper primùm. Jam Hiſpania qvis ignorat, aut qvo terrore totum terrarum orbem compleverit, vel qvam recenter demum formidabilis illa eſſe ceperit? Tangere enim iſthæc nunc ſatis eſt; memorare fuerit inane ac ſuperfluum.

Sed qvum tanta ſit omnium circumcirca regnorum potentia hodiè; qvumqve diſcordiæ civiles jamdudum damni tantum potuerint dare, validioribus adhuc rebus noſtris, adverſariorum autem minùs valentibus; qvum deniqve jam olim iſtæ deſpectabiles nos reddere potuerint, qvæ tamen numqvam in hunc modum exarſerant: qvid ſperare hodie habemus, Sapientiſſime Princeps, qvid habemus nobis polliceri? Neqve verò inter potentes tuto qvieſcas. Ubi dominatus qværitur,

pax

pax & tranqvillitas tua irritamentum eſt ſervitutis. At vero bellis inteſtinis implicita gens non niſi civilia cogitat, nil metuens niſi civile, de reliqvo ſecura, qvaſi aut à nemine videretur aut medios inter amicos ageret. Idemtidem etiam id ſolet fieri, qvod alibi ait Titus Livius: ut *pars quæ domeſtico certamine inferior eſt externo potius ſe applicet, quam civi cedat.* Sic odio præſentium videlicet agitantur ſæpe partes, ut ſperent ſalutem ab iis etiam qvos ſuæ ſaluti inſidiari, aut non ignorant, aut remota paululum affectus nebula ignorare non poſſent. Utinam verò non etiam nobis contingat qvod verè olim de Romanis divinavit Criſpus! *Ego ſic exiſtimo,* dicebat ille ad Cæſarem, *quoniam orta omnia intereunt, quâ tempeſtate urbi Romanæ fatum excidii adventarit, cives cum civibus manus conſerturos. Ita defeſſos & exſangues regi aut nationi prædæ futuros. Aliter, non orbis terrarum, nec cunctæ gentes conglobatæ, movere aut contundere queant hoc imperium.* Ac certè non etiam noſtrũ hoc imperium vel uniti vicini populi omnes, vel remotiores qviqve laceſſerent impune, ſi concordes ageremus, & idem volentes idem nolentes conſuleremus in commune. Contra autem plane qvum à nobis fiat, prohibeat ſaltim Deus id omen, transferatque in hoſtes malum illud, qvod prudentia no-

bis metuendum indicat. Neq; tamen externis tantum patet ad ictum civitas ſuis diſſidiis, ſed & ipſis civibus, ipſis amicis ejuſdemque ſacramenti hominibus, maximè ubi veram atque ſine exceptione victoriam aliqui expreſſerint. Habent quippe illi tum in manu rempubl. inq; arbitrio ſuo; qvam ut velint in priſtinum reducere ſtatum, vix poſſint tamen præ acceptæ injuriæ memoria & metu vindictæ. *Omnia ſc.* (ut ſapienter loquitur M. Tullius) *ſunt in bellis civilibus miſera: ſed nihil miſerius quam ipsa victoria. Quæ etiamſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores impotentioreſque reddit: ut etſi natura tales non ſunt, neceſſitate eſſe cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio per quos vicit facienda ſunt.* Qvotus verò quiſque eſt, qui cum poſſit non etiam velit dominari hoſtibus devictis, aut rempubl. illo rurſum loco cupiat eſſe, quo cum eſſet, ipſe non poterat eſſe loco ſuo? Nimis dulce eſt regnare: nihil dulcius certe vulgò æſtimatur, qvàm hoſtibus imperare. Sic ſc. ferè res eſt: ut dominatus ex victoria civilis belli natus non tam vitio vertendus ſit victori, quam illi qui belli auctor temere fuit: quum movere iſtiuſmodi bellum malitiæ plerumque ſit extremæ, dominatum armis partum nolle dimittere, communis hominum impotentiæ. Taceo nunc, quanto ſit

ſit cum reipubl periculo conjunctum, non tantùm ſi alterutra pars plene vicerit, ſed ſi vel leviter vicerit. Statim enim illa præponderat, trahitque reipubl. ſecum aliquam partem; quod profectò communi libertati per eſt inimicum. Ne illud quidem dicam: quod etſi æquis partibus finiatur contentio, maneat tamen *repoſtum alta mente* inflictum utrinque vulnus, haud rurſus coëunte facile verâ amicitia ac firmâ ſocietate; quâ ſine tamen nulla civitas eſt ſalva.

Cœterum, quamobrem iſthæc reipubl. noſtræ mala nunc tango? aut quare pericula, in quæ bello civili hoc conjecti ſumus, nunc clara quaſi in luce propono, quum tamen reipubl. maximè interſit iſthæc ignorari? Equidem fateor, *Illuſtriſſime Princeps*, nihil magis in rem noſtram poſſe fieri, quàm ſi mala noſtra omnis vicinia neſciat: utpote cui per iſtorum conſcientiam maximè vileſcamus, adeoque dominatui externo (uti ità loquar) moveamus ſalivam. Sed quei ignorent, qui ungues in noſtris ulceribus habent? Aut verò quomodo tegamus, quæ in orbis univerſi oculis ita hactenus ſunt geſta, ut & ipſe in partes ſit raptus, idque vel uti ſuffunderet pro frigida oleum, vel ne damni alieni communione ipſe afficeretur. Nec tamen ego ſine cauſa iſthæc ſum apud Te conqueſtus; ſed cùm

ne nihil agerem in patriæ incendio, tùm ut de optima notâ commendarem iſtam ſapientiam cujus ego auctorem maximum nunc offero. Etſi enim nemo prudens, aliis ſatagentibus, cum Diogene dolium volverit, neque rempublicam attingam ego, illorum verò potiſſimum, quibus ejus curam aut naſcendi lex aut ſacramentum injunxit, in officio ſit conſulere in commune: ſilere tamen & qvieſcere in utramque aurem, ſi nihil aliud, ſaltim privata qvæ ex publico proveniunt mala cottidiana, etiam me & mei ordinis homines non permittunt. Etenim nos qvidem præda tantùm victori ſumus, utque pilas nos agunt excelſi illi terrarum Joves: conqueri tamen, niſi fallor, licet & nobis, quod in prædæ veniamus partem, aut duriùs allidamur ſolo; fortè verò & acclamare in periculum ruentibus illis magnis Diis, obligamur. Maxime tamen iſthæc me loqui fecit eruditionis negocium, & cumprimis civilis ſapientiæ: utpote quam ex merito commendare philoſophiam profeſſi ſit, commendare autem non liceat, niſi in ſcenam adductis reipubl. noſtræ ingentibus malis, quæ ex ejus cumprimis neglectu (niſi valde decipior) magnam partem hactenus profluxere, nunc verò emendari nequeunt niſi ex illa ipſa remediis comparatis. Nimirum (ut bene Tullius loqvitur) *ars vivendi eſt prudentia, ut medici-*

Digitized by Google

dicina valetudinis. Qvemadmodũm igitur artem ſuam laudaturi medici intereſt, haud neſciri vim morborum: ita profectò, qvo pateat tandem aliqvando hominibus noſtris civilis prudentiæ non utilitas dico ſed planè neceſſitas, in rem eſt non tacere qvæ rempubl. maneant mala niſi provideatur. Satis enim, imo plùs ſatis, luit hactenus Germania negligentius habitæ prudentiæ culpam: utinam ſolùm tot moniti damnis rectiùs ſapiamus in futurum! Initio enim regia, qvæ erat maxima auctoritas, & illâ certè tempeſtate longè feliciſſimè evenit patriæ noſtræ, haud aliâ æqvè re qvàm non obſervatis regnandi legibus qvas civilis hæc doctrina ſciſcit, concuſſa eſt: certè obſervatis illis ſtaret & iſta hodie inviolata; adorarentqve etiamnum Germaniæ veſtigia qvi nunc illius inſultant cervicibus. Qvæ deinde cauſa alia armavit in Principes nonnullos populum ſubditum, qvàm eadem regnandi ſive imperitia ſive incuria? Imo verò quâ alia re factum; ut poſt collapſam vim regiam, qvum reſpubl. qvaſi ſuapte ſponte in ἀριστοκρατίαν iret, facile certè fuiſſet firmam aliquam ac ſolidam condere non minus quam Veneta eſt, in varias potius illa partes abierit & pro uno reipubl. corpore natæ ſint tantùm non (ſi fas eſt dicere) ſcopæ diſſolutæ? Enimuero ſi ſuus fuiſſet prudentiæ apud nos civili

locus non arma iſta induiſſet Germania, quibus *nobilitas cum plebe perit* hodie, & omnis patria in cineres ac favillas diſpergitur, triſte ſervitium neſcio cui tandem præbitura. Ut vero prudentia iſthac neglecta in has præcipue ærumnas incidimus, ita profecto, ſi qvæ adhuc ſpes fuerit ſalutis,ab eadem diligentius cultâ unice illa exſpectanda eſt. Et vero undenam collabaſcens aliqva reſpubl. præſentius capiat auxilium ac ruinæ ſuæ fulcimentum, quàm ex illa doctrina,qvæ ſola novit quid fugiendum publicè quid appetendum ſit, qvæ ſola pericula damnaque expendit, qvæ denique ſpe metuque utrinqve libratis ſola non ignorat medicinam malorum? Hæc eſt enim, *quæ* (quod ille ait) *præſentia ordinat, futura providet, præterita recordatur*. Neque enim eſt quur in his negotiis, aut Ammonem conſulamus,aut petamus Delphos,aut inſpiciamus exta, aut aves obſervemus, aut poſtremò Chaldæos noſtros interrogemus; qvod nunc etiam tot poſt interdicta divina humanaqve multis cernimus eſſe familiare.

Non enim ſunt ji aut arte divini aut ſcientia,
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſque harioli,
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt alteri monſtrant viam.

Solus in hiſce prudens ſapit. Soli illi datum immi-

nen-

nentia non neſcire. Inquantum ſane futurorum capax eſt humanum genus. Etenim

multa tegit ſacro involucro natura, nec ullis
fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia.

Et verò habet & heic locum illud ex arte medica: τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προσδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου οὔτε τῆς ὑγείης *in morbis acutis non in totum certæ ſunt prænunciationes neq; ſalutis, neq; mortis:* qvippe qvum in illis reipubl. converſionibus non tantùm acutum aliqvid ſit verùm etiam fatale; quod ut à ſolo Deo eſt ita ſolius Dei eſt ſcire. Qvæcunque tamen humano in his ſunt ingenio pervia, illa profectò non aſtra, non aves docebunt, ſed prudentiæ oracula.

Corniger hæc nobis non altiùs inprimet Ammon. Ab illis etiam promptiùs remedia malis noſtris impetrabimus, qvam Græci olim Delphis. Hæc incorrupti conſiliarii, absqve odio, abſqve timore & ſpe; ut qvorum & cauſas ſola habeant procul. Et verò in ea incidimus tempora, qvando non amplius licet hæc negligere inconſulta. Ut enim impetrent veniam ſuæ negligentiæ tempora anteceſſa, hæc certè neſcio qvî inveniant. Scilicet ut ſecundo vento aut tranqvillo cœlo, inqve alto, longè à rupibus, ſine periculo clavus navigii cuivis etiam committitur; inter Syrtes vero aut depreliantibus Aqvilonibus

Digitized by Google

bus ad ſolum tuto nauclerum recurrimus: ſic qvieta adhuc republ. fortaſſis licuerit non advocare ſemper prudentiam civilem in conſilium, & potuerint illam non male moderari vel de trivio homunciones; at nunc qvando ſumma imis vertuntur, qvumqve error qvilibet habeat qvid lethale, profecto moribus illis (niſi totus fallor) vivere & nefas magnum & ſumma dementia fuerit. ὥσπερ γὰρ (ut ſapientiſſimè loqvitur Ariſtoteles noſter) τὰ μὲν σώματα εὖ διακείμενα πρὸς ὑγίειαν, καὶ πλοῖα τὰ πρὸς ναυπλίαν καλῶς ἔχοντα τοῖς πλωτῆρσιν, ἐπιδέχεται πλείους ἁμαρτίας, ὥστε μὴ φθείρεσθαι δι' αὐτάς· τὰ δὲ νοσερῶς ἔχοντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ τῶν πλοίων ἐκλελυμένα, καὶ πλωτήρων πτυχικότα φαύλων, οὐδὲ τὰς μικρὰς δύναται φέρειν ἁμαρτίας. οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ χείρισται πλείστης δέονται φυλακῆς, *ut corpora bene conſtituta & naves ad navigandum nautis benè inſtructæ plura peccata citra interitum recipiunt, morboſa verò corpora & naves fatiſcentes malisque inſtructæ nautis, ne parva quidem incommoda queunt ferre: ita & peſſima quæque reſpubl. plurimam deſiderat & accuratam cuſtodiam.*

Quod ſi vero Prudentiæ illius conſilia audire vel nolimus, vel non qveamus, qvid ſupereſt (abſit vero æternùm illud omen) qvàm ut ferale illud clametur: *exequias reipubl. ac libertati Germanicæ quibus commodum ire: hem tempus eſt.* Neqve enim cum vulgo ſperemus (qvod ille ait) *nihil agentibus in*

ſinum

ſinum de cœlo devolaturam victoriam aut proſperam fortunam. Nolle ſapere, hoc ipſum eſt Deum offendere: ut velle, ejus eſt legibus obſeqvi: certumqve eſt divinæ indicium iræ caligo menti offuſa. Qvod non ſacris tantùm eſt literis traditum ſed & notum gentiliſmo fuit, dicente Ammiano Marcellino: *manum injicientibus fatis hebetari ſenſus hominum & obtundi.* Qvam in ſententiam & de fato loqvitur Vellejus Paterculus: *cujuscunque fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit.* Verſus ſimilis argumenti qvos recitat Lycurgus ſua contra Leocratem oratione, utut perelegantes, referre hîc non attinet. Nec verò, etſi ſtulta etiam interdum emendet Deus, eſt qvur perpetuum ſtultitiæ præſidium qvis ſibi polliceatur: rara qvippe iſthæc ſunt nec trahenda in exemplum, certè non in ſpem ſecundorum eventuum. Orandum itaqve eſt ut in ſano corpore mens ſana ſit. Qvin imò, haud multùm abſurde ille apud Criſpum: *non votis neque ſuppliciis muliebribus auxilia deorum parantur; vigilando agendo proſpere omnia cedunt.* Et certè placata numinis indignatione, qvam innumeris hactenus peccatis irritavimus, reſtituetur providendo ac laborando qvaſi poſtliminiò in integrum etiam res, (qvantum ſpero) Germanorum, redibitqve priſtinum gentis decus,

ita libertate Ordinum temperatò Principatu, ut neq; in hoc libidinem neqve in illis licentiam habeamus metuere, ſed ſacra legum auctoritate cuncta in officio contineantur. Abſit enim ut vel in tenui hac Germaniæ fortunâ deſperemus omnia meliora, aut majorum gloriam extra oculos collocent Optimates. Etenim regnet modò in ſingulorum animis cura integri reipublicæ corporis, penitusqve omnibus ſit perſvaſum: Ducatus, Comitatus, Epiſcopatus, Abbatias, Urbes, populosqve omnes Germanici Imperii id qvod ſunt vere eſſe, h. e. partes non niſi uno vinculo unoqve ſpiritu ſalvas; & ſingulis licet invalidis, certe contra tam potentes undiqve vicinos minùs firmis, univerſos tamen atq; idem volentes idem nolentes, & ſuis defendendis & terrendis omnium hoſtium conatibus ſufficere. Enimverò hoc animo atq; hac ſententia obtinente, brevi effloreſcent ipſi etiam cineres patriæ, ſtabitqve æternùm Germania, firmiùs longè qvàm Palladio ſuo Troja. Certe contraria opinio (qvaſi nimirum totius Corpòris non ſit habenda ratio, ſed ſingulis ſuam rem agere ſatis ſit) Germaniæ evertendæ eſt nata, etſi olim damnoſa minus fuerit qvàm ſit nunc, præ vicinorum impotentia. Hæc vero ſententia ſi omnium animis inſideret, omnes etiam ad concordiam ſeſe componerent mutuamqve

qve amicitiam: qva res qvantumvis parvæ in ſui formidinem ſolent creſcere.

Odiis autem detumeſcentibus, remotaqve affectuum nebula, fortè & religionis negotium ſeſe mitiùs haberet; qvo tamen, (cujus certè obtentu) potiſſimùm nunc reſpublica in partes ſcinditur, aliturqve diſſidium noſtrum internecinum. Non enim eſt fortaſſis, qvur vel in tantis animorum fluctibus tranqvillitatem omnem deſperemus; ſi procul gratia procul odio partium judicia collocentur, nec ſuperſtitio faſcinet oculos intellectus. Nam qvur ſuperſtitioni non adſcribamus Vatinianum illum inter nonnullos ob religionem animum, vincentem prope furores Judaicorum zelotarum? Qvemadmodum enim his religio fuit,

vel monſtrare vias eadem niſi ſacra colenti,

vel beneficium accipere niſi à ſuis: ita videas & hodie in parte pietatis à nonnullis poni odium hoſtile in diſſentientes, errorum verò nullam gratiam nec veniam ullam. Atq; illos quidem non rationali pietate, aut juſta Moſaicæ legis obſervantia iſtam inhumanitatem induiſſe, partim exemplo proprio nos docuit Salvator à Samaritide fœmina non recuſans & petere aquam & accipere, partim & inſigni parabola de Samaritani nonneminis beneficentia erga viatorem à latronibus prope enecatum. Sed &

noſtram

noſtram inclementiam qvis auſit amplius in officio Chriſtiani cultus numerare? poſteaqvam & in inimicos extendendam benignitatem, & fide infirmum aſſumendum non ad altercationes diſputationum, ex lege Evangelica intellexerit. *Servum Domini non oportet pugnare*, ait Paulus, *ſed placidum eſſe erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos, cum lenitate erudientem eos qui contrario animo ſunt affecti, ſi quando det eis Deus fortè reſipiſcentiam ad agnitionem veritatis.* Aſt ſi tam mitem ſeſe gerere paſtorem decet, qvei gregis fuerit latrare ac mordere? qvei pietas fuerit qvod in epiſcopo eſt impium? Idem tamen Apoſtolus hæreticum poſt unam alteramqve admonitionem jubet vitandum. Ita eſt, ſed qvalem? ſane non alium qvàm eum qvem qvis noverit deploratæ ſalutis eſſe: inqvit enim, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. Nec tamen, vel ejus hominis omne fortaſſis vitandum conſortium fuerit, ſaltim non illùd qvod occaſionē qveat obiicere corrigendi. Longè ſane aliter & ipſe Apoſtolus tractavit & tractare nos juſſit eos, qvi ab hæreticis decepti ſpem adhuc relinqvunt emendationis. Corinthij futuram corporum reviviſcentiam negabant: Galatæ Moſis legem Fidei impio vinculo annectebant ut neceſſariam, in aliud plane εὐαγγέλιον traducti. Sed cum

cum his agens Apoſtolus ipſa manſuetudo eſt. Monet, increpat, docet, ut fratres, ut ſanctos Dei; nihil certe hîc videas durum aut inhumanum. Imo maximus magiſter ipſe, eum qvi eccleſiam recuſat audire non alio qvam publicani aut ethnici loco nobis vult eſſe; munera humanitatis non tollit, vel caritatis qvem limitibus excludit; ut qvi ipſemet cum publicanis & peccatoribus ederit biberitqve, infirmorum ſanitati conſulens. Qvin deſinamus ergò tandem atrocium contentionum; ne utiq; odia noſtra pluſqvam Cadmea ſancto injunctæ pietatis titulo venditemus. Zelus iſte zelus amarus eſt, & carens ſcientiâ: illâ ſaltem, *quæ primum quidem caſta eſt, deinde pacifica, æqua, obſequens, plena miſericordiæ & fructuum bonorum, abſq; diſceptatione & minime ſimulata. Veritatem ſectemur, ſed adoleſcamus prorſus cum charitate.* Illa verò *iram cohibet, benigna eſt, non agit perperam, non inflatur, non agit indecore, non quærit quæ ſua ſunt, non exacerbatur, non cogitat malum, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* Hac dulcorandus ſane eſt zelus noſter, *ne mendaces ſimus contra veritatem. Moderatio noſtra innoteſcat omnibus.* Non eqvidem diſputabo hîc, ſitne partium aliqva hæreſeos nomine infamanda, vel in qvamnam earum meritò hoc congruat pro-

brum; id certum arbitror, verum hæreticum non tam errore qvam errandi pertinaciâ cenſendum eſſe, & poſſe interdum lethales ſententias non peſſimis ingeniis innaſci, adeoqve cum hæretica opinione nonnunqvam catholicum animum conſiſtere; planè ut agere iniqvum qvid etiam minimè iniqvus poteſt. Qvid nos movet verò, qvur pejus de nobis invicem ſuſpicemur, qvàm de Arianis ſanctiſſimus Maſſilienſium olim presbyter Salvianus? *Hæretici ſunt*, dicebat ille, *ſed non ſcientes: deniq; apud nos ſunt hæretici, apud ſe non ſunt: nam in tantum ſe catholicos eſſe judicant, ut nos ipſos titulo hæreticæ pravitatis infament. Quod ergo illi nobis ſunt & hoc nos illis.* Paulò pòſt ſubjungens: *Errant ergo, ſed bono animo errant, non odio ſed affectu Dei, honorare ſe Dominum atque amare credentes. Quamvis non habeant rectam fidem; illi tamen hoc perfectam Dei æſtimant caritatem; & qualiter pro hoc ipſo falſæ opinionis errore in die judicii puniendi ſunt nemo poteſt ſcire niſi judex. Interim iccirco eis, ut reor, patientiam Deus commodat, quia videt eos etſi non recte credere affectu tamen piæ opinionis errare.* Qvid eſt, dico, qvur alteri alteris pejus audiamus? qvur errorum deteſtatio duriorem de moribus noſtris ſententiam ſtatuit? Sit tamen ita. Sit alterutra pars Arianis longe deterior, neutra tamen, qvantum ſpero, ſuperat Manichæorum blas-

blaſphemam impietatem. Manichæi verò erant, qvos vir ſanctitate atqve doctrina ad miraculum maximus Auguſtinus, in hæc eſt verba alloqvutus. *Illi ſæviant in vos qui neſciunt quo cum labore verum inveniatur, & quam difficilè caveantur errores. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt, quam rarum & arduum ſit carnalia phantaſmata piæ mentis ſerenitate ſuperare. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt, quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, ut poſſint intueri ſolem ſuum. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt quibus gemitibus & ſuſpiriis fiat, ut ex quantulacunq; parte poſſit intelligi Deus. Poſtremò illi in vos ſæviant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali vos deceptos vident. Ego autem ſævire in vos omnino non poſſum, quos, ſicut me ipſum illo tempore, ita nunc debeo ſuſtinere; & tanta patientia vobiscum agere, quanta mecum egerunt proximi mei, cum in veſtro dogmate rabioſus & cæcus errarem.* Magna ſcilicet vis eſt in utramqve partem opinionis inolitæ, quæque ceu cum materno lacte immulſa eſt, ſi accedat cumprimis ſectæ ſtudium, morbus, Galeno etiam meo judice, qvavis ſcabie inſanabilior, qvo qui tenentur, ſi eidem credimus, cœci atqve ſurdi reddi conſuevere. Origenis dictum eſt: εὐχερέστερόν γε ἄνθρωπος τὰς περὶ ἄλλα συνηθείας, κἂν δυσαποσπάστως αὐτῶν ἔχη, καταλείψαι ἄν, ἢ τὰς περὶ τὰ δόγματα.

μαλα. *Facilius quis alia ſibi conſueta exuat, quantumvis illis affixus ſit, quam ea quæ dogmatum ſunt.*

Quæ ſuperbia itaque fuerit, & fragilis noſtræ mortalitatis dedignatio, tam atrociter animadvertere in ingenii culpam, & humanitatis obliviſci in peccato humanæ imbecillitatis? Non ego pravæ pervicaciæ ſum patronus, nec veniam peto vere hæretico homini, h. e. quem arrogantia aut nominis amor ſectam facit condere aut fovere, quiq; factionibus turbat publicam Eccleſiæ tranquillitatem. Nihil enim tam aſperum excogitari poſſe exiſtimo quo non ille aſperius mereatur. Ne ſceleris quidem purum omnino dixerim, qui illi aures præbens in ſectæ communionem prolabitur. Tantùm ita animadverti in deceptos optaverim, ne non tam interitum illorum curare quàm ſalutem videamur quæſiviſſe. Et in hos ergo animadvertatur ſed ſine ſævitia: & hi increpentur ſed cum lenitate: moneantur ſed fraterne; denique ita tractentur ut & ipſi intelligant nihil in ſeſe nos habere odio præter hæreticam ſententiam, qua nihilominus cauſa maxime nos doleamus illorum vicem.

Sed quo prolabor? Ego vero nihil aliud volo, Illuſtriſſime Princeps, quam periculis in quibus patria verſatur præſentiſſimis, omnes omnino quotquot ſumus ſerio admoneri, ut animi divulſi & facti-

cti-

Digitized by Google

ctionibus diſtracti omnibus modis reducantur ad concordiam & commune reipubl. ſtudium: nihil verò eſſe, ne religionis quidem queis laboramus controverſias, quur ſaltim à curis concordiæ & pacis civilis cogitationes noſtras ſegregemus: quod enim hinc hoſtilia inter cives odia exerceantur, non tam pietatis lege fieri quàm inani quadam ſuperſtitione. Atque me quidem haud latet, quantum ab hac manſuetudine abſint multorum mores; ſcio etiam id eſſe partium ingenium, ut altera indigne ferat vel metuat alterius benignitatem; qvia tamen & inimicis benefaciendum eſt, nihil dubito nolentibus & invitis & repugnantibus qvoq; modeſtiam, lenitatem, caritatemque, tam ſevere nobis mandatam, quaſi obtrudendam eſſe. Certe hanc viam primæ & incorruptæ Eccleſiæ prudentiores ac meliores quiq; Patres contra ſegreges & errantes inſiſtendam ſibi cenſuerunt. Quale enim hominum genus erant Donatiſtæ? Arrogans, impium, hæreticum, in circumcellionibus ſuis etiam ſævum ac crudele. Hi verò ipſi erant, quos cum *fratrum* titulo fuiſſet dignatus, in hæc nectare quovis dulciora verba prorupit vir ſanctitate eximius Optatus Milevitanus. *Ne quis dicat me inconſiderate eos FRATRES appellare, qui tales ſunt, quamvis & illi negent, & omnibus notum ſit quod nos odio habeant,*

Fff 3 *& no-*

& nolint ſe dici fratres noſtros. Nos tamen recedere à timore dei non poſſumus, quos hortatur Spiritus S. per Eſaiam prophetam dicens: Vos qui timetis nomen Domini audite nomen Domini: ſi qui nos odio habent & execrantur, & nolunt ſe dici fratres noſtros, vos tamen dicite iis, fratres noſtri eſtis. Ætate huic ſuppat Gregorius Nazianzi antiſtes longe piiſſimus dicebat: εἴπωμεν ἀδελφοὶ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς ἂν ἄρα δέχονται. Ante utrumqve ſcripſerat B. Cyprianus, *optare ſe & conſulere pariter ac ſuadere, ut, ſi fieri poteſt, nemo de fratribus pereat, & conſentientis populi corpus unum gremio ſuo mater gaudens includat:* à fraternitatis vinculo ne erroribus infectos qvidem excludens. Iſthoc autem ſi fuerimus animo (poſſumus autem & debemus eſſe) non concutietur reſpubl. enatis de religione diſputationibus noſtris, certè non ita ut nunc diſſipabitur: imò fiet, ut affectuum purus mentis oculus clare perſpiciat caligantem nunc vitio noſtro veritatis ſolem, utqve omnes id amplectentes qvod verè καθολικὸν eſt, h.e. qvod ubique qvod ſemper qvod ab omnibus eſt creditum, ſopitis diſſidiis *impacti ſimus eadem mente, & eadem ſententia.* Veritatem cernere non poteſt oculus odii ſpiſſo glaucomate ſuffuſus, utut illa clara ſit & ſolem ipſum geſtes manibus. Optimus demum magiſter lenis ora-

oratio eſt: irrepit qvippe in animum latenter ſuâ dulcedine, intimas mox ejus fibras expurgatura. Hieronymi aurea ſententia eſt: *Qui modeſte alloquitur proximum gratum accipit reſponſum, & quaſi de uberibus in quibus lac quærebat butyrum exprimit: ſed qui inepto verbo rixam & diſcordiam ex fraterno corde provocat, quaſi neceſſaria ultra modum emungens, ſanguinem elicit.* Et verò, ne deſit exemplum, tali plane orationis genere, Arianos, Apollinariſtas, Macedonianos, Sabellianos atqve id genus alia hæreticorum portenta, viciſſe ſeſe & Eccleſiæ Catholicæ corpori rurſum feliciſſime ſociaſſe, ipſemet teſtis eſt ille qvem à ſanctitate paulo ante commendabamus, commendari autem numqvam ſatis poterit, Nazianzenus Gregorius. Qvidni verò audiamus ipſum loquentem, ſeu canentem potius, lenis ſermonis ingentem iſtam victoriam? Igitur quum varia ſectarum monſtra enumeraſſet, addidiſſetque neminem adeo fuiſſe immobilem quin à ſeſe flexus ſit; ſubjungit ſtatim aurea illa à doctiſſimo abbate Jacobo Billio non minus eleganter de Græco verſa:

Hos pertrahebat dogmatum ingens firmitas:
Flectebat illos ratio docendi *mea.*
Nec enim per odium, perq; contumeliam,
Studio at juvandi, verba promebam, dolens,

Non

Digitized by Google

Non vulnus infigens: nec, ut quidam ſolent,
Animos in altum, proſperum ob tempus, ferens,
(Commune ſceptris nam quid eſt, Verbo & Dei?)
Audaciaque inſcitiam velans meam.
Hoc quippe ſcitum eſt, ſepius ac proprium,
Nigrantem ab imo vomere ſuccum pectore,
Ut tela fugias hoſtis in tenebris tui.
Sed voce blandâ commodâque utens, decet
Chriſti ut patronum, mente qui placidiſſimus
Miſeratur ægros, neminem & durus ferit.
Ex quo fit illud, cedere ut laudem ferat,
Rurſumque multò pulchrius ſit vincere,
SUASU Tonanti quiſpiam dum acquiritur.

Quid vero, ſi & noſtro tempore iſthuc ſuccederet? Quid, ſi & in nobis dulcis ſermo iſtum fructum pariat? NE videlicet amplius & in nobis ſit Roboam & Jeroboam, Juda & Iſrael, Hieroſolyma & Samaria; ſed intergerino pariete confracto, qvi unius ſanguinis uniuſque ſumus reipubl. etiam unius ſimus Chriſti, coaleſcentibus vulneribus quæ ejus corpori diſſidia noſtra inflixerunt, & reparatâ ejus tunicâ qvam militaris furor olim ſcindere erubuit quidem, nos autem innumeras in partes diviſimus. Fexit ſane id ille qui & ipſemet caritas ac pax nuncupari voluit, caritatem item ac pacem ſymbolum ſuorum juſſit eſſe!

Sed

Sed non eſt hujus loci de remediis diſſidentis Eccleſiæ ejuſque pace diſſerere; etſi illa nihil publicè privatimque poſſit eſſe conducibilius atque ad rempubl. erigendam magis neceſſarium: quippe qvum anima quaſi reipublicæ ſit Eccleſia, adeoque non minùs verè dici poſſit, rempubl. in Eccleſia eſſe qvam vere id olim alio ſenſu negavit Optatus Milevitanus. Quod ſi verò tam felix fortuna hoc infeſto virtuti & paci ſeculo non ſit ſperanda terrarum orbi, aut noſtræ Germaniæ peccata non ferant ſtatum adeo beatum; utinam ſaltim fiat prius, ut ſi non amemus nos prout par erat, ſaltim minus nos invicem habeamus odio! Certe & ſic erimus felices ſatis, atque etſi non optime & ex voto, tamen ſic ſatis bene componi iterum tot modis nunc divulſa reſpublica poterit; nemo profecto non deinceps execrabitur civilium bellorum faces etiam anteqvam ardeant.

Verum fruſtra etiam de ordinanda republica quidquam ſalutare ſperes, quamdiu bello ad hunc modum ardet Germania, ſimulq; domi ac foris hoſtis ex hoſte naſcitur. Qvid enim inter meram vim & ſcelera, quæ dudum leges omnes ſuam in poteſtatem traduxerunt, & jam fundamenta reipublicæ ſubruunt, cogitem9 legum robur atque auctoritatem? Scilicet inter arma etiam aliàs juſtitia pro-

labitur, neq; nuper primùm militia noſtra cœpit corrumpi; inter civilia autem arma, qualia hactenus magnam partem fuere noſtra, etiam moritur jus, militarem item *diſciplinam* (ut ille ait) *in pace inexorabilem diſcordiæ civium reſolvunt, paratis utrinq; corruptoribus & perfidia impunita.* Eò autem usqve illa redacta eſt, ut qvæ flagrante ulterius bello ſuperſit ſpes emendandi, vix appareat, in omne fas ac nefas venalibus urbium noſtrarum purgamentis. Igitur nihil etiam eſt qvur vel dicamus de illo meliore ſtatu qvidquam, niſi pace ante facta caveatur ut ne ille nullus ſit; penitusqve ſit perſvaſum animis illud Homeri:

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος,
Ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος.

Abſq; cognatis, injuſtus, & ſine domo vagus ille eſt,
Qui delectatur bello civili difficili.

Tunc verò demum ſuus cum fructu legibus & optimis conſiliis erit locus: tunc ordinari rectius reſpublica poterit; deniqve tunc & vulnera qvibus hactenus laboravimus poterunt ſanari, & ferale illud Eccleſiæ bellum, qvo inprimis Dei indignationem provocamus, ſopiri forte poterit fraterna caritate. Cæterum iſthæc ut effici aut poſſint aut debeant, & arrogans ſim ſi me ſcire profitear, & ſi dice-

Digitized by Google

dicerem non ſim ferendus. Neqve verò opus etiam eſt ut præter ea qvæ priſcis ſeculis in hujuſcemodi malis ſunt adhibita, novum aliqvod nunc excogitemus. Eadem qvippe ſemper fabula agitur humanarum rerum, tantum mutantur perſonæ: qvæq; nunc nos, civitates ſemper multas afflixerunt, qvarum aliæ ad optima conſilia, aliæ ad interitum iis ſunt redactæ. Spero autem nobis uſu eventurum, id qvod arboribus qvi cuneis divelluntur. Scilicet ut illæ excuſſis cuneis magno impetu unoq; momento ad ſeſe redeunt, ita ad concordiam atq; unitatem redituros nos omnes, ubi rejecti fuerint qvi nos ad libidinem ſuam diſtrahunt.

Digitized by Google

INDEX EORUM QUÆ CONTINENTUR LIBRO DE PACE PERPETUA.

PRoœmium pag. 7.
Sectio I. Hypotheſes pag. 9.
Sectio II. Concluſiones pag. 25.
Sectio III. Reſponſio ad rationes pro adverſa ſententia adductas. pag. 41.
Ad Rationem I. pag. 41.
Ad Rationem II. pag. 45.
Ad Rationem III. pag. 47.
Ad Rationem IV. pag. 50.
Ad Rationem V. pag. 54.
Ad Rationem VI. pag. 55.
Ad Rationem VII. pag. 50.
Ad Rationem VIII. pag. 61.

INDEX CAPITUM ANIMADVERSIONIS IN BULLAM INNOCENTII PAPÆ.

CAPUT I. Argumentum eorum qvæ proponuntur hoc Libello. Simul docetur: Jus eſſe homini, qvamvis Catholico Romanenſi, ſalva Fide ſua, Bullas interdum non obſervare, imo rejicere ut vitioſas pag. 159.

CA-

CAPUT II. Declarationem Innocentii non fuiſſe neceſſariam, eſſe autem planè inſolentem & carere omni exemplo. *pag.* 179.

CAPUT III. Declarationem Innocentii non eſſe ipſi Curiæ Romanæ utilem, ſive in præſens ſive in futurum. *pag.* 196.

CAPUT IV. Declarationem Innocentianam ipſimet Romanæ Curiæ, & Catholicis in Germania partibus, eſſe noxiam. *pag.* 203.

CAPUT V. Declarationem Innocentii eſſe in univerſum ſuis verborum formulis periniqvam Cæſari Regiq; Galliæ; cumprimis vero Reginæ Svecorum, Reipublicæ Venetæ, atq; Imperii Principibus ac Ordinibus, Catholicis non minus qvàm Evangelicis, ſummè injurioſam. *pag.* 220.

CAPUT VI. Oſtenditur porro iniqvitas Declarationis Pontificiæ etiam ex eo, qvod pridem fuiſſet jam extinctum jus Papale omne in illa, qvæ Pacis utroq; pacto Evangelicis conceſſa ſunt. *pag.* 246.

CAPUT VII. Etſi tempore conſtitutæ Pacis ſuperfuiſſet Papæ aliqvod jus, tamen Reipublicæ Germanicæ fuiſſe integrum ita conſtitu-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

ſtituere prout factum eſt. *pag. 261.*
CAPUT IIX. Tribus excitatis dubiis; de ſummo dominio omnium bonorum ſacrorum ſingulari Jure Papæ competente : de injuſta ſacrorum bonorum in uſus profanos translatione : & de eorundem bonorum perpetua alienatione; diſtinctè ſatisfit. *pag. 277.*
CAPUT IX. Innocentium falsò arrogare Papis, jus Cum conferendarum Precum primariarum, Tum omnes de bonis Eccleſiaſticis contractus confirmandi *pag. 307.*
CAPUT X. Iniqviſſime Innocentium aſſerere, qvod Septemviratus Electoralis à Sede Romana ſit inſtitutus, nec ab Imperio numerus Electorum jam poſſit augeri *pag. 320.*
CAPUT XI. Qvis fructus ex Libri hujus lectione poſſit comparari : ad illumq; comparandum ſeria invitatio. Qvod item omnes Romanæ Communionis & ſalva conſcientia poſſint, & jure debeant, Bullam Innocentianam non obſervare, breviter demonſtratur. *pag. 353.*

EMEN-

EMENDANDA & ADDENDA

PAg. 191 l. 27. alit. *nempe Relectione de Poteſtate Papæ & Concilii prop. 12 pag. 178 edit. Ingolſtadienſis.*

Pag. 37 l. 10.	*Propoſit. 17 & ſeqq.*
pag. 160 l. 14.	*num ſint*
pag. 161 l. 25.	*1558*
pag. 163 l. 19.	*diſerte*
pag. 164 l. 22.	*adſcribis*
pag. 165 l. 20.	*mandum*
pag. 173 l. 6.	*nulla eſt*
pag. 177 l. 23.	*German. acta*
pag. 178 l. 10.	*iis quas Rom*
pag. 186 l. 5.	*Si nec ille*
pag. 187 l. 11.	*in illo conventu*
pag. 201 l. 18.	*poſſe Evangelicis nonnullis*
pag. 259 l. 26.	*neceſſitas*
pag. 281 l. 8.	*eoq; tantum modo*
pag. 284 l. 2.	*ut qui l. 11. hujus loci*
pag. 293 l. 24.	*Ducat. Wirtenbergici*
pag. 311 l. 8.	*diploma*
pag. 312 l. 1.	*præbendam*

A pagina 372 uſq; ad finem libri typographus aberravit in deſignandis numeris paginarum. Itaq; benevolus lector non gravabitur ad normam præcedentis numeri omnia emendare.

Pagina quæ ſignata eſt num. 859 l. 5. ſcribendum: *quo Treviri, Ubii, Tungri, Leuci* l. 7. *aliaq;* l. 12. *mul Sequani Sebuſiani.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google